

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmæ Virtvtvm, Ac Vitiorvm , Tomus ...

Guilelmus <Peraldus>

Lvgdvni, 1585

Secundæ partis principalis de tribus Virtutibus Theologicis Tractatus II. de
Fide.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46132)

cupiens. Psal. In circuitu impij ambulat. Item viā ciuitatis habitaculi non inuenerit. Eccl. 10. Labor stultorū affliget eos qui nesciunt ad urbē pergere. Thren. 4. Errauerunt cæci in plateis. Fide homo in viā dirigitur. Et quia viā ardua est, spe omnipotēti innititur. Et per charitatē suauitate summi boni trahitur. Trahit enim sua quēque voluptas. Can. 8. Quē est ista quē ascendit de deserto, deliciis affluēs, innixa super dilectū? Aug. in lib. de libero arbi. Tanta est incūditas diuini aspectus, quōd nō potest videri sine amore. ¶ Harum trium virtutū est mentēm virginē castā exhibere Christo. Virginitas enim mētis (vt ait Aug.) cōsistit in hoc, quōd fides sit integra, spes solida, & charitas sincera. Et vt ait idē Aug. in lib. de Doctrina Christiana: Homo fide, spe, & charitate subnixus, & eas inconcussē retinēs, nō indiget scripturis, nisi ad alios instruēdos. Et subdit: Multi per hęc tria etiā in solitudine sine codicibus viuūt. Fides (vt ait Aug.) nos Deo supponit, spes erigit, charitas vnit. Fide agnoscim⁹ nos sub Deo esse, & debitores esse seruitij. Spes nos eleuat vt audeamus aggredi quod supra vires nostras est. Charitas verō nos facit vnū esse cū Deo. Amor enim est vis vnitīua, vt dicit Dionysius. Inter virtutes theologicas prius de Fide dicitur: quia actus fidei prior est actū spei & charitatis: vt patebit inferius.

Secunde partis principalis de tribus Virtutibus

Theologicis Tractatus II. de Fide.

De ordine dicendorū in hoc tractatu, & de necessitate Fidei. CAP. I.

DE Fide verō hoc modo dicemus. ¶ Primō ostendemus necessitatem huius virtutis. Secundō descriptiones eius ponemus. Tertio, de vnitāte fidei tangemus. Quarto, cōmendationi ipsius insistētis. Quintō, tangetur de articulis. Sextō, de erroribus & causis errorū. Septimō, ad diuersitates fidei descēdemus. ¶ Circa primū notādū quōd cū homo sit ab aliquo, & sub aliquo, & ad aliquid, & supra aliqua, necesse habet cognoscere illū a quo est, ne sit de tāto beneficio ingratus, & per consequēs ceteris beneficiis indignus. Ber. Ingratitudo est ventus vrens, siccās sibi fontē pietatis, rosē misericordiæ, fluētā gratiæ. Item, necesse habet cognoscere eū sub quo est, ne sit inutilis seruus, & per consequēs ira Domini pœnā dignus. Prou. 14. Acceptus est regi minister intelligens: iracundiā eius inutilis sustinebit. Mat. 27. Seruū inutilem proiicite in tenebras exteriores. ¶ Circa illum verō sub quo est, necesse habet cognoscere & eius maiestātē vt sciat eum glorificare. Maiestas est, q̄ significatur per

hoc aduerbiū, Summè: quum dicitur, summè potens, summè sapiens, summè bonus. Et quæ sit eius voluntas, vt sciat ei ad eius beneplacitū seruire. Et iustitiam, & misericordiā eius in seruos suos, & exhibitā & exhibedā iustitiā in offendētes, misericordiā in debito modo seruientes. ¶ Itē necesse habet cognoscere illud ad quod est. Sine hac cognitione erit in mari huius mūdi quasi sopitus gubernator amisso clauo. Proverb. 23. Et nesciet se dirigere: nescit se regere qui ignorat quō debeat tendere. In exilio etiā huius mūdi quasi in patria appetit manere. Gre. Qui peregrinationem pro patria appetit, inter dolores dolere nescit. Itē in itinere præsentis vitæ & fatigabitur, & quiete finis frustrabitur. Aug. in libro Confess. Domine fecisti nos, ad te inquietū est cor nostrū donec requiescat in te. ¶ Necesse etiā habet cognoscere à quo teneat ea supra quæ postus est, ne sit infidelis seruus in his in quibus solum ministeriū habet, sibi viurpās dominiū, vel alij quā debeat seruitiū reddēs, & ita qui pro fidelitate fuerat remunerandus, pro infidelitate sit puniendus. Matth. 25. Etge serue bone & fidelis quia super pauca &c. Et Lucæ 16. Si in alieno fideles nō fuistis, quod vestrū est bonum dabit vobis? Alium est bonū transitorium, nostrum est bonum æternum. Bernard. in quodam sermone de aduentu: Terrene diuitiæ nec vestra nec nostræ sunt. Et paulò post: Denique si vestra sunt hæc, tollite ea vobiscū. Psal. Homo cum interierit, nō sumet omnia, nec descendet cū eo gloria eius. ¶ Conuenientissimus verò modus cognoscendi prædicta per fidem est: nec mirandum est si oportet habere cognitionem per fidē de patre inuisibili à quo sumus, quū etiā de parentibus carnalibus aliter cognitio haberi non possit: vt ostendit Gregor. 4. libro, dialog. his verbis: Audenter dico quia sine fide neque infidelis viuit. Si eūdem infidelem percontari voluero, quem patrem vel quam matrem habuerit, proxinus respōdet illū atque illam: quem si statim requiram, vtrum nouerit quando conceptus sit, vel viderit quando natus fuerit, nil vel vidisse, vel nouisse minimè facerit: & tamen quod nō vidit, credit. Item si de ipso suo visibili corpore credunt quod minimè viderunt, cur inuisibilia non credūt, quæ corporaliter videri non possunt? ¶ Iste modus cognoscendi & Deo est gloriosus, & homini meritorius, & laudē dignus, & hunc requirit natura eorum quæ cognoscenda sunt, & etiā natura eorum qui cognituri sunt. ¶ Quod Deo sit gloriosus, ex hoc patet, quod gloriosum est principi, si simplici verbo eius credatur absque cautione pignoris, vel iuramenti, vel

vel fideiussoris. Ignominiosum verò est et, si simplici verbo eius non credatur. Etiam cuilibet viro notæ bonitatis & sufficientis facultatis molestum est, si simplici verbo eius non credatur: quanto magis Regi gloriæ, qui nec falli, nec fallere potest, displicet, si non credatur verbis eius sine cautione rationum quæ querunt gentiles, vel cautione signorum quam querunt Iudæi: 1. Corinth. 1. Iudæi signa perunt, Græci sapientiam querunt. Quantum Deus offendatur per hoc, ostendit Matt. 12. & 16. Generatio mala & adultera signum querit. Eiusdem 17. O generatio incredula & perversa, usquequo patiar vos? Hippocrates & Pythagoras indixerunt hæc legem discipulis suis, ut non essent ausi in sententiis suis interrogare, propter quid: sed esset eis pro ratione dicentis autoritas: quanto magis autoritas diuina pro ratione habenda est? Meritorius etiam est homini hic modus cognoscendi. Cum enim homo assentit Deo in his quæ non sunt sensui manifesta, nec per se nota intellectui, nec violentia necessaria probationis ostensa, libera est assensio illa, & ideo meritoria: assensio verò qua homo assentit vel manifestis sensui, vel per se notis intellectui, vel necessario probatis, meritum non habet, quia quasi coacta est. Vnde glo. super illud Hebræorum 10. Habentes fiduciam in introitu sanctorum, in sanguine Christi, &c. Fides non habet meritum ubi humana ratio, id est, humanus sensus præbet experimentum. Quæ gratia est creditori, si sub bonâ cautione credat verba alicuius? Item hic modus cognoscendi laude dignus est. Non est virtuosum videre lucidum, sic nec credere quod manifeste probabile est. Sed virtuosum & laude dignum est credere Deo in his quæ sensus vel ratio videtur dissuadere. Sicut fecit Abraham, de quo legitur Romano. 4. quod contra spem in spem credidit. Glossa: Prior spes secundum naturam fuit, dum iuuenis ex iuuenula secundum naturam sperauit sobolem, nec tamē habuit: modò contrariū illi spei sperauit: scilicet ut vetulus ex vetula sterili generaret. De eodem habes Genesis decimo quinto. dicit Dominus Abraham: Qui egredietur de utero tuo, habebis eum hæredem. Et ibidem: Suspice caelum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuum. Impossibilia poterant hæc videri, quum Dominus concludisset Saram. Gene. 16. Et quum ipsa consensisset, & Abraham vetulus esset. Eiusdem 18. Et tamē credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Eiusdem 19. Similiter beata Virgo beatificatur Lucæ primo, quæ credidit angelo in illa sublimi promissione: Beata,

inquit, quæ credidisti &c. Ecôtrario vero Moyses & Aaron puniuntur de incredulitate. Numeri 20. Quia nō credidistis mihi vt sanctificaretis me corā filiis Israël, nō introductis hos populos in terram quam daturus sum eis. Et Zacharias similiter punitur, Lucæ 1. Ecce, inquit angelus, eris tacetis, & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis. Ecclesia. 16. In gente incredibili exardescit ira. Et Apocaly. 21. Timidis & incredulis pars illorū erit in stagno igne ardenti, & sulphure, quod est secunda mors. Natura eorum quæ cognoscenda sunt, requirit hūc modum cognitionis, cum quedam eorū sunt præterita, quedam futura. Et cū quedam sint in celo, quedam in inferno. Quomodo enim de his omnibus cognitio haberi poterit, nisi per fidem? Præterea Deus, de quo hæc cognitio principaliter est, lucē habitat inaccessibleē, quam nullus hominū vidit, nec videre potest. 1. Timo. 6. Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet. Esaiæ 45. Verē tu es Deus absconditus. Io. 1. Deum nemo vidit vnquam, nisi vnigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Et Matt. vndecimo: Nemo nouit filium, nisi pater: neque patre quis nouit, nisi filius, & cui filius voluerit reuelare. ¶ Credendū est ergo de Deo filio enarranti, & his quibus filius enarrauit, quum à nobis in præsentia videri non possit. Et secundum verbum Hilarij, soli Deo de se credendum est, qui se solus nouit. Bene credit Deo, qui credit sanctis, in quibus Deus loquitur. Nec mirandū est si necesse habemus credere Deo de se, quum homini de interioribus suis necesse habeamus credere. 1. Corinth. 2. Quis scit hominum quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi spiritus Dei. Et subditur: Nos autē nō spiritū mundi huius accepimus, sed spiritum qui ex Deo est. Glos. Ambr. Manifestū est cogitationes à nullo sciri, nisi ab animo nostro. Non timeas viris sanctis credere assensum tuum, cum Dominus eis crediderit sensum suū. 1. ad Corinthios 2. Nos autem sensum Christi habemus. Gregorius etiā in quarto libro dialogorum dicit: Quisquis incredulitate, inuisibilem solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem præbere, eisque per spiritum sanctum inuisibilem experimentum habentibus credere. Nam stultus est puer, si matrem ideo existimat de luce mentiri, quia ipse nihil aliud quam tenebras carceris nouit. Loquitur Gregorius de puero nato, & nutrito in carcere, cui mater quæ grāuida de eo posita fuit in carcere, de luce solis, quā ipsa quandoque nouit, loquitur.

Natura

¶ Natura etiam eorum qui cognituri sunt, hunc modum cognitionis requirit. Cognitio enim ista pertinet ad communitatem hominum, imo ad vniuersitatem. Est enim cognitio necessitatis, sine qua non est salus. Hebræ. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Multi verò sunt qui capaces non sunt rationū, quibus eis persuadere possint ea quæ necesse est cognosci accedentibus ad Deum: vnde oportet eos credere his, qui talium sunt capaces. Bruta animalia non sunt Dei perceptibilia: sic nec homines animales capaces sunt eorum quæ Dei sunt, nisi credendo viris spiritualibus. 1. Corinth. 2. Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt. vbi ostendit gloss. August. quòd animalis est quis, vel in vita, vel in sensu. Vita animalis est quam intra naturalis ordinis metas spiritus rector non continet, eò quòd ipse Deo regendum se non subiicit. Animal verò sensu quis animalis est: quia de Deo iuxta corporum fantasmam, vel legis literam, vel rationem physicam iudicat. Iste modus cognoscendi supplet defectus aliarum cognitionum. Si alicui deficit visus, necesse habet credere alij de viâ & de alijs quæ ad visum pertinent. Si est intellectus parui & rudis, necesse habet credere his qui habent magnum intellectū & exercitatum. Discipulum enim oportet credere. Ergo quam prædicta sensui nō subiaceant, & intellectus humanus, secundum verbum Philosophi, se habeat ad diuinam essentiam, sicut visus nectur ad solem, necesse est per fidem talia cognosci. Præterea cum Deus altissimus sit, non est possibile reperire scalam sufficientis rationis, qua quilibet ad eum attingat. Non attingit nanus quocumque attingit gigas: nec attingit qui est parui intellectus, ad comprehendendum per rationes omnia, ad quæ attingit qui est magni intellectus. ¶ Itē qui non appropinquat rei subtili, non potest eā videre: licet ille qui propinquus est, eā videat. Sic homines qui in sensibilibus comorantur nō appropinquantes studio vel exercitatione ad ea quæ sunt inuisibilia, non possunt ea agnoscere quæ agnoscūt qui studio & exercitatione appropinquāt. Philosoph. imperiti velut longè distātes speculantur. ¶ Item intellectus grōsius subtilia videre non potest. Qui habet turbidum oculū, nō videt pilū, quē videt qui habet clarum: nō videt visus humanus, quicquid videt aquilinus. Nō potest ergo communitas hominū cognoscere quæ necesse est cognosci accedentibus ad Deū, nisi per fidem. Fides est, qua intellectus humanus Deo subditus est, qui indubitanter subiectionē ei debet, sicut & affectus cum ab eo similiter sit. Nulla enim ratio est quare po-

tius intellectus ab hac subiectione sit exemptus, quam affectus. Et cum duæ sint partes legis Dei, scilicet testimonia & mādāta. intellectus credit testimonia, sicut affectus implet mādāta. Item quum intellectus induendus est gloria sicut & affectus, & gloria ipsius intellectus principalis videatur esse secundum id quod dicit glo. super illud Psal. Ostendam illi salutare: meum: id est, Christum in maiestate. hęc visio est tota merces. Intellectus hic gratia fidei induendus. Quomodo enim fieret in futuro à Deo gloriosus, nisi in presenti Deo esset gratus, vel gratiosus?

De descriptionibus fidei.

CAP. II.

Ostenſa necessitate fidei ponendæ sunt descriptiones eius. Prius tamen norandæ sunt diuersæ acceptiones huius nominis fides, vt appareat quomodo hic fidē accipiamus. Fides quandoque dicitur sponſio. 1. Tim. 5. Quia primam fidem irritā fecerunt. Quādoque fidelitas. Prouerbioꝝ vigesimo: Virum fidelem quis inueniet? Quādoque conscientia. Rom. 14. Omne quod nō est ex fide, peccatum est. Quādoque creditum, vel collectio creditorū. Vnde Athanasius: Hęc est fides catholica. Quādoque sacramentum fidei. Augustinus ad Bonifacium: Quid est paruulos habere fidē, nisi fidei sacramentū? Quādoque fides informis. 1. Cor. 13. Et si habuero omnem fidem, ita montes trāferā &c. Quādoque fides viua, sic sumitur hic, & secundū hoc sic describitur Hebr. 11. Fides est substantia rerum sperandarum, argumentū non apparentium. ¶ Fides substantia est. Substantia stat sub accidentibus ea supportans & sustinēs, & non eget alio subiecto. Sic fides in edificio spiritali substat totū edificium supportās & sustinēs, non egens virtute aliqua quæ eam precedat. Ipsa est firma petra supra quā sapiēs edificat domū suam. Matt. 7. & eiusdē 16. Super hęc petra edificabo Ecclesiā meam. Petra vocat firmitatē fidei in Petro. Hoc fundamentū nō timet nec pluuiā, nec flumina, nec vētos. Nec mirum. Innixū enim est primæ veritati. Fides enim annitur primæ veritati. Matth. 7. Descēdit pluuiā, & vēnerūt flumina, & stauerūt vēti, & nō cecidit. fundata enim erat supra firmā petra. Pluuiā quæ desursum venit, est impugnatio aëreæ potestatis. Flumina quæ de montibus descendunt, sunt persecutiones potentum. Venti dicuntur omniū tentationū genera. De hoc fundamento legitur 1. Cor. 3. Vt sapiēs architectus fundamentū posui. Glo. id est, fidē Christi. Et paulo post: Fundamētum aliud nemo potest ponere præter id quod positū est, Iesus Christus, id est, fides Christi. Apoc

21. Fund

21. Fundamentū primū iaspis. Iaspis viridis est coloris, & fugat
fantasmata, & fidem significat, quæ viriditate æternorum ocu-
los cordis delectat, & vanitatem huius mundi, quasi fantasma
est, fugat, dum fugiendam esse indicat August. O mūde im mū-
de quid sterpis? quid auertere conaris? tenere vis fugiens, quid
faceres, si maneres? Absque fundamento fidei vanum est ædifi-
cium spirituale: id est, vadens in nihilum. Sap. 13. Vani sunt om-
nes homines, in quibus non subest sciētia Dei. Scientia Dei seu
cognitio fides est. Sine hoc fundamēto est ædificium spirituale
quasi supra arenam, quod necesse habet corrui ad descensum
pluuiæ, vel impetū fluminis, vel vēti. Mat. 7. Descēdit pluuiā, &
venerūt flumina, & flauerūt vēti, & irruerūt in domū, illā, & ce-
cedit: ¶ In descriptione fidei res sperāda ponuntur: quia dignio
res sunt inter ea quæ sunt fidei, & quia sunt finis. Sicut enim
fides bonū inchoat, sic adeptio rerū sperandarū cōsummat. A-
ctus verò sperādi potius nominatur ibi quàm diligendi: quia
immediatus est ad actū fidei: & quia sic notatur absētia eorum,
de quibus est fides, diligī possunt & præsentia & absentia, sed
nō sperātur, nisi absentia vel futura. Fides autē dicitur substā-
tia rerū sperandarū: quia causa est vt res quæ sperātur in futu-
ro, in nobis subsistat. In præsentī etiā quodāmodo facit eas in
nobis subsistere. Per fidē enim futura bona mēti nostræ quodā
modo sunt præsentia. Per eam etiā quæ inuisibilia sunt quodā
modo videntur. Propter primum dicitur substantia rerum spe-
randarū, propter secundū, dicitur argumentum non apparen-
tium. glo. Fides propriè est de his quæ non videntur, de visis
enim nō est fides, sed agnitio. Et subditur: Hæc est laus fidei, si
quod creditur, non videtur. Fides dicitur argumentum nō ap-
parētium, quia est inuisibiliū certitudo: vt dicit gl. super Galat.
5. Ipsa est probans non probatū: dedignatur enim esse cōclusio.
Tria sunt quæ sequuntur ex hoc argumēto, scilicet articulorum
certitudo, vitæ rectitudo, præmij æterni celsitudo. De primo
iam habitum est. De secundo habetur Rom. 1. Iustus autem ex
fide vivit: id est, vitam suā regit & disponit. De tertio, Io. 3. Qui
credit in filio, habet vitā eternā. Fides nobis primò proponitur.
Secundò vitæ rectitudo assumitur, ex quibus vitæ æterna cōclu-
ditur. Ex certitudine fidei infertur vitæ æterna tāquā ex imper-
fecta argumētatione. Io. 6. Qui credit in me, habet vitā eternā.
Ex fide verò cum vitæ rectitudine, quasi ex perfecta argumēta-
tione vitæ æterna infertur. Ex fide cum vitæ pravitate conclu-
ditur mors æterna. De qua conclusione Ezech. 7. Fili hominis
fac

hac conclusionē: quoniā terra plena est iudicio sanguinū & ci-
 uitas plena iniquitate. Iacob. 2. Quid proderit fratres mei si fi-
 de se dicat quis habere, opera autem nō habeat? nunquid pote-
 rit fides saluare eum? Secundū Chrysol. Fides maiorū est argu-
 mentum fidei minorū. Confirmatur enim fides in minoribus
 per hoc q̄ tot & tam sancti homines eam tenuerunt. ¶ Et notā-
 dum, quod ad viam fidem duō pertinent, scilicet primam ve-
 ritatem cognoscere, & in ea tanquam summū bonum vel bea-
 titudinem rēdere. Quantū ad primū, dicitur fides argumentū
 non apparentium. Quantum ad secundū, dicitur substantia re-
 rum sperandarum. Itē fides sic describitur ab August. in li. de
 prædest. sanc. Fides est cogitare cū assensione ea quæ ad Chri-
 stianam pertinent religionē. Et Isidorus: Fides est qua veraciter
 credimus. Chryl. dicit quod fides est sanctissimæ religionis fun-
 damentum. Religio (vt ait Isidorus) est appellata, quod per eam
 vni deo religamus animas nostras ad cultum diuinum seruien-
 di vinculo. Magistraliter etiam sic describitur: Fides est virtus,
 qua ea quæ ad fundamentū religionis pertinet, rectē firmiterq̄
 creduntur. Bernard. in li. de Cōsideratione: Fides est voluntaria
 quædā & certa prælibatio necdū præpalata veritatis. ¶ Et no-
 tandū quod quatuor videntur facere ad hoc q̄ fides viua, licet
 sit cognitio, virtus sit. Primū est, quod actus ipse multū ha-
 bet à voluntate. Sicut enim ille qui multū amat aliquē, volun-
 tarius est ad credendū bona de eo, mala verò de eo credere nō
 vult: Sic ille in quo est amor Dei intēsus, volūtarius est ad cre-
 dendū de Deo omnia, quorum credulitatem credit esse placitā
 Deo: vnde sine ratione sufficienti assentit talibus. 1. Cor. 13. dici-
 tur, quod charitas omnia credit. ¶ Secundum est, quia cōsentit
 his, in quæ difficile est consentire. Vnde sicut diligere inimicū,
 virtutis est, cū ad dilectionem illam meritū eius qui diligi-
 tur non iuuat, sed potius repugnet: sic consentire Deo in his
 quæ contra rationem videntur esse, virtutis est. ¶ Tertium est,
 quod fides viua radius viuus est procedens à fonte vitæ, à sole
 scilicet intelligētiæ. De quo Sap. 5. Sol intelligētiæ nō est ortus
 nobis. Fides mortua est sicut lumē solis, quod est in locis obū-
 bratis, non habens calorem. Fides verò viua non solum lucet,
 sed etiam calefacit: nec solū lumen est ostēdendum, sed etiam
 vita mouens: scilicet ad faciendum bonum, & declinandum à
 malo. Cū videtur concordare quod dicit Aristotel. De Diuina
 scientia, quod plus est virtus, quàm ars. ¶ Quartum est, quod
 mira operatur, vt infra patebit. Marci vltimo: Signa autē eos
 qui

qui crediderint, hæc sequetur. Sicut impetuositas fluminis tunc primo apparet quam fluuius inuenit obstaculum: sic fidei virtuositas, cum aliquid impugnans habuerit. ¶ Itæ fides sic potest describi: Fides est, digna Deo credulitas. Credulitas digna Deo est credere ei propter se, & super omnia. Vnde super illud 2. Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, dicit glo. quod cogitare est initiu fidei: assentire autè summæ veritati propter se & super omnia, est eius cõplementu. Et notandũ, quod licet fides viua non assentiat primæ veritati principaliter propter rationes, tamen rationes posunt esse introductiua ad eã. Sed postquã ipsa introducta fuerit, dicit sicut dixerunt Samaritana: Iam nõ propter tuam loquelam credimus. Ipsi enim audiimus & scimus, quia hic est saluator mundi. Ioan. 4. August. in lib. de Correctione & gratia: Aliud est adiutorium sine quo aliquid non fit, & quo aliquid fit: nam sine alimentis non possumus viuere: non tamẽ afferunt alicui alimẽta, quod viuat qui mori voluerit, quasi causa sine qua nõ sit, vel ratio nõ sit. Fides viua in anima est, vel speculum creaturaru, vel miracula, vel rationes, vel doctrina: sed lux infusa desuper principalis causa est quod intellectus consentiat firmè in ea quæ sunt fidei. Vnde August. dicit, quod fides est illuminatio mentis ad summã veritatem. Et super illud Mar. 9. Credo Domine, adiuua meã incredulitatẽ, dicit glo. Credulitas nostra infirma est, nisi sit innixa adiutorio Dei.

Quod vna sit vera fides. Et quod illa sit Christiana, multis argumentis ostenditur.

CAP. III.

Sequitur de vnitare fidei, de qua legitur Ephesior. quarto: Vnus dominus, vna fides. Quinque verò videntur facere ad vnitatẽ fidei. Primò hoc, quod illud de quo principaliter est fides, vnum est. Vnde super illud, Vna fides, dicit glo. Vnum & idem est quod creditur à cunctis fidelibus. Vnde fides catholica dicitur: id est, vniuersalis. Deus de quo fides est, principaliter vnus est, & non mutatur. Exod. decimo: Audi Israel, Deus tuus vnus est. Psal. Non erit in te Deus recens. Iaco. 2. Apud quem non est transmutatio. Hieronymus: Nec fides mutatur. Tob. 2. Vitã illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab illo. Secundò hoc, quod fides est lumen infusum desuper, & non est à probabilitate reru quæ creduntur: idè non diuersificatur secundum diuersitatem rerum creditaru. Ipsa est lucerna quã Dei sapientia accendit ad recuperandã drachmam perditam. Luc. 15. glo. Drachma est numus

corre

certæ quãtitatis habens imaginem regis. Drachma perdita est homo qui ad imaginem Dei creatus, in peccatum lapsus est. Ad eandem lucernã possunt diuersa videri, & vna fide diuersa credi. ¶ Tertiò hoc, q̃ vna est ratio credendi in omnibus articulis, scilicet prima veritas, cui fides vna semper principaliter innitur. Credulitas quæ per rationes est, secundũ diuersitates rationum debet diuersificari: sed non sic est in fide. ¶ Quartò hoc, q̃ natura hominũ vna, & eadem est apud omnes: ergo & naturalia hominũ eadem debent esse apud omnes: sed intellectus debet Deo de iure naturali obsequium fidei: ergo fides vna & eadem debet esse apud omnes: vnica ergo est vera fides. ¶ Quintò hoc, quòd affectiones quas affectus hominis debet Deo, eadem sunt apud omnes: ergo & eadem rationem quod debet intellectus Deo, idem erit apud omnes. Præterea affectionum causa sunt apprehensiones præambula: vt timoris causa est apprehensio diuinæ potentiz vel iustitiæ: spei causa est apprehensio diuinæ liberalitatis, vel misericordiæ: amoris causa est apprehensio diuinæ bonitatis: ergo quum affectiones istæ eadẽ sint apud omnes, & apprehensiones quæ sunt causa illarum, eadem erunt apud omnes. Apprehensiones verò de Deo in præsentì oportet esse fidei, propter paruitatem intellectus hominum, sicut prius ostensum est: ergo vera fides vna & eadem est apud omnes. Præterea aut aliquod obsequium debet Deo intellectus humanus, quod sine eius iniuria nõ possit non soluere, aut nullum. Si dicatur quòd nullum, ostenditur hoc esse falsum, per hoc quòd simili ratione nec affectus aliquod obsequium deberet Deo, nec etiam corpus: ergo Deus nõ esset Dominus verus, quum nullum seruitium deberetur ei. Præterea conqueritur Dominus de subtractione seruitij affectus, Malach. 1. Si pater ego sum, vbi est honor meus: & si Dominus ego sum, vbi est timor meus? Præterea certũ est cuilibet habenti rationem bene dispositam, quòd sine Dei iniuria non potest dici Deum nõ esse adorandum, vel venerandum, vel timendum, vel amandũ. Præterea omnis secta igne & ferro persequitur sentientes contraria fidei suæ, etiam potius, quàm fures vel raptores. Philosophus etiam dicit, eos qui dicunt deos non esse adorandos, pœna indigere. Relinquitur ergo, quòd aliquod certum seruitium intellectus debetur Deo, quod specialiter consistit in credendo illi. Aliud enim obsequium secundum intellectum, non videtur ei posse soluere vniuersitas hominum. Cogitare solum siue bonum, siue malum, non videtur meritorium esse

esse vel demeritoriū: alioqui Deus qui omnia mala videt, pessimus esset: ergo assensus vel dissensus cogitationi adueniens, meritum vel demeritum facit. Assensus possibilis vniuersitati hominum circa illa quæ de Deo sunt fidei est: ea autē quæ homo tenetur credere de Deo, non sunt infinita: sunt ergo aliqua certa quæ quilibet adultus, nisi sit mēte alienatus, tenetur credere de Deo. Vnde Heb. ii. Credere oportet accedentem ad Deū quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Vbi dicit glo. Sine hac fide nemo vnquam saluari potuit. Si quis tamen obiiciat, quod non est necesse eadem credi de Deo ab omnibus propter paruitatem intellectus quorundā, vel propter defectum doctrinæ vel gratiæ, sed sufficit quædam de Deo credi ab vno, & alia ab alio. Ad hoc dicendum est, quod nullus est adultus, nisi sit mente alienatus: cuius intellectus capax esse non possit eius quod est Deum esse timendū, honorandum, amandum, & in eo esse sperandum: & nunquam fuit mundus quin habuerit doctrinam sufficientem ad huiusmodi credenda. Vnde Gregor. loquens de parabola illa quæ est de operariis in vineam missis, Matth. 20. dicit, Paterfamilias conditor noster est, qui habet vineam vniuersalem ecclesiam, quæ ab Abel vsque ad vltimum electum qui in fine nasciturus est, quot sanctos protulit, tot palmites misit. Hic pater exiit ad excolendam vineam mane hora tertia, sexta, nona, vndecima, operarios conduxit: quia à mundi huius initio vsque ad finem ad erudiendam fidelium plebem, prædicatores mittere non desistit. Gratia etiam non deest alicui adulto sanæ mentis ad prædicta, nisi culpa eius impediat. Si quis tamen esset in loco vbi doctrinam circa talia non posset habere, verisimile est nisi culpa sua hoc impediret, occultam inspirationem ei vicem doctrinæ supplere, vel per creaturarum pulchritudinem de conditore & rectore vniuersitatis admoneri. Est igitur vna fides vera omnium verè fidelium, licet inter eos qui aliqui plura, aliqui pauciora de Deo explicitè credant. Omnes tamen parati debent esse credere Deo in omnibus, quæ vel per se, vel per viros fide dignos eos docere vellent. Debent etiam omnes credere omnia, illa esse vera, quæ propheta & alij homines spiritu Dei docti crediderunt & docuerunt. Omnes autem sectæ quantum ad ea in quibus non conueniunt cum illa & vera vnica fide, errores sunt.

Argumenta quibus fides Christiana vnica & vera ostenditur.

Illa verò vera & vnica fides, fides Christiana est: sicut multipliciter potest ostendi. Et primò miraculorum confirma-

rione. Nulla enim alia secta habet miracula ad sui confirma-
 tionem. Miracula huius fidei ab Abel filio Adam facta legun-
 tur. De quo legitur Gen. 4. Respexit Deus ad Abel & ad mu-
 nera eius. Quo modo respexit, alia translatio determinat, quæ
 sic habet, Inflammavit Deus super Abel & super munera eius.
 Ignis enim de celo oblationem eius incendit: ut legitur fa-
 ctum Eliæ in Carmelo. 3. Regum 17. & in Leuit. 9. sub Moysè.
 Deinde subsequuta sunt miracula sub Noë, & sub Abraham, &
 sub aliis vsque ad legem Moysi, & in gente Hebræorum mul-
 tiplicata sunt, & ab exitu Ægypti vsque ad ingressum terræ
 promissionis consolata sunt gentem illam, & donec gens illa
 deseruit hanc fidem, non deseruerunt eam miracula. Tan-
 dem cum hæc fide in Apostolis miracula translata sunt ad Ec-
 clesiam ex Iudæis & gentibus collectam. Miracula verò qui-
 bus hæc fides confirmata est, talia fuerunt, quòd solus Deus ea
 facere poterat: sicut fuit statio Solis & Lunæ ad spatium xij.
 horarum ad præceptum Iosue ministri Dei obediens Domi-
 no voci hominis. Iosue 10. Et regressus solis tempore Ezechie:
 Esaiæ 38. Et obscuratio Solis & Lunæ in passione Domini fa-
 cta, propter quam philosophi qui Athenis erant, non valentes
 inuenire naturalem causam illius obscurationis, inducti sunt
 ad hoc, ut dicerent, quòd Deus naturæ patiebatur: & constitu-
 erunt aram illi Deo ignoto, de qua Act. 17. Quis dubitat de hoc,
 quòd ille solus cursum solis mutare potest, qui instituit? Item
 noticia linguarum data Apostolis, & illuminatio subita, quia hi
 qui erant idiotæ docti facti sunt secundum promissionem eis fa-
 ctam à Christo. Ioã. 14. Paracletus autem Spiritus sanctus quem
 mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, &c. Luc. 21.
 Ego dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere
 & contradicere omnes aduersarij vestri. ¶ Item roboratio Apo-
 stolorum, qui cum adeo debiles essent, quod Petrus qui maior
 videbatur esse ad vocem vnius ancillæ, dum mori timuit, vitam
 negavit, virtute Spiritus sancti induti ex alto, adeo fortes facti
 sunt, ut nullum timerent. Luc. vlt. Sedete in ciuitate quousq; in-
 duamini virtute ex alto. Non timebant eos qui iam Dominum
 eorum occiderant. Act. 4. Non possumus, inquiunt Petrus &
 Ioannes, quæ vidimus & audiuitis nõ loqui. Itē n̄ subiugatio
 mundi per paucos simplices. Bern. Licet magna & diuina pla-
 nè fuerint miracula quæ Dominus gessit in terris: hoc tamen
 super omnia alia, enituit: quòd in paucis simplicibus totum mū-
 dum & omnem eius altitudinem sibi subiugauit. Item coniun-
 ctio

Actio fidei cum ratione quasi per totum mundum, quod est unum:
 trium operum mirabilium Dei, quae enumerat Bernar. dicens,
 Tria opera, inquit, fecit omnipotens illa maiestas in assump-
 tione nostrae carnis, ita singulariter mirabilia, & mirabiliter
 singularia, ut talia nec facta sint, nec facienda sint amplius super
 terram. Coniuncta sunt quippe adinuicem Deus & homo, ma-
 ter & virgo, fides & cor humanum. Multi etiam mortui resu-
 scitati sunt & à Christo & à fidelibus in nomine Christi. Quis
 autem dubitat quod Deus solus qui homini vitam dedit, potest
 ei eam reddere, postquam eam amisit? Ioan. 10. Potestatem ha-
 beo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Quomo-
 do purus homo hoc posset? Posita enim anima iam non esset
 homo qui eam posset sumere. Cum enim anima ponitur, ho-
 mo desinit esse. Qui verò non est, se rescire non potest. In no-
 mine etiam Christi caeci sunt illuminati, leprosi mundati, pa-
 ralytici & alij infirmi insanabiles secundum naturam sana-
 ri. Quae omnia quum Deus qui solus ea facere potuit, ad con-
 firmationem dictae fidei fecerit, & certissimum sit Deum nolle
 testificari mendacium aliquod, nec velle miraculis homines
 inducere in errorem, nec eos subtrahere à cultura sua. & sic di-
 minuere gloriam suam: manifestum est, veram fidem esse fi-
 dem Christianam, quam Deus sic confirmare voluit. Nullus
 enim intellectus bene dispositus hoc reciperet, quod primò ve-
 ritas posset esse mendax, vel vellet esse causa erroris sibi con-
 tumeliosi. De hac testificatione dicitur 1. Ioan. 5. Qui non cre-
 dit filio, mendacem facit patrem: quia non credit in testi-
 monium quod testificatus est Deus de filio suo. Item Ioann. 5.
 Ego habeo testimonium maius Ioanne. Opera enim quae dedit
 mihi pater ut perficiam, ea ipsa opera quae ego facio testimo-
 nium perhibent de me: quia Pater misit me. Item eiusdem 15.
 Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum
 non haberent. Et eiusdem 14. Pater in me manens ipse facit
 opera. Non creditis, quia ego in Patre: & Pater in me est? Alio-
 quin propter ipsa opera credite. Si quis tamen dicat miracu-
 la illa non esse facta ad fidei testificationem: patet hoc falsum
 esse per modum quo miracula facta sunt. Et exempli causa
 pauca miracula ponamus. Matth. 9. dicit Christus: Ut sciat
 quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi pec-
 cata: tunc ait paralytico, Surge, tolle lectum tuum, & vade
 in domum tuam, & surrexit &c. Patet ex ipsa litera miracu-
 lum illud factum esse in testimonium fidei. Et Actuum 3. dixit

Petrus claudo ex utero matris suae: In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et sequitur: Et protinus consolidata sunt bales eius, & planta, & exiliens stetit & ambulabat. Et de Dionysio Arcopagita legitur, quod cum disceptaret cum Paulo, forte pertransiit caecus per viam coram eis; & statim ait Dionysius Paulo: Si dixeris huic caeco: In nomine Dei tui vide, & viderit: ego credam statim. Sed ne utaris verbis magicis: quia forte nostri verba quae habent huiusmodi efficaciam, ego praescribam tibi formam verborum. Hanc, inquit, formam verborum dices ei: In nomine Iesu Christi nati de Virgine, crucifixi, mortui, qui resurrexit, & ascendit in caelum, vide. Et ut omnis tolleretur suspicio, praecipit Paulus Dionysio, ut ipse eadem verba proferret. Et in ea verborum forma dixit Dionysius caeco ut videret: & statim vidit, & confessus est Dionysius se credere. De probatione per miracula, dicit Petrus Actuum 2. Iesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis virtutibus & prodigiis & signis quae fecit Deus per illum in medio vestri, sicut vos scitis: hunc definito consilio & praescientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes interemistis. Et Bernardus in sermone de Ascensione, ostendit Christum perfecisse probationem dominij sui, cum in caelum ascendit, his verbis: Cum Iesus se dominum vniuersorum quae sunt in terra, & in mari, & in inferno probasset: non restabat nisi ut aeris & calorum se Dominum probaret. Terra eum Dominum cognouit: quia ad vocem virtutis eius, cum clamaret voce magna, Lazare veni foras: mortuum reddidit. Cognouit mare, quia solidum se praebuit sub pedibus eius. Cognouit infernus, cuius ipse portas areas & vestes ferreos confregit, & Satanam ligauit. Sic inquam qui in ore piscis cum ipso pisce staterem inuenire praedixit, proculdubio & maris, & omnium quae in mari sunt, Dominus fuit. Qui mortuos suscitauit, leprosos mundauit, caecos illuminauit, omnes effugauit infirmitates, Dominus omnium fuit, & eadem manu, qua fecerat quae defecerant, reficiebat. Ad perficiendam igitur fidei nostrae integritatem restat, ut videntibus discipulis per medium aeris Dominus ascendat, & tunc probabitur, quia dominus vniuersorum es. etiam tibi profecto debetur, ut in nomine tuo omne genu flectatur. ¶ Circa miracula vero notabile est, quod ministri Christi post passionem eius in nomine ipsius maiora miracula fecerunt quam Christus fecisset, sicut ipse promiserat. Ioan. 14. Qui credit in me,

me, opera quæ ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Maius fuit, quòd ad umbram Petri sanabantur infirmi, Actù. 5. quàm quòd ad tactù vestimenti eius mulier fluxum sanguinis pariens sanata est. Matt. 9. Item longè fuit maius, quòd duo latrones qui veneno sumpto mortui erant, suscitati sunt tunica beati Ioannis Euang. posita super eos. Item Dominus in Euangelio legitur tres mortuos suscitasse: sed de beato Andrea legitur, quòd quadraginta submersos suscitauerit. Item sancti non solum viui, sed & mortui fidem istam miraculis cõfirmauerunt. Et vt vno verbo dicam, quasi vniuersitas rerum fidem istam mirabiliter confirmauit. Vnde Greg. in homilia Epiphaniæ: Omnia, inquit, elementa authorem suum venisse testata sunt: vt enim de his quidè vfu humano loquar, Deum hunc celi esse cognouerunt, quia protinus stellam miserunt. Mare cognouit, quia sub plantis eius se calcabile præbuit. Terra cognouit, quia eo moriente contremuit. Sol cognouit, quia lucis suæ radios abscondit. Saxa & parietes cognouerunt, quia tempore mortis eius scissa sunt. Infernus cognouit, quia hos quos tenebat mortuos reddidit, & tamen hunc quem Dominum omnia insensibilia elementa senserunt, adhuc infidelium Iudæorum corda Deum esse minimè cognoscunt, & duriora saxis scindi ad pœnitentiã nolunt: eumque confiteri abnegant, quem elementa (vt diximus) aut signis aut scissionibus Deum clamant. ¶ Secundo potest ostendi veritas fidei Christianæ testium multitudine, omni exceptione maiore, & primò producamus in medium Ioan. Baptistam, qui à prophetis prædictus fuit. In Psal. Parauit lucernam Christo meo. Esa. 40. Vox clamantis in deserto &c. Et Malach. 3. Ecce ego mittam Angelum meum & præparabit viam ante faciem meam. Hunc Deus miraculosè nasci fecit in mundo isto ex sanctis parètibus. Cùm Elizabeth esset sterilis, & ambo processissent in diebus suis. Lucæ 1. vt ferret testimonium Christo, Ioannis 1. Hic venit in testimonium, &c. Quis dubitat de hoc quòd Deus non ideo fecit eum nasci miraculosè in mundo isto, vt testimonium perhiberet mendacio. Ioannis 5. Vos misistis ad Ioannem, & ipse testimonium perhibuit veritati. Eius conceptio & natiuitas pronuntiata sunt ab Angelo. Luc. 1. Hic in vtero materno testimonium dedit Christo. In eodem: Ecce vt facta est vox saluationis tuæ in auribus meis, ait Elizabeth, exultauit infans in gaudio in vtero meo. Sine omnidolo fuit testimonium illud. Ipse tantæ sanctitatis fuit, quòd

Iudæi miserunt ad eum Sacerdotes & Leuitas, vt scirent ab eo virū ipse esset Christus. Io. 1. Et credidissent ei, si dixisset se esse Christum. Io. 5. Vos voluistis exultare ad horā in luce eius, vt crederetis ipsum esse Christum. dicit Gloss. interli. Quanto magis debuerunt credere ei ferenti testimonium alij; efficacius enim est testimoniū quod aliquis perhibet alij, quā quod perhibet sibi. Ioannis 5. Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Sanctitas Ioannis non solā Christianis, sed etiam gentilibus & Iudæis nota est. Testimonium eius multū efficacius est ad confundēdum Iudæos. Ideo post illud Psalm. Parauit lucernam Christo meo, subditur, Inimicos eius induam confusione &c. Qualiter Christus testimonio Ioannis confuderit Iudæos, habes Matthæi 21. Baptismus, inquit, Ioannis vnde erat? de celo, an ex hominibus? & illi cogitabant intra se, dicentes: Si dixerimus, de celo, dicit nobis, quare ergo non credidistis ei? Si autem dixerimus, ex hominibus: timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem sicut prophetam. De testimonio Ioannis de Christo habes Ioannis 1. Qui post me venturus est, ante me factus est. Ante, scilicet dignitate, quia prior me erat, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et post: Cuius non sum dignus vt soluam corrigiam calciamenti eius. Item: Ecce agnus Dei: ecce qui tollit peccata mundi. Item: Vidi spiritum descendantem quasi columbam de celo, & manentem super eum, & ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum descendantem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Aliud testimonium est Ioannis Euangelista: Vidimus, inquit, gloriam eius: gloriam quasi vnigeniti à patre. Vidimus, id est, cognouimus, per miracula, per vocem elapsam de celo, per Transfigurationem, Resurrectionem, Ascensionem, Spiritus sancti missionem, gloriam eius talem & tantam, vt decet vnigenitum Dei patris. Et 1. Ioannis 1. Quod fuit ab initio, quod audiuius & vidimus oculis nostris, quod perspeximus & manus nostræ contrectauerunt, de verbo vitæ, & vita manifestata est, & vidimus & testamur, & annuntiamus vobis. ¶ Fidei nostræ testimonium dant Deus, & homo, & angelus. De primo habemus 1. Ioannis 5. Tres sunt qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. Et subditur: Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est, secundum

cundum glossam, Pater perhibuit testimonium Christo, dicendo: Hic est filius meus dilectus. Filius in transfiguratione, ostendendo potentiam deitatis, & speciem beatitudinis. Spiritus sanctus super Christum in specie columbae descendendo, & in nomine Christi corda discipulorum implendo. ¶ Testimonium verò hominum talium fuit qui notæ fuerunt sanctitatis, mundi contemptores, nullum hominem timentes, qui veritatem fidei morte propria ausi sunt confirmare, cum manifestum sit, quòd nullus sani capitis morte mendacium auderet confirmare. Etiam homines mendaces in morte veritatem confitentur. Etiam ipse Christus veritatem fidei morte propria confirmavit. Hoc signum speciale tanquam certissimum promittebat ipse Iudæis. Matthæi 12. & 16. Generatio, inquit, mala & adultera signum quærit, & non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetae. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus &c. cum omnino duæ res peccatum faciant, scilicet timor & cupiditas, ut dicit glossa super illud Psalm. Incensa igni & suffossa. quæ causa posset esse mendacij in illis qui transitoria bona contemnebant, & mala latentè sustinebant? Philippen. 3. Omnia arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam. Actuum 20. Spiritus sanctus per omnes ciuitates protestatur mihi dicens: Quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent, sed nihil horum vereor. Si quis verò dicat sanctos noluisse decipere, sed deceptos fuisse: Quomodo potuit Christus decipi circa suum esse, cum natura rationalis maximè habeat cognoscere se esse? Augustinus in libro de Anima & spiritu: Nihil tã nouit mens vel anima, quàm id quod sibi præsto est: nec menti vel animæ quicquam magis præsto est, quàm ipsa sibi: nihil ergo tantum nouit, quantum se esse. Quomodo ergo Christus decipi poterat, cum dicebat Ioannis 8. Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Item 10. Ego & pater vnum sumus. Item cum naturæ rationalis per se notæ sint operationes suæ: Anima enim per se cognoscit se credere, vel intelligere, vel diligere: quomodo poterat decipi? circa illud Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor vobis. ipse sciebat se simplicitè omnium quæ creata erant principium fuisse. Luca 8. Tetigit me aliquis: nam & ego cognoui virtutem de me existè. Item quomodo Paulus circa caelestia bona decipi potuit, qui raptus est vsque ad tertium cælum: vbi audiuit arcana verba quæ nota

licet homini loqui. 2. Corin. 1. ¶ De testimonio hominum de Christo legitur Actuum 10. Nos testes sumus: ait Petrus, omnium quæ fecit Iesus in regione Iudæorum & Hierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno. Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis qui mâducauimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis, & præcepit nobis prædicare populo, & testificari quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes prophætæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Testimoniũ verò istud tam citò Deus confirmauit. Vnde subditur: Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Testimoniũ Petri de Christo habes similiter Mat. 16. Tu es Christus filius Dei viui. Et Ioãnis 6. Ait Petrus: Nos credimus & cognouimus: quia tu es Christus filius Dei viui. ¶ Fidei nostræ testimonium dedit Angelus in Christi Conceptione. Lucæ 2. Item in eius Natiuitate. Lucæ 22. Ecce Angelus Domini stetit iuxta illos &c. Et post: Ecce euangelizo vobis gaudium magnũ. Item, & facta est cum Angelo multitudo militiæ celestis exercitus. Item in resurrectione. Matthæi, Marci, & Lucæ vltim. Ioãnis penult. Item in Ascensione. Actuum 1. ¶ Fides ista testimonium habet, & à domesticis, & ab extraneis. Exod. 8. Magi Pharaonis deficientes, in tertio signo compulsi sunt confiteri, Digitus Dei est hic. Deuteronom. 32. Non enim est Deus noster vt dij eorum, & inimici nostri sunt iudices. Et Matthæi 9. Videntes turbæ Christum mirabilia operantem, dixerunt: Nunquam sic apparuit in Israël. Et Ioãnis 9. Illuminatus cæcus à natiuitate, dixit: A seculo non est auditum quòd quis aperuit oculos cæci nati. Et Ioãnis 11. Ipsi pontifices & Pharisei dixerunt: quid facimus? quia hic homo multa signa facit: si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Et Iosephus, qui semper fuit Iudæus sapientissimus in veteri legè, qui captus fuit in vltima captiuitate Hierusalem facta per Titum & Vespasianũ, tale testimonium dedit Christo: Fuit eisdem temporibus Iesus, sapiens vir, si tamen eum virum dicere fas sit. Erat enim mirabilium opetum effector, & doctor eorũ qui libeter quæ ventura sunt audiunt, & multos ex gentibus sibi adiunxit. Christus hic erat. Item post crucem his qui ab initio eũ dilexerant, apparuit eis iterum visus secundũ quod prophætæ vel hæc vel alia de eo futura prædixerat. Sed vsque in hodiernum diem

diem Christianorum qui ab eo dicti sunt, & nomen perseuerat
 & genus. ¶ Hodie etiam fidei nostræ aliæ sectæ testimonium
 perhibent eam post suam aliis præferendo. Vnde cum testimo-
 nium quod pro se perhibent, nullū reputemus: testimoniū eorū
 quod alicuius valoris est, pro fide nostra est. Item nobiles Phi-
 losophi in his quæ de Deo noscibilia sunt, fidei nostræ testimo-
 nium perhibet: vt circa hoc, q̄ vna sit prima causa, & q̄ æterna
 sit summæ potentia, summæ sapientia, summæ bonitatis. Vn-
 de quantum ad ista fides nostra ex intimis Philosophiæ sumpta
 est disciplinis, iuxta verbum Boëtij in præmio libri de Trini-
 tate. ¶ Fidei etiam nostræ testimonium perhibet vniuersitas
 creaturarū, quantum ad ea quæ de Deo cognoscibilia sunt. Hoc
 enim q̄ vnus est mūdus, attestatur q̄ vnus sit Deus. Accedat quæ
 cunq; vis creatura, & faciat aliū mundū tantū, & talē qualis est
 iste mūdus, & dicā, Quia Deus est. Perpetuitas creaturarū atte-
 statur æternitati creatoris, cū omnis causa potērior sit suo effe-
 ctu. Magnitudo verò eius potētiæ, pulchritudo sapientia, utili-
 tas creaturarū bonitati. ¶ Tertio potest ostēdi veritas fidei no-
 stræ per hoc quod reuelationes, & prophetias habet. Reuelatio-
 nes habuit ante legem: vt sub Noë, Abraham, & Iacob, vt pa-
 ter ex lib. Genesis, quæ multiplicata sunt lege suscepta. Num.
 12. Si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione appa-
 rebo ei, vel per somnium loquat ad eum. at non talis seruus
 meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim
 ad eos loquor ei. Deuteronom. 4. Non est alia natio tam gran-
 dis quæ habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster
 adest cunctis obsecrationibus nostris. Psal. Nō fecit taliter om-
 ni nationi &c. Et Baruch 4. Beati sumus Israël: quia quæ pla-
 cent Deo, nobis manifesta sunt. ¶ Prophetia quas habet fides
 nostra multum confirmant eā. Vnde cū Ioannes Baptista mi-
 sisset discipulos ad certificandum eos de Christo, Matth. 11.
 Dominus certificauit eos ostendendo prophetiā esse
 impletam quam prædixerat Esaias de aduentu eius. Esaias 35.
 Deus ipse veniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæ-
 corum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus
 claudus, & aperta erit lingua mutorum. Vnde ait Dominus
 discipulis Ioannis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis
 & vidistis, cæci vident, claudi ambulant &c. Item Esaias 41. Di-
 cit Dominus ad deos non veros, Annuntiate quæ ventura
 sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos. Reuelationes &
 prophetia cum hac fide translatae sunt in ecclesiā collectam ex

gentibus: vt patet in reuelatione illa excellenti, de qua 2. Co-
rint. 12. quæ Paulo facta est vsque ad tertium cælum raptò. Et in Io-
anne, cui reuelata sunt tot myſteria, quæ in Apocal. continetur.
Iudæi verò modo nõ habent reuelationes vel prophetias, quia
hanc fidẽ deseruerunt, ¶ Quarto per hoc, quod fides noſtra di-
gniffima de Deo ſentit. Augu. Prudentum eſt æſtimare & fide-
lium quæ ſit fides purior & maiestate Dei dignior. Aliæ ſectæ
malè ſentiunt de Dei omnipotentia: ſicut qui negant Deum
poſſe corpora noſtra ſuſcitare, vel naturã noſtram potuiſſe ſu-
mere. Alij de eius bonitate, vt qui negant lapſos in peccatum
per penitentiam poſſe redire ad Deũ. Alij de eius iuſtitia: vt qui
negant Deum vindicatorũ peccata: aut qui dicunt eũ falſè nõ
vindicaturũ æternaliter. Fides verò noſtra omnipentiã Dei
prædicat, & ſummã eius ſapientiam & bonitatẽ. ¶ Quinto per
hoc quod fides noſtra de homine probabiliora ſentit, & quæ ma-
gis deceant creaturã rationalẽ. Dicit enim eum ad imaginẽ
Dei creatum. Genefis 1. Creauit Deus hominem ad imaginẽ &
ſimilitudinem ſuam. Ad ſimilitudinem etiam Dei monet viue-
re. Ephesi. 5. Eſtote imitatores Dei, ſicut filij chariſſimi. & ad
gloriam ſimilẽ diuinæ gloria promittit peruenire. 1. Io. 3. Cha-
riſſimi nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit nobis quid
erimus. Scimus quoniã cum apparuerit, ſimiles ei erimus. Gens
Iudæorum & gens Mahometi ſentiũt indigna de Dei magni-
ficentiã, dum gens Iudæorũ ſperat ſolam affluentiam tẽpora-
lium à Deo, & gens Mahometi ſolas delicias corporales quan-
tum ex promiſſione legis corũ. Vtraque autẽ ſpes dicta videtur
eſſe hominũ, qui in vanum acceperunt animas ſuas. & ferè eſt
brutalis. Cũ anima inuiſibilis ſit, bonis inuiſibilibus remun-
rãda eſt: nec natura rationalis bonis ſe inferioribus beata fieri
poſteſt. Aug. Beatã vitam inuenitur: cũ id quod eſt hominis optimũ,
& amatur, & habetur, quod deterius eſſe quã ipſe homo non
poſteſt: quiſquis quod ſeipſo deterius eſt, ſequitur, fiet ipſe dete-
rior. ¶ Fides etiã Chriſtiana hominem ad maiorẽ perfectionem
perducit, quantum ad Deum, & quantum ad proximũ: quãtum
ad Deũ, quia de Deo prædicat quæ maximum timorẽ Dei no-
bis incutiũt, & ad ſpem maximẽ erigunt, & Dei amorẽ in nobis
maximẽ accendũt. Oſtendit enim diſtinctiſſimam iuſtitiam Dei
in rebelles ipſius, & vindictã æternã mirã acerbitatis, quod
efficaciſſimum eſt ad timorem incutiendum. ¶ Item oſtendit li-
beralitatẽ Dei qua filio proprio propter nos nõ pepercit, pro-
pter quod nullus locus deſperationis in nobis relinquitur.

Roma

Romano. 8. Qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Item beneficium redemptionis, quod est maior ignis ad accendendum cor nostrum, quam esset totus mundus ad accendendum corpus nostrum, si totus arderet, cordibus nostris immittit amorem: quid magis idoneum ad accendendum & inflammandum diuinum amorem in nobis? Non accenditur melius ignis quam igne: nec est maior ignis spiritualis amore quo filius Dei amauit nos. Io. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: quantum ad proximum: quia dilectionem iubet ad inimicos extendere, & nostra proximo communicare: & si necesse est, etiam animam pro eo ponere. Matt. 5. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos &c. r. Io. 3. Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? In eodem: In hoc cognouimus charitatem Dei: quoniam ille animam suam pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. ¶ Sexto per successum quem habuit populus qui hanc fidem suscepit, dum secundum eam vixit, & defectionem ipsius: vel dum fidem istam deseruit, vel dum secundum eam non vixit. Ut enim omittamus de aliis, quis sufficeret narrare nobiles triumphos quos habuit populus iste in paucis vincens infinitos: iuxta promissionem domini. Leuit. 26. Si in preceptis meis ambulaueritis &c. persequemini inimicos vestros, & corruent coram vobis: persequentur enim de vestris quinque centum alienos, & centum ex vobis decem millia. Quando autem male se habebant in fide, vincebantur. Leuit. 26. Quod si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata &c. corruent coram hostibus vestris, & subiiciemini his, qui oderunt vos. Fugietis nemine persequente. Et paulo post: Terrebunt vos sonitus folij volatis &c. Et Iosue 7. Non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui contaminatus est hoc scelere. Deuteron. penul. Beatus es tu Israel, qui similis tui popule, qui saluaris in Domino: scutum auxilij tui, & gladius gloriæ tuæ Deus tuus. Item Iudi. 5. Deus coram pugnavit pro eis, & vicit, & non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit à cultura Domini dei sui. Quotiescunque autem præter ipsum Deum suum alterum coluerunt, dati sunt in prædam, & in opprobrium, & in gladium. Quotiescunque autem pœnituerunt se recessisse à cultura Dei sui, dedit eis Deus cæli virtutem resistendi. Quum igitur

tur fides Christiana tot habeat veritatis suæ argumenta, inexcusabiles sunt tot argumentis nolentes acquiescere, & merito puniuntur. Valde incredulus est, cui tot testimonia facere fidem non possunt. Valde ponderosus est vel valde debilis, quem tot appositiones sustentare non sufficiunt. Nec mirum si offenditur prima veritas, quando tot pignoribus signorum vel aliarum probationum ei non creditur, cum paucioribus testibus crederetur vni Iudæo vel Saraceno. De punitione in fidelium, legitur Deuteron. 18. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, &c. Qui autem verba eius quæ loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Quod verbum assumit Petrus Act. 3. dicens: Omnis anima quæ non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. Eiusdē 4. Non est in alio aliquo salus, nec nomen est aliud sub cælo datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri. & Io. 3. Qui non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine vni geniti filij Dei. Hoc autem est iudicium, id est, causa damnationis, dicit August. quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quam lucem. & eiusdē 8. Si non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Et eiusdē 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Esa. 67. Gens, & regnum quod non seruiert tibi, peribit. Matt. vlt. Qui non crediderit, condemnabitur. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. 1. Cor. 14. Ignorans ignorabitur.

De commendatione Fidei.

CAP. IIIII.

Sequitur de commendatione Fidei. Notandum ergo quod fides Deo multum placet, diabolo displicet, homini multum prodest. de primo Ecclē. 1. Beneplacitum est Deo fides & mansuetudo. Hæ duæ virtutes multum placet Deo in homine: quia fides Deo subiicit intellectum, mansuetudo affectum: vnde Dominus hominem mansuetum & fidelem diligit quasi suum. Fides adeo placet Deo quod sine ipsa nihil placet ei. Hebræ. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Omnes infideles filij iræ sunt. Vnde Io. 3. Qui incredulus est filio, non videbit vitam æternam, sed ira Dei manet super ipsum. Oculi diuinæ misericordiæ non respiciunt nisi vbi est fides. Vnde propitiatorium non excedit arcam. Exo. 25. Arca significat populum fidelem quæ propitiatio diuina non excedit. Remissio enim peccatorum non est extra fidem Ecclē. 1. Hier. 5. Domine oculi tui prospiciunt fidem. Vbi

amor

amor, ibi oculus. Io. 6. Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille. Crede in Deum est speciale opus Dei & quia Dei donum, & quia Deo valde acceptum: nec mirum si multum placeat Deo fides, quum ipsa primum obsequium faciat Deo. Signum huius placentia: est hoc, quod Deus tantum facit pro fide. Matt. 8. Vade, dixit Iesus Centurioni, & sicut credidisti, fiat tibi, Hieron. Cuique sicut credit, ita fit. Fides Deo placet etiam sine sacramentis: ut patet in Abraham, qui ante sacramentum Circumcisionis per fidem Deo placuit. Gen. 15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Sacramenta vero sine fide Deus quasi non reputat. Galat. 5. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praeputium: sed fides quae per charitatem operatur, Fides porta est per quam princeps vniuersorum intrat ad cor hominis. Ezech. 46. Sine ea non videtur dominus dominum habere in corde, quum non habeat ibi ingressum. Ipsa est porta aurea per quam intravit in mentem virginis lux & decus vniuersae fabricae mundi. Prius enim intravit filius Dei in mentem virginis, quam in ventrem. Luc. 1. Beata quae credidisti: quia perficietur in te quae dicta sunt tibi a Domino. Aug. in li. de Virginitate: Beatior fuit Maria percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi. Materna propinquitas nihil Mariae profuisset, nisi felicius Christum corde quam carne gestasset. Porta fidei morti & aethori mortis clausa est: nec infernalis exercitus praeualebit aduersus eam. Vnde super illud Mat. 16. Et portae inferi: dicit gl. Qui intimo cordis amore fidem Christi percepit, quicquid ingerit extra, facile vincit. Haec porta sanguinis agni debet habere & in superliminari & in utroque poste, ne exterminator menti noceat. Exo. c. 12. Superliminare tinctum debet esse sanguine Christi, ut intuitu humilitatis Christi & passionis eius mens superbia caueat. In utroque etiam poste debet esse sanguis agni, ut exemplo Christi, nec aduersa mens timeat, nec prospera concupiscat. ¶ Fides porta est tabernaculi, scilicet militantis Ecclesiae, ubi hostia offerenda est Leuit. 17. Homo quilibet de domo Israel, qui occiderit bouem, aut ovem, siue capram, in castris, siue extra castra, & non obtulerit ad ostium tabernaculi oblationem Domino, sanguinis reus erit. Nec mirum si fides valde est Deo grata: quia sine fide Deus non colitur, quum de eo non cognoscatur quare timendus sit, vel amandus, vel obsequio honorandus. ¶ Fides thesaurum absconditum regni caelestis quem daturus est Dominus seruientibus sibi hominibus ostendit. Fides primum Dei hostem, scilicet sensum humanum occidit. Hostis iste in sapientibus hu-

ius mūdi est fortissimus hostis Dei, qui significatus est per cinifes, quorū plaga non legitur curata. Exod. 8. Cinifes de puluere terræ educti, argumenta sunt philosophorum de subtili terreno sensu prodeūtia, qui oculum fidei lædunt. Vnde glo. Orige. Hoc animal corpus cui infederit acerbissimo terebrat stimulo, vt quem volantem videre quis non valet, sentiat stimulārem. Hoc ergo animal arti dialecticæ comparatur, quæ minutis & subtilibus verborum stimulis animas terret, & tāta calliditate circumuenit, vt deceptus non videat, nec intelligat vnde decipiatur. Hæc plaga non curatur. Idola enim philosophorum remanserunt, quum idola gentiū destructa fuerunt, vt ait quidā. Fides intellectum captiuat in seruitium Christi 1. Corin. 10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequiū Christi. Fides in arce mentis, scilicet in intellectu insigne regium ponit, scilicet filium in cruce pēdentem de morte, & de mortis authore triumphantem. ¶ Item fides matrimonium inter animam & Deum inītiat. Osee 2. Sponsabo te mihi in fide, quod charitas consummat 1. Corin. 6. Qui adhæret Domino, vnus spiritus est cum illo. ¶ Fides est velut anulus argenteus positus in digito sponsæ. Ornamentum enim est à Christo datum rationi, quæ per digitū intelligi potest: quia discretiua est. Anulus nec excedere debet, nec excedi: sic fides nec excedere debet, nec excedi. Nō enim debet Christo attribuere alter quid, quod eius non sit: nec de eo negare quod ipsius sit. In argento verò intellige quod fides cādore puritatis & luce salutaris veritatis debet resplendere, & suauitate sincera confessionis debet resonare. Argentum enim candidum est & resonat. ¶ Item fides virginitas est, meatu intellectu à corruptione erroris seruās, & vndique protegens, sicut anulus digitū cingit ex omni parte. ¶ Fides quantum proprio sensui detrahit, tantum intellectum diuini sensus capacem facit: sicut Sapiens dicit de propria voluntate, quod tantum virtuti adiciēs, quantum propriæ voluntati detraxeris. Qui vult venire post Christum, debet abnegare semetipsum: iuxta verbum Domini Matth. 16. & quantum ad propriū sensum, & quantum ad propriam voluntatem. ¶ Fides primogenita est inter virtutes: ideo merito à Deo benedicta. Beati qui non viderunt, & crediderunt. Ioan. 20. & Lucæ 16. Beati oculi qui vident quæ nō videtis: quod de visu fidei intelligendum est. Galat. 3. Qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abrahā: proptet prædicta nō est mirum, si fides Deo placeat. ¶ Diabolo verò multum displicet: nec mirum, quū ipsa ei

culsum

cultum & honora, qui ei in mundo exhibebatur, abstulerit: ipsa diabolū expulit ab hominibus, & quantū ad animas, & quantū ad corpora. Act. 15. Fide purificans corda eorum. Marc. vlti. Signa autem eos qui crediderint hæc sequentur. In nomine meo demonia eiciant: hæc est quæ diabolo resistit. 1. Petr. vlti. Cui resistite fortes in fide. Ipsa est scutū, ignea tela inimici extinguēs. Ephes. 6. In omnibus sumentes scutū fidei, in quo possitis omnia tela inimici ignea extinguere. Ipsa est lorica totum hominem interiorem à diabolo protegens. 1. Theslal. quarto: Sobrii simus indui lorica[m] fidei. Ipsa caput serpentis infernalis, quod est error vel infidelitas, conterit. Gen. 3. Ipsa conteret caput tuum. Ecce. 25. Non est caput nequius super caput colubri. Sicut caput noui hominis fides, scilicet diligentissimè custodiendum est, secundum illud Matth. capit. decimo: Estote prudentes sicut serpentes: sic ad destruendum caput serpentis infernalis, scilicet errorē, maximè est conandū. Et in primo peccato angeli, & in primo peccato hominis error videtur fuisse. Esaiæ 14. Ero similis Altissimo. Gene. 5. Nequaquā morte moriemini. Scit enim Deus &c. Fides diabolū de arce mentis expellit, ponens ibi vexillum Christum in cruce pendentem. quod multū diabolo displicet. Quum enim superbissimus sit, multum displicet sibi, quum ab arce mentis expellitur & cum vexillum illud exosum ei sit, eò quòd in cruce deuictus fuerit, hoc vexillum timet hostis sciens adesse regis præsentiam. Non enim dat regale vexillum exercitui, nisi rex præsens fuerit. Videns ergo illud, de victoriā desperat: sciens se contra regem dimicare. Item quia diabolus in cruce deuictus fuit, multum timet crucem. Bernar. Nullus dæmon propè stare poterit, vidēs gladiū in quo deiectus est: crucem scilicet. ¶ Fides lux est, valde exosa latroni infernali. Io. 3. Qui male agit, odit lucem. Iob 34. de latronibus: Quum subito apparuerit aurora, arbitrantur umbram mortis. Ipse est vt falsus mercator volēs homines decipere: ideò tenebras querit. Et est velut deformis adulter, qui non vult se ad lucē ostendere. Iob 24. Oculus adulteri obseruat caliginem. ¶ Fides oculus est quem coruus infernalis multum querit eruere: sicut coruus visibilis primò currit ad oculum cadaveris. Nec mirum, quum fides diabolū & eius insidias detegat. Sine fine hostis inuisibilis nō videtur: & ideò non cauetur. Oculum fidei diabolus seruientibus sibi velat, ne videant quò ducantur, sicut solent oculi velari his qui ducuntur ad patibulum. Quidam senex dicit in vitis Patrum: quando operiuntur oculi

oculi animalis, tunc circuit ad molendinum, alioquin non ambulat in circuitu molæ, sic diabolus si operuerit oculos mentis, in omne peccatum humiliat hominem. Iudic. 16. Sampson erutis oculis ad molam circuit. Fides est oculus dexter animæ, quo amissio homo ad pugnam inutilis est: ideo hostis inuisibilis fidem multum conatur destruere. 1. Reg. 11. In hoc feriã vobiscum fœdus, vt etiam omnium vestrum oculos dextros. Cuius intentio erat, quod dextris oculis erutis, quum operirentur sinistri scuto, ipsi inutiles fierent ad pugnam. ¶ Fides diabolo non cessat contumeliam facere, ipsa ostendit eum nullius creaturæ dominum esse, & authorem totius mali, & propter culpam suam iam iudicatum. Ioan. 16. Princeps mundi huius iam iudicatus est: ideo non est mirum, si fides multum exosa est diabolo. ¶ Fides est valde utilis homini: ipsa est lux tenebras infidelitatis expellens: vbi fides non est, tenebræ sunt. Exod. 10. Factæ sunt tenebræ horribiles in vniuersa terra Ægypti. Et subditur: Vbicunque habitabant filij Israël, lux erat. ¶ Fides inter opera creationis prima est, in minori mundo, homine scilicet: sicut lux in maiori mundo prima fuit. Genesi. 1. Post creationem cæli & terræ, subditur: Fiat lux, &c. ¶ Fides columna nubis est de Ægypto tenebrarum errorum intellectum potenter educens. Exod. 13. Fides columna est fulciens cor hominis. Vetus enim homo qui per ea significatus est, habet caput tremulum: & oculos caligantes: sed fides viuæ, & oculum intellectus illuminat, & cordi vacillanti fulcimentum præstat. Est enim fides fida & salutaris credulitas. Bern. in 5. lib. de consideratione. In his quæ fidei sunt omnino cauenda est confessio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut quod firmum fixumque est, fidei opinio reuocet in questionem. Opinio enim si habet assertionem, temeraria est: fides si habet hesitationem, infirma est. ¶ Et notandum quod columna illa ex parte filiorum Israël lucida erat: ex parte verò Ægyptiorum, tenebrosa: sic fides fidelibus lux est, quam infideles tenebras reputant: maxime quantum ad ea quæ pertinent ad incarnationem filij Dei, & liberationem generis humani. Ipsi sunt quasi nocturæ lucem reputantes tenebras. Esaia 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum: ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. Fides videtur eis stultitia, quum tamen sit vere sapientia. 1. Corinth. 1. Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus. Fides est lucerna, ad quam in nocte vitæ præsentis ambulatur. 2. Corinth. 5. Per fidem ambulamus, & non per speciem. Augustinus in lib. de Fide, ad Petrum: Si qui

quis nō ambulauerit per fidem, non perueniet ad speciem. ¶ Fi-
des ceteris virtutibus lumē ministrat. Ipsa est stella matutina,
solem iustitię & intelligentię præueniens. Per eam oritur dies
gratię, quę sequetur dies glorię. Ipsa est stella cardinalis nau-
gantibus per mare huius mūdi, portam ostendens & patriam.
Ipsa est stella reges spirituales ad Saluatorem adducēs. Matt. 2.
Ipsa est prima gemma in corona intellectus, quę ex quinque
luminibus fabricatur. Corona intellectus est lumē salubris co-
gnitionis. Job 31. Librum scribat ipse qui iudicat, vt in humero
meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi.
¶ A sole intelligentię quasi quinque radij luminis viui fluunt
super intellectum nostrum: scilicet lumen fidei, cōsiliij, pruden-
tię, intellectus, & sciētię. Diuersitas verò horum luminum vi-
detur sic posse ostendi. Anima ad tria habet cōparationem: sci-
licet ad principiu à quo est, scilicet ad Deum: & ad opera, quo-
rum ipsa est principium: & ad ea quę dant ei occasionem, vt sit
principium eorum, instruēdo scilicet eius intellectum, vel mo-
uendo affectū siue voluntatem. Signa uaturalia vel positiua in-
tellectum instruunt: bona & mala inquantū talium, talia mo-
uent affectum. Fides est lumen illuminans intellectū circa prin-
cipium, à quo est anima, ostendens ei Dei maiestatem, & iusti-
tiam, & misericordiam Dei in creaturas racionales. Donum ve-
ro cōsiliij & virtus prudentię illuminat animū circa opera quo-
rum ipsa est principium. Ad cōsiliū pertinet deliberare an ali-
quid sit faciendum. Ad prudentiam verò pertinet prouidere, vt
opus fiat eo sine quo debet, & vestire illud aliis debitis circum-
stantiis: prudentia verò prouidere debet vt opus agentis sit fru-
ctuosum, Deo gratum, proximo lucens per bonum exemplum.
Et sicut alterius scientię est cognoscere an expediat aliquem
sanari, alterius verò cognoscere qualiter aliquis sit sanandus,
quia primum pertinet ad theologiam, secūdam ad medicinam:
sic aliud lumen est donum cōsiliij quàm prudentię. Donum verò
scientię proprię pertinet ad bonum & malum, inquantum mo-
uent affectum nostrum. Vnde à tali materia denominatur. Gen.
2. Cū dicitur lignum sciētię boni & mali. Et eiusdem 3. Eritis
sicut dij, sciētes bonum & malum. Ad hoc donum pertinet co-
gnoscere deceptiones, quas bona presentia, & mala quę non
sunt vera bona, vel vera mala faciunt hominibus. ¶ Tripliciter
fallunt homines bona temporalia. Primò, quia faciunt eos cre-
dere quòd ipsa habeāt suauitatem veram & magnam, cū ali-
ter sit. Sic fallūtur voluptuosi. Eccle. 7. Inueni amariorem mor-

te mulierem, hæc mulier voluptas carnalis est, & temporalis. Secundo faciunt credere quod in eis sit copia, cum in veritate exinaniant possessores suos Luc. 1. Diuites dimisit inanes. Tertio faciunt credere, quod sit honor, quod est ignominia. Luc. 16. Quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum. Propter has deceptiones cupiunt homines non vera bona pro veris bonis. Fugiunt etiam mala pœnæ præsentis, quæ non sunt vera mala, pro veris malis, quæ sunt mala culpæ & mala futura. Ad donum verò intellectus pertinet cognoscere signa naturalia & positiva, scilicet creaturas quæ sunt quasi libri naturales, & sacramenta, quæ sunt quasi signa positiva, & situs, & formas, & ornatus ecclesiarum, & ministrorum, & habitus religiosorum, & similia, in quantum pertinent ad salutem animarum. Quæ significatio præcipue est ratione similitudinis. Verbi gratia: Homo per terram significatur ratione similitudinis, ut intelligat homo se ad modum terræ esse sterilem, nisi excolatur, & quod super nihil temporale debet esse fundatus: sed Deo inniti, & quod de super irrigari debet rore gratiæ & pluuiæ doctrinæ. ¶ Item fides est initiū vitæ spiritualis. Per fidem enim habitat Christus in cordibus nostris. Eph. 3. Qui vita est, ut ipse ait Io. 14. Et sicut unumquodque vitium mors spiritualis est: sic vnaquæque virtus vita est. Vnde dicitur Rom. 7. de prudentia spiritus quod vita est. ¶ Fides vita est intellectus. Est enim viuus radius à vero sole procedens, sufficiens ad producendum fructum boni operis, sicut arbor viuca fructus ex se producit. Ipsa etiam est causa residui vitæ spiritualis. Ipsa causa amoris est, qui dicitur vita animæ. Vnde super illud Gal. 5. Fides quæ per dilectionem operatur: dicit gloss. Opus fidei dilectio est. Bernard. ad fratres de Monte Dei: Vita animæ amor Dei. Hunc fides concipit, spes parturit, Spiritus sanctus format & viuificat, lætatur lectio, meditatio pascit, oratio confortat, & illuminat. Amor Dei dici potest vita: quia opera bona ideo sunt Deo accepta & remuneratione digna, quia ex amore Dei processerunt, & in hoc attendi potest vita eorum. Fides ergo causa est dilectionis, & per dilectionem causa est operum. Vnde ipsa est prima pars vitæ gratiæ, & causa totius residui vitæ. Ideo bene dicitur Rom. 1. & Hebr. 10. quod iustus ex fide viuat. Et Gal. 2. in fide viuio filij Dei. Vita etiam gloriæ ex fide erit. 1. Io. 5. Vitam habebitis æternam, qui creditis in nomine filij Dei. Extra fidem nihil viuat: in mari mortuo nihil viuere potest, sed ante faciem fidei ibit mors. Habac. 3. Ipsa est lux quæ oritur his qui sunt in umbra mortis; &c. Esa. 60. Habit

Habitantibus in regione vmbre mortis, &c. ¶ Ante faciem eius ibit triplex mors. Prima mors culpa. Prouerb. 5. Per misericordiam & fidē purgantur peccata. Galat. 2. Ex operibus legis non iustificatur homo, nisi per fidem Iesu Christi. Roma. 1. Iustificati igitur ex fide, &c. Actuum 10. Huic omnes propheta testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. In hoc omnis qui credit iustificatur. Secunda est mors temporalis, quæ in portam vitæ æternæ per fidem conuertitur. August. 13. libro de Ciuitate Dei: Tantam Deus fidei gratiam præstitit, vt mors quam constat vitæ esse contrariam, instrumentū fieret per quod transiretur ad vitam. Ioan. 11. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viuet. Intell. Credens etiam mortuus viuit, sicut non credens etiam viuus mortuus est. Tertia mors æterna. Vnde Ioā. 11. Omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternū. ¶ Item fides est initium salutis humanæ, vt dicit Augu. Et causa totius salutis est aspectus ille Christi in cruce exaltati, qui sanat à morsu serpentum infernalium. Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet filiū hominis: vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Hoc significatum est Numeri 21. Roma. 10. Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum Christum, & in corde tuo credideris, quia Deus suscitauit eum à mortuis, saluus eris. ¶ Fides est fundamentum omnium bonorum: vt dicit August. Vnde videtur ruinam querere, qui sine ea vult ædificare. Romano. 11. Tu autem fide stas. 1. Corinth. 16. Vigilate & state in fide, Eccles. 2. Qui timeris Dominum, credite illi, & non euacuabitur merces vestra. Esaia 7. Si non credideritis, non permanebitis. In fide stabile est ædificium, cum fides in aliquo destruitur, funditus bonum in eo destruitur. Seneca: Nihil retinet qui fidem perdidit. Qui sine fide est, omni vero bono vacuus est. Vnde de quodam Iudæo, qui propter defectum hospitij in templo Apollinis iacebat, demones qui ibi conuenerant requisiti à magistro suo, quis ibi iaceret: Responderunt, Vah vah, vas vacuum, sed signatum, vt refert Gregorius in dialog. Ille non habebat fidem Christianam: sed sibi in nocte impresserat signū crucis, quia viderat Christianos sic facientes: vnde cum non haberet veram fidem, vacuus erat omni bono. ¶ Item fides est radix omnium bonorum. Ceteræ virtutes sunt radices suorum operum: sed ipsa est radix cæterarum virtutum. Si hæc radix auellatur, ceteræ virtutes arcescunt. August. super Ioan. Sicut in radice arboris nulla profus appa-

ret species pulchritudinis & decoris : & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit: Sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid vel beatitudinis anima susceptura est, procedit. Item Gregorius : Sicut rami sine radice virtutis arefcunt: ita quælibet opera, licet bona videantur, nulla sunt si à fidei soliditate disjunguntur. ¶ Fides hominem filium Dei efficit. Gala. 3. omnes filij Dei estis per fidem. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, &c. 1. Ioann. 5. Omnis qui credit quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Augustinus de fide ad Petrum : Sine fide nemo potest ad filiorum Dei numerum peruenire. ¶ Fides est quæ viam ostendit regni. Vnde Augustinus super illud Romanorum 3. Arbitramur hominem iustificari per fidem, Bona ante fidem inania sunt: ita enim mihi videntur esse vt magnæ vires & cursus celerrimus præter viam. Nemo ergo computet verè bona opera sua ante fidem : vbi fides non erat, verè bonum opus non erat : bonum enim opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Idem de fide ad Petrum : Sine fide omnis labor hominis vacuus est. Tale quippe est, vt sine vera fide quisque velit Deo placere: quale si quisque tendens ad patriam in qua seipsum bene victurum, relinquat iterum rectitudinem, & improvidus segetur errorem quo non ad beatam vitam perueniat, sed in præcipitium cadat, vbi non gaudium peruenienti detur, sed cadenti interitus inferatur. Idem : Si bona videbantur antequam crederes, curtebas quidem : sed præter viam currendo, errabas potius quàm perueniebas. ¶ Item fides videtur esse mater cæterarum virtutum genitura: vt tangit glo. interli. super illud Matt. 1. Abraham genuit Isaac, &c. ¶ Item fides habet primum congressum in bello spiritali : secundum illud Prudentij : Prima perit campum dubia sub sorte duelli, Pugnatura fides. ¶ Fides in scriptura sacra specialiter victoria adscribitur. Vnde de sanctis dicitur Hebr. 11. quod per fidem vicerunt regna. Vicit fides & regnum inferni, & regnum cæli, & regnum mundi. Regnum inferni vicit, quum fidelibus Christus contriuit portas ereas, & vestes ferreas confregit: & quotidie infernum vincit, dum oratio fidelium animas à porta inferi eripit, & dum ignem infernalem quantum ad eos qui verè fideles efficiuntur, extinguit. Legitur etiam de beato Gregorio, quod cum quodam tempore ante palatia Traiani, qui Imperator fuerat transiret: recordatus clementiæ eius, amarissimè flere cœpit, & pro eo tandiu ante altare S. Petri flens orauit, donec obdormiuit: & ad eum dormien-

tem vox

tē m vox dixit, Traianum precibus eius à pœnis infernalibus li-
 beratum: sed de cætero cauerēt, ne pro aliquo infideli defuncto
 orare præsumeret. Regnum cœli etiā vincit: quia quasi quadam
 violentia illud acquirit. Per fidem enim sancti adepti sunt re-
 promissiones. Hebræ. 11. Pet. 1. Reportantes finem fidei salutem
 animarum vestrarum. Item vincit mundum. 1. Ioann. 5. Hæc est
 victoria quæ vincit mūdum, fides nostra. Fides vincit mundum
 in quibusdam mundum subiiciendo, in aliis eum abiiciendo
 Subiiciendo vincunt mundum; qui remanentes in mundo ter-
 rena sibi subiiciunt, & dominantes eis faciunt quodammodo se
 altiores, & ad impugnandum inimicum potentiores. Faciunt
 enim inde largas eleemosynas. Qui modus impugandi diabo-
 lum valde efficax est. Vnde super illud Psal. Misericordia mea,
 & refugium meum. dicit Augustinus: De nulla re sic vincitur
 inimicus diabolus, sicut de misericordia. Et Eccle. 29. dicitur de
 eleemosyna: Super scutum potentis, & super lanceam aduer-
 sus inimicum tuum pugnabit. Econtrario cupidi & auari non
 sibi terrena subiiciunt, sed potius se terrenis, super humeros
 suos potentes ea quæ malè acquirunt: & quasi se vino sepe-
 lentes, similes talpæ super humeros suos ponēti terram quam
 fodit. Secundò modo vincunt mundum, qui rebus mundi pro
 amore Christi renuntiant, qui ad modum luctantium se refre-
 nis spoliunt, ne diabolus habens, quo eos teneat, deiciat eos &
 denunciat. Luc. 14. Omnis ex vobis qui non renuntiauerit omni-
 bus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Fides vincit
 mundum, id est, ea quæ sunt in mūdo: scilicet diuitias, delicias,
 & honores. Diuitias vincit, dum ostēdit corpus nostrum latro-
 nem esse morti condemnatum: de quo patet quòd non decent
 eum delicia. Senec. Omnes capitali supplicio condemnati su-
 mus, Ecclesi. 33. Seruo maleuolo tortura & compedes. Esaiæ 11.
 Et erit fides cinctorium renum eius. Diuitias vincit, dum ostē-
 dit eas esse in mscipulam diaboli. Augu. Præda quam vis rape-
 re, in mscipula est: tenes alienum, & teneris à diabolo. Item
 diuitias vincit, dum æternas longè meliores eis ostendit. Hebr.
 10. Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, co-
 gnoscetes vos habere meliorem & manentem substantiam. 1.
 Timoth. vlt. super illud, Sectare iusticiam, pietatem, fidem. dicit
 glo. Qui veram fidem de Deo habet, nō cupit in miseris seculi
 diues fieri: nec plus est ei mundus, quàm Deus. Gregorius: Vi-
 lesunt temporalia, dum considerantur æterna: honores vincit,
 dum plenos cōfusione eos esse ostēdit. Phil. 3. Gloria in confu-

sione eorum qui terrena sapiunt. Bernar. Omnis purpura illusio-
nis est, postquam Domino in purpura illusum est. Hec tria Moy-
ses fide vicit. Vnde ad Heb. ii. Fide Moyses factus gradis, nega-
uit se filium esse filiae Pharaonis: ecce contemptus honoris: ma-
gis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati ha-
bere iucunditatem: ecce contemptus deliciarum: maiores di-
uitias aestimans thesauro Aegyptiorum improprium Christi:
ecce contemptus diuitiarum: aspiciebat enim in remuneratione.
De hac victoria mundi dicitur 1. Io. 5. Quis est qui vincit mundum,
nisi qui credit quoniam Christus est filius Dei viui? intelligen-
dum est de illo qui hoc credit fide viua. De fide enim mortua di-
cit Ber. Nec mirum videri potest si nequaquam vincit fides, quae nec
viuit. ¶ Et notandum quod mundus quasi duabus manibus nobiscum
pugnat, scilicet dextera prosperitatis, & sinistra aduersitatis,
prosperis scilicet alliciens, & aduersis terrens: quae ille vincit qui
credit quod Christus est filius Dei. Qui enim hoc credit, cum fi-
lius Dei fuerit summe bonus, nouit quoniam in ipso non fuit
defectus veri boni, nec praesentia veri mali. Vnde cum eo tempo-
ralis prosperitas defuerit, & aduersitas affuerit: cognoscere po-
test, quod temporalis prosperitas non est verum bonum, nec
temporalis aduersitas verum malum: vnde nec illa est appeten-
da, nec ista timenda. Augusti. Omnia bona terrena contempsit
homo Christus, vt contemenda monstraret, & omnia mala terre-
na sustinuit quae sustinenda praecipiebat, vt nec in illis quareretur
felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. ¶ Idem: Fides regna
vincit faciendo ne peccatum in nobis regnet. Ro. 6. Non regnet
peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscen-
tiis eius. Fides est scutum triangulare quo circumdat nos veritas
Dei. Vnus angulus est fides de poenis aeternis. Alius de bonis
aeternis. Tertius fides Christi mediatoris. Fides ostendit iis qui
sunt in pugna spiritali ex vna parte regnum eis paratum, si vice-
rint, ex alia parte patibulum infernale eis paratum, si vici fuerint:
& sic causa est strenue pugnandi & vincendi. Bernar. Quid est
quod non optamus etiam per medios enses, si oporteat decli-
nare tantam miseriam, ad tantam accelerare gloriam, nisi quod
mortua est fides nostra? ¶ Fides ostendit Christum pugnantibus.
Et hoc tripliciter. Primo vt strenuum ducem strenue agendi exem-
plum dantem. Secundo, vt fortissimum adiutorem. Tertio, vt
liberalissimum remuneratorem. Primo modo ostendit ipse se Apo-
stolis, cum essent clausi in domo propter metum Iudaeorum osten-
dens eis manus, & latus. Luca vlti. Et Ioan. penulti. & 16. Con-
fidite

fidite; ego vici mundum. Thre. 3. Dabis eis scutum cordis labo-
 rem tuum. Augusti. Magna consolatio membris ex capite. Gre-
 gor. Si passio Domini ad memoriam reuocetur, nihil est adeo
 durum quod non æquo animo toleretur. Hebr. 12. Recogitate
 eum qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum
 contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes.
 Secundo modo ostendit se Christus Stephano pro eo lapidan-
 do, qui vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris eius, tan-
 quam paratum ad adiuuandum. Act. 7. 1. Corin. 10. Fidelis Deus
 qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet
 cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere. Iosue 1. Con-
 fortare, & esto robustus, noli metuere, & noli timere, quia tecum
 est Dominus. Iob. 17. Pone me Domini iuxta te, & cuiusuis ma-
 nus pugnet contra me. Fides ponit Deum iuxta hominem, in dō
 infra hominē. Per fidē enim habitat Deus in cordibus nostris.
 Vnde ipse pugnans in homine triumphat. 2. Paral. 20. Non est
 pugna vestra, sed Domini. Et post: Non eritis vos qui dimica-
 britis: sed tantummodo confidenter stare, & videbitis auxilium
 Domini super vos. Bernar. Quoties tentationibus resistis, quo-
 ties vincis malignum, noli propriis tribuere viribus: noli in te,
 sed magis in Domino gloriari: quando enim fortis ille arma-
 tus tuæ cederet infirmitati? Tertio modo ostēdit se Deus Abra-
 ham, Genesis decimoquinto. Noli, inquit, timere, ego protector
 tuus, & merces tua magna nimis. August. Labor te terret, vide
 mercedem. Berna. Vtrunque mihi es Domine Iesu, & speculum
 patiendi, & premium patienti: fides determinat nobis & locum
 pugnae spiritualis, & tempus. De loco dicit Ber. In mundo isto
 quasi in stadio certaminis positi sumus, vbi Christus mortuus
 est. Quisquis ergo hic liuorē vel plagā non susceperit, in futuro
 iudicio miles inglorius apparebit. Tempus vero militare est tē-
 pus praesentis vite. Iob 7. Militia est vitā hominis super terram.
 Fides ostēdit hostes cum quibus pugnare habemus, & modum
 pugnandi quem habent. Fides etiam ostendit & Deum, & an-
 gelos bonos, & malos aspicientes certamē nostrum. Boni aspi-
 ciūt, vt si vicerimus gaudeāt: mali, vt si victi fuerimus, irrideāt.
 1. Corin. 4. Spectaculum facti sumus mūdo, & angelis, & homi-
 nibus. Homo sine fide est quasi homo cæc⁹, qui pugnat cū vidē-
 te. ¶ Fides radix sapientiae. Ecclesia. 1. Gregorius vocat eam sa-
 pientiam in primo Moralium: Fides est sapientia illa quā non
 vincit malitia. Sapient. 7. Attingit enim à fine vsque ad finem
 fortiter. A fine inquam cogitationis vsque ad finē operis. Fides

enim ostendit cogitationem malam esse velut caput serpentis infernalis, cui fortiter resistendum est. Hieronym. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, statim totus illabitur. Item, fides attingit à fine, id est, à creatione mundi, vsque ad finem: id est, vsque ad extremū iudicium. Per beneficium creationis inuitans homines ad Dei seruitium, & per distinctionem iudicij exterrans à Dei offensa. Item fides attingit à fine vsque ad finem, à cælo scilicet vsque ad infernum, à delectationibus transitorijs separans homines amaritudine suppliciorum infernalium, & amaritudines quæ occurrunt in seruitio Dei dulcorans magnitudine præmiorum. Greg. Si dulcia querimus, necesse esse vt amara toleremus. Ecclesiast. 1. Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. Sic sapietia disponit omnia suauiter guttas amaritudinum præsentium immensa dulcedine futurorum bonorum condiciens. Fides, dicit illud Esaia 38. In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. nunc habitat in cælo, nunc in inferno. Ipsa descendit in infernum viuens, ne descendat moriens. Fides triumphat de vitis, alia aqua lacrymarum submergendo, alia igne infernali exurendo, alia fame ieiuniorū & alijs afflictionibus effugando, & sacerdoti ea exponendo, vt præ erubescetia & confusione ab homine recedant. Fides à Deo fortitudinē recipit. 2. Paralipo. 16. Præbet fortitudinem his qui perfecto corde credūt in eum. Fide Deus ab hostibus protegit. Eiusdem 20. Credite in Dominum Deum vestrum, & securi eritis. Item à periculis eripit. 1. Machabæorum. 2. Ananias, Azarias, Misael credentes liberati sunt de flammâ. Fides miracula facit. Marci 16. Signa eos qui crediderint, hæc sequentur. In nomine meo &c. Matthæi 17. Si habueritis fidē sicut granū sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis. Et Marc. 12. Si potes credere, omnia possibilis sunt credenti. Ioan. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, ipse faciet, & maiora horū faciet. Hebræorū 11. Fide transierunt mare rubrū tanquam per aridā terram. & post: Fide mari Iericho corruerunt. Matthæi 9. Fides tua te saluam fecit: dictū est mulieri patienti fluxum sanguinis, Et Marci 10. dictum est cæco, Vade, fides tua te saluum fecit. Etia fidei informi fiunt miracula. Vnde cum Alexander venisset ad montes Caspios, & petissent filij captiuitatis x. tribuū licentiā egrediendi ab eo, ipse cognita causa inclusionis eorū, quod scilicet recessisset apertè à Deo Israël vitulis aureis immolando, & per prophetas Dei prædictū eos à captiuitate non redituros:

respon

respondit quòd arētius includeret eos. Cumq̄ue angustas vias eorum obstruere vellet molibus bituminatis: videns laborē humanum non sufficere, orauit Deum Israēl vt opus illud compleret: & accesserunt ad se inuicem prærupta montium, & factus est locus immobilis. Et vt ait Iosephus, Deus quid facturus est pro fidelibus suis, si tantum fecit pro infideli? Etiā fides informis triūphare facit. Sicut videtur accidisse Alexandro, cui per somnium Deus apparuit in habitu summi sacerdotis, dum adhuc Alexander in Dio ciuitate Macedoniae esset constitutus: dumq̄ue cogitaret vtrum Asiam posset obtinere, iussit eum considerare nam ipse exercitum eius perduceret: & principum Persarum ei traderet. Qui promissioni eius credidit, & secundum fidem suam factum est ei. Vnde cum ipse Alexander iratus Iudæis veniret Hierosolymam, & pontifex Iudæorum præcepto domini pontificalibus intutus, & reliqui sacerdotes cum eo legitimis stolis induti obuiam exirent ei extra ciuitatē, Alexander intuens antistitem pontificali stola insignem, & super cidarim laminam, in qua scriptū erat nomen Domini, descendit de equo, & adiit eum solus, & nomen Domini adorauit, & pontificem veneratus est. Et obstupuerunt principes exercitus putantes mentem regis ludificatam. Solus Parmenio quæsiuit ab eo, cur sacerdotem gentis Iudææ adorasset: respondit, Non hunc adorauit, sed Deum, cuius principatum sacerdos gerit: nā per somnium in tali habitu Deum conspexi. ¶ Item fides vsque ad Deum attingit. Vnde Augu. Fides est res audax & improba, perueniens quò non pertingit intelligentia: ipsa ascendit super Cherubin, & volat super Seraphin senas alas habentia. Esaiæ 6. Bernar. Quid non inueniat fides? Attingit inaccessa, deprehendit ignota, cōprehendit immensa apprehendit nouissima, ipsam denique aternitatem suo illo vastissimo sinu quodāmodo circūcludit. ¶ Fides est virtus probata, quæ corripit insipientes. Sapi. 1. Ipsa est cōmunis via salutis, & sapientibus, & insipientibus: ipsa in fornace præsentis tribulationis nō læditur, sed melioratur. 1. Petr. 1. Vt probatio fidei vestræ multo pretiosior sit auro q̄ per ignē probatur. Ipsa ordinat & regit totā vitā præsentem. Vnde Apostolus Heb. 11. Opera antiquorū patrū quibus vel Deo placuerunt, vel hominibus mirabiles extiterūt: fidei attribuit, exempla ponens de diuersis libris Veteris testamenti. Apocalyp. 13. Hec est patientia & fides sanctorum. Et hæc de commendatione fidei sufficiant: licet multa ad eius laudē pertinētia deficiant. Apostolus ad Heb. 11. laudes fidei nō compleuit. Deficiet

inquit tempus me enarrantem de Gedeon &c. Vnde nō est mirum si nos eas non expleamus.

De Articulis fidei.

C A P. V.

Sequitur de Articulis fidei. Sunt autē articuli modicae partes fidei, prout fides nominat ea quae creduntur: sicut articulos dicimus modica membra in corpore humano. Arctamur ad articulos credendos: & ipsi crediti arctant nos ad timorem Dei, vel amorem, vel aliam affectionem in Deum. ¶ Et notandum quod non omnia credenda dici possunt articuli fidei. Sunt enim quaedam quae fidem antecedunt, ut quae sunt iuris naturalis, sicut est hoc, quod proximo non est nocendum. Quaedam verò consequuntur fidem: ut antichristum esse futurum. Et licet tam haec, quam illa sint credenda, tamen non sunt articuli fidei, ut videtur quibusdam, quod non sint articuli nisi sint de Deo. ¶ Item notandum quod inter credenda quaedam sunt de Deo, quaedam de aliis. Inter ea verò quae sunt de Deo, quaedam sunt de Deo sine respectu creaturarum, quaedam de Deo per respectum ad creaturas. Quae sunt sine respectu creaturarum, sunt unitas essentiae, singularitas in nobilitate, & supereminētia: cōtra quae blasphemavit Manichaeus ponēs duo principia, bonorum scilicet & malorum, & duos principes lucis & tenebrarum, & duo regna, eternitas, simplicitas, immutabilis personarum Trinitas, & earūdem aequalitas, haec sunt quasi septē stellae in dextera Christi. Apoc. 1. Fides enim illuminans circa ista septē, donum Christi est. Inter ea verò quae dicuntur respectu creaturarum, principalia sunt Dei potentia, sapientia, bonitas vel benignitas. Consequētia verò ad haec sunt, creatio, recreatio, & similia. Ex apprehensione verò potentiae, sapientiae, & bonitatis, oriuntur quasi omnes patres diuini cultus. Ex apprehensione diuinae potentiae, adoratio & veneratio. Ad adorationem pertinet humiliatio nostra exterior vel interior, qua recognoscimus nos subesse Deo ad saluandum vel perdendum iure plenissimo. Exterior fit haec recognitio in curuatione, genu flexione, prostratione, & cū exprimimus verbo nostrā subiectionem ad dominatissimā potētiam Dei. Interior verò fit haec recognitio, dum cogitamus prauitatem nostrā diuinā maiestati subiectam. Ad venerationem verò pertinet, quod ad Deum non nisi loti praesumimus accedere, vel sacra loca intrare, vel sacra contrectare. Itē ad eandem pertinet sacrōrum locōrum decor, vasorum & ornamentōrum & illuminarium apparatus, & celebritas diuini officij. ¶ Ex sapientia verò Dei cuncta lucidē inueniente oriuntur timor & pudor, & sollicitudo declinandi ea quae Deo displicent

implicet; & quærendi ea quæ Deo placet. ¶ De bonitate vero primo oritur amor: & si referatur bonitas ad operationes, quatuor sortitur nomina. Primo vocatur gratuita beneficentia, in quantum gratis tribuit bona sua. Secundo, misericordia, in quantum tollit vel lenit mala nostra. Tertio iustitia, in quantum vlciscitur mala. Quarto, largitas remuneras obsequia. ¶ Ex bonitate Dei primo modo nominata oriuntur quatuor partes diuini cultus ex radice vnius virtutis procedentes, quæ dici potest gratitudo, vel deuotio. Prima pars est gratiarum actio. Secunda benedictio, seu bonorum imprecatio. Tertia laudatio. Quarta glorificatio, quæ est beneficiorum Dei prædicatio ad alios. ¶ Ex misericordia vero oriuntur multæ partes diuini cultus procedentes ex radice vnius virtutis, quæ est spes veniæ vel gratiæ. Prima pars est deprecatio pro malis tollendis vel leniendis. Secunda oratio pro bonis obtinendis. Tertia afflictio, vt ieiunium. Quarta, elemosyna. ¶ Ex iustitia per donum timoris oriuntur, penitencia de præteritis & cautela à malis futuris in quantum referuntur ad fugiendam diuinam ultionem. ¶ Ex largitate obsequia remunerate oriuntur spes remunerationis, ex qua est omnis diuinus cultus, in quantum via est ad mercedem æternam. ¶ Inter credenda verò quæ sunt de aliis rebus à Deo, Primum est, quod nihil numinis est in aliis rebus à Deo. Secundum, mundi inchoatio cum vniuersis quæ de eo sunt. Tertium creatio animarum in corporibus. Quartum, earum immortalitas. Quintum, singularitas corporum contra pluralitatem Pythagoricam. Sextum, resurrectio corporum. Septimum, loca tormentorum futurorum, scilicet infernus & purgatorium. Octauum, sacramenta. Nenum, gratia. Decimum, liberum arbitrium. Circa ista inueniuntur errores. ¶ Item notandum quod articuli fidei collecti sunt in tribus locis, scilicet in Symbolo Apostolorum, quod dicitur submissè, & in illo Symbolo quod cantatur in Missa, quod à sanctis cõpositum est: & in Symbolo Achanasij, quod cantatur ad primam, scilicet, Quicumque vult. Primum factum fuit ad instructionem Ecclesiæ, quando nouella erat. Aliud post hæresibus ortis, ad explanationem primi, & expugnationem quarundam hæresum ortarum, & maxime contra illam quæ dicebat adorationem Spiritus sancto non esse tribuendam, vnde contrarium multum exprimitur in illo Symbolo. Tertium verò factum fuit contra alias hæreses, & maxime contra illas quæ erant contra incarnationem Filij, & resurrectionem mortuorum. Primum ideo dicitur submissè: quia quando factum fuit, non ita publicè fiebat fidei protestatio. Alia verò duo alta voce: quia

quia

quia facta fuerunt cōtra hæreticorū proclamationem, & quia tunc publica erat fidei protestatio. Primum Symbolum dicitur ad primā, & ad cōplerorium, duplici ratione. Primò, quia altera harū horarū principium diei est, altera noctis. In principio ergo diei, & in principio noctis dicitur, Credo in Deū: quia fides est principiu omnis boni. Secūdo, quia fidei professio valet ad effugādos dēmones qui diurnis & nocturnis actibus insidiantur, & eisdem horis, eisdem rationibus à laicis fidelibus dicendū esset. A religiosiis tamen dicitur quando frater morti appropinquat ad dāmones effugandos, qui fini hominis insidiantur, secundū illud Gen. 3. Tu insidiaberis calcaneo illius. ¶ Possumus autem distinguere Symbolū Apostolorū in duodecim articulos, sicut duodecim fuerunt Apostoli, qui cōposuerunt. Fides verò horū duodecim articulorū est velut corona duodecim stellarū in ca pite spōsa: in intellectu scilicet. Apoc. 12. ¶ Primus articulus pertinet ad patrē, sex sequētes ad filiū. Primus illorū est secundum deitatem, quinque alij secundū humanitatem, & quinque ultimi pertinent ad Spiritū sanctum. Primus articulus est. Credo in Deū Patrē omnipotentē creatorē cali & terra. Et notandum quòd non est idē credere Deo, & credere in Deū. Deo credit, qui credit esse vera, quæ ab eo dicuntur: & hoc modo possumus dicere quòd aliquis credit Petro & Paulo. Credere in Deū, est credēdo diligere, & credendo in eum ire. Vnde glo. Aug. super illud Rom. 4. Credēti in eum qui iustificat impiū &c. Quid est credere in Deum? Credendo amare, credendo diligere, credendo in eum ire, & mēbris eius incorporari. Fides ostendit homini Deū esse summū bonū: ideo gressu amoris & boni operis habens fidem tendit in Deū. Ex iam dictis patet, quòd ille qui in peccato mortali est, mentitur, cū dicit, Credo in Deū, si intēdit illud dicere in propria persona. Aliud est si intēdat hoc dicere in persona Ecclesiæ fidem eius profitendo. Ad declarationē verò huius verbi, Credo in Deum, additur in Symbolo sanctorū, vnum, cū dicitur, Credo in vnum Deū. Sequitur, Patrem omnipotentem. Omnipotentia in tribus attenditur scilicet in amplitudine potētia: potest enim quæcunque vult facere. Secūdo in hoc quòd ad agendū nullo indiget. Tertio in hoc quòd à nullo prohiberi potest. Et attende hanc coniunctionem, Patrem omnipotentem, valde dulcem esse verè fideli. Patri enim non deest bona voluntas ad filios, præcipuè patri misericordiarū, qui minus obliuiscitur filiorum suorum, quàm mater. Esa. 49. Omnipotenti verò non deest potestas implendi illā bonam voluntatem. Patris

omni

omnipotentiam non videntur credere, qui relicto Deo adhærēt diabolo, credentes se fame morituros, si Deo seruiert: quali diabolus vel melioris voluntatis vel maioris potestatis sit ad prouidendum his qui sibi seruiūt, quā Deus. Sequitur, Creatore cæli & terræ. Create est de nihilo aliquid facere. Ad declarationē huius verbi, dicitur in Symbolo sanctorū, Factore cæli & terræ, visibilem, & inuisibilem. Quæ expressio facta est contra illā hæresim, quæ dicit visibilia esse à principe tenebrarū, inuisibilia verò à Deo. Secundus articulus est, Et in Iesum Christum filiū eius vnicū, Dominū nostrū. & est sensus: Credo &c. id est, fide tēdo in Iesum Christū, fidem habeo de ipso, quòd ipse sit Iesus, id est, saluator eorū qui ei adhærēt, ideo ei adhæreo. Et iterū quia fidē habeo quòd ipse sit Christus, id est, vnicus, & benignus. Bernardus: Omnino propter mansuetudinē quæ prædicatur in te, currimus post te Domine Iesu, auditis quòd pauperes nō spernas, peccatores non horreas. Item credo quod sis filius Dei, cui seruire, honor est. In hoc quòd dicitur filius Dei, insinuat quòd ipse sit Deus, sicut enim filius hominis homo est nō alterius speciei: sic filius Dei Deus est. Sequitur, Vnicū Dominū nostrū. Christus Dominus noster est duplici iure, scilicet iure creationis & iure redēptionis. Creatura necessariò est creatoris, cū eā gratis fecerit & ex nihilo. Tribus de causis aliquis habet ius in re, quæ fit, vel quia eam facit, vel quia pretio eius fit, vel quia materia ex qua fit ipse est: sed nulla harū causarū aliquid habet dominū in creatura, nisi creator. Contra vniuersale dominium Christi peccare videtur, hi qui volūt dominari, & qui cōtra voluntatē Dei terrenis dominis nolūt obsequi. Qui ascendit super occasum, Dominus nomen est illi. Ille solus pro domino habendus est, qui suscitare potest hominem, si in eius seruitio mortuus fuerit. Non libēter sequitur miles dominū illum qui non potest ei restituere equū suum, si in seruitio eius eū amisit. ¶ Primus inter articulos pertinētes ad filij humanitatē est hic. Qui cōceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine. Christus cōceptus est de Spiritu sancto: id est, Spiritu sancti operatione: quia Spiritus sanctus separauit à beata Virgine quòd purissimū erat in ea, & formauit inde corpus Christi, & instāti animam infudit, vt tam citò esset verus homo & verus Deus. Non fuit anima infusa circa 40. diem à cōceptione, sicut dicitur fieri in aliis. Imò fuit vir ab ipsa cōceptione. Hier. 31. Nouū creauit Dominus super terrā: scēmina circundabit virum &c. Christus in cōceptione culpam cauit, in natiuitate verò matris

sua

suæ dñum virginitatis non intulit, nec ei doloris causa fuit. Mansit enim mater eius virgo post partum, & sine dolore eum peperit: in quo dedit exēpla aliis vt benignè sese habeant erga matres suas, nec sint eis causa doloris vel depauperationis. ¶ Secundus articulus pertinēs ad humanitatē est, Passus sub Pōtio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus. Attendere debet fidelis quāta pro eo sit passus, & à persona quę indigna erat etiā vita, cum esset infidelis. Cruci etiā affixus est, quod erat vilissimum genus tormētorum, in qua perseverauit vsq; ad mortē, vt fideles à cruce pœnitentię ad suggestionē diaboli non descendant, Sepultus est, licet corpus eius non esset dandum corruptioni, secundum illud, Non dabis sanctum tuū videre corruptionem. Volens in ista absconsione aliis assimilari. ¶ Tertius articulus pertinens ad humanitatem, est, Descendit ad inferna: & hoc secundū animā: vt extraheret suos qui in limbo erāt. Et attēde perversitatē hominis qui non vult Christū sequi in cælum, qui hominem secutus est in infēnum. ¶ Quartus est, Tertia die resurrexit à mortuis. Si Christus mortuus sua virtute resurrexit: verisimile est quod ipse iam viuens mortuos suscitare possit. ¶ Quintus est, Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Si Christus ascendit in cælū, ascendent post eum qui ei adhærent. In eodem enim hospitio membra recipientur, in quo caput receptū est. Christus secundum quod homo, sedet à dextris Patris, quia est in potioribus bonis eius: secundū verò quod Deus est, conregnat àqualis ei, vt tangit glo. super illud Psal. Sede à dextris meis. Christus sibi & suis ad dexteram Patris locum elegit: quia in dextera sunt delectationes eius vsq; in finē. Inde vēturus est iudicare viuos & mortuos: id est, bonos & malos, vel illos qui in aduētū suo viui reperietur, qui in momēto morietur, & postea resurgēt, & illos qui prius erāt mortui. Magna fiducia erit fidelibus, quod frater eorū iudicabit. Ioan. 5. Pater nō iudicat quenquā, sed omne iudiciū dedit filio. ¶ Primus articulus pertinēs ad Spiritū sanctum est, Credo in Spiritū sanctū, sanctū Ecclesiā catholicā. Credo: id est, fide tendo in Spiritū sanctum. Qui fidē habet quod Spiritū sanctus magnæ bonitatis & suauitatis sit his in quib; habitat, preparat se ad hoc q; sit eius habitaculū, hic per gratiā, in futuro per gloriam. Sap. 12. O quā bonus & suauis est Domine spiritus tuus in nobis. Eccl. 24. Spiritus meus super mel dulcis. ¶ Ad spiritū sanctum tria pertinet in præsentī, & duo in futuro. Cū enim ipse sit bonitas, ad eū pertinet

net

net destructio malitiæ: bonitas enim cōtraria est malitiæ. Vnde ad eū pertinet sanctificatio, idē dicitur, Sanctā Ecclesiā catholicā. Et pertinent ad eundem articulum hæc duo, Spiritum sanctum, sanctā Ecclesiā catholicā. Credere enim debemus, quod Spiritus ipse sanctus sit, & quod Ecclesia sancta sit ab eo. Itē ad Spiritum sanctum pertinet sanctorum cōmunicatio: vniō membrorum in corpore Ecclesiæ & ad caput & ad inuicem: sicut spiritus homanus in corpore humano membra vnit, cuius vniōnis signum est sacramētum Dominici corporis. Item ad Spiritum sanctum pertinet cōmunicatio quā habent sancti ad inuicem in hoc quod sunt socij in lucro, quod tangit Dauid, dicens, Particeps ego sum omnium timentium te, &c. In cōmunionē ergo sanctorum triā intelligamus ad quā pertinet secundus articulus. Sacramētū cōmunionis mystici corporis, quod est Ecclesia. Cōmunionem sanctæ societatis, ex qua accidit quod qui liber qui est de Ecclesia, verē partē habet in omnibus bonis quæ sunt in Ecclesia, per quā viā aliquis de facili dicitur. Ad quā etiā cōmunionē sequi debet cōmunicatio tam bonorū quā malorum temporalium, vt mala proximorū nobis assumamus per compassionem, & bona nostra eis communicemus per elemosynarum largitionem. Item ad Spiritum sanctum pertinet remissio offensionum cum ipse sit benignitas ad quod pertinet tertius articulus, Peccatorum remissionem. Credere enim debemus, quod peccata remittuntur in Ecclesia per baptismum & pœnitentiā & alia sacramēta: nec solum semel remittit Spiritus sanctus peccata homini: sed quotiescunque verē quis pœnitet. ¶ Ad bonitatem etiā Spiritus sancti pertinet remuneratio tam in corpore, quā in anima. Ad remunerationem corporis pertinet quartus articulus, Carnis resurrectionem. Ad remunerationem animæ quintus, Vitam æternam. Qui carnis resurrectionem fideliter credit, non timet miserum corpus expendere in seruitio Christi, ex quo sperat se recepturum illud cum quadruplici gloria claritatis, impassibilitatis, subtilitatis, & agilitatis. Item qui fidem habet de vita æterna, sollicitus debet esse quomodo illi prouideat. Si cū tāta sollicitudine prouiderent huic miseræ vitæ, de qua nemo certus est per diē, quanta sollicitudo debet esse prouidendi illi vitæ de qua certū est quod erit æterna: ibi nec locus erit mendicādi, vt manifestū est in diuite epulone. Luc. 16. Et in fatuis virginibus. Mat. 25. Nec locus laborādi, nec aliquid mutuo accipiendi. In vita enim præsentī vix est aliquis, cuius paupertati non consulatur aliquo istorum

trium

trium modorum. Ibi verò qui sibi non prouiderit, egestatem æternam patietur, vt nec guttam aquæ modicam habere possit. Et notandum quòd Aug. in libro de fide, ad Petrum, enumerat 40. firmiter credenda & indubitanter tenenda, quæ causa breuitatis hic non posuimus.

De erroribus qui catholica fidei aduersantur. Et primò de errore illorum, qui negant Deum esse. CAP. VI.

Sequitur de erroribus qui fidei catholicæ aduersantur. Et primò dicitur de errore illo quæ tangit Dauid, dicens: Dicit insipiens in corde suo, Nō est Deus. ¶ Et notandū quod hi qui sunt in errore isto, omni bono sunt indigni, quia largitori omni boni ingrati: vnde indigni sunt disputatione qua laboratur ad destructionē erroris eorū ipsi meritò sunt à Deo despecti, quū ipsi Deū nō reputēt: & ideo à correctione sunt valde remoti. Eccl. 7. Cōsidera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quæ ille despexit. Tū quia Dei misericordia immanis est, & quia scriptū est, Responde stulto iuxta stultitiam suā, ne sibi sapiens esse videatur. Prouerbio. 26. Ad extirpationem huius erroris aliqua dicemus. ¶ Error iste nō solū est insipientia, imò insania. Quæ maior insania, quàm dicere, illud non esse quod causa est omnibus vt sint? Cū insano verò nemo solet philosophari ad destructionem errorum ipsius. Philosophus: Stultum est de quolibet contraria opinionibus proferente esse sollicitū. Ite Philo. Nō oportet omne problema nec omnē positionē desiderare: sed quæ dubitabit aliquis indigentū rationis & nō pœnæ vel sensus. Nam qui dubitat utrū oporteat Deū venerari, & parentes honorare, vel nō, pœna indiget: qui autē utrū nix alba, vel nō, sensu. Verè qui Deū nō agnoscut, pœna indigent, vt qui in bonis positi non agnoscut bonorū omniū largitorē, in malis positi agnoscat malorū liberatorē. Greg. Oculos quos culpa claudit, pœna aperit. Es. 28. Sola vexatio rātū modo dabit intellectū auditui. Hier. 16. secundū aliā translationem: Per omne flagellū & dolorē erudietur Hierusalē. Et Tob. 11. Recuperauit visū Tobias, cū filius eius liniuisset oculos eius felle. Et 2. Mac. 19. Antiochus Deum recognouit in tormentis à Deo positus, dicens Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non patia Deo sentire. Pœna timorem incutit: timor verò initū sapientiæ est, Prou. 1. Qui in errore isto sunt, rusticissimi & ignobilissimi sunt: vnde verbis erudiri non possunt. Prou. 29. Seruus verbis erudiri nō potest: quia quod dicitis audit, & respondere cōtēnit. Verè contēptus siue voluntas in causa est, vel potius in culpa est, quod tales non credunt Deū esse.

Animo

Animo enim inuito nihil facile suadet. Ignobilis animi est & ingrati nolle agnoscere benefactorem suū: nobilis vero animi est multū desiderare agnoscere eū à quo beneficia recipit. Sicut patet in paupere illo, de quo legitur in vita diui Nicolai: cui cum S. Nicolaus multiplici iniectione auri in domū eius paupertati ipse cōsulisset, proposuit deinceps vigilare, donec sciret quis esset q̄ aurū in domū illius tā cautē proieciisset. Patet ergo valde ingratos esse, qui negāt Deū esse à quo incessanter beneficia recipiunt, nec infinitis testibus hoc credere volunt. Tale est hoc acsi aliquis nollet credere ignē esse, à quo tamē incessanter vehementer calefieret. Psal. Non est qui se abscondat à calore eius. Bern. in lib. de diligēdo Deū: Inexcusabilis est infidelis, si nō diligit Deū toto corde, tota anima, tota virtute. Clamat intus ei innata iustitia: quia ex toto se illū diligere debeat, cui totum se debere nō ignorat. Idē: Infidelē vget iustitia naturalis se totū tradere illi à quo se totū habet, & ex se toto diligere. Nullus est qui compos sit mētis suæ, qui nō possit agnoscere quōd ipse nō semper fuit, & quū non fuit, nihil boni habuit: ergo esse suū & quicquid boni habet, ab alio habet: ergo vel à solis parentibus carnalibus, aut nō: si à solis parētibus carnalibus, illi nō semper fuerūt: vnde ab aliis habuerūt: & illi similiter ab aliis, donec pueniatur ad aliquē, qui semper fuit, à quo primus pater carnalis iūtiū habuit, à quo etiā habuit vt posset aliū generare. Cōstat enim quōd parētes canales nō habēt à se quōd generent filium, cum quādoq; generēt quādo nollet generare, & quādoq; nō generēt cum vellēt, & cum vellēt generare filiū, quandoq; generat filiam. Nescit etiā mater quomodo filius in ea generetur: sicut quadam laudabilis mater quæ dixit filiis suis, 2. Mac. 7. Nescio, inquit, qualiter in vtero meo apparuistis: neq; enim ego spiritū & animā donavi vobis, & vitā, & singulorū membra nō ego ipsa compegi. Si verō nō à solis parentibus carnalibus esse suum habuit, sed à parentibus carnalibus corpus, & à patre spirituum spiritū: secundū illud Arist. in lib. de animalib. Intellectus diuinitus ab extrinseco aduenit, quū primus pater carnalis qui non semper fuit, ab aliquo qui semper fuit, totū esse suū accepit, & q̄ aliquid boni posset habere, & quōd aliquid boni posset conferre: patri illi qui semper fuit, omne bonū debetur, quod à nobis habetur, qui verē Deus est. Magna est ergo ingratitude illū non agnoscere, cuius beneficia nō cessamus recipere: nec solum per parētes carnales beneficia ipsius recipimus, sed etiā per alias creaturas. Collatio verō beneficiorū ipsius quadam exhortatio,

est ad amorem ipsius. Aug. lib. 10. Confes. Cælum, & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce vndiq; mihi dicunt, vt te amē, nec cessant dicere omnibus vt sint inexcusabiles. ¶ Error iste est quem odire debet quicquid odire potest, quū interimat patrē omnium. Vnde debemus eum odire, sicut aliquis odit eum qui patrē eius interimit. Qui in hoc errore sunt, daemones quorū ad hoc dereriores etiā videtur, qui saltem Deū credunt esse. Iacobi 2. Tu credis quoniam vnus est Deus, bene facis, & daemones credunt, & contremiscunt. Qui in hoc errore sunt, in vanum videntur accepisse animam suam, quum Deum non agnoscant. Ad quē cognoscendum ratio eis data est. Propter quod enim rationē habet potius quā bruta animalia, si tantū illa quæ sensibus corporis subiacent agnoscent sicut & illa. Vnde Dominus iustissime posset tales punire, sicut puniuit Nabuchodonosor. Dan. 4. Ab hominibus eiciet te, & cum bestiis & feris. erit habitatio tua. Fœnum quasi bos comedes, & septē tempora mutabuntur super te, donec scias. quod dominetur excelsus in regno hominū, & cuiuscūq; voluerit, det illud. Bernard. super Cant. An non tibi videtur ipsis bestiis quodāmodo bestialior esse homo ratione vicens & ratione non vtens? Magna fatuitas dubitare de fonte, ex quo apparet fluuius cōtinuē perseuerans. Fonti indeficienti attestatur fluuij cōtinuitas, & certissimū iudiciū creatoris est cōtinuus fluxus creaturarū. Et notādum quod ad cognoscendum Deū esse, natura incitat. Hoc idē omnis scriptura indicat, & omnis creatura clamat. De primo, Io. Damasc. Cognitio existēdi Deum nobis naturaliter inserta est. Inārum verō prauauit malitia hominum natura, vt quosdā in irrationabilissimū & omnium malorum pessimum perditionis barathrum deduceret. vt dicat non esse Deum. Deū esse, vox omnium est. Apud enim omnes nationes instinctus natura habetur. Vox autem omnium, vox natura est: iuxta verbum Sapientis. Secundum manifestum est: quia & scriptura gētilium, & Iudæorum, & Christianorum affirmat Deum esse. Doctrina etiā nobilissimorum philosophorum hoc indicat, vt Platonis, Arist. Tullij, Sen. & similium. Scriptura Iudæorum in principio asserit omnia à Deo esse creata. Scriptura Christianorum in principio euangelij Io. per Deum verbum asserit omnia esse facta. Omnis etiā creatura clamat Deum esse, vt ostendit Aug. 11. lib. de Ciuitate Dei: exceptis propheticis vocibus. Mūdus ipse ordinatissima sua mutabilitate & mobilitate visibilium omnium pulcherrima specie quodāmodo tacitus & factū se esse, & non nisi à Deo ineffabiliter atque inuisibiliter fieri

fieri se nō potuisse proclamat Idem 10. lib. Confes. Interrogauit de Deo meo, cœlū, solē, lunā, stellas: neq; nos sumus Deus quē quæris, inquit: & dixi omnibus qui circūstant carnē meā, Dicite mihi de Deo aliquid: exclamauerunt voce magna, Ipse fecit nos. Interrogatio mea intētio mea, & respōsio eorū, species eorū, flores, & alia quæ terra producit, quæ est infimū elementorū, & pedibus omnium calcatur, species nobis talē ostēdunt qualem nullus homo qui dignissima creatura est, & qui rationē habet, cuius est discernere, posset facere: vnde ostensione illius speciei apparet maiorem homine esse qui talia facit. Terra enim per se talia facere non potest: Sicut mater non parit nisi aliunde receperit: sic terra aliunde recipit q̄ talia producat. Augu. in lib. de Trinitate: Sicut matres grauidæ sunt foetibus, sic ipse mundus grauidus est causis nascētium. Ostensione ergo speciei suæ exclamat sos se à Deo factū esse, cum nulla creatura nec etiā rationalis eum possit facere. Matth. 6. Considerate lilia agri, &c. Dico autem vobis q̄ nec Salomon in omni gloria sua cooperatus est, sicut vnū ex istis. Quod de flore dictū est, intelligatur de aliis creaturis. Aug. in lib. de Vtilitate credendi: Non frustra inueniri oportet, & inaniter pulchritudinē cœli, ordinē syderū, vicissitudines temporū, in quorum cōsideratione nō curiositas est exercenda, sed gradus ad æterna faciendus. Sap. 13. A magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri. Iob 12. Interroga iumenta, & docebūt te, & volatilia cœli, & indicabunt tibi: loquere terræ, & respōdebit tibi, & narrabūt pisces maris. Quis ignorat quod omnia hæc manus Domini fecerit: Rom. 1. vbi loquitur Apostolus de philosophis, Deus, inquit, reuelauit eis. glo. Ambro. Vt Deus qui natura inuisibilis est, etiā à visibilibus posset sciri, opus fecit quod opificem visibilitate sua manifestauit, vt per certū incertum posset sciri, & illi esse omnium Deus crederetur qui hoc fecit quod ab aliis impossibile est fieri. Et subditur ibi in tex. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea quæ facta sunt, in uelle etā cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius virtus & diuinitas. Dū sumus in hoc mundo inferiori, quasi per quandā scalā creaturarū ad cognitionem creatoris oportet nos ascendere. Ber. Sanè hæc scala cœli cuius nō egent, sed nos exules: quia creatura cœli in verbo cōspicit facta per verbū, nec opus habet ex his quæ facta sunt factoris notitiā medicare. Esa. 49. Leuate in excelsum oculos vestros, & videte quis creauit hæc qui eduxit in numero militiā eorū. Et gl. Aug. super cap. ad Ro. x. Philosophie. totū cōsiderasti rerū ordinē, &

nō vis attēdere q̄ mūdus opus Dei sit, idolū opus fabri. Si faber idolo sicut dedit figurā, daret & cor, ab ipso idolo faber adoraretur. Ex quo sequitur, inexcusabile esse qui creatorē suum nō adorat, qui eū prae creaturis visibilibus honorauit dando ei rationem. Cū homines agnoscat animā esse per effectus ipsius in corpore, vt est vita sensus, motus, licet ipsa inuisibilis sit, & omnino insensibilis: quare similiter nō agnoscat ipsi creatorē esse in mūdo per eius opera? Ambr. super c. i. ad Ro. Sicut ex moribus & administratione corporis animā quā non vides intelligis: sic ex administratione totius mūdi & regimine omnium creatorem philosophi intellexerūt. Sen. in lib. de natu. quest. Quid est Deus meus, inquit, vniuersi? Sic se habet De⁹ regēdo vniuersum, sicut mēs regēdo corpus propriū. Noli ergo de Deo dubitare, etsi eū nō videas, sicut nō dubitas de anima, etsi eā non videas: certissimum habeas multa esse quae tamē inuisibilia sunt. Inuisibilia sunt causa visibilib⁹ vt cognoscatur. Vnde Gre. 4. li. dialo. Nulla visibilia nisi per inuisibilia videtur. Ipse corporeus oculus nihil corporeū videret, nisi hunc res incorporea ad videndum acueret. Nam tolle mentē quae nō videtur, & incassum patet oculus qui videbat. Si oculi per se videbāt, cur descēdente anima nō vidēt? Itē in hoc mundo visibili nihil nisi per creaturā inuisibilem disponi potest. Bern. Nobile hospitē habes o caro, & nobile valde, tota salus tua pendet ex eius salute: da honorē hospiti tāto: diligēter attēde, quid hospitis huius praesentia largiatur. Ipse est qui retribuit oculis visum, auribus auditum praestat. Deniq; discessus probat quid praesentia cōferat. Itē cū ad fidē faciendā de parētibus carnalibus sola fama publica sufficiat, nec testes su per hoc requiratur, nec alia probationes, maximē cū parētes carnales nobiles sūt, nec cedant ad dedecus filio, & cū sperat se successurū eis in magna hereditate, quae causa est, q̄ cū tāta difficultate sit fides aliquib⁹ de patre cēlesti, qui nobilissimus est, & à quo tāta speratur hereditas? Praeterea secundum cōsiderationē Sapientis, cui cōsequens est maius bonum, hoc magis est eligendum: si autē consequentia sunt mala, cui consequens est minus malū, hoc magis eligendū est. Sed ex eo, q̄ aliquis credit Deum esse: consequens est magis bonum quam ex eo, quod aliquis credit Deum nō esse, si bonum ex hoc sequitur: & si malum inde sequeretur, minus malū sequeretur: ergo magis eligendum est quod homo credat Deū esse, quam quod credat Deum nō esse. Media propositio sic potest manifestari: Si aliquis credat Deum esse & est, sequitur inde vitē aeternę remunerationis. Io. 5.

Habebitis vitam æternā qui creditis in nomine filij Dei. Posito autem per impossibile, q̄ Deus non sit, nullum sequeretur malum post præsentem vitam, ex eo quòd aliquis credit Deū esse, quia non erit qui eum puniat. Ille verò qui credit Deum non esse, si ipse est, magnū malum habebit, quia mortē æternā. Posito autē per impossibile, quòd Deus non sit, nullum lucrū in futuro habebit aliquis, ex eo quòd credidit Deum nō esse: ergo maius bonum consequens est ad hoc q̄ aliquis credit Deū esse, quàm ex hoc quòd aliquis credit Deū nō esse, & si malū sequeretur ex his credulitatibus, minus malum sequeretur ex eo quòd aliquis credit Deum esse, quàm ex aliā credulitate. ¶ Item inter ea que incœperunt esse, nihil est cuius ortum causa nō præcesserit: sed causa quæ præcessit omne quod incœpit esse nō est de numero eorum que incœperunt esse. Sic enim præcessisset seipsam, quod est impossibile: ergo aliqua causa est, quæ nunquā incœpit esse. Sed quod nō incœpit esse, nō desinit esse. Esse enim quod habet ex se, amittere nō potest. Senē. Periturum est, nēpe quod aduentitiū fuit: ergo aliqua causa est sine principio, & sine fine, & hoc indubitanter est Deus. ¶ Itē Io. Damascē. Creabilia siue creata omnino ab aliquo cōdita sunt: oportet autē conditorē increabile esse. Si enim & ipse creatus est, omnino ab aliquo creatus est, quousq; deueniamus ad aliquid increabile. Probatio autem hæc Ioā. Damascē. supponit, quòd Philosophis probatū est, q̄ in causis nō est processus in infinitū. Vnde demonstrato aliquo causato sic potest procedi: Aut causa huiusmodi habet causam, aut nō. Si nō, est ergo causa, ita q̄ nō causatum: ergo est prima causa. Si autē habet aliā causam, & illa causa aliā, cū in causis non sit processus in infinitum, ad vltimum inuenietur aliqua causa, quæ ita est causa, q̄ nō causatū: vnde & prima causa est Deus. Præterea potentia agēdi que est in igne, & sole, & aliis creaturis visibilibus, non est potētia libera: ideo quū aliquis grauatur ab igne, vt cū domus eius cōburitur, vel ab æstu solis: si discretus est, non rogat ignē vel solem vt cessent. Potentia enim eorū est vt potentia ministrorū, qui necesse habēt implere imperium dominorū quibus subiecti sunt. Constat ergo aliā potētiam superiorem esse que libera est, cui hæc potentia subiecta est: & hæc est potentia Dei, cuius voluntatē necesse habent implere dictæ creature, nec possunt cessare ab operatione indicta eis à Deo, nisi Dei volūtas aliter ordinaret, sicut accidit quādo sol & luna steterūt per sp̄ritū 12. horarum. Iosue 10. Et in regressu solis tēpore Ezechie. Esa. 38. Et in fornacē Baby. quādo pueros in igne po-

fitos ignis non laetit. Dan. 3. Itē potentia agendi quę est in elementis & aliis creaturis visibilibus absque sapientia & discretionē, est quę sit illarū creaturarum, & tamen opera earum discretissimē sunt: ergo necesse est sapientiam aliquam esse à qua operationes earū ordinatę sint. ¶ Ad hoc autē non sufficit aliqua sapientia creata, cum nec ad cognitionē earū videatur sufficere. Est ergo aliqua sapientia increata infinita, à qua est ordinatio vniuersorū. Io. Damalce. Sit omnia generari casus cuius erit ordinare: & hoc si videtur, demus cuius erit obseruare & custodire. Itē ipsa creationis permanentia & cōseruatio: & gubernatio docet nos, quoniam est Deus qui hanc vniuersitatē consistere facit & cōtinet & cōseruat, & semper ei prouidet: qualiter utique cōtrarię naturę, ignis dico & aquę, aeris ac terrę in vnius mundi cōsumptionē adinuicē cōuenissent, & indissolubiles permansissent, nisi aliqua omnipotens virtus ea cōcordasset, & semper indissolubilia cōseruaret. ¶ Itē cū visibilia sint causa aliquorū, aut sunt causę primę, aut nō. Causę primę esse non possunt. Sūt enim omnia cōposita, vnde necessariō præcessit ea aliquid quod ea composuit. Præterea partes sunt quædā causa totius, & pars est naturaliter prior suo toto, ergo necesse est aliquid incompositū & simplex quod omnia cōposita præcessit, à quo omnia sunt cōposita. ¶ Item in eis quę creata sunt quædam sunt corruptibilia quę principium habuerūt & finem sunt habitura: quædam verò habent perpetuitatē, quę principiu habuerūt, sed finē nō sunt habitura: ergo cū causa abudare debeat ab eis quorū est causa, & causa eorū habebit æternitatem, vt sit sine principio & sine fine. ¶ Itē omnis potentia creata determinata est circa esse, & operatur circa materiā existentē, & nullatenus trāscēdit esse vt de nihilo aliquid possit facere: ergo oportet aliquā potentiā increatā esse quę infinita sit, & trāscēdat esse, & de nihilo fecerit illud ex quo creaturę operatur. ¶ Itē cū in rebus sit inuenire quædā bona & quædā meliora, aut nō erit perfectio in vniuersitate rerum, aut necesse est aliquid esse optimū. Itē cū appetitus summi boni naturaliter in anima sit, nullus autē motus naturalis frustra sit. Frustrā autē esset appetitus ille, nisi aliquid esset summū bonū: ergo aliquid est summū bonū. Hoc autē non est nisi Deus. ¶ Item secundū Arist. Magis eligēdum est quod natura est, eo quod nō est natura, vt iustitia iusto: hæc enim natura, illud autē acquisitum est. Est igitur aliquid quod est sua bonitas, & sua iustitia, omnibus illis quę bona sunt per participationē præferendū. Item nihil quod mutabile sit

fit, optimum est. In mutatione enim aliquid boni amittitur, & aliquid acquiritur quod optimo accidere non potest. Itē dicit Aug. q̄ in omni re quæ mutari potest, nonnulla mors est ipsa mutatio: mors autem optimo accidere non potest: omnis autem creatura mutabilis est: ergo nulla creatura optimū est: aliquid tamē optimum est, aliter non esset perfectio in vniuersitate rerū, ergo aliquid increatū est. Aug. super 1. ad Ro. Viderūt summi Philosophi quos ceteris nō immeritō fama atq; gloria prelatos cernimus, quicquid mutabile est nō esse summū Deū: & ideo omnem animā mutabilem esse quia speciem transcendērūt: deinde viderūt omnem speciem in re quacūq; mutabili quæ naturaliter est, omnēque vniuersi mundi corpus non posse esse nisi ab illo qui incōmutabilis & simplex est: quia nō aliud est illi esse, aliud viuere, aliud intelligere, aliud beatum esse: sed quod est illi viuere, intelligere, beatū esse, hoc est illi esse. Propter hāc incōmutabilitatē & simplicitatē intellexerūt eū & omnia bona fecisse, & à nullo fieri potuisse. Itē cū modico corpori hominis regēdo ratio sit accommodata, qua ipsum regatur, qua impedita vel omnino amissa, corpus periclitatur, vel in puluerem redigitur, verisimile est rationē aliquam esse qua vniuersitas fabricę mundi regatur. ¶ Item cum ratio quę in homine est agnoscat se esse & non semper fuisse, & causam aliquam habuisse quę eā præcesserit, causa autem rationis irrationabilis esse non potuerit, necessariō rationem humanā & quancūque aliam rationē quę esse incepit, præcedit aliqua ratio quę esse non incepit: & hac ratio Deus est, qui vniuersitatē rerū regit. Vnde Sen. in lib. de naturalib⁹ quęstionibus: Nostri melior pars est animus: ideo extra animum nulla est pars, totus est ratio.

De errore idolatrię. Et primō de descriptione idolatrię, secundo de causis eius, tertio de speciebus, & quarto de destructione erroris idolatrię.

CAP. VII.

DICTUM est supra de errore eorum qui Deum esse negant. Nunc dicendum est de errore eorū qui creaturas deificant, qui error idololatria dicitur. Primō ostēdemus quid sit idololatria. Secundō tangemus de causis. Tertio de speciebus. Quarto de destructione eius intēdemus. ¶ Notandum ergo q̄ latia est summe venerationis cult⁹ soli Deo exhibēdus. Vel latia est voluntaria possessio diuinę maiestatis. Idololatria verō est cultus Deo debitus creaturę exhibitus. Et dicitur quasi idololatria: nō quia iste cultus semper idolo exhibeatur, sed quia frequenter, vel quia idolo primo est exhibitus. Et notandum quōd idolum

quandoque dicitur lignum, vel alia res sic figurata: quandoque verò dicitur coniunctum ex imagine & dæmone præsidere. Et sic sumitur 1. Cor. 7. vbi dicit Apostolus, q̄ nihil est idolū in mūdo. Illud enim q̄ putabāt esse idolū, personā scilicet subsistentē ex simulacro & spiritu præsidente, nihil erat. ¶ Itē notādum q̄ inter idola gentiliū quę iam imagines erāt tantū ad memoriā & representationē aliquorū in quibus nihil numinis esse credebatur: alia verò erant quę credebātur esse habitacula deorū, id est, dæmoniorū. Omnes enim dij gentiū dæmonia. In quibus dæmones decipiebant homines, dātes eis responsa acsi in ipsis habitarent, inducti ad hoc sacrificiis & honoribus quę eis exhibebātur. In quibusdā etiā imaginibus credebāt gētiles aliquam virtutē esse infusam, eò q̄ sub certis horis funderētur, vel sculperētur, vel fabricarentur: sicut Mathematici mentiūtur homines trahere mores ex hoc q̄ tali hora, vel tali nascūtur. Similis error inuenitur in quibusdā vetulis nomine Christianis, quę dicūt imagines lx. annos à factiōne sua virtutē sortiri, & de cetero habere eā. Imagines prædictas quas nō credebāt solū esse imagines, vocauit Mercurius Deos factitios, scribēs librum de Deo Deorū. Proauī, inquit, nostri inuenerūt artē quę deos efficeret: & quoniā animas facere non poterāt, inuocantes animas deorū, eas indiderūt imaginibus factis. ¶ Possumus autē octo rationes seu causas ostendere quibus idololatria vel inducta est vel augmentata. ¶ Vna causa fuit, dolor nimius de amissione alicuius amici. Pater enim amisso filio nimium dolēs imaginem filij fieri fecit, vt ei esset qualecūque solatiū. Vnde sapiē. 14. Acerbo luctu dolens pater, cito sibi rapti filij fecit imaginē. Ac illū qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nūc tāquā Deū colore cœpit, & cōstituit inter seruos suos sacra & sacrificia. deinde interueniente tēpore conualescēte iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est. Hęc primā causam idololatrię ostēdit Gregor. super illud Lucę 11. In Beelzebub principe dæmoniorū &c. dicēs: Ninus rex Niuiā Belo patre suo mortuo statuā fecit, quā summa reuerētia honorauit, ita vt etiā reis ad eā fugientibus parceret: vnde progressu tēporis homines cœperunt eam venerari vt deum, & multiplicare: & quidam vocauerunt Bel, alij Baal, alij Baalim, alij Beelzebub, secundū varietatē linguarum. ¶ Alia causa fuit vesana superbia principū, qui non attendentes infirmitatem suam voluerūt se vt deos honorari, vt Nabuchodonosor, qui præcepit Holoferni principi militię suę, vt omnes deos terrę exterminaret, vt ipse solus Deus diceret

cut

tur ab his nationibus quæ potuissent Holofernis potètia subiugari. Iudith 2. Principes superbi imagines suas faciebant adorari ab his qui erant subiugari ab eis. Vnde Sap. 14. Tyrannorum imperio colébantur signèta: & hos quos palàm homines honorare nõ poterat, propter hoc, quod longè essent, è longinquo figuram illorum allatam euidèntè imaginè regis, quem honorare volebant, fecerunt, vt illum qui aberat tanquam præsentem colerent. Alio qui etiam vt diuina stirpe nati viderentur, diuinòs honores parentibus detulerunt, deferrique iusserunt: vt dicit Glo. super 14. Sap. ¶ Tertia causa fuit adulatio, seu desiderium, quod habebant minores acquirèdi gratiam maiorum. Sapi. 14. Affectui aut regibus deferuientes homines incò municabile nomen lapidibus & signis imposuerunt. Per hoc quod dicitur Affectui, tangitur prima causa iam habita: per hoc quod dicitur Regibus, tertia causa, de qua etiam dicit gl. Per populos & regiones paria sacra suscepta sunt, dum homines grati esse in suos principes cupiunt. Aug. in libro 10. de Ciuitate Dei: Multa vsurpata sunt de cultu diuino, quæ honoribus deferuntur humanis, siue humilitate nimia, siue adulatione pestifera. ¶ Quarta causa fuit amor reipublicæ. Vnde dicit Gl. ibidem: Alio loco dicit Cicero, quod in plerisque ciuitatibus acquirènda virtutis gratia, vt libentius gratia reipublicæ periculum adirent, optimos quosque viros fortium honore deorum immortalium esse consecratos: hinc Romani Cæsares suos consecrauerunt, & Mauri suos Reges. ¶ Quinta, decor vel operis humani, vel alterius creature. De primo Sapiètia 14. Multitudo hominum adducta per speciem operis, cum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum existimauerunt. De secundo Sap. 13. quando locutus est de stellis, sole, & luna, subditur: Quorum si specie delectati deos putauerunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est. ¶ Sexta potentia quam crediderunt supereminere in his quos deos putauerunt, vt dæmones crediderunt potestatem habere in homines, & res humanas, & etiam in elementa. Cuius erroris occasio fuit quod credebant dæmones sanare lésiones corporum, dum ab eis cessabant. Credebant etiam eos sedare mundi turbationes, dum eas facerent, cessabant. Credebant etiam eos prænoscere futura: quia prædicebant eis mala, quæ Dei promissione ipsi erant illaturi hominibus: & malorum cessationes, quod non erat mirum. ¶ Item alia causa huius erroris fuit quod facere videbantur quædam opera quæ verè naturalia erant: sed imperitis videbantur esse supra naturam. Tale opus est subita

generatio ranarum, & pedicularum, & vermium in quibus natura operatur. Demonibus tamen procurantibus quod haec citius fiant, coniungendo vel commiscendo ipsas naturas rerum, & addendo aliqua semina, quae semina naturam adeo adiuuant, quod opus tardum acceleratur: ita quod creditur non esse opus naturae quae tardius operari consuevit: sicut factum est in signis quae facta sunt a magis Pharaonis. ¶ Septima, caeca cupiditas hominum, qui tantum sunt curiosi sciendi vel cupidi aliqua acquirendi, ut seiplos vendant demonibus, ut cupiditatem suam possint adimplere. ¶ Octava, voluptas & lasciuia, quae erat in festis idolorum: vacabant enim idololatrie deliciis & ludis, quae multum alliciebant homines ad idololatriam. 1. Corint. 10. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. ¶ Et notandum multas esse species idololatriae. Quaedam est cultus demonum, alia luminum, ut solis & lunae vel stellarum: tertia elementorum: quarta, hominum: quinta, animalium irrationalium: sexta, imaginum vel alterius operis humani: septima temporis vel partium eius. Est etiam idololatria aliarum rerum. ¶ Et notandum, quod idololatria ideo peccatum magnum est: quia Deo honorem suum auferit, & creaturae cuius non est confert, & aequat creaturam creatori. Si pro modico furto vel rapina quae aliquis facit homini, meretur exitium, vel mortem, vel aliam magnam poenam, quanta poena dignus est, qui diuinum honorem Deo surripit? ¶ Duplex autem rapina est in peccato idololatriae. Vna eius qui honorem Dei Deo auferit, & alij offert. Alij eius qui honorem diuinum sibi oblatum suscipit. Idolorum cultura omnis mali causa est, & initium & finis. Sap. 13. Glo. Cum enim mens a creatore se auerit, omnibus implicatur sceleribus. Aggravatur autem peccatum idololatriae ex vilitate rei in quam transfertur honor diuinus. Maius enim peccatum est cum honor iste transfertur in quadrupedes aut reptilia, quam quando in homines: & quando in imagines hominum, aut animalium, quam quando in homines vel animalia. Ro. 1. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & voluerum, & quadrupedum, & serpentum. Gl. Ambr. Quanta est stulticia eorum, apud quos plus potest imago quam veritas, & potiores sunt mortui quam viuus? Ps. Mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis foenum. Tanto magis contumeliosum est Deo, quanto vilior est creatura quae ei aequatur, & magis contra rationem est. ¶ Contumelia etiam fit humanae naturae, quando creaturae inferiori se sub-

dit. Refert Aug. in lib. de vera religione, quod Socrates occisus fuit, quia noluit adorare idola, quia erant tantum opus hominis: & dixit se prius adorare canem qui erat opus naturæ, cum causa nobilior sit suo effectu. Multum est contra rationem, quod homo adoret opera manuum suarum. Illa species idololatriæ qua homo adorat creaturam se manifestè inferiorem, hominè reddit infelicem & maledictum & derisione dignum. De primo Sap. 13. Postquam præmissum est de sole, & luna, & stellis quæ aliqui rectores orbis terrarum & deos putauerunt, subditur, Sed in his adhuc minor est querela. Et paulò post: Infelices autem sunt, & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt deos opera manuum hominum. De secundo Deu. 17. Maledictus homo qui facit sculptile & cõstatile abominatione Domini, opus manuum artificum, ponitque illud in abscondito. Sapient. 14. Per manus autè quod fit idolum, maledictum est, & ipsum & qui fecit illud. De tertio Hier. 10. Non est spiritus in eis, vana sunt, & opus risu dignum. Irrisione digni ostenduntur qui sunt in hoc genere idololatriæ Sap. 13. vbi sic legitur, Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est, & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita mortuum rogat, & in adiutorium inutile intocat, & pro itinere perit ab eo qui ambulare non potest. Et Esa. 44. Medietate eius cõbussit igne, & de reliquo eius idolum faciat: ante truncum ligni procidat, pars eius cinis est. Quibus verbis vilitas materiæ ostenditur ex qua fit idolum, & vilitas materiæ in qua redigitur. De materia eadem habet Baruch 6. Subtrahunt ab eis sacerdotes aurum & argentum: dant autem & ex ipso prostitutis, & meretricibus ornant. Item: Quam receperint illud à meretricibus: ornant deos suos. Et subditur ibi multum de vilitate & impotentia idolorum: Hi, inquit, non liberabuntur ab ærugine & tinea. Item: Habet in manu gladium & securim, se autem de bello & latronibus non liberat. Item, Oculi eorum pleni sunt puluere à pedibus introcuntium. Et paulò post: Luceñas accendunt illis, & quidem multas, ex quibus nullam videre possunt. Item, Nigræ sunt facies eorum à fumo qui in domo fit. Supra corpus eorum & supra caput eorum volant noctuæ & hircines. Item: Sine pedibus in humeris portantur ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Mirum erit si idola iurare possunt, quum nec preces auxilio indigentium possint audire, nec defectum eorum intelligere. Vnde subditur in Baruch: Quam audierint mutum non posse loqui, offerunt illud ad Bel, postulant ab eo loqui, quasi possint sentire qui non habent motum. Psal. Os habent & non loquuntur

quætur &c. Et Baruch. eodem cap. Quum superuenerit illis prælium & mala, cogitant sacerdotes ubi se abscondant cum illis. Quomodo ergo sentiri debeat, quoniam dii sunt qui nec de bello se liberant, neque de malis se eripiunt? Itē: Sicut in cucumerario formido nihil custodit: ita sunt dii illorū lignei, argentei, & inaurati. ¶ Post idololatriam illam, quæ est cultus illarum creaturarum, quæ manifestè sunt homine inferiores: destruenda est illa idololatria, quæ est cultus dæmonū, quæ valde detestabilis est. Primò quia dæmones hostes Dei sunt: & magis displicet Deo, quum honor eius transfertur in eos quàm quando ad alias creaturas. Et etiam magis periculosa homini: Quum eum dæmones hostes sint humani generis, & cultoribus suis fiant familiares: ipsi sunt eis familiares inimici. Nulla autem pestis efficacior est ad nocendum, quàm familiaris inimicus. Ideo dicit Augustinus in lib. 83. quaestionum: Nihil tam contrarium Christiano, quàm si curam artibus magicis adhibeat. Tunc enim eos recipit familiares, qui damnationem animarum quarunt. Item August. 19. lib. de ciuitate Dei: Magna Dei misericordia necessaria est, ne quisquam quum bonos Angelos se amicos habere putat, habeat malos dæmones factos amicos, eosque tanto nocentiores, quāto astutiores aut fallaces patiarur inimicos. Periculosum est, valde ei credere qui mendacissimus est. Io. 8. Ipse est mendax, & pater eius. Præterea dæmones licet sublimes sint conditione naturæ: inferiores tamen sunt etiam brutis animalibus deiectione culpæ: quum miseri sint non solum miseria pœnæ, sed etiam culpæ, imò inferiores videtur esse simpliciter cæteris rebus quæ sunt. Vnde diabolus non esse dicitur. Iob. 18. Habirent, inquit, in tabernaculo illius socij eius qui non est. ¶ Multipliciter autem potest ostendi, quod spiritus illi non sint colendi. Primò quia aut ipsi sunt boni, aut sunt mali. Si boni sunt, offenduntur, cum honor qui soli Altissimo exhibendus est, eis exhibetur. Non enim potest eis placere tanta contumelia & iniuria Domini eorum. Præterea si boni sunt, nõ placabuntur malitia offerentium eis honorem alienū. Quis bonus & discretus honorem reputet, & nõ magis derisionem, si quis mentiatur eum esse regem, vel episcopum, quum nõ sit? Sic si sunt boni spiritus & discreti, erubescunt honorem Altissimi sibi exhiberi. Iuxta enim verbū Sapientis, Qui falso prædicatur, necesse est, vt suis laudibus erubescat. Item quanto quis maiorem honorem indebitum sibi vult impenditur: tanto pie superior & vanior est: vt clericus si honorem sacerdotalem

vult sibi impendi, superbus est: si episcopalem, superior: ergo si ipsi vult sibi impendi summum honorem, superbissimi: & vanissimi sunt. Si verò ipsi sunt mali, indigni sunt & honore isto & alio. Item aut ipsi præstant beneficia cultoribus suis de suo, aut non. De suo non possunt. Vnica enim potentia est increata, vt in sequentibus ostenditur. A qua & sub qua sunt omnia: & quò eos creauit Deus, nò à se eos alienauit, nec à potestate sua eos exemit. Ipsi ergo à Deo sunt & Dei sunt, & beneficia si qua præstant cultoribus suis dona Dei sunt, ad hoc data vt dentur. Igitur ipsi sunt vt nuntij & deferentes dona illa. Nuntij verò & deferentes beneficia non sunt habendi vt domini, nec deificandi: sed gratia reddenda est ipsi Deo eorum. Bernardus loquens de bonis spiritibus. Honoremus, inquit, eos quò debemus: totus tamen ei reddatur amor & honor noster, à quo tam ipsis quàm nobis est totum: vnde honorare possumus, vel amare, vnde honorari amariue mereamur. Loca remota à fonte ita habent aquam ab ipso, sicut & loca fontis proxima: licet aqua fontis primo proueniat ad loca proxima, & per ea ad loca remota. Sic cum vnicus sit fons omnium bonorum Deus: ita habent bona sua ab eo creaturæ: quæ remota sunt ab eo dissimilitudine, sicut & illæ quæ sunt propinquæ ei dissimilitudine: vt sunt spirituales creaturæ. Deo ergo soli debetur totus honor & gloria. Item aut potentia quibus possunt spiritus isti dare beneficia cultoribus suis, sunt potentia irrationales siue naturales: sicut potentia calefaciendi, quæ est in igne, quæ ex necessitate sic operatur: aut sunt potentia liberè agentes seu rationales. Si primo modo nulla gratia debetur eis propter illa beneficia, nec propterea sunt colendi. Tales enim potentia operantur per modum seruentis, vt ait Sapiens: Si vero liberè agunt, aut consulunt voluntatem diuinam cultoribus suis dādo beneficia, aut non. Si sic, ergo se habent vt dispensatores secundum voluntatem domini sui dispensando bona ab eo accepta: non ergo habendi sunt vt domini, & multo minus vt dii. Si autem non consulunt voluntatē Dei, non curātes vtrum Deus hoc velit vel non, indiscretè dispensant: nec videntur curare de rectitudine operum suorum, quum non respiciant ad voluntatem Dei, quæ regula est bonorum operum, & ideo sunt mali. Si quis verò dicat quò isti spiritus placandi sunt ab hominibus, quia ab eis sunt offensi. Si boni sunt, non debent ab hominibus offendi, nisi propter peccata. Si autē propter peccata ab eis sunt offensi, per recessum à peccatis maximè deberent placari. Con-

trari:

trariorum enim contrariae sunt causa. Si verò iustificatio eorū non placat eos, sed manet adhuc ira eorum donec offerantur eis carnes & sanguis animalium, ira talis non est ira diuina, sed potius ira leonū, aut aliarum bestiarū quae non quiescūt donec aliquid praeda ceperint: vnde si propter hanc iram colēdi sunt, & diuino honore digni, deificemus ergo leones & alias bestias. ¶ Item aut placato altissimo & amico existente mortalium, potest ira huiusmodi deorum eis aliquid nocere: aut non potest. Si sic, non videtur altissimus esse omnipotens, quum coercere non possit illos deos ne noceant amicis suis. Si verò non potest eis nocere, non est timenda ira eorum amicis Dei, nec ira eorū sacrificiis placanda. Præterea nulla potentia aliquid potest contra beneplacitum Dei. Nulla enim est quae non redigeretur in nihilum, nisi à Dei potētia, à qua accepit esse in eo retineretur: ergo in tuto est omnis homo qui Dei fauorē habet, vel gratiā. Non est ergo necesse gratiam istorum deorum sacrificiis querere gratia Altissimi obtenta. ¶ Item spiritus isti qui falso dii vocantur, si mali sunt, aut altissimus cōpescit maliciam ipsorū, aut nō. Si cōpescit malitiā eorū, nō est malitia eorū timenda. Si verò permittit eo: exercere malitiā suā, aut hoc facit ignorantia, aut quia nō curat, aut iudicio, quia videt expedire. Ignorantia non est: quum enim ipse sit sapientissimus, ignorantia in eum non cadit. Iterum non accidit hoc quòd ipse non curer de malis quae sunt in mundo: cum enim ipse sit rex iustissimus, non potest non curare de malis quae sunt in regno suo. Ergo quando permittit hos spiritus in mortales sauire, ipse facit hoc iudicio, quia videt hoc mortalibus expedire: ergo nō est timēda malitia eorū mortalibus. ¶ Itē cū spiritus iā dicti potestatem habeant ab altissimo, aut illā potestatem comitatur sapientia & iustitia moderantes eā, aut nō. Si sic, cū ipsi sint sapientes & iusti, ipsi nō irascuntur mortalibus bonis, nec nocēt eis: peccatoribus verò nūquam sūt placati, nisi à peccatis recedāt. Inutile ergo est eis sacrificia offerre tā bonis quā malis, quantū ad eorū placationē: sed mali si volūt eos placare, recedāt à peccatis suis. Si verò Sapientia & iustitia non comitatur eorū potestatem: ergo potestas eorū est vt gladius in manu furiosū: vnde si propter hanc potestatem aliquis eos deos reputat, reputet ergo Deū si quē viderit furiosum in manu tenentē gladiū. Mira fatuitas eū Deū reputare, quē homo cognoscit esse sine sapientia & bonitate. Belluinū est potius quā diuinū, potestate vtī absque sapientia & iustitia. ¶ Item potestas eorū aut ligata est, aut nō est ligata. Si nō est ligata, mirum est

quo

quomodo non occidunt omnes cōtempores sacrificiorū eorū. Præterea longè videtur esse à sapientia & bonitate Dei, ponere gladiū in manu furibundi, dando potentiā cui homo nō possit resistere maligno, nisi ipse eam velit compescere. Si verò ligata est, ille qui tenet eam ligatam, obsequiis est placādus non ipsi. Cū aliquis tenet aliquā bestiā ligatā, ille orādus est, vt bestiā cōpescat ab his q̄ fauitiā bestiæ timēt, & nō ipsa bestiā. ¶ Itē cū cultura illorū deorū exterminata sit à terra promissionis iussu Dei Hebræorū, & iterū de regno Christianorum, etiā de Ægypto vbi omnes colebātur, & de vrbe Romana, maximè de templo quod Pãtheon vocabatur, quod erat vnū tēplum omnium deorum: constat hoc factū fuisse à maiori potentia quàm esset potentia eorū. Luc. 11. Cū fortis armatus custodit attriū suū, in pace sunt omnia quæ possidet: si autē fortior eo superueniēs vicerit illum, vniuersa eius arma auferet &c. Illa ergo potētia aut fuit diuina, aut humana. Si diuina, ergo ipsi erāt aduersarij Dei & mali. Si verò humana, ergo magis timenda est humana potestas eis quā potestas eorū hominibus. ¶ Et norandū quòd aliqui peruenērūt ad tātā fatuitatē, vt crederēt deos huiusmodi partiros fuisse totū orbē. Sed puerile est dicere altissimū sortem misisse pro diuisione illa, cū fors non habeat locum nisi vbi est ignorantia, quæ in altissimū, qui sanctissimus est, non cadit. Si verò ipsi altissimo incōsulto sortem miserūt, nihil iuris per hoc habuerunt in orbem terrarum. Si verò de beneplacito altissimi, quod ridiculū est, quomodo de partibus illis exterminati sunt? ¶ Item aut amicitia est inter deos huiusmodi, aut nō. Si est, ergo vnus eorū amat cultores alterius: nec propter cultores suos proprios inimicus erit cultoribus aliorū, nec contra illos iuuabit cultores suos. Si verò non est amicitia, sed odium: ergo ipsi mali sunt. Quia aut est iustum odiū inter eos, aut non iustum. Si iustū, ergo ipsi sunt iustè odiendi, & ita sunt mali. Si iniustū, illud nō possunt ipsi habere, nisi sint mali. Malitiā etiam eorū ostendit, quòd cultores suos iuuant in eis quæ mala sunt, vt patet ex scriptis Magicis, vbi docetur quomodo consilio taliū spiritū viri vel mulieres nimio amore intēdantur, vel quomodo alia scelera possint perpetrari. ¶ Si quis verò dicat tales spiritus nō esse honorādos honore diuino, sed honore qui eis cōpetit, quia apud Deū possunt impetrare vel procurare aliquod beneficium eis qui eos honorāt. Hoc planè concedendū est, & hæc est assertio fidei catholicæ. Quid si spiritus boni honorandi sunt tanquā amici Dei, non tanquā domini vel dij, sed tanquā serui

Altiſ

Altissimi, quorū ministerio multa beneficia possunt nobis provenire, & spe suffragij in eis potest poni: Sed non debemus eos reputare authores salutis, sed potius impetratores: nec sacrificiū faciendū est in eis. Eo enim quod aliquis alicui sacrificat, eū cui offert authorem sanctitatis cōfiteretur, & eū inuocat ad sanctificandum illum pro quo illud sacrificium offertur. Itē factō profiteretur se esse in manibus illius cui sacrificat ad perdendum vel ad saluandū: sicut animal illud est in manibus suis ad occidendū vel perdendū. Ista verò soli Altissimo attribuenda sunt. Mali verò spiritus non sunt honorandi, qui apud Deū nullum bonū nobis impetrare possunt. Nō sunt etiā timēdi amicis Deī cum nō possint eis nocere. ¶ Cōsequenter rāgendum est aliquid de illa specie idololatriæ, quæ est cultus luminū. Et norandum quod hi qui sunt huius erroris, dicunt mortales subiectos esse soli, & lunæ, & stellis, etiā quantum ad sapientiam vel ignorantiam, & quantum ad mores bonos siue malos. Et dicūt caelestia lumina secundū situs suos seu constellationes causam esse morū bonorū vel malorū in hominibus. Quod multis modis patet esse falsum. Primo quia non propter stellas homo, sed stelle propter hominē factæ sunt, vt dicit Gre. Itē haberi pōt ex principio Gen. vbi sic legitur: Fiant luminaria in firmamēto celi &c. Et subditur: Vt illuminēt terrā. Illuminatio terræ causa fuit quare fierēt. vnde subditur ibidē: Et posuit eas in firmamēto celi, vt lucerēt super terrā. Propterea Iosue iubēti sol & luna obedierunt. Iosue 10. Ergo cultorib⁹ Deī sol & luna subiecta sunt, & nō ipsi cultores soli & lunæ. Item & sol & luna naturaliter operātur in hominibus ea quæ ipsi eis imponūt, aut sciēter & voluntariē. Si naturaliter, operatio illa seruilis est, propter q̄ dicit Philosophus, quod natura operatur per modū seruitutis. Vnde virtus sic operās ignobilis est respectu virtutis liberē operantis, quæ potest super vtrunq̄ oppositorū, scilicet super suū operari & suū nō operari: quod autē ignobilius est, nō est causa rei nobilioris: ergo virtus naturalis luminū caelestium nō efficiet sapientiam, vel virtutes, vel bonos mores, vel quascūque artes in hominibus, cum hæc sint nobiliora virtute naturaliter operante, quā ponūt in dictis luminibus. Si verò sciēter & voluntariē operātur prauos mores vel errores in hominibus: ergo ipsa mala sunt, & Deo inimica. Præterea malicia ista aut est eis innata, aut est acquisita. Si innata, ergo sūt mala naturaliter: hoc autē impossibile est q̄ aliqd sit naturaliter malū. Præterea cū nihil fir in eis naturaliter qd de⁹ cōcreauerit in eis, de⁹ illā maliciam creasset, qd lōgē est

est a
ti à
necce
secu
tjis
ius
se st
aliqu
quo
male
stati
perēt
re &
corpe
na, &
do &
tate. V
nes, p
nes ig
uerfit
sos, o
de ca
ne na
incipi
eadē h
sum et
minū
iātūm
signa
eueri
omnia
possibi
ergo n
nō sun
uū, er
mocus
mutab
hora, n
ter se h
euctus
ea qui

est à Dei bonitate. Si verò acquisita: ergo corrupti sunt & muta-
 ti à suo statu naturali quum ad spiritum, quæ secundum istum errorem
 necesse est ponere in eis: hæc autem corruptio non potest esse in eis
 secundum spiritum, cum corpora eorum sint incorruptibilia. In susta-
 tiis enim ex spiritu & corpore compositis, quales filii qui sunt hu-
 ius erroris credunt esse caelestia lumina, necesse est nobiliorem esse
 statum spirituum quam corporum. Præterea creature rationales cum
 aliquid voluntarie operantur, primo intelligunt & desiderant: ex
 quo sequeretur lumina illa caelestia mala esse quæ desiderarent
 malos mores esse in hominibus. Itæ hic est modus operandi sub-
 stantiarum quæ compositæ sunt ex spiritu & corpore, ut primo ope-
 rantur in seipsis operationes merè spirituales, ut est intelligere
 & desiderare: secundo in corporibus sibi coniunctis operationes
 corporales, ut est motus, & per illas iterum alias in corpora alie-
 na, & iste ordo operationum semper procedit quasi ingrossando
 & quasi per elongationem à spirituali subtilitate & nobilitate.
 Unde si iste est modus caelestium luminum operandi in homi-
 nes, per hæc viam non poterant imprimi nisi corporales dispositio-
 nes ignobiles in hominibus, & non scientiæ & virtutes. Præterea di-
 versitas hominum qui eadem hora nascuntur & mores habent diuer-
 sos, ostendit falsa esse quæ dicuntur ab his qui sunt in hoc errore
 de caelestibus luminibus. Dicunt enim eum qui sub tali constellatione
 nascitur, tale hominem futurum, & qui tale opus sub tali hora
 incipiet, prosperaturum. Manifestè autem videtur quod nati una &
 eadem hora, vel aggressi opus aliquod diuersos habent euentus. Fal-
 sum est ergo quod prædicti idololatrarum de effectibus caelestium lu-
 minum dicunt. Itæ constellationes seu positiones stellarum aut sunt
 tantum signa euentuum inferiorum, aut sunt signa & causa. Si tantum
 signa, aut comitantur res de necessitate, aut non. Si sic, cum signa
 auerti non possunt, vel mutari, erunt ipsi euentus inuitabiles, &
 omnia de necessitate eueniunt mortalibus. Si non erunt signa ista
 possibilia separari ab his quorum sunt signa: ergo poterunt fallere:
 ergo non est scientia de significationibus eorum. Scientia enim & ars
 non sunt de fallibilibus. Si verò signa sunt & causa istorum euen-
 tuum, erunt euentus rerum necessarii, cum causa istæ sint necessariæ:
 motus enim calorum cum suis dispositionibus necessarius est im-
 mutabilis. Figura enim cæli & positio stellarum futura cras hæc
 hora, nullo modo auerti possunt, quin sint futura cras: & simili-
 ter se habet de omni dispositione cæli & caelestium: ergo omnes
 euentus, quorum causa est constellatio, sunt inuitabiles. Præter-
 ea qui luminibus caelestibus seruiebant, aut intendebant seruire

spiritibus qui præsidebāt huiusmodi corporibus, aut compositis ex corporibus & spiritib⁹ aut corporibus inanimatis. Si solis spiritibus, eisdē rationibus potest destrui hæc species idololatriæ, quibus cultus dæmonū prius destructus est. Si verò corporibus inanimatis, vanè & ignominiosè ei seruibāt, cum nec seruitiū eorū nec seruitores agnoscerēt, nec in remunerationē eorū intendere possent. Si verò cōpositis, composita erant animalia, vt ipsi credebāt: ergo vel rationalia & intelligētia, aut nō. Si nō, ergo ignobiliora erāt homine: animal enim rationale nobilior est irrationali: peruertebatur ergo naturalis ordo, cū homo colebat animal irrationale. ¶ Præterea cū tanta distantia esset huiusmodi animalū ab hominibus, vt nullus clamor hominū ad ea posset attingere. idē erat ac si surdis tales precēs fierēt. Præterea impossibile est, q̄ deitas sit in eo quod nō intelligit. Intelligere enim est illud in quo maximè spiritus creatus Deo assimilatur. Si verò rationalia & intelligibilia, impossibile est eos Deos esse, cū secundū astronomos ipsimet fiant infortunati & nō liberi à malis, & impediātur casu aut oppositione fortiorū signorū. Diuinitas enim semper est libera & inuicta & impediētū signū est impotētiæ. ¶ Vltimo tangendū est de illa specie idololatriæ, quæ est cultus militiæ cæli: de qua frequēter loquitur scriptura sacra. Adorās militiā cæli; siue sit vir: siue mulier iubetur lapibus obrui. Deut. 17. De militia cæli habes 4. Reg. 21. & 23. & Esa. 14. & Sophon. 1. Act. 7. Et notandū q̄ militiam cæli vocauerunt qui huius erroris fuerunt, multitudinē spirituum, quorum quosdā dicebant præesse cælo stellato, alios autē Saturno & circulo eius: alios aliis planetis & circulis eorū; alios verò præesse igni, alios mari, alios terre, & vtebantur inuocationibus huiusmodi spirituum prout credebant cōgruere maleficiis suis. Impietas autē huius erroris manifesta potest esse ex hoc, quod inuocationes huiusmodi spirituum æquē fiebāt ad bona faciendā & ad mala. Vnde si spiritus illi exaudiebant illos & in bonis & in malis, ipsi erant mali. Si verò in bonis tantum, mendaces erant libri eorū, & scriptores eorū, & ipsi spiritus secundum ipsos, quorum reuelatione se talia scripsisse scripserunt.

De errore principali Manicheorum. Et primò auctoritates & rationes quibus ipsi imitantur, eis subtrahuntur: dein ponuntur auctoritates & rationes quibus error ille destruitur. CAP. VIII.

Sequitur de errore Manicheorum, qui, vt ait Augu. in lib. de natura boni, sensum perdiderūt studio cōtradicensi. Hi ponunt duo principia: vnum principium boni, alterum mali, Vnde

secu

secundum eos princeps lucis est, cuius habitatio est regio lucis super ista visibilia. Alter est princeps tenebrarum ex aduerso, cuius habitatio est regio tenebrarum, & uterque princeps habet secundum eos populum suum. Manichæi ad principem tenebrarum ponunt esse corruptibilia & mutabilia. ¶ Iste error valde contumeliosus est & creatori & creaturis. Creatori, quia magnam partem regni sui & gloriæ suæ ei aufert, dum aufert ei dominium creaturarum visibilium, quæ plures videntur esse quam inuisibiles. Creaturis etiã contumeliosus est, quas subtrahit dominio tam honorabili: & subdit eas tam vili seruituti, ut est seruitus diaboli. Vnde error iste valde odibilis est & creatori & creaturis. Huic errori primo subtrahemus auctoritates & rationes quibus innititur, ostendendo auctoritates impertinentes esse ad eius confirmationem, & rationes infirmas, ut sic facilius corruat. Auctoritates verò quibus innituntur, hæc sunt. Legitur Gen. i. Post creationem caeli & terræ, quæ tenebræ erant super faciem abyssi. Ex quo ipsi inferunt non fuisse Deum, benignum qui opus suum incepit à tenebris, non intelligentes tenebras non esse alicuius rei existentiam, sed lucis absentiam. Vnde non oportet ponere aliquem auctorem tenebrarum, cum tenebræ nihil sint nisi lucis absentia. Nec minus laudabilis est mundi creator, si à nihilo incepit: imò hoc commendat eius potentiam, quod ex nihilo lucem & alia creauit. Per hoc enim ostenditur per se potens operari sine materia præiacente vel instrumeto, quod proprium est omnipotentis. Item Matt. 4. legitur de diabolo, quod ostendit Christo omnia regna mundi, & gloriã eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Ex quo inferunt: omnia ergo regna mundi diaboli erant, cum omnia Christo promiserit. Quæ probatio ridiculosa est, cum diabolus sit mendax & pater eius. Ioan. 8. Et cum Ouid. 1. de Arte amandi dicat: Pollicitis diues quilibet esse potest. ¶ Item Matthæ. 6. Dicit Christus: Nemo potest duobus dominis seruire: vocans diabolum dominum, eò quod sit dominus mundi, ut ipsi aiunt, ergo ipse est Deus vel creator ipsius. Quæ argumentatio nulla est, cum reges gentium dominantur eorum. Luc. 22. qui tamen non sunt dii vel creatores. Præterea diabolus dominus est vsurpatione iniuste detinens alienum, secundum illud Luc. 11. Hanc autem filiam Abraham, quam alligauit Sathanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solui à vinculo isto die Sabbati? ¶ Item legitur Matthæ. 7. Non potest arbor bona malos fructus facere. Ex quo inferunt: ergo mala non possunt esse ab eodem prin-

cipio à quo sunt bona: ergo sunt duo principia, vnū bonorum,
 & aliud malorū. Sed sermo veritatis quo vtuntur ad confirma-
 tionem falsitatis, materiam ministrat confusionis eorum. Licet
 enim arbor bona non faciat fructum malum: tamen nihil pro-
 hibet fructum quē arbor bona bonum produxit, post putrēheri
 & corrumpi: & nemo adeo fatuus est, cū videt diuersa poma
 in arca vel in mensa, quorum alia putrida sunt, alia sana, quod
 propter hoc credat ea nō posse esse ex eadem arbore. Præterea
 multæ mulieres sunt hodie corruptæ, quæ tamen virgines nate
 sunt, nec aliquis credit duas mulieres nō habere posse vnā ma-
 trē, eō quod vna virgo, alia corrupta sit. Sic nihil prohibet dia-
 bolum esse bonum creatione & factum à Deo: malum verò sua
 peruersa volūtate. ¶ Item Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis. Et
 quo inferunt: ergo diabolus est creator eorū. Sed non sequitur
 Pater enim dicitur aliquis alterius, vel quia ab eo habet substā-
 tiam, vel quia ab eo habet mores, suscipiendo eius doctrinam,
 vel imitando vitam: hoc tertio modo, scilicet per imitationem,
 diabolus erat pater eorū, imitabantur enim eū. Sic Paul. 1. Cor.
 4. ostēdit se patrē Corinthiorū qui eius susceperant doctrinam,
 dicens: Vos vt filios meos charissimos moneo. Nam si decē mil-
 lia paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres:
 nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui. Hunc sen-
 sum Dominus insinuat in hoc, q̄ eos qui sunt ex Deo distinguit
 ab his qui nō sunt ex Deo per auditum diuini verbi. dicens: Qui
 ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex
 Deo non estis. Obedientia diuini verbi ostendit, qui per gra-
 tiam sint filij Dei: inobediētia verò qui filij diaboli. ¶ Item Io.
 14. Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam:
 diabolus princeps huius mundi dicitur: ergo mundus est ab eo.
 Sed non sequitur. Non enim omnes principes sunt dij vel crea-
 tores. Præterea ipse princeps erat vsurpatiuē, vnde iudicio à mū-
 do erat eiiciendus. Io. 12. Nunc iudicium est mūdi, nūc princeps
 mundi huius eiicietur foras. Eiusdem 16. Princeps mundi huius
 iam iudicatus est. ¶ Item Io. 18. Dicit Christus Regnum meum
 nō est de hoc mūdo: ergo Christus non est rex huius mundi: er-
 go mūdos regnum diaboli est. Sed dicēdum q̄ regnum Christi
 fideles vocātur, qui non sunt de hoc mundo, quia nō sunt dediti
 mundanis: sunt tamen in mundo, sed quasi exulantes & æternū
 regnū Christi desiderantes. Io. 15. Si de mundo fuissetis, mūdos
 quod suum erat diligeret: quia verò de mundo nō estis, sed ego
 elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Fuerunt ergo
 qua

qua
 iam
 non
 gna
 pote
 bus
 go I
 dice
 dicā
 & de
 Diab
 cunc
 3, vbi
 eoru
 ergo
 quō
 est, in
 cūti
 mus
 mala
 tingi
 culpa
 uatio
 rus, n
 rentit
 retur
 Nullu
 stum,
 in eu
 natur
 qua n
 q̄ filij
 prime
 radiso
 est, nu
 pena p
 explic
 testati
 nitunt
 ista ce
 Si nō

quandoq; Apostoli de mūdo scilicet de amatoribus mundi, sed iam non erant. Item Ioan. 17. De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo. Regnū etiā Christi in quo ipse perfectē regnat, regnū caeleste est: vbi nihil fit nisi beneplacitū suū, de quo potest intelligi verbū prādictū. ¶ Item legitur 2. Cor. 4. In quibus Deus huius seculi excaecauit mētes infidelium: diabolus ergo Deus huius seculi est. Sed ad hoc satis respōdet Pau. 1. Cor. 8. dicens: Scimus quōd nullus est Deus, nisi vnus: nā etsi sunt qui dicātur dij, siue in cōelo, siue in terra, si quidem sunt dij multi, & domini multi: nobis tamen vnus Deus pater ex quo omnia. Diabolus ergo nūcupatiuē solū Deus vel dominus est, & nō secundum veritatē. Vēter etiā aliquorum Deus, vocatur, ad Phil. 3. vbi dicitur, Quorum Deus vēter est: non tamen vēter creator eorum est. Itē i. Ioan. vlt. Mundus totus in maligno positus est: ergo malignus fecit mundū. Sed non sequitur: nō enim dicitur quōd mundus à maligno cōditus sit, sed in maligno positus: id est, in potestate maligni: amatores enim mundi qui mundus dicitur, supposuerūt se seruituti maligni. ¶ Itē legitur Eph. 2. Eramus natura filij irā: ergo eramus natura mali, ergo natura est mala, ergo à principio malo. Ad quod dicendum, q̄ sicuti contingit patrem carnalem ad eō irasci filio propter magnitudinē culpā eius, vt ira illa extēdatur etiā ad filiū filij quantū ad priuationem hēreditatis vel alterius beneficij quod esset ei daturus, nisi fuisset culpa patris: sic Deus ad eō iratus fuit primis parentibus propter magnitudinē peccati eorū, vt ira illa extēderetur vsq; ad filios eorū, quātum ad priuationē visionis diuinę. Nullus enim homo dignus fuit videre faciē Dei vsq; ad Christum, in quo Deus pater sibi bene cōplacuit, per quē credentes in eum perfectē sunt reconciliati Deo. In verbo ergo Apostoli, natura dicitur non prout est primò instituta, sed pro natiuitate qua nati sumus à parentibus qui peccauerūt, à quib⁹ habebamus q̄ filij irā essemus. ¶ Causam quare valde magnū fuit peccatū primorum parentū, tangit Aug. 4. lib. de Ciui. Dei, dicens: In paradiso tāto maior inobediētia fuit, quanto id quod p̄ceptum est, nullius difficultatis fuit: vbi enim magna est inobediētiā pena proposita, & res à creatore facilis imperata, quisnam satis explicet quantum malū sit nō obedire in re facili, & tantā potestatis imperio, & tāto terrēte supplicio? ¶ Rationes quibus innotuerunt Manichæi, hęc sunt. Dicūt enim: si Deus bonus creauit ista corruptibilia, aut potuit ea facere incorruptibilia, aut nō. Si nō potuit, impotens fuit. Si potuit & noluit, inuidus fuit. Sed

mira est cōsequētia ista q̄ De^o inuidus fuerit, si facere vel dare noluit q̄ potuit. simile enim est, ac si diceretur: fuit inuidus, si nō prodigus, vel indiscretus. Sapiētia est moderari potestātē & volūtātē. Inspiciēs est qui omnia vult quē pōt. Summē bonitatis fuit, q̄ visibilia ista fecit. Sapiētia verō fuit, q̄ voluit ea finē habere, vt manifestū fieret ea habuisse principiū & esse, q̄ poterāt amittere, aliūde habuisse, & sic essent via veniēdi ad cognitionē Dei: voluit enim De^o bona trāsitoria esse, ne quis adhereret eis bonis permanētibus neglectis. Aug. O munde imunde quid strepis? quid auertere conaris? tenere vis fugiēs, quid faceres si maneres? Itē peccare est spreto incōmutabili bono cōmutabilis adherere. ¶ Alia ratio corū est, q̄ vidēt multa noxia inter creaturas quē nullā vidētur habere vtilitatē, vt sūt serpētes, muscæ, araneæ, quæ non vidētur eis esse à Deo. Sed certē nulla creatura est quæ nō habeat vtilitatē, licet aliquādo lateat. Aug. in li. ii. de Ciui. Dei: Venena ipsa quē per incōueniētia perniciofa sūt, probē adhibita, in salubria medicamēta vertūtur, nequāq̄ à cōtatio etiā hęc quib^o delectātur, sicut cib^o & potus, & ista lux, immoderato & importuno vlu noxia sentiūtur. Vnde nos monet diuina prouidētia, non res inspiēter vituperare, sed vtilitatē rerū diligēter inquirere: & vbi nostrū ingenium, vel infirmitas deficit, ita credere occulta: sic erant quædam quē vix potuimus inuenire, quia ipsa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est, aut elationis attritio. Idem lib. ii. Quid igne flammante, vigente atque lucente pulchrius? quid calefaciēte, curate, coquēte vtilius, quāuis nihil sit eo vrēte molestius? Creaturæ vtilēs sūt discretē vtrētib^{us}, noxia indiscretē vtrētib^{us}. ¶ Inter creaturas quædā sūt creatæ in nutrimentū, vt herbe & fructus arborum. Quædā in adiuuentū, vt iumenta. Quædā ad humiliandū hominē: vt muscæ & pulices, à quibus homo non potest se defendere. Aug. Homo dicit tibi conuitium, & tumes, & iratus es: pulicibus resistē vt dormias. Quædā ad eruditionē, vt formica. Pro. 6. Vade o piger ad formicā, & considera vias eius, & discē sapientiā. Quædā ad puniendū peccatores, vt gehenna. Quædā ad exercitiū patientiæ nostræ, vt serpētes. Quædam ad consolationē vel delectationē, vt flores. Ber. Quāta largitus est nobis Deus ad sustentationē, quāta ad eruditionē, quāta ad cōsolationē, quāta ad correctionē, quāta ad delectationē? ¶ Alia ratio corū est, q̄ vidēt multa in hoc mūdo inordinatē fieri, propter q̄ eis videtur q̄ Deus nō sit huius mūdi rector, nec dominus, neque creator. ¶ Ad quod dicendū q̄ vniuersitas creaturarū

In mundo isto ordinata est: & vt ait Philosophus, Nulla res est cuius ortū legitima causa & ratio nō præcedat. Iob 5. Nihil fit in terra sine causa. Etiā aues viles nō moriuntur in mūdo isto sine Dei prouidētia. Matth. 10. Nōne duos pasceres asse uenit? & vnus ex illis non cader super terram sine patre vestro. As asis, est nomen ponderis, quod nō solent ponderatores diuidere propter sui paruitatē. Eccl. 5. Ne dicas cotā angelo, Nō est prouidētia: quia angelus tibi deputatus est à Deo ad custodiā: ne forte iratus Dominus super sermones tuos dissipet cūcta opera manuum tuarum. Et in eodem: Si uideris calūnias egenorū, violenta iudicia, & subuerti iustitiā in prouincia, non mireris super hoc negotio: quia excelso excelsior alius est: & super hoc quoque eminentiores sunt alij, & insuper vniuersę terrę rex imperat seruiēti. Aug. Omne quod in terra fit ab intelligibili aula summi Imperatoris, procedit iusta permissione, salubri ordinatione, vel efficaci uolūtate. Bona Deus uolendo ea efficit: mala uero iuste permittit fieri, & salubriter ordinat. ¶ Tripliciter autem mala sunt ordinata etiam mala culpæ. Primo modo, quia habent secum mala pœnæ, vt nō sit dedecus culpæ absque dedecore pœnæ vel uindictæ. Iudas ita sedet in inferno, sicut lapis pretiosus in auro. Aug. in libro de libero arbit. Nullo interuallo tēporis ista diuiduntur, vt quasi alio tēpore nō faciat q̄ debet, & alio patiat, ne vel temporis puncto vniuersalis naturę pulchritudo turpetur, vt sit in ea peccati dedecus sine dedecore uindictæ. Secundò quia bona comparata malis pulchriora apparent. Aug. 11. lib. de Ciuitate Dei: Mala uoluntas quę ordinē naturæ seruate noluit, non ideo iusti Dei leges omnia bene ordinantis effugit: quia sicut pictura cū colore nigro, loco suo posita, ita vniuersitas rerū, si quis possit intueri, etiā cū peccatoribus pulchra est, quāuis eos per seipsos consideratos sua deformitas deturpet. Tertio, quia profunt bonis. Ro. 8. Scimus quoniā diligentibus Deum omnia cooperātur in bonum. Aug. 11. lib. de Ciuitate Dei: Deus sicut, naturarū bonarū optimus creator est: ita malarū uolūtātū iustissimus ordinator, vt cū illę malē utātur naturis bonis, ipse etiā bene utatur uolūtātib⁹ malis. Itaque fecit vt diabolus institutione illius bonus, uolūtate sua malus in inferioribus ordinatus illuderetur ab angelis eius: id est, vt profint tentationes eius sanctis quibus obesse desiderat: & quum Deus eum conderet, futuræ malignitatis eius non erat ignatus, & prauidebat quę bona de malo eius esset factur⁹. Pręterea Psal. ait: Draco iste quem formasti ad illudendum ei: vt in

eo ipso q̄ fecit eū, licet per bonitatē suam bonū, iam per suam presentiam preparasse intelligatur quomodo illo vteretur & malo: neque enim Deus vllum non dico angelorū, sed vel hominū crearet quem malum futurū esse pręscisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vsibus commodaret. Ber. Iucundū Dei iudiciū, quod ille superbus malleator humiliū nesciēs eis coronas fabricat perpetuas, omnes impugnando & omnibus succūbēdo. ¶ Alia ratio corū est, q̄ si causa est immutabilis, erit immutabilis effectus. Sed hoc nō est verū vniuersaliter. Nō enim necesse est q̄ effectus assimiletur causę efficiēti volūtariē operāti: imō fœdus pictor interdū pingit imaginē pulchrā, & pictor pulcher interdū pingit imaginē turpē. ¶ Alia ratio est, quod contrariorū cōtrarię sunt causę, vnde cū secundum eos bonū & malū sint cōtraria, erunt à contrariis principiis, scilicet in principio bono & principio malo. Ad quod dicēdū, q̄ illud verbū, contrariorum contrarię sunt causę: non est verū vniuersaliter. Causa enim efficiēs volūtariē operās potest esse causa cōtrariorū. Idē enim pictor potest facere imaginem albā & imaginē nigram, & pulchram & turpē. Ro. 9. An non habet potestatem figulus luti ex eadē massa facere aliud quidē vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Sed causa naturalitē operans quę operatur secundum similitudinē, dans speciem suā patienti, nō potest esse causa cōtrariorū: cū nō habeat in se contrarias species seu formas. Præterea malū nō est cōtrariū bono, sed boni priuatio: vnde nō est necesse aliquid existēs ponere eius principū. Io. 1. Sine ipso factū est nihil. Aug. in lib. Soliloquiorum: Deus qui paucis ad id quod verē est refugietibus, ostēdit malū nihil esse. Idē 12. lib. de Ciui. Dei: Malę volūtatis causa efficiēs nihil est. Et iterū: Nemo querat causam efficiētē malę volūtatis. Nō enim est efficiēs, sed deficiens: quia nec illa est effectio, sed defectio: deficere enim, quod ab eo summē est ad id q̄ minus est, hoc est incipere habere volūtate malā. Quod idem Aug. exclamat in lib. de lib. arb. dicēs: Peccare est spreto incōmutabili bono, bonis cōmutabilibus adhærere. Idē in li. de natura boni: Deus nō plātauerat arborē malā in paradiso, sed ipse erat melior qui eā tangi prohibebat. Nō est ergo peccatū malę naturę appetitio, sed melioris desertio. ¶ Itē cū duplex dicatur esse malū, sc. pœnæ, & malum culpæ. De malo pœnæ cōstat, q̄ bonū est, cū sit punitiū & destructiū mali culpæ, & à Deo potest esse, cū ad iustitiā eius pertineat punire offensas suas, & hoc cedat Deo ad gloriā. Aug. 12. lib. de Ciui. Dei: Cū in pœnis est natura vitiosa ex-

cepto

cepto eo q̄ natura est, etiā hoc ibi bonū est, q̄ impunita nō est: hoc enim est iustū, & omnē iustū proculdubio bonū. Itē in li. de natura boni: Peccātes ordinātur in supplicis: quę ordinatio q̄a naturę eorū nō cōpetit, pōna est: sed quia culpę cōpetit, iustitia est. Itē cū alicui pōna debita redditur, nulla est iniquitas apud Deū: q̄a melius ordinatur natura vt iuste doleat, quā in peccato impune gaudeat. Malū etiā culpę est in natura bona & ideo malū est, quia naturę bonę nocet. Aug. 12. li. de Ciui. Dei: Etiā vitio valde magna valdeque laudabilis ostēditur ipsa natura. Cuius enim rectē vituperatur vitium, proculdubio natura laudatur: nam recta virij vituperatio est, q̄ eo honestatur natura laudabilis. Itē si naturę bonę nō essent, eis vitia nocere nō possent. Nūq̄ eis nō cēdo faciūt, nisi, q̄ adimūt integritatē, pulchritudinē, salutē, virtutē, & quicquid bonę naturę per vitium detrahi siue minui cōsuevit: Quod si omnino desit, nihil boni adimēdo, nō nocet, ac per hoc nec vitium est. Nā esse vitium & nō nocere, esse nō pōt. Idē in li. de naturā boni: Nō pōt esse dolor in naturis bonis: hoc enim ipsum quod resistit vt doleat: quodāmodo recusat nō esse quod erat, quia bonū aliquod erat. Itē in animo dolorē facit volūtas resistēs potestati maiori: in corpore dolorē facit sensus resistēs corpori potēriori. Dio. Nō est natura mala, sed hoc est naturę malū, nō posse, quę sunt naturę p̄ficere. Dama. Malitia nō substantia aliqua est, neq̄ substantiā idioma, id est proprietas, sed accidēs, scilicet ex eo q̄ secūdū naturā volūtariē est euersio. Idioma vel proprietas dicitur q̄ inest substantiē secūdū primā institutionē naturę, q̄ nō est peccatum. Dama. Omnia quęcūque fecit De⁹ ita manētia quęadmodū creatā sunt, bona sunt valde: volūtariē autē secedētia ab eo q̄ secūdū naturā ad id q̄ prāter naturā est veniētia, in eo q̄ malū est. Fiūt igitur secūdū naturā omnia seruiētia naturę, & obediētia sunt cōditori. Quādo igitur volūtariē aliqua creaturarū effrenata & inobediēs faciētia eā fit, in seipsa cōstituit malitiā. ¶ Malū culpę est actus deficiēs vel imperfect⁹, & est velut fructus degener. Ab eadē vite potest esse vna & labrusca. Esa. 5. dicitur de vinea synagoge: Expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas. Et Hier. 2. Ego plātaui te vineā electā oē sēmen verū: quomodo ergo cōuersa es in prauū vineā aliena? Eundē patre possunt habere filius degenerās, & filius secundum generositatē patris viuens. Sic ab eadē pōt esse bonus actus, scilicet ex libero arbitrio. Sed malus act⁹ qui est actus imperfectus, est ab eo nō defectu, sicut eadē potētia gradiendi potest esse principiū rectę ambulationis & claudicationis: sed clau

dicationis est principium ipsa deficiens. Dioh. Bonum in quibus-
 cunque perfecte inest, perfecta facit & integra & pura & opti-
 ma: minus vero ipsum participantia & imperfecta sunt bona &
 mista per defectum boni. Item defectus formae est primario ordi-
 nis: hoc non omnino malum, sed minus bonum. Item malum est infir-
 mitas & defectus boni, & sicut ex stipite arboris inflexibili est
 virga flexibilis, eo quod virga est tenuis & infirma: sic ex Deo inflexibili ad malum est liberum arbitrium flexibile ab bono & malo.
 Ad bonum, quia ex Deo bono: ad malum, quia ex nihilo. Aug.
 in lib. de fide, ad Pet. Quia Deus summè bonus est, dedit om-
 nibus naturis quas fecit ut bonae sint. Ideo naturae factae ex
 Deo proficere possunt, quia esse coeperunt. Ideo deficere, quia ex
 nihilo factae sunt. Idem in li. de li. arb. Ideo possibilitas ad defectum
 est in creatura: quia à non esse in esse procedit. Secundum Damasc.
 Quaecumque creata sunt alterabilia sunt, vel secundum corruptionem,
 vel secundum electionem, vel voluntatem. Secundum corruptionem, cor-
 ruptibilia ista: secundum electionem vel voluntatem, spirituales sub-
 stantiae. ¶ Et notandum: quod actus qui est peccatum, malus est, cum sit mi-
 serie adductivus. Dio. Non est malum puniri, sed malum est di-
 gnum poena fieri. Est etiam malus qui Deum bonum ostendit comu-
 tabile ei praeligendo. Peccamus enim praeligentes, ut dicit Aug.
 & haec praesectio contumeliosa est. Item malus est: quia potentia &
 à qua est corrumpit, diminuendo habilitatem eius ab bono. Iusto
 enim iudicio Dei fit, cum potentia De mini à quo est ostendit, ut
 ipsa corrumpatur ab actu qui ab ea est. Et sicut virga flexibilis ad
 dexteram & sinistram, si frequenter flectatur ad sinistram, remanet ma-
 gis inclinata ad partem illam: sic liberum arbitrium si frequenter in-
 clinetur ad malum, pronum fit ad illud, & magis elongatur à bono.
 Item est malum: quia legi divinae est contrarius, & ita voluntati divi-
 nae non subiectus, secundum illud Aug. Peccatum est factum, vel dictum,
 vel concupitum contra legem Dei. Item est malus, quia imperfectus re-
 spectu actus qui deberet exire à tali potentia, scilicet libero arbi-
 trio: est enim quasi brutalis actus qui in cane vel in leone non est.
 Item est malus actus, qui in libero arbitrio malus est. Et ponit exemplum
 Dionysius de ferocitate leonis & ira canis. Ira enim in cane bona
 est, cum sit animal custoditivum, & ad ipsum pertineat extraneum
 abigere. Ferocitas etiam non est mala in leone, cum naturam eius
 non corrumpat: quod enim non corrumpit naturam, non est malum, ut
 ait Dio. Item malus est actus, quia est in habente rationem à quo
 ordinari debuit, & non ordinatur: unde in puero nondum habente
 usum rationis malus non esset, nec in insano qui rationem habere
 omnino

omnino impeditā. Diony. Malū dēmoni est cōtrā deiformē intellectū esse, animē cōtrā rationē, corpori cōtrā naturā. Et licet actus malus deficiens sit prædictis modis: tamen adhuc non est omnino priuatus bonitate, cūm principiū eius & finis sit bonū. Itē Diony. Principiū enim eius est liberū arbitriū, qđ bonū est: finis eius est bonū aliqđ transitoriū: nemo enim malū respiciēs facit quæ facit, vt ait idem Dion. Et propter bonū sunt omnia, & quæcūq; sūt bona: & quæcūq; sunt cōtraria: vt ipse ait. Et ponamus exēplū in cōmestione cibi vetiti, quæ bona est in præsenti, quia delectabilis, licet in futurū occasio sit maioris tristitiæ, & potest esse expediēs etiā ipsi agēti in casu. Vnde Aug. Audeo dicere superbis esse vile cadere in aliquod apertū manifestumq; peccatū, vnde sibi displiceāt qui iā sibi placendō ceciderāt. Salubrius enim sibi Petr⁹ displicuit quādo fleuit, quā placuit quādo præsumpsit. Vnde verū est quod dicit Dion. qđ nihil existentium priuatur vniuersaliter bono. Et iterū: quod per omnem modū bono priuatū est nūquā nusquā, neq; erat, neque est, neq; erit, neq; esse potest. Et etiā malus actus ordinatus, vt prius ostēsum est. Dion. Factis malis oprime & pulchrē diuina prouidētia vsa est ad nostrā aut aliorū formationē aut vtilitatem. ¶ Subtractis erroris Manichēorū authoritatib⁹ & rationib⁹ quibus innitūtur, ponēdæ sunt authoritates & rationes quib⁹ ipse directē destruitur, & quib⁹ ostēditur vnicū esse principium à quo sunt omnia visibilia & inuisibilia. Et primò ponentur authoritates: quia, vt ait Aug. in lib. de morib. Eccles. naturæ ordo ita se habet, vt cūm aliquid dicimus, rationem præcedat authoritas: nam infirma videri ratio potest, quæ cū reddita fuerit, authoritatē postea per quam infirmetur assumit. Legitur Matth. 6. Respicite volatilia cæli &c. Et subditur: Et pater vester cælestis pascit ea. ergo cibis corruptibilis quo auēs pascuntur, à patre cælesti est: non ergo sola incorruptibilia ab eo sunt. Itē Matt. 3. Si fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanū mittitur, De⁹ sic vestit: quātō magis vos modicæ fidei à ergo decōr quo herba prai vestitur, à Deo est. Eiusdē s, dicitur de patre cælesti qđ pluit super iustos & iniustos: ergo pluuia est ab eo. Item Christo venti & mare obediūt tāquam domino. Matth. 8. Ergo ipse erat Dominus maris, simili ratione aliarum rerū visibilium. Item eiusdem 14. & 15. Ipse panes multiplicat, quibus pascitur pōpulus: sed eiusdem potentia est panes sic multiplicare, & de nouo facere: ergo panes corruptibiles ab ipso poterant esse. Item Marci 5. Vitam mortalem amissam reddidit filiæ archisynagogi. Et vnicō filio viduæ.

vidua. Luc. 7. Et Lazaro. Io. 11. ergo non solum incorruptibilia: sed & corruptibilia ab ipso sunt. Et Marci 10. legitur: Ab initio creaturæ masculum & feminam fecit eos Deus. Itē Luc. 11. dicit Pharisæis, Quod intus est vestrum, plenū est rapina & iniquitate. Scilicet, nōne qui fecit quod de foris est, etiā id quod de intus est, fecit? Ergo ab eodē principio est anima & corpus. Luc. 3. vbi textitur genealogia Christi, dicitur: Qui fuit Adā, qui fuit Dei: Adā ergo fuit filius Dei: fuit ergo à Deo, & non à diabolo. Item Ioan. 1. dicitur de Deo: Omnia per ipsum facta sunt. Ergo visibilia & inuisibilia. Et post: Mundus per ipsum factus est. Et iterum: In propria venit, & sui &c. Non erant sui per gratiam cum essent mali, ergo sui erāt creatione. Item mutauit aquam in vinum corruptibile. Io. 2. ergo etiā corruptibilia sunt ab ipso. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapiētiae & sciētiae Dei &c. Et paulō post subditur: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Præterea 1. Cor. 10. Domini est terra & plenitudo eius. Ephes. 2. Ipsius factura sumus &c. Eiusdem 3. In Deo qui omnia creauit. Colof. 1. In ipso condita sunt omnia, quæ sunt in celo & in terra visibilia & inuisibilia. & 1. Tim. 4. In nouissimis temporibus discedent quidam à fide &c. Et subditur prohibētū nubere, & abstinere à cibis quos Deus creauit ad percipiendū cum gratiarū actione fidelibus. Hebr. 1. In initio tu Domine terrā fundasti &c. Et in eodem, Quem constituit hæredem vniuersorū. Act. 4. Domine, tu fecisti calū & terrā. Et 17. eiusdem: Deus qui fecit mundū & omnia, quæ in eo sunt, hic calū & terrā cum sit dominus. Et canonica Iudæ: Solum dominatorem & dominum nostrū Iesum Christum negantes. Et Apoc. 10. Iurauit per viuētē in secula seculorū, qui creauit calū & omnia, quæ in eo sunt, & terrā, & omnia, quæ in ea sunt, mare & omnia, quæ in eo sunt. Et Petrus in lib. cle. Totius mundi machinā cū vna esset domus, in duas regiones diuisit Deus, vt superior regio angelis, inferior verò hominibus præberet habitaculum. In simbolo etiā Apostolorū dicitur, Creatorem calū & terræ. In hoc etiā conueniunt vobiscum nobiles philosophi. Plato loquens de Deo, Genitorē, inquit, vniuersitatis tā inuenire difficile est, quā inuentū dignè profari. Boët. lib. Consol. O qui perpetua mūdū ratione gubernas, Terrarū, cælique fator. Sene. Vir bonus quicquid ei acciderit, æquo animo sustinebit. Sciet enim hoc accidisse lege diuina, ex qua vniuersa procedunt. ¶ Nūc ponēda sūt rationes ad destructionē dicti erroris. Dicitur Manichæi lucē & tenebras non posse esse ab eodem principio. Sed

Sed e
enim
Angu
gnās
contr
luce,
quis
illi?
dem r
& gu
pora
pore
Ergo
bus an
ergo i
est cu
queat.
quālib
ta dicit
ex bon
quant
princi
lucis a
contra
cum b
hæ tres
vt pas
cordia
cōiun
mī bib
vunt
his co
dicit a
Io. 2. T
aliquā
aliquā
num. F
sic Ma
cæci &
errore
acc on

Sed

Sed eadē ratione vox & silentiū erunt à cōtrariis principiis. Sic enim se habet silentium ad vocem, vt tenebræ ad lucem. Vnde August. irridendo Manichæos ait, Si est gens tenebrarum pugnas contra Dei lucem: quare non est gens silentiorum pugnas contra vocem? Item si lux est à bono Deo, visus qui melior est luce, cū lux propter visum sit, & sine visu inutilis sit, erit à Deo: quis dubitat eum cui seruit lumen candelæ præualere luminī illi? Et si visus & lux quæ maximè est visibilis, sunt à Deo: eadem ratione auditus & audibile, olfactus & odorabile, gustus & gustabile, tactus & tangibile: ergo omnia corruptibilia corpora sunt à Deo. Itē cū viuere sit melius quàm fulgere, si nihil potest fulgere sine Deo, multo minus nec viuere, vt ait August. Ergo omnia vitā habētia sunt à Deo. Item Aug. in lib. de duabus animabus: Sēsis omnibus intelligētia præstat & excellit: ergo intelligibilibus sensibilia inferiora sunt. Demētia igitur est cum omnis vita & omnis anima solo intellectu percipi queat, sol autē & luna & omnis lux mortalib⁹ oculis cernitur, quālibet animā Deo auctore priuare, & q̄ lux bono Deo tributa dicatur. Item aut ista corruptibilia sunt purè mala, aut mista ex bono & malo: ergo sunt quātum ad bonū à bono principio: quantum ad malum, è malo, ergo aliquod corruptibile à bono principio est. Præterea ergo secundum hoc est aliqua societas lucis ad tenebras, & aliqua conuentio Christi ad Belial: cuius contrarium ostenditur 2. Cor. 6. Sic verò sunt purè mala. Cōtrā cum bonum tripliciter dicatur, honestū, delectabile, expediens: hæ tres species boni inueniūtur in his corruptibilibus. Honestū, vt pascere esuriētē, Jare potū sitienti, & cætera opera misericordie quæ commēdat Dominus. Matt. 25. Delectabile, vt cum cōiungitur conueniēscum cōuenienti. Expediens, vt cum infirmib⁹ bibunt poriones amaras, salubres tamen, vel causa sanitate vtuntur, vel secātur: ergo omnē sp̄e boni possumus inuenire in his corruptibilibus: ergo nō purè mala sunt. Itē quilibet sensus dicit aliquod bonū in eis, vt gustus dicit aliquod bonū vinum, Io. 2. Tu autē bonū vinū seruasti vsq; adhuc. Dicit auditus vocē aliquā bonā. Dicit visus formā aliquā bonā. Dicit tactus vestē aliquā bonam & suauem. Dicit odoratus aliquem odorem bonum. Ergo sicut ille qui negat niuem esse albam, sensu indiget: sic Manichæi omni sensu vidētur indigere. Ipsi vidētur esse & cæci & surdi, & aliis sensibus indigētes: nec digni sunt vt cōtra errorem eorum disputetur. Arist. Non oportet omne problema nec omniū positioē cōsiderare, sed quam dubitabit aliquis rationi.

tionē

tionis indigentiu & nō pœnæ vel sensus. Videtur quod ipsi velint hominibus oculos eruere, & nō solū oculos, sed omnē sensum eis auferre, vnde multū sunt odiendi quantū ad hanc malitiā. Videtur etiā bestiis bestialiores esse: cum bestia inter hæc corruptibilia, quadā bona sibi à quibusdā malis distinguat, hæc fugiendo, illa appetendo. ¶ Item cognitio boni bona est: ergo cum lux bona sit, cognitio lucis bona est: ergo in illis corruptilibus quæ possunt lucem cognoscere, aliquid boni est: ergo non sunt purè mala. Item legitur Matth. 6. Benefacite his qui oderunt vos &c. vt sitis filij patris vestri qui in caelis est, qui solem suum facit oriri super bonos & malos: ergo pater celestis facit bonum malis, faciendo solē suū oriri super eos: ergo mali sunt receptibiles boni ipsius. Sed potētia recipiendi bonū bona est: ergo ipsi habent aliquid boni: ergo non sunt purè mali. ¶ Itē corruptibilia ista aut ideò mala sunt, quia possunt corrumpi, aut alia de causa. Si quia possunt corrūpi: ergo creata sunt mala. Omnia enim à Deo possunt dissolui quæ ab eo sunt cōposita. Facilius enim est destruere quàm construere: vt ait Philosophus. Io. Damasc. Omne quod incipit esse, finitur secundū naturā. Greg. Esse omnium quæ de nihilo sunt in nihilum tenderet, nisi ea omnium author manu regiminis retineret. Omnia itaq; creata, nec per se subsistere, nec mouere preualēt. Quod dicit Cre. sic potest probari. Quod semel requiritur ex necessitate ad essentiā alicuius rei. sepe ad eā requiritur: sed prima causa requirebatur ad hoc, q̄ hæc anima esset quando primo fuit: per aliā enim causā nō potuit à nō esse in esse adduci: ergo semper prima causa ad hoc q̄ illa anima sit, requiritur. Itē si nō potuit illa anima esse in a, nisi per primā causam: ergo eadem ratione nec in b, nec in c, & sic de vno quoq; instanti, in quo ipsa fuit: ergo prima causa requiritur ad esse huius animæ: eadem ratione ad esse vniuscuiusque creaturæ. Item sicut inchoatio diei est à sole visibili, sic eius cōtinuatio, & si desinat esse sol, vel lumen eius iuxta ipsum intercідatur, desinit totum lumē esse in aère. Sic posito quod prima causa desinat esse, vel cesset à cōseruatione rerū quas creauit, omnes desinunt esse. Sicut vita corporis inchoationem habet ab alia: sic & cōtinuationem. Vnde recedēte anima à corpore, desinit corpus viuere: sic si prima causa desineret esse, cūcta desinerent esse. Item sicut ascensus lapidis in aère non potest fieri proptia virtute: sic nec permanentia ipsius ibidē. Nō minoris virtutis est in bono inchoato perseuerare, quam illud inchoare. Ouidius in epistolis: Non minor est

virtus,

virtus, quàm querere, parva tueri. Sic non minoris est virtutis creata in esse cōseruare, quàm creare. Aug. Deus ex nihilo omnia fecit, & si se subtraheret, in nihilū redigerentur. Et Plato introducit Deum loquentem ad nobiliora opera sua, dicentem ea natura dissolubilia, volūtate verò sua indissolūbilia. Si verò sunt mala alia de causa: aut sunt mala quia variabilia, aut propter aliud. Si quia variabilia: ergo animæ quæ sunt à principio bono, erūt mala: cū sint variabiles ab ignorātia ad scientiā, à gaudio ad tristitiā, ab iniustitia ad iustitiam. Luc. 15. Gaudiū erit angelis Dei super vno peccatore pœnitentiā agente. Ex hoc verbo cōstat quòd aliquis potest peccare & malus fieri: & qui iā peccator est, per pœnitentiā fieri bonus. Sed cuius erit hæc variatio? Aut purè boni, aut purè mali. Purè malū nullatenus potest fieri bonū, quū sit essentialiter malū: vnde si desinit esse malū, desinit esse. Neque purè bonū secundū eos potest fieri malum: ergo perit pœnitentiā. Aug. Nunquā negauerūt Manichæi dari veniā peccatorū, cū fuerit ad Deū quisque conuersus: quæro ex illis, duobus generibus animarū, cuius sit pœnitere peccati? & scio hoc nec illius animæ posse quæ malefacere, nec illius quæ benefacere potest. Dic etenim animā quā de substantia Dei asserūt, quomodo nihil ex me mali si ego perperā feci? Aut quomodo rectè pœnitet, si ego nō feci? Audi partē alterā. Quomodo ex me nihil boni est cui bona voluntas inest? Aut quomodo me rectè pœnitet si nō inest? Mihi autem satis est sic scire quòd Manichæi errāt, aut scio pœnitēdum esse peccati. Si verò mala sunt quia corporālia & visibilia: ergo sol & luna & stellæ mala essent, cū sint corpora visibilia. Si verò mala sunt propter cōtrarietate quā habent: ergo cū summè bonū habeat cōtrarietate cū summè malo, summū bonū erit malū. Si verò propter cōtrarietate quā habet adinuicē, mala dicuntur: sicut aliqua dicuntur mala, quia cōtrarietate & bellū habet cū aliquib⁹: sic & bona dicēda sunt propter cōuenientiā & pacē quā habet cū aliis, vel bona simpliciter, vel bona quātū ad hoc: ergo nō erūt purè mala. Et si odiū inter aliqua corruptibilia malitię attestatur, amor qui inter aliqua inuenitur, bonitati attestabitur. Præterea cum bonū si quod desideratur ab omnibus: vt ait Dionys. & secundū Arist. omnia bonū exoptēt, & omnia appetāt esse sui cōseruationem: esse vniuersaliter est bonū. Dolor qui inuenitur etiā in animalibus irrationabilibus quū occidūtur vel lædūtur, attestatur amor quē habent ad suū esse. Præterea quū sit scriptū in corde hominis, quod sicut bona sunt faciēda, ita mala sunt de-

stuen-

struenda: si corruptibilia ista sunt mala, destructio illorum est bona: ergo contrarietas vel potestas destruendi se invicem bona est. Item si corruptibilia ista mala sunt, quia destructiva sui invicem, necessario esse eorum bonum est: ergo cum Manichaei ponunt quod mala sunt quae sunt destructiva sui invicem, per consequens ponunt quod ipsa sunt mala & bona. Item si principium malum, per se potest esse causa malorum: ergo semper potest esse causa eorum: ergo potest perpetuare ea: ergo perpetua & non solum corruptibilia possunt esse a principio malo. Item cum aliqua mors iusta fit, secundum illam sententiam domini Matth. 26. Omnes qui gladium acceperint, gladio peribunt. ergo mors potest esse a Deo, & corruptio: ergo corruptibilia possunt esse a bono principio. Item corruptio istorum corruptibilium, aut est bona, aut est mala. Si bona: ergo est a Deo bono: ergo corruptibilia possunt esse ab eo. Si mala, sed cuius corruptio mala est, ipsum quoque bonum, iuxta verbum Sapientis: ergo ipsa sunt bona: ergo possunt esse a Deo bono. Item principium malum aut est mutabile, aut non. Si non est mutabile, ergo non erunt potius mutabilia ab eo, quam a principio bono. Praeterea immutabilitas non solum pertinet ab bonum, imò ad optimum: Dionysius. Proprium est optimi esse semper id ipsum. Seneca. Necessesse est eadem placere, cui nisi optima placere non possunt: Deo scilicet. Dionysius. Malum quidem instabile est. Item non sunt immutabilia & semper sic habentia mala: ait idem Dionysius. Non est ergo principium mali immutabile. Item cum sapientia bonum fit, non erit in summo malo. Stultus autem ut luna mutatur. Eccl. 27. Stultitia nihil constat, nihil diu placet. Si verò principium mali mutabile est, ergo habet aliquam compositionem ad minus quae est proprietatis ad subiectum. Vbi enim est mutatio & recessus alicuius proprietatis & accessus alterius: nec sic est etiam ibi esse aliquam essentialē compositionem. Nihil enim est agens & patiens secundum idem. Ergo oportet aliquid esse in eo quod agit dādo esse eis quorum est principium, & alium in quo recipit proprietatem quae ei advenit cum mutatur. Si autem compositum est: ergo compositum ab aliquo quod est eius principium: aliud autem principium habere non potest, nisi principium bonum: ergo est a bono principio, sed ab eo non potest esse nisi bonum fuit: ergo ab eo factum bonum, sed postea factum est malum. Et hoc est quod veritas dicit Jo. 8. Ille homicida erat ab initio: ergo habuit initium. Et subditur Et in veritate non stetit. In bona enim voluntate non perseveravit. Item Luc. 10. Videbam sathanā sicut fulgur de caelo cadentem. Fuit ergo aliquando bonus & in caelo: sed peccavit, & de caelo cecidit. Item radix omnium malorum est cupid

cupiditas. i. Timo. vlt. Ergo ante cupiditatem nō est malum, sed
 ante est naturaliter potentia, à quo exit actus cupiditatis: ergo
 potentia illa non est mala: ergo natura ipsius diaboli bona est.
 Præterea si principium mali non habet principium, ergo habet esse,
 & non ab alio: sed hoc non solummodo boni est, sed etiam me-
 lioris: melius enim est quod natura est, quam acquisitiuum: ergo
 principium mali non solum bonum est, sed etiam melius his que esse
 incœperūt. Item proprium est Altissimi, à nullo aliquid tenere,
 nulli aliquid debere, nulli subesse: absit ergo vt talia malo con-
 ueniant. Præterea, impossibile est duo esse principia absolute. Si
 enim aliquid est principium absolute, est primum. Si autē est pri-
 mum, non habet prius vel cœuum. Vnde Dionysii. Omnis di-
 sive dualitas nō est principium: monas autē sive vnitas erit to-
 tius diadē, id est, dualitatis principium. Itē, oppositorū oppositæ
 sunt causæ: ergo si principium boni, est ens, principium mali est non
 ens: Aug. 12. lib. de Ciuitate Dei: Et naturæ quæ summē est, qua
 faciente sunt quæcunq; sunt contraria naturæ, non est nisi qua
 non est. Itē aut principium boni & mali in aliquo cōueniunt, aut
 in nullo. Si in nullo, ergo nec in esse, nec in potētia: ergo si prin-
 cipium boni est, principium mali nō est. Et si principium boni
 est, omnipotēs: principium mali est, nihil potēs: ergo nullius rei
 principium. Si verō conueniunt in aliquo, vt in eo quod est esse,
 & viuere, & intelligere, & posse: nō est ergo purē malum quod
 in tot cōuenit cum summē bono. Dionysius: Si omni bonum
 consumpseris, neq; essentia est, neque vita, neque concupiscen-
 tia, neq; motus, neque aliquid aliud. Præterea aut in aliquo dif-
 ferunt, aut nō. Si non, ergo sunt idem principium, & nō duo prin-
 cipia. Si verō in aliquo differunt, hæc differentia videtur esse in
 malitia voluntatis. Posito enim quod volūtas eius sit bona, iam
 habet pacem & amicitiam cum summo bono, & non contrarie-
 tatem. Sicut enim ex pax est omnibus bonæ voluntatis, Luc. 2. sic
 & angelis bonæ voluntatis. Iam imago Dei relucet in eo, quum
 in eo sit, & potētia, & sapiētia, bonitas sive bona volūtas: vnde
 relinquitur quod à Deo sit. Similitudo enim inter aliqua ostēdit
 ea eandem vel similitē causam habere, vel vnum esse causam al-
 terius. Præterea si principium mali in aliquo differt à principio bo-
 ni, & in aliquo cōuenit: ergo ipsam habet aliquid & aliquid: er-
 go est cōpositum, ergo non est principium primum. Illud enim
 est prius à quo cōpositum est. Item cōstat quod principium bo-
 num est perfectū, & sine aliquo defectu. Mat. 5. Pater vester ce-
 lestis perfectus est. Damasc. Deus perfectus est, & indeficiens, &

cundum bonitatem, & secundum sapientiam, & secundum virtutem, sine principio, infinitus, æternus, incircumscribibilis, & simpliciter per omnia perfectus: ergo potentia ipsius non habet defectum, nec admisionem impotentiam: ergo nihil est quod non subsistat illi potentiam: ergo dominium eius vniuersale est: & nihil est exceptum ab eius iurisdictione: ergo si principium malum habet potestatem aliquam, potestas illa est à Dei potentia, & sub ea. Matth. vlti. Data est mihi omnis potestas in celo & in terra, ait Christus. Et Rom. 13. Non est potestas, nisi à Deo. Et ut vno verbo dicamus, Dei potentia omnipotentia est. Apo. 4. Sæctus, sanctus, sanctus Deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui venturus est. Eiusdem 5. Magna enim & mirabilia sunt opera tua Domine Deus omnipotens. Et 16. Domine Deus omnipotens vera & iusta iudicia tua. Et 21. Dominus Deus omnipotens, templum illius est. Et Mat. 19. dicitur, quod apud Deum omnia possibile sunt. Et Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. imò quod plus est, omnia possibile sunt credenti in eum. Matt. 9. & Mat. 17. Nihil impossibile erit vobis. Manifestum est ergo, ex predictis, diabolum non esse exemptum à potestate Dei. Vnde Luca 10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super omnem potestatem inimici. Non est ergo diabolus principium malum æternum quod sit à se: sed natura eius à bono principio est, & ab institutione prima bona: sed à corruptione voluntatis est in eo malitia. Præterea cum Deus sit incircumscriptus, non sic capitur vno loco, quod non possit esse in alio: nec potest esse locus sine eo, quod non esset si duo essent principia. Damasc. Quomodo diis multis existentibus incircumscribibile seruabitur, quod in Deo dicimus? Vbiunque enim fuerit vnus, nequaquam erit alter. Item cum castra destruantur propter diuersitatem dominorum, quomodo non esset iam mundus dissolutus, si essent diuersi domini? Damasc. Qualiter à multis gubernabitur mundus, & non dissoluetur, & corrumpetur pugna in gubernantibus considerata? Et subdit: Si autem dixerit quis, quoniam vnusquisque patrum principatur, quid est quod ordinat & permanentiam eius facit illud vtique erit Deus magis. Itē si multos diceremus deos, necesse esset differentiam in multis considerari. Si enim nulla est differentia in eis, vnus magis est, & non multi. Si autem differentia est in eis, vbi est perfectio? Siue ei secundum bonitatem, siue secundum virtutem, siue secundum sapientiam, siue secundum tempus, siue secundum locum defecerit à perfectione, nequaquam erit Deus. Item non minus pertinet ad Deum bonitas, quam potest

tia vel sapientia; ergo sicut ridiculū esset ponere aliquem Deū,
 sine potentia vel sapientia: sic ridiculum est ponere Deum, sine
 bonitate. Dionysius; Neque diuinū malum est neque malū di-
 uinum. Præterea, impossibile est perfectā esse sapientiam & po-
 tentiam absque bonitate. Impotentia enim est, si nō potest velle
 bonum cognitum. Si autem potest velle bonum, nō est sine ali-
 qua bonitate. Possē enim velle bonū, bonum est. ¶ Itē duo sunt
 principia: aut principium malū est inuisibile sicut bonū, aut est
 visibile. Si est visibile, est corpus, & ita compositum, ergo habuit
 initium. Si verō inuisibile, ergo per ea quæ facta sunt conspici-
 tur, sicut & principium bonum. Cū ergo esse principij per se
 eorum quæ facta sunt, agnoscat: per quid agnoscat mult-
 tudo principiorū, nisi multitudine eorū quæ facta sunt? ergo
 tot sunt ponēda principia, quot sunt res factæ. Si verō cōtrari-
 tate rerum quæ factæ sunt agnoscat: diversitas principiorū:
 ergo omnia contraria erunt à contrariis principiis: ergo album
 & nigrum non erunt ab eodem principio, neque calidum & frī-
 gidū, & sic de aliis cōtrariis: vnde oportebit multo plura prin-
 cipia, quàm duo poni. Item potentia Dei & sapientia, de quibus
 constat, sufficiunt ad creationē omnīū, & ipsa mors etiā potest
 esse ad eius bonitatē. Multoties enim valde vtilis est hominī, vt
 vitiis sanctis, quibus est finis miseriæ & porta gloriæ: vnde mul-
 tū desideratur ab eis, vt in Paulo patet Phil. 1. Desideriū habeo
 dissolui, &c. Etiā mors malorū est à iustitia Dei Luc. 12. Timete
 eum qui postquā occiderit habet potestatem mittere in gehē-
 nam. De potentia verō alia non potest constare per aliquē pro-
 priū effectū eius. Quanta ergo fatuitas est, Deo omnipotentē
 propter illam potentia somniatam auferre dimidiū regni sui,
 & gloriæ suæ? Quis est qui nesciat quod duo possunt habere
 eundem patrem, vnus tamen eorū est sanus, & alter ager, & si-
 lio existēte infirmo pater potest esse sanus, & ab eadem radice
 potest esse & spina, & rosa? Præterea quotidie videmus hoc in
 corporibus, corpus quod sanū est fieri agrū, & econtrario. Idē
 etiam necesse habemus concedere de animabus: anima enim
 peccando potest fieri mala, & pœnitentiā agēdo potest fieri bo-
 na. Alioquin pro nihilo monetur aliquis ad agendum pœnitē-
 tiam. Mat. 3. Agite dignum fructum pœnitentiæ. Et eiusdem 4.
 Pœnitentiā agite: ergo potest accidere in spiritibus corpori nō
 vnitis, vt qui boni sunt natura, fiant mali malo consentiendo.
 Vnde 2. Perr. 2. Si Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed
 iudicantibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciatos in

iudicium referuari, &c. Et canonica Iuda, Angelos qui non ser-
 uauerunt principatū suum, sed dereliquerūt suum domicilium,
 in iudiciū magni Dei vinculis aeternis sub caligine referuauit.
 ¶ Et aduertendum est, quoniā sapientia Dei voluit, quòd aliqua
 diuersitas creaturarū contrarietate principiorum posset osten-
 dere: Prima diuersitas in rebus est substantiæ & accidentis: sed
 vnum istorum inest alteri, scilicet accidens substantiæ. Substan-
 tia verò causa est accidentis, nec possunt esse à cōtrariis princi-
 piis, cum tanta sit eorum conuenientia & adhærentia, & maxi-
 mē cum nulla sit societas lucis ad tenebras, nec cōuentio Chri-
 sti ad Belial. 2. Cor. 6. Alia est diuersitas materiæ & formæ, qua-
 rum conuenientia manifestè indicat ea non esse à diuersis prin-
 cipiis. Alia est diuersitas substantiæ corporeæ & incorporeæ.
 Sed cum substantia incorporea perfectior sit corporea, & con-
 ueniat cum ea ad perficiendum vnum, vt in arboribus est vege-
 tabile, in brutis animalibus sensibile, & in hominibus anima ra-
 tionalis: manifestū est quòd nō sunt à cōtrariis principis. Alia
 diuersitas est corruptibiliū. Sed nec ista diuersitas ostendit con-
 traria esse principia, cum corruptibilitate inueniamus non so-
 lum in corporibus, sed etiā in substantiis incorporeis, vt in ve-
 getabili, & sensibili: imò quedā corruptibilitas videtur esse in
 omni creatura à prima cōditione ipsius. Quia sicut ait Aug. in
 lib. de ciuitate Dei: omnis creatura mutabilis: quia de nihilo fa-
 cta. Præterea corruptibile & incorruptibile cōueniunt ad vnum
 perficiendū: vt corpus & anima ad perficiendū hominem: & est
 naturalis amor vnus ad alterū, quod indicat separatio vnus ab
 altero, quæ cum dolore fit: ex quo manifestum est ea non esse
 ex cōtrariis principis. ¶ Item si duo sunt principia, vnum boni
 & alterum mali: aut creare pertinet ad principū boni, sicut ad
 principū mali, aut non. Si non, aut principium mali ex materia,
 quæ fit à principio bono, operabitur, aut nihil omninò opera-
 bitur. Si nihil omninò, ergo non erit principium. Si ex materia
 creata à bono principio, quod tamē fiet, nō erit purè malū, cum
 materia sit bona. ¶ Præterea forma quæ erit à principio malo,
 mala erit, nec cōueniet materiæ bonæ, vt faciat vnū cum ea. Si
 verò creare est vtriusq; principij, aut bonum principū habebit
 hoc à malo, aut malū à bono, aut ambo ab altero. Dion. Si malū
 æternū est, & creat, & potest, & est, & agit: vnde ei hoc, aut ex
 bono, aut ex malo: aut ambobus ex alia causa? Si bonū principū
 hoc habet à malo, malū tātummodo erit principū & nō bonū.
 Si malū à bono tantū, bonū erit principū & nō malū. Si ambo ex
 alia

alia causa, illa magis erit principium. Itē cum operatio sit secundum virtutē, & virtus secundū essentiā: si operatio creādi communis est duobus principiis, vna virtus cōmunis erit illis à qua erit ista operatio, & vna essentia siue vnū essentiale ad quod pertinet virtus ista. Et si illud erit principium malū, purē malū, cū habeat bonū sibi essentiale. Si verò illud est malū, nō erit principium bonū summē bonū. cū habeat malū sibi essentiale. Præterea si duo principia in aliquo essentiali cōueniūt, & in aliquo alio differūt, vtrunq; cōpositum est: ergo neutrum est principium simpliciter, cū aliquid sit prius à quo cōpositū est. ¶ Præterea malū videtur esse contra naturam principij. Ad principium enim pertinet facere, nō destruere: malū verò destructiuū est. Dion. Malo natura est: corrumpere & perdere. Itē malum secundum quod malū, nullius est generatiuum vel nutritiuū, aut omnino factiuū, vt saluatiuū: ergo malum nō est primum principium. Itē bonū inquantū bonū est ex se diffusiuum, vt ait Dion. quia multiplicatiuum est: ergo cū malū bono sit cōtrarium secundū quod malū: nō erit multiplicatiuum, sed potius retentiuum vel contractiuū: ergo nō erit principium. Item corruptio naturaliter est posterior generatione: ergo potentia corrumpendi erit potentia generādi. Quæ enim est proportio actus ad actū, & eadē est potentia ad potentia: ergo destructiuum boni naturaliter est posterius principio boni: erga malū & bonum non sunt principia cōæua. Item priuatio naturaliter posterior est habitu: ergo destructiuum boni naturaliter est posterius bono. Itē n. aut sunt aliqui spiritus mali à principio malo, aut nō. Si non, sed constat q̄ sunt aliqui spiritus mali ex Euangelio in multis locis. Matt. 12. Cū inuidus spiritus exierit, &c. Et Paulò post: Et assumit septem spiritus nequiores se: Et Luc. 8. de quodam dicitur, Ruptis vinculis agebatur à dæmoniis in deserto. Et interrogauit illū Iesus, quod tibi nomē est? At ille dixit: Legio. quia intrauerāt multa dæmonia in eū. Aut igitur sunt æterni spiritus illi, aut non. Si sic, nō sunt ergo tantū duo principia, à quibus sint omnia alia. Præterea cū boni spiritus creati sint, verisimile est quod & mali spiritus sint creati. Absit enim q̄ hæc nobilis cōditio nō esse ab alio sit in malis spiritibus, & nō in bonis. Si verò creati sunt: ergo aut ex principio bono, vel ex malo. Si à bono, ergo tūc erāt boni: sed post facti sunt mali, sicut asserit veritas fidei catholica. Si verò à principio malo: ergo ab eo nō solūmodo sunt corpora, sed etiam spiritus: nec solū corruptibilia, sed etiam incorruptibilia. Itē dicit Sen. in lib. de Naturalibus quæ-

ftio. Deus est quò maius excogitari non potest. Et sicut ait Au-
 gust. in libro de fide ad Petr. Deus est immensus virtute, non
 mole. Virtus ergo Dei est, qua maior excogitari non potest: sed
 maior est virtus que summè malum potest destruere, quàm que
 nò potest: ergo virtus divina potest summè malù destruere: er-
 go summè malù habuit principium, & potest finem habere: er-
 go non est primum principium. Præterea ad bonitatē pertinet
 non solum velle bonū facere, sed etiam velle malū destruere,
 & magis malū magis velle destruere: ergo maximè malum ma-
 ximè velle destruere: ergo cum summè bonum habeat potesta-
 tem illud destruendi, iam illud destruxit tanquàm radicem om-
 nis mali. Securis enim ad radicem arboris à sapiente ponitur,
 non ad ramos: hac radice exiit pata omne malum cessat. Item
 Deus excedit intellectum nostrum: potentior enim est agendo,
 quàm nos intelligendo: sed intellectus noster attingere potest
 tam regionem tenebrarū, quàm regionem lucis: ergo Deus nò
 est exclusus à regione tenebrarū: nec inclusus in regione lucis,
 vt dicunt Manichæi. Quod manifesto ostenditur 1. Cor. 6. Ne-
 scitis quia membra vestra templum sunt Spiritus sancti qui in
 vobis est: Et eiusdem 3. Nescitis quia templum Dei estis vos, &
 Spiritus Dei habitat in vobis: Et subditur: Qui violauerit tem-
 plum hoc, disperdet illum Deus. Græci verò sic habet: Qui cor-
 ruperit templum hoc, corrumpet illum Deus. Deus ergo non
 est exclusus à regione tenebrarum. Nec membra illa mala sunt
 in quibus Deus habitat, & quorum violationem vindicat. Nec
 omnis corruptio mala est, ex qua Deus corrupetes bonos cor-
 rumpit. Item cum magis conueniat aliquid cum quolibet, quàm
 aliquid cū nihilo: quod potest per se ex nihilo aliquid facere,
 potest quodlibet ex aliquo facere: ergo quicūque potest creare,
 est omnipotens. Verisimile est quòd potētia quæ extendit se ad
 ea que nò sunt, extendat se ad omnia que sunt: ergo cū manci-
 pium malū non sit omnipotēs, non potest creare. Itē si duo sunt
 principia, aut vtrūque erit imperfectum, aut alterū erit super-
 fluum. Itē dicit Dama. Cōtraria sunt inuicem bonū & perni-
 ciosum, & sui inuicem corruptiua, & in se inuicem & cū se in-
 uicem non subsistentia. Et subdit: Necessē est duorum esse al-
 terum: vel tangere & corrumpere se inuicem, vel esse quid me-
 dium in quo nec bonum nec malum erit: velut quādam mace-
 ries seorsus ab inuicem vtraque, & non duo, sed tria erunt
 principia. Itē necesse est horum alterum vel pacificare, quòd
 illud quod malum est, non potest: vel praliari, quòd id quod
 perfectū

perfectè bonum est, non potest, vel quod malum est quidè præliari, & quod bonum nō ex aduersario præliari, sed corrūpi vel semper cōtristari, vel malū pati. Itē beatus est cui omnia optata succedunt: sed si summum bonum habet aliquid sibi contrariū, nō omnia optata sibi succedunt: ergo nō est beatus. Itē Deus bonus aut potest cohibere mala quæ sūt à principio malo suis, & vult, & sic cohibet: aut potest, & nō vult, si nō est summè bonus aut vult, & nō potest, & tūc est impotens. Item cum bonum sit quod desideratur ab omnibus, vt dicit Dionysius, ergo malum est quod oditur ab omnibus. Sicut ergo Deus diligit quicquid diligere potest, vt ait Augustinus, & ipse diligit oēs quos creauit, nisi ipsi sūt mali, & inter eos est mutuus amor. sic mutuū odiū erit inter eos qui sunt à malo principio, & ipsi odient malum principiu, & ipsum eos. Ergo mirū est si iā nō destruxit eos. Nō potest ergo stare regnū tale nullo amore cōpactū. Itē cū ipsum summè malum sit, ergo vult malū & sibi & suis, & nō modicū malum, cū non sit modicum malus: quomodo permittit ergo suos viuere: Itē aut princeps iste vel gēs eius aliquid amat, vel nihil. Si nihil, ergo nec seipsum, q̄ non est verisimile. Si enim esset superbus, esset & amator gloriæ suæ. Præterea si nō potest amare: ergo nec odire. amare enim & odire cōtraria sunt & nata fieri circa idē. Præterea principiu bonū & quæ ab eo sunt, dicuntur odire mala & amare bona: ergo principiu malū odit bonā & amat mala. Si verò amat aliquid, ergo vult ei quod optatur esse bonū: sed aliquē velle q̄ ipse opinatur esse bonū quoddam bonū est: ergo principiu mali habet aliquod bonū, ergo non est summè vel purè malum. Itē ridiculū est dicere aliquid nō esse bonum, quia nō est vbique: ergo ridiculū est dicere quod nō sit bonum: quia nō semper, vel quia est corruptibile. Præterea si nō facit aliquid malū, hoc quod habet principiu: ergo neque hoc quod ipsum habet finē, vel quod est corruptibile. Itē cū non sit malū nisi respectu boni, & summum malum, & ea quæ sunt ab eo sint purè mala, nihil est malū respectu alicuius corū: ergo si ipsa sunt mala, ipsa erunt mala: vel quia nociua summè bono, vel bonis quæ sunt ab eo: sed nō quia sint nociua summè bono. Et enim nihil potest ei nocere, quia vt dicit Aug. Nō est Deus inuolabilis, si aliquid potest ei nocere. Itē nō possunt nocere bonis quæ sunt à principio bono, cum illa sint purè bona nullius mali susceptibilia, & cum princeps corū tanquàm summè potens eos seruare possit, & tanquàm summè bonus velit: ergo nō sunt mala, quia bonis nociua: ergo simpliciter loquendo non

sunt mala. Præterea natura bona non potest cogi à mala vt cõsentiatur malo: cum bonum potentius sit quàm malũ. Si autẽ voluntariẽ potest cõsentire malo, ergo bonum natura, voluntate potest fieri malum: ergo non est necesse ponere aliquam naturã essentialiter malã, à qua sint alię nature mala: sed omnis natura à principio bono est, & ab institutione bona: sed voluntate postea facta est mala, sicut fides catholica dicit. Itẽ summũ malum cũ fecit visibilia ista, aut fecit ea ex bonitate vel ex malitia. Si ex bonitate, ergo aliqua bonitas erat in eo: ergo non erat pure malũ. Si ex malitia fecisset, nõ esset tanta pulchritudo, nec tanta utilitas, nec tanta ordinatio in eis. Itẽ princeps tenebrarum est aut bonus sibi, aut malus. Si bonus ergo nõ est summẽ malus, cum alicui sit bonus. Si malus sibi, ergo est malus malo: ergo ipse est cõtrarius malo: sed esse contrariũ malo est bonũ, ergo aliquid habet boni, & nõ est summẽ malus. ¶ Itẽ summũ malum aut est malũ malitia culpe, aut malitia pœnẽ. Si pœnẽ, sed summũ malum pœnẽ videtur esse gehenna: ergo vel ipsum nõ est maximũ malũ, vel est ipsa gehenna. Si forte dicatur quod summum malum est miseria suorum, sicut bonum summũ est beatitudo suorum: Contra delectatio est coniunctio conuenientis cũ cõuenienti: ergo ea quę sunt à summo bono, & sunt eius capacia, vt sunt creature rationales delectationem habet cum coniunguntur ei, eò quod sint conuenientia illi. Similiter ea quę sunt à summo malo, si sunt eius capacia & cõiunguntur ei, cum sint conuenientia cũ eo, habebunt in eo delectationẽ. Item cum ipsa sint pure mala, & amet omne malũ: amor verò amanti suauẽ faciat quod amatur, gehenna etiã suauis esset his qui in ea erunt, si amarent eã, & placeret eis: ergo summum malum delectabile erit malis qui ab eo sunt. Si verò ipsum est malũ malitia culpe culpa nõ potest esse nisi vbi est lex. Vbi enim nõ est lex, nec prauaricatio. Ro. 4. Ergo summum malum legi alicui subiectum est, cuius transgressiõne malum est factũ: ergo non est primum principium. Præterea operatio qua ipsum operatur malũ, aut naturalis est, aut voluntaria. Si naturalis, ergo nõ est culpabilis. August. Peccatum sine voluntate esse non posse. omnis mens apud se cõscriptum legit. Si verò voluntaria est, & habet potẽtiã liberã faciendi malum, vel declinandi à malo: cum potẽtia declinandi à malo sit bona, aliquid boni est in eo: ergo non est summẽ malum. Item cum aliquid horũ corruptibilitũ destruitur, non intendit agens destructionem, sed generationẽ. Et est certamẽ quod est inter creaturas: certamẽ est quasi

quasi liberalitatis. Verbi gratia: Cū agit ignis in ligna, & facit inde carbones, intendit ignis dare speciem suā materiæ, in quā agit, & semper in corruptione remanet aliquid vtile. Etia post destructionē quam facit ignis qui vehementissimè videtur destruere, remanet cinis, qui habet vim mūdificatiuā: ergo corruptibilia ista nō sunt purè mala. Præterea licet corruptibilia ista non possint seruare speciem suam in seipsis, tamen in recōpensationem huius habent potentiam dādi speciem suam alteri materiæ & multiplicādi eam, quod non habent incorruptibilia. Sol non efficit alium solem, nec Angelus Angelū, sed ignis causa est ignis. Bona ergo sunt etiā corruptibilia. Multi sunt qui nō minus amarent vaccam vnā, licet mori posset, quæ valde fetida esset, de qua mille alias habituri essent, quā vnā sterilem quæ mori nō posset.

De aliis erroribus Manicheorum, quorum aliqui enumerantur. Et de primo errore qui est in distinctione ciborum. CAP. XI.

Post destructionem erroris Manicheorum quantum ad radicem ipsius, licet rami non soleant proficere ra licè destructa, secundum illud Osee 9. Radix eorum exiccata est: fructum nequaquam faciunt. tamen aliqua breuiter dicemus cōtra aliquos errores qui velut rami à radice venenata, de qua iā tactū est processerunt. ¶ Vnus error est, distinctio ciborum. Dicunt enim aliquos cibos non esse comedendos, vt carnem & caseū. Alius est, quod lex vetus data est à principe tenebrarū, & quod mala fuit. Tertius est, quod patres Veteris testamenti mali fuerunt, & damnati sunt. Quartus, quod non creantur animæ de nouo quæ corporibus insundantur. Alius error est, quod Christus veram naturam humanam non assumpsit. Vltimus, de quo ad præsens dicere intendimus, quod Ioannes Baptista malus fuerit. Sunt multi alij errores eorum, sed adeo irrationabiles, quod indigni sunt vt ad eorum destructionem ratiocinatio fiat. ¶ Primo errori occasione date potuit, quod Dominus terre maledixit, Gene. 3. Ideo carnes animalium quæ de fructu terræ pascuntur, dicunt non esse comedendas. Pisces bene comedunt qui in aqua nutriuntur, cum non legant Dominū aquis maledixisse. Sed hæc ratio nullā est. Si enim carnes animalium comedendæ nō sunt, quia de fructu terræ viuunt: multo fortius ipsi fructus terræ comedēdi non essent: propter quod enim vnum quodque est tale, illud magis est tale. fructus autē terræ omnis secta comedit. Rom. 14. Qui infirmus est, olus māducat. Glo. Infirmus est qui cibos discernit: hic olus manducet, in cuius usu

omnis secta cōsentit. Præterea maledictio terræ quā Dominus fecit, fuit q̄ fertilitatē eius auulit. Et ibidē post illā maledictionē subditur: in laborib⁹ comedēs ex ea cūctis dieb⁹ vitę tuę. Vnde noluit Dominus q̄ propter illā maledictionē dimitteret homo comedere, vel quę ex terra nasceretur, vel quę ex ea traherentur. ¶ Item dedit occasionē huic errori, q̄ caro per peccatum de carne nascitur, vt ipsi dicunt. Sed fatuū est dicere carnem animalū brutorū per peccatū nasci: cū vbi nō est lex, nō sit peccatio. Ro. 4. Item illud Ro. 14. Bonū est non manducare carnē, nec bibere vinū. Sed si propter verbum illud, carnē comedere dimittunt: eadē ratione deberēt dimittere bibere vinū. Item quod viri sancti legūtur a carnibus abstinnisse, sed ipsi nō idē abstinerunt, quia iudicarent q̄ nō possent sine peccato comedere: sed quia, quādoq; sunt occasio concupiscētię vt excedat, sicut & vinū quādoq;. Tamē nō sequitur ex hoc q̄ vino nō sit vitium. 1. Tim. 5. Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino vttere propter stomachū tuum & frequētes tuas infirmitates. Eccle. 31. bibas vinū moderate, eris sobrius. Et paulō post: Exultatio mę & corporis vinū moderate potatū. Sicut aliquibus infirmis secundū corpus abstinedū est a carnibus & vino: nō tamē tenetur propter hoc, q̄ caro & vinū infirma sunt vniuersaliter corpori, sic eadē infirma sunt quādoque etiā spiritui: a quib⁹ nō tenetur occasio peccadi. Sunt multę causę quare a delicatis abstinentia est: quę in tractatu de vitio Gule assignatę sunt, & aliquę tãgetur in tractatu de virtute Sobrietatis. Sicut diuitię malę nō sūt a viris sanctis contēnantur: si carib⁹ mala nō est, si a viris sanctis quādoq; comedatur. Gl. super illud Ro. 14. Oius māducat. Cū situdo carniū, & deliciosa epula prouocāt corpus ad libidinem. Quādoq; aliquis abstinet ē talibus: quia sibi videt expedire, vt nō proximū scādalizet. 1. Cor. 10. Omnia mihi licēt, sed nō omnia expediūt. Omnia mihi licēt, sed nō omnia edificāt. Sed qui abstinet, nō debet dānabiles iudicare eos q̄ talibus vtūtur. 1. Cor. 14. Qui nō māducat, māducātē nō iudicet. ¶ Itē occasionē dedit huic errori, q̄ nō legūt Christū carnes comedisse. Sed licet nō legeretur, tamē nō sequeretur propter hoc q̄ nō comedisset multa enim facta sunt, quę non scripta sunt. Io. vlt. Sunr & multa quę fecit Iesus: quę si scribātur per singula, nec ipsū bitror mundum capere posse eos, qui scribēdi sunt, libros. Et comederit agnum paschalē, potest haberi ex Euangelio Marci 14. Vbi est, inquit, refectio mea, vbi pascha cū discipulis me? māducat? Pascha vocatur agnus paschalis Lucę 22. Vbi est dicitur

forium
Deside
tem li
proba
In ead
Et Ma
Ro. 14
immu
cōmu
Omae
interro
tudo e
tis ire
tes pra
& nib
1. Om
fuisse
malū
carnis
liū in
De

¶ E
S da
nem c
Deū b
dicen
Vnde
19. Ro
domi
fueru
lari a
gratia
hebat
de die
dedit
sit tin
secun
lex de
tiend
admo

forium ubi pascha cum discipulis meis manducet? Et paulo post: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum. Quod autem licitum sit comedere carnes & alios cibos sine distinctione, probari potest his testimoniis novi Testamenti. Legitur Luc. 10. In eadem domo manere edentes & bibentes quae apud illos sunt. Et Matt. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Et ad Ro. 14. Scio & confido in domino Iesu, quia nihil commune sive immundum per ipsum, nisi ei qui existimat commune esse illi commune est. In eodem: Omnia quae dem munda sunt. Et 1. Corin. 10. Omnia quae in macello veniunt, id est, venduntur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam Domini est terra & plenitudo eius. Et iterum: Si quis infidelium vocat vos ad cenam & vultis ire, omne quod apponitur vobis manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. Et 1. Ti. 4. Omnis creatura Dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Et ad Tit. 1. Omnia munda mundis. Itaque probatum est superius, omnia creata fuisse a Deo: nihil vero immundum a Deo creatum est: caro ergo animalium immunda non est: ergo non est abstinendum a carne propter carnis immunditiam. Praeterea si non est vitandum carnibus, talium animalium in cibis: ergo nec lana, nec pellibus eorum est vitandum in vestitu.

De errore ponente legem veterem datam a principe tenebrarum, & malam.

CAP. X.

Equitur de secundo errore qui ponit legem veterem esse datam a principe tenebrarum, & malam esse. Cui errori occasio nem dedit legis gravitas. Visum est enim aliquibus non fuisse Deum benignum, qui tam grave onus populo imposuit. Ad quod dicendum, quod corda Iudaeorum erecta erant per presumptionem. Unde dicebant, Non deest qui impleat, sed deest qui iubeat. Exo. 19. Respondit universus populus simul, Cuncta quae locutus est dominus, faciemus. Eiusdem 24. habent idem. Unde humiliandi fuerunt gravi onere legis, ut videres insufficiantiam suam humiliari ad auxilium gratiae curreret. Dominus enim humilibus dat gratiam. 1. Petr. vlt. Dedit etiam occasionem huic errori iustitia quae fiebat in veteri lege quam aliqui mentiuntur crudelitatem. Unde dicunt non fuisse Deum benignum, qui legem tam crudeliter dedit. Ad quod dicendum est, quod cum principium sapientiae sit timor domini, Provi. 1. Perfectio vero sapientiae si amor Dei, secundum illud Eccl. 1. Dilectio Dei honorabilis sapientiae: Prima lex debuit sapientiam inchoare, timore Dei per iustitiam incutiendo. Secunda lex debuit sapientiam perficere, ad amore multis admonitionibus & promissionibus & beneficiorum exhibitionibus

nibus incitādo. Vnde iusticia in veteri lege debuit abūdare: iustitia verò non est crudelitas, sed bonitas vt in tractu Iustitie ostenditur. In illa verò iusticia latebat misericordia. Qui enim corrigebantur pœna tēporali, euadebant æternā. Incorrigibiles verò amittebāt potentiā Deū offendendi & pœnā suā in futuro augēdi: vnde misericorditer cū eis agebatur. Si enim diutius uerēt, diutius peccatēt, & in futuro grauius punirentur. In hoc etiā q̄ trāsgressores legis Moyſi ita grauius puniebātur, nobis misericorditer ostēdebat, quā grauius puniretur trāsgressores legis datæ per filiū Dei. He. 10. Irritā quis faciēs legē Moyſi sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quātomagis putatis deteriora mereri supplicia qui filiū Dei cōcūcauerit? Itē dedit occasione huic errori illud Apostoli Rom. Lex subintrauit, vt abūdaret delictū. Et illud eiusdē 7. Nūc soluti sum⁹ à lege mortis. Et vocatūt ab apostolo lex vet⁹, lex mortis. Vnde visum est ab aliquibus q̄ lex mala fuerit. Et dicēdum est ad secūdū, q̄ lex illa mortis fuit suis trāsgressoribus: sed lex vitæ fuit suis obseruatoribus. Lex vitæ fuit intēctione dātis: sed lex mortis fuit vitio trāsgradientis. Vnde subdit ibi Apostolus. Quid ergo dicemus? Lex peccatū est? Absit. Et paulò post subdit inuētū est mihi mandatū quod erat ad vitā. Intellige ex intēctione dātis, hoc esse ad mortē. Apostoli aliis erāt odor mortis: sed aliis odor vitæ in vitā. 2. Cor. 2. nō tamē erant mali. Occasio fuit prohibitio legis multitudinis peccatorū. Sicut enim dicit glo. super illud ad Ro. 7. Occasione accepta peccatum per mandatū operatū est in me omnē concupiscentiā. Talis est natura carnalitas, vt ardentius desideret prohibita: quibus nō memoratis, iaceret quasi sopita. Itē gl. Frenatus est concupiscentia fluuius oppositis obicibus legis, sed nō siccat: imò quia de se nō de gratia homo præsumpsit. Aucta est concupiscentia opposita lege: & quæ prius cum ducebat obice nullo, obruit cū obice obrupto. Triplici ratione peccata abūdauerūt lege data, in his in quibus nō erat gratia. Primò, quia sicut dicit Ambr. diabolus vidēs legem in auxiliū hominibus datā, magis exarsit iracūdia aduersus hominē, & magis instituit legē vertere in perniciū cum primo quasi securē possidēs minus tērēt. Gregorius illo pulsare negligit, quos quietē se possidere sentit. Secundò quia homo naturaliter appetit libertatē, & fugit seruitutē. Et nunc verbū Senecæ, Natura cōtumax est, animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens. Natura semper aduersatur sibi aduersanti. Nitimur in veritū semper, eupimusq; negata. Pro.

Aqua

Aquæ furtivæ dulciores sunt Hier. Quicquid non licet, magis desideratur: & quod raritate dulce est, assiduitate in amaritudine vertitur. Et super illud Ro. 7. Peccatū occasione accepta per mādātū seduxit me. dicit gl. Ex prohibitionē ubi charitas deficit, desiderū mali crescit, quo aucto dulcius sit qđ prohibetur. Tercio, quia prohibitio erat occasio frequentis recordationis rei prohibitiæ. Recordatio verò irritatiua est concupiscentiæ. Illud autē verbum, Lex subintravit, ut abundaret delictū: intelligēdum est consecutiue. Hoc enim consecutū est ex lege data quantū ad illos qui gratiam nō habebant, & vitibus suis confitebāt, quod amplius peccauerūt: & hoc ipsum eis expediebat. Vnde gl. Aug. Non crudeliter hoc fecit Deus, sed consilio medicinæ. Aliquādo enim homo videtur sibi sanus, & ægrotat: & quia non sentit morbum, medicum non quærit. Augetur morbus, crescit molestia, quæritur medicus, cuius & torum sanatur corpus. Magnū ergo Dei consiliū fuit ut per legē abūderet delictū, ut in austeritate suam intelligētes infirmitatē, infirmi ad medicū cōfugerēt, ut auxiliū gratiæ quæterent. Sicut Deus creans diabolū malignitatis eius futurā non ignarus, prouidebat quæ bona de malo eius esset facturus: ut dicit Aug. Sic dans legē veterem ad meritū custodiētū eā nō ignarus transgressionū quæ abundaturæ erant, prouidit quæ bona de malo transgredientium esset facturus. Itē lex subintravit, ut abundaret delictū, quantum ad cognitionē. Si enim lex nō fuisset, peccatū lateret. Vnde Ro. 7. Peccatum non cognoui nisi per legem. Et sicut radius solis non est malus, licet ostēdat pulchritudinē nociuā quā aliquis appetit: & sicut scientia medicinæ: nō est mala, quæ ostendit venenū esse mortiferū, quāvis eo aliquis abutatur ad mortē suam vel alterius: sic lex nō est mala, licet sit occasio mali. Itē occasio quæ dedit huic errori veteris legis cessatio. Visum est enim aliquibus, quod si bona fuisset, nō cessasset. Præterea modo peccaret qui seruaret eam: ergo tunc peccabant qui eam seruabāt. Ad quod dicendū est, quod verus lex cessare debuit quantū ad illa quæ erāt figuratiua futurorū, sicut umbra lumine veritatis adueniēte, & sicut promissiones solutione facta. Nec cessauit lex tanquā mala, sed cessit meliori quantum ad prædicta moralia: tamen quæ erāt de iure naturali manserunt. Item occasionem dare potuit prædicto errori quod Deus dator illius legis apparuit in flāmā rubi. Ex. 3. Et rapuit Heliā in curru igneo. 4. Re. 4. Vnde visum est aliquibus, quod non fuerit benignus Deus, qui sic apparuit, & ministrum suū sic rapuit. Ad quod dicēdum, spe-

cicm

eiem ignis idonea esse, vt Deus in illa appareat, vel in illa signi-
 ficetur. Vnde Spiritus sanctus super discipulos in specie ignis ap-
 paruit. Act. 2. Et de ipso dicitur ad Heb. 12. Deus noster ignis con-
 sumens est. Peccata enim consumit & purgat. Et Luc. 12. Ignem
 veni mittere in terram, & Io. 1. Ipse baptizabit vos in Spiritu
 sancto & igne. Non est ergo mirandum, si in flamma rubi ap-
 paruit. ¶ Nunc multis autoritatibus Noui Testamenti ostendit
 mus legem veterem esse bonam & datam a Deo. Legitur Mat. 23.
 Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas: non
 veni solvere legem, sed adimplere. Si data fuisset a principe te-
 nebrarum, non impleuisset eam. Et ibidem: Amen dico vobis, qui
 nec transeat calum & terra, iota vnum aut vnus apex non praeter-
 terit de lege donec omnia fiant. Et eiusdem 7. Omnia quaecumque
 vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Haec est
 enim lex & propheta. Ergo lex & propheta bona sunt, sicut illud
 mandatum bonum est. Eiusdem 22. dicitur de mandato dilectionis
 Dei: In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetae, ergo
 lex & prophetae bona sunt, quoniam sint ad dilectionem Dei & pro-
 ximi. Et Luc. 10. In lege quid scriptum est? At ille respondens, dixit.
 Diliges dominum Deum tuum, &c. & proximum tuum sicut teipsum.
 Dixitque illi: Recte respondiisti, hoc fac & viues. Ergo praecipua
 legis obseruata vitam conferebant. Item Mat. 19. Si vis ad vitam
 ingredi, serua mandata, dixit illi: Quae? Iesus autem dixit: Non
 homicidium facies. Non adulterabis. Non facies furtum. Non falsu-
 m testimonium dices. Honora patrem tuum & matrem tuam.
 Quae constar mandata esse veteris legis: Exod. 20. Ergo mandata
 veteris legis vitam conferebant aeternam. Item Mat. 7. Bene
 enim fecistis mandatum Dei vt traditionem vestram seruetis. Moyses
 enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam. Ibi mandatum Dei
 Dei mandatum dicitur. Item Luc. 2. Vt sisterent eum domino, in-
 cut scriptum est in lege domini. Lex domini vocatur lex veteris.
 Et eiusdem 16. Habent Moysen & prophetas, audiant illos. Item
 Luc. 16. O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus quae
 scriptae sunt prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis quae de
 Moyse, & prophetis, & psalmis de me. Et Io. 6. Scrutamini scri-
 pturas: quia vos putatis in illis vitam aeternam habere, & illae sunt
 quae testimonium perhibent de me. Et eiusdem octauo: Est pater
 meus qui glorificat me, quae vos dicitis, quia Deus vester est
 Et Ro. 1. quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis
 sanctis

sancti
 sancti
 rituali
 i. Th
 boni
 fariā
 diebu
 scriptu
 ca. 2. d
 est de
 Deus
 filium
 lex ve
 estis fi
 tres n
 Item
 per Ie
 dirur:
 Habe
 denre
 pheti
 in eoc
 ritatio

E
 6
 dedit
 credu
 lus d
 dedit
 De fec
 Esa. 3
 porta
 paren
 gura
 radi
 antiq
 lati, c
 redēp
 visio

sanctis de filio suo. Et eiusdem 7. Lex quidē sancta, & mandatū sanctum, & iustum, & bonū. Et in eodem: Scimus quia lex spiritalis est. Ad Galat. 3. Lex pedagogus noster fuit in Christo. 1. Thes. 5. Prophetias nolite spernere. Et 1. Tim. 1. Scimus quia bona est lex, si quis ea legitime utatur. Et ad Heb. cap. 1. Multifariā multisq; modis olim loquēs De⁹ in prophetis: nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio. Act. c. 1. Oportet impleri scripturam quā prædixit Spiritus sanctus per os David. Eiusdē ca. 2. dicitur de eo: Quum esset propheta, &c. prouidens loquitur est de Resurrectione Christi. Et eiusdem cap. 3. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus patrum nostrorum glorificauit filium suū Iesum. Ergo Iesus fuit filius Dei veteris legis: ergo lex vetus nō fuit à principe tenebrarū. Item Actuum ca. 3. Vos estis filij prophetarū & testamenti quod disposuit Deus ad patres nostros: ergo testamētū veteris legis erat à Deo ordinatū. Item eiusdē ca. 10. Verbum misit Deus filiis Israel annuncians pacē per Iesum Christum: hic est omnium dominus. Et paulō post subditur: Huic omnes prophetae testimonium perhibēt. Et 2. Pet. 1. Habetis firmiorem prophetici sermonē, cui benefacitis attendentes quasi lucernæ ardenti in caliginoso loco. Ergo quū propheticus sermo lucerna sit, nō est à principe tenebrarum. Item in eodem: Non voluntate humana allata est aliquādo prophetia: sed Spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti Dei homines.

De errore illo qui damnat patres Veteris Testamenti.

CAP. XI.

Error ille qui ponit quōd patres Veteris Testamenti male fuerunt & sunt damnati, sequitur. Cui errori occasionem dedit quōd leguntur aliquando peccasse. Sed si idē damnati creduntur, eadem ratione credendum erit quōd Petrus & Paulus damnati sint, qui quandoque peccauerunt. Item occasionem dedit huic errori, quōd leguntur in infernū descendisse. Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernum, ait Iacob. Et Esa. 38. dixit Ezechias: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi. Ad quod dicendum, quōd ob peccatum primotū parentū ianua regni clausa fuit toti generi humano. Quod figuratum est in hoc, quōd flammeus gladius positus est ante paradisum. Gen. 3. quasi prohibens ingressum. Descendebant ergo antiqui patres in oram inferni, vbi manebant felici spe consolati, sed non descendebant in inferni profundum, vbi nulla est redemptio. Nec habebant pœnā materiālem, sed solum carebant visione Dei. Ad quē locū Christus descendit, & inde suos liberauit

rauit

rauit, vt legitur Act. 2. Quis Deus suscitauit solutis doloribus inferni: iuxta quod erat impossibile teneri illum ab eo. Et in eodem Quonia non derelinques animam meam in inferno, &c. ¶ Potest autem probari testimoniis Noui testamenti antiquos patres bonos fuisse & saluatos. Matt. 8. Multi ab oriente & occidentem uenient, & recubent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno celorum. Ergo Abraham, Isaac & Iacob ingressi erant vel ingressuri regnum celorum. Item Domino transfigurato apparuerunt Moyses & Helias loquentes cum eo. Matt. 17. si dantur fuissent, constat quod in transfiguratione Domini non apparuissent, ad quam tres tantum apostolos sibi familiarissimos admisit. Item eiusdem 23. Ecce ego mitto ad uos prophetas. Et eiusdem 22. dicitur de Christo, quomodo David in spiritu uocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus &c. Et Luc. 16. Lazarus mortuus ab angelis deportatus est in sinum Abraham: ergo Abraham non erat dantur. Et paulo post: Vidit a longe Abraham & Lazarum in sinu eius. Item commendantur patres ueteris testamenti ad Heb. 11. & de Moyses dicitur specialiter Heb. 3. Moyses quidem fidelis erat in tota domo eius. Moysen fuisse nuntium Dei, & legem datam esse Deo inspirante, ostenderunt miracula facta per Moysen. ¶ Et notandum quod lex illa valde sapienter tradita fuit. Primo ostenduntur omnia creata a Deo esse. Secundo ostenditur iustitia Dei in pena pro peccato primorum parentum inflata, & in diluuiis, & in subuersione Sodomorum, & flagellatione Aegyptiorum. Tertio interfertur obediencia patrum, & beneficia Dei eis exhibita. Per primum apparet creaturas nihil numinis habere: & sic nullus locus idololatricae relinquitur. Per secundum terretur populus a legis transgressionibus. Per tertium, allicitur ad eius implerionem. Consequenter uero dantur lex in terrore. Sine timore enim magno non poterat populus comparari ab erroribus inueteratis. ¶ Inter haec uero quae in lege praecpta sunt quaedam manifeste pertinent ad honorem Dei & uilitatem proximi: quaedam uero signa sunt futurorum: quaedam uero quae uidentur esse sine ratione. Praecpta sunt propter idololatricam, cui abolendae magna pars legis intendit. Multa enim praecipit Deus sibi offerri, ne idolis offerrentur. De Abraham dicitur Ioan. 8. Abraham pater uester exultauit ut uideret diem meum: uidit & gauisus est. Iac. ult. commendantur prophetae. Exemplum inquit, accipite laboris & patientiae, prophetas qui locuti sunt in nomine domini. Et Iacob. 2. commendatur multum Abraham. Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam, & amicus Dei appellatum est. Et in eodem: Abraham pater uester nonne ex operibus iustificatus est? Commendatur etiam Gal. 3. Et 1. Pet. 3. commen-

datum Sara: Sic, inquit, sanctæ mulieres sperantes in Deo, non in ornatu vestiũ ornabãt se subiectæ propriis viris: sicut Sara obediebat Abraham. Et Loth commendatur 2. Pet. 2. Et iustũ Loth oppressum à nefandorum iniuriã eripuit, &c. habitans apud eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabãt. Patet ergo, quòd boni fuerunt antiqui patres & saluati.

De quarto errore qui ponit animas non de nouo creari: qui diuersificatur in quatuor oppositos errores.

CAP. XII.

Sequitur de quarto errore, qui ponit animas de nouo non creari quæ corporibus infunduntur. Qui error diuersificatur in quatuor oppositos errores. Primus ponit in corporib⁹ nõ esse animas, nisi angelos apostatas, seu demones, qui in eis includuntur, vt agant ibi pœnitentiã, & successiuè possunt esse in diuersis corporibus: vt si pœnitentiam non agunt in vno corpore, agant illã in alio. Secundus ponit duas animas esse in corporibus. De quo errore loquitur Aug. in lib. de duabus animabus. Tertius ponit animas creatas simul fuisse. Quartus ponit animas sicut corpora seminari. Licet autẽ hi quatuor errores diuersi sint, tamen in hoc conueniunt, quòd veritati fidei catholicæ contradicunt, quæ asserit animas creari, & creando corporibus infundi, & infundendo creari. Quam veritatem cõfirmat illud Psal. Qui finxit sigillatim corda eorũ. gl. i. creauit animas singulas per se ex nihilo. Aug. in ecclesiasticis dogmatibus: Credendum est, & firmiter tenendũ, q̄ animæ nõ sunt ab initio creatæ, vt Origenes fingit: nec cũ corporibus seminãtur, vt Luciferiani, & Ceryllus, & quidã Latinorũ affirmãt: sed dicim⁹ animã infundi & creari simul in corpore cõpacto & formato, vt viuat in vtero homo.

De errore primo qui ponit animas esse angelos apostatas.

CAP. XIII.

Illi qui sunt primi erroris aliqua verba Sacræ scripturæ adducunt ad confirmatiõem ipsius impertinentia, tamẽ ad propositũ, si verè intelligãtur. Legitur Mat. 10. Ite ad oues quæ perierunt domus Israël. Oves illas intelligunt angelos apostatas ad quos solos saluandos, missus est filius Dei, vt aiũt, secundũ illud Mat. 15. Nõ sum missus, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Sed si inspiciãtur quæ præcedũt, apparet ridiculosam esse hanc expositionẽ. Christus em̄ missurus. Apostolos ante passiõem suam prohibuit eis ne irent ad gẽtes vel Samaritanos, ne Iudei haberet occasionẽ repellendi eum: ideo dixit eis: In viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorũ ne intraueritis: sed potius ite ad oues, &c. Vnde patet oues istas de quib⁹ loqui-

tur esse Indæos. Si enim intelligerentur secundum expositionem eorum: oues quæ perierunt, id est, dæmones, vel spiritus qui de cælo ceciderunt, essent in gentibus, & Samaritanis, sicut & in Iudeis: unde non fuissent prohibendi Apostoli à prædicatione eorum. Itē legitur Lucæ 16. de villico iniquitatis, qui amor^o est à villificatione sua: quod ipsi exponunt de diabolo, quæ dicunt fuisse præpositum aliis angelis, & prudenter gratiã illorum acquisuisse de seruitio Deo debito relaxando eis: sed propter peccatum suum fuisse amotum, & Michaële pro eo fuisse substitutum, & eum cum copulibus suis de cælo fuisse eiectum, & corpora fabricasse, quæ secundum eos, inhabitant spiritus qui de cælo ceciderunt. Sed quod sequitur in fine illius parabolæ, nõ concordat expositioni eorum: scilicet quod Dominus laudauit villicum iniquitatis: absit enim quod Deus diabolum laudauerit. Itē legitur Io. 4. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo. Ex quo ipsi inferunt solos spiritus, qui de cælo descenderunt, saluandos. Sed patet quod nulla est expositio eorum, per id quod sequitur verbum prædictum, Filius hominis, qui est in cælo. Constat enim quod Christus se vocat filium hominis. Mar. 8. Filius hominis nõ habet ubi caput suum reclinet. Et 24. eiusdem: Estote parati, quia qua hora nõ putatis, filius hominis venturus est. Unde impertinens est illud verbum ad angelos Apostolus: sed tempore quo Christus dicebat verbum illud, quum nõ dñ esset ianua regni aperta per passionem ipsius, null^o adhuc patrum homo ascenderat in cælum, vel ascendere poterat, nisi solus filius hominis, qui de cælo descenderat in carne assumpta visibilis hominibus apparendo, qui erat in cælo patri æqualis in quantum Deus, ascendere poterat, in cælum in humanitate: & ita ascenderat, id est, à Deo alius erat secundum diuinitatem, vt pater. Solus etiam Christus erat ascensurus in cælum, scilicet caput cum membris. Rationes quibus innitatur error ipse, nõ ponimus: quia vix non sunt, vel nullius probabilitatis sunt. ¶ Error verò iste error ponit, quorum falsitas de facili potest ostendi. Ponit enim dæmones esse saluandos, ponit animas non esse, & ponit dæmones esse incarceratos in corporibus humanis. Primum verò multis auctoritatibus potest destrui. legitur Mat. 3. Paleas comburet ignis inextinguibili: ergo pœna eorum erit æterna. sed dæmones maxime sunt puniendi: ergo pœna eorum erit æterna. Ad idem potest adduci testimonia sacre scripturæ, quæ sequuntur. Mat. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui parat^o est diabolo & angelis eius. Et in eodẽ. Hi ibunt in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam. Et 2. Thes. 1. dicitur de non obediētibus Euangelio

gelo Christi. Qui pœnas dabūt in interitu æternas. Et in cãno-
nica Iudæ: Quibus procella tenebrarũ cõseruata est in æternũ.
Et in eadẽ: Angelos qui non seruauerũt suũ principatũ, sed de-
reliquerũt suũ domiciliũ, in iudiciũ magni Dei, vinculis æter-
nis sub caligine reseruauit. Ergo vincula dæmonũ æterna sunt
& ipsi reseruãtur in iudicio magni Dei puniẽdi. Vincula æterna
ista sunt, obstinatio eorũ, & sentẽtia diuinæ inflexibilitas. Itẽ 2.
Pet. 2. Si Deus angelis peccãtibus nõ pepercit, sed rudẽtibus in-
ferni detractos in tartarũ tradidit in iudiciũ cruciãdos reseruã-
ri. secundũ gl. rudẽtes sunt funes quibus naua vela suspendũt.
hic verò dicuntur rudentes immundorũ spirituum conamina,
qui mox vt flante superbia impulsũ se aduersus creatorẽ crexe-
runt, ipsi elationis conatibus in abyssi profundum sunt rapti.
¶ Ad ostendendũ verò falsitatẽ illius erroris, qui ponit animas
nõn esse, sufficiunt verba Euangelij. & aliarũ scripturarũ Noui
Testamenti, quæ in tot locis contrariũ exprimũt, quorũ aliqua
ponemus. Legitur Matth. 6. Nõnne anima vestra plus est quã
elca, & corpus plus quã vestimentum? Et eiusdem 10. Nolite
timere eos qui occidunt corpus, animã autem non possunt oc-
cidere, &c. Et eiusdem 11. Inuenieris requiẽ animab⁹ vestris. Itẽ
16. Quid prodest homini si vniuersum mundũ lucretur: animã
verò suã detrimentum patiatur? Item 22. Diliges Dominũ Deũ
tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. Et 26. Tristis est ani-
ma mea vsque ad mortem. Item Ioã. 10. Potestatem habeo po-
nẽdi animã meã, & potestãtẽ habeo iterũ sumẽdi eã. Et Iac. 5.
Qui conuerti fecerit peccatorẽ ab errore via suã, saluabit ani-
mã eius a morte. Et 1. Pet. 1. Animas vestras castificãtes in obe-
diẽtia charitatis. Eiusdẽ 4. Fideli creatori cõmẽdẽt animas suas.
Et Apoc. 6. Vidi subtrahere altare animas interfectorũ propter ver-
bum Dei. Error verò tertius valde odibilis est Deo, & homini-
bus, quantum ad hoc quòd ponit dæmones esse in hominibus:
Deo idẽ quia contumeliã magnã ei facit, cũ vituperat ho-
minẽ nobilissimã eius creaturã, quã creauit ad imaginẽ & simi-
litudinẽ suã. Gen. 1. Et eiusdem 9. Eccl. 17. Et 1. Cor. 11. dicitur:
Vir imago, & gloria Domini est Homini: quia magnam cõtu-
meliã facit ei, quũ dicit eum dæmonium habere. Hoc reputauit
sibi Christus cõtumeliosum, Io. 8. quũ diceretur ei à Iudæis: Sa-
maritanus es tu, & dæmonium habes. Vnde subdit: Ego dæmo-
nium non habeo: sed honorifico Patrem meum, & vos inhono-
ratis me. Imò quod pl⁹ est, qui sunt huiusmodi erroris homines
reputãt dæmones incarceratos, quum ipsi diaboli potiũ repu-

tandi sint imitando eos in obstinatione. Ioan. 6. Ego duodecim
 vos elegi: & vnus ex vobis diabolus est. Secundum errorem istum,
 vt videtur, Dominus potius debuit dicere: & omnes daemones
 estis, quam vnus ex vobis diabolus est. Quod autem falsum sit
 quod ipsi ponunt, patet ex hoc quod legitur Romam. 9. de Esau,
 & Iacob, quum nondum nati essent, aut aliquid egissent boni, aut
 mali: ostendit ibi Apostolus, vt patet ex his quae praecedunt & se-
 quuntur, quod Esau & Iacob, ante natiuitatem suam nihil boni, vel
 mali egerint, propter quod vnus eorum a Deo diligeretur, & al-
 ter odiretur. Non erat ergo angeli apostatae in eis qui inclusi es-
 sent ad poenitentiam agendam ibi de peccatis quae fecissent an-
 tequam includerentur. Item si angelus malus est in malo homi-
 ne: ergo bonus angelus est in bono: ergo in Christo fuit angelus
 bonus: ergo non est verum, quod legitur ad Heb. 2. de filio Dei,
 quod nusquam angelos apprehendit, sed semen Abrahamae appre-
 hendit: non assumpsit ergo angelicam naturam. Si vero dicatur,
 quod in Christo non fuit nisi spiritus diuinus, hoc non potest
 dici, cum scriptum sit Ioan. 12. Nunc anima mea turbata est. Et
 Mat. 26. Tristis est anima mea vsque ad mortem. Turbatio enim
 vel tristitia, non cadit in Deum. Item verbum illud Genes. 1. Fa-
 ciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram: & praes-
 sit piscibus, &c. non videtur esse verbum volentis punire vel in-
 carcerare eum qui crimine commisisset, sed potius volentis facere
 quod nondum erat, & volentis eum honorare, cum iam factus
 esset. Item si spiritus hominis fuisset antequam infunderetur
 corpori & creatorem suum offendisset, hoc fecisset sciens & vo-
 lens. Peccatum enim non posset esse sine voluntate. Omnis malum
 apud se conscriptum legit, vt ait August. Et si hoc fuisset, nullus
 alius melius sciret quam ipse spiritus. 1. Cor. 2. Quis scit homi-
 num quae sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? In
 li. de anima & spiritu: Nihil tam nouit mens, vel anima, quam
 tum id quod sibi praesto est: nec menti vel animae quicquam ma-
 gis praesto est, quam ipsa sibi: ergo nihil tam nouit quam se. Si
 vero dicatur quod spiritus obliuiscitur, cum corpori infunditur,
 quae prius sciebat, ridiculum est, quod Deus spiritum includat cor-
 pori ad agenda poenitentiam ibi, cum sciat ipsum obliuisci, quum
 cito erit ibi, malum quod fecit. Quomodo enim potest agere
 poenitentiam de malo, quod ignorat? Initium salutis cogniti-
 tio est peccati, vt ait Sene. Ergo qui peccatum ignorat, viam sa-
 lutis etiam inchoare non potest. Item dixit Plato super introitu po-
 eutes in hanc vitam potari ab eo spiritu qui est super introitu po-

culo obliuionis, antequam intrēt corpora, nullā huius rei ostē-
 rationem faciens: vt ait beatus Irenæus in lib. cōtra hæreres. Et
 quærit à Platone, vnde hoc sciret. Si enim anima eius potata
 erat poculo obliuionis, non reminiscebatur, nec spiritus, nec
 poculi, nec quod aliquid sciuisset, nec oblitus fuisset: & si ista
 reminiscebatur, eadem ratione & alia. Itē Irenæus: Si hoc quod
 in breuissimo tēpore visum est, vel in fantasmate conceptū est,
 & ab anima sola per somniū postea quā cōmistā sit corpori,
 & inde vniuersa membra dispersa cōmemoraret: multo magis
 ipsorū reminisceretur in quib⁹ tēporibus tātis & vniuerso præ-
 teritæ vitæ seculo immorata est. Itē dixerūt quidā ipsum cor-
 pus esse obliuionis causam. Sed quærit Irenæus: Si hoc est, quo-
 modo anima quod per semetipsam videt reminiscitur, & ienū-
 tiat proximo? Itē nec ea quæ olim agnita sunt, aut per oculos,
 aut per auditum meminisset anima in corpore existens, si esset
 corpus obliuionis causa. Anima enim in obliuione existēs, nihil
 aliud cognoscere posset, nisi quod in presenti videret. ¶ Itē quo-
 modo diuina disceret & meminisset ipsorū existēs in corpore?
 ¶ Item quum non sit corpus fortius quā anima nō amitteret
 anima scientiam suam propter corpus. Præterea non est verifi-
 mile, quum corpus organum sit animæ, quod scientiam suam ei
 auferat. Non solet enim instrumentū scientiā suā auferre ar-
 tifici. Iam enim potius esset impedimentū quā instrumentū.
 Præterea raptus est Paulus vsque ad tertiuū cælū. 2. Cor. 12. & ta-
 men rediens ad se memor fuit visionis suæ: quod non fuisset, si
 corpora necessariō obliuionem inducerēt. Item si corpus obli-
 uionē inducit, potius inducere debet obliuionē eorum quæ co-
 gnoscuntur viribus illis secundum quas anima vnitur corpori,
 quā eorum quæ intellectu agnoscuntur, secundū quæ nō vni-
 tur anima corpori. Præterea aut spiritus apostata potestatem ha-
 bet viuificandi corpus, aut non, Et videtur q̄ non, secundum eā
 quæ ponit error iste: ponit enim q̄ quum diabolus duo homi-
 ni corpora fabricasset, non potuit per xxx. annos vitale spiritū
 illis corporibus infundere: sed accedens ad misericordiam Al-
 tissimi duos angelos ab ipso quesuit. Præterea si spiritus malus
 potest corp⁹ viuificare, aut potestas illa est volūtaria, aut natu-
 ralis. Non videtur esse voluntaria, vt scilicet voluntate sua cor-
 pora viuificet: hoc enim solius Dei est. Ioan. 5. Sicut pater susci-
 tat mortuos, & viuificat: sic & filius quos vult, viuificat. Si ve-
 ro naturalis, nō videtur hic aliter facere quā forma & perfe-
 ctio ipsius corporis. Et hoc etiam dicit Philosophus, quod ani-

ma est actus primus siue pfectio prima physici seu naturalis corporis organici in potentia vitā habētis. Si verò est spiritus qui est in corpore, corporis est perfectio: inconueniens est dicere, quod spiritus ille tempore sit prior, quàm ipsum corpus: perfectio enim rei nō potest esse prior tempore, quàm eius inchoatio: nec forma prior est tempore, quàm eius materia, quū forma sit actus, materia sit potentia: actus enim non potest præcedere potentiam suam. Imago quæ ceræ imprimitur, nō potest prior esse tempore, quā possibilitas ipsius ceræ ad receptionē ipsius imaginis. Præterea vbi scriptura sacra dicit diabolo intrasse in hominē, constat quòd ipse erat prius homo viuēs, sentiēns, intelligēs: ut patet in Iuda. Io. 13. Vbi legitur quod post buccellam inuoluit in eum fathanas. Et Mat. 12. Intrātes habitāt ibi, & sūt nouissima hominis illius peiora prioribus: loquitur de dæmonibus. Vnde constat quòd ante ingressum erat homo. Item quum expellebantur dæmonia ab hominibus: constat quòd remanebant homines viuētes, sentiētes, intelligentes. Luca 11. Erat Iesus efficiens dæmonium, & illud erat mutum, & quum eiecisset dæmonium, locutus est mutus. Ergo aliquid erat in eo præter dæmonium, quo viuēbat, sentiebat, discernebat. Hoc autem animam vocamus, quæ scilicet est in homine principium viuēdi, sentiēdi, & discernēdi. Item vbi Euangelium loquitur de dæmonibus qui erāt in hominibus: nō dicit eos in hominibus puniri, sed potius eos homines punire: nec eos vexari, sed potius vexare. Matthæi 15. Filia me malè à dæmonio vexatur. Et Luca 6. Qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur. Dæmones verò expulsionem ab hominibus cruciatum reputabant, & non inhabitationē hominū. Vnde dicunt Christo expellenti eos, Matth. 8. Fili Dei cur venisti ante tempus torquere nos? Vnde ergo habent quòd angustiam? Item error iste destruit resurrectionem corporū. Si enim corpora solummodo carceres sunt spirituum saluandorum, est verisimile, quòd spiritus illi corpora sua debeant resumere cum beati efficiuntur, incarceration enim & glorificatio nō detur simul debere esse. Item natura non appetit quòd sibi contrariū est: ergo si corpus à prima institutione pœna est spiritui inhabi tantis, non habebit spiritus ille naturalem appetitum in corpore: ergo separatio eorū nō faciet naturaliter dolere in morte. Item omne quòd contra naturam per violentiam detinetur, naturaliter appetit liberari: ergo si spiritus illi violēter detinetur in corporibus, naturaliter appetent liberari: ergo homines

in quibus

In quibus sunt naturaliter appetunt mori: ergo appetitus mortis naturalis est homini: quod constat esse fallum. Itē natura nō agit contra se: ergo si corpus à prima conditione sui pœna est spiritus inhabitatis: spiritus nō erit eius naturalis perfectio. Itē constat, quod Deus nō dedit spiritibus potētias quę essent otiosę, si ipsi debito modo se haberēt: sed potētia viuificādi & sentiendi otiosę essent in eis, si ipsi debito modo se haberent, quia nō includerētur corporibus: extrā corpus verò otiosę sunt: ergo illa potētia nō sunt datę spiritibus qui peccauerūt à creatione. Si verò post datę sunt, quū hęc virtutes specie differāt ab intellectu qui est in spiritibus, qui sunt substantię separata: spiritus quorū sunt hęc virtutes, specie differunt ab aliis spiritibus. Item aut boni angeli habent illas potētias, aut nō habent. Si habent eas, otiosę habent, quum secundum eas nō vniātur corporibus, sine quibus exercere nō possunt operationes taliū potētiarum. Si verò nō habēt eas: ergo specie differūt ab illis spiritibus qui vniūtur corporibus, quum non habeant potētias illas quas ipsi habēt, quę sunt specie differētes à potētis eorū: & quum angeli boni sint substantię perfecta, nō nata fieri partes essentialis alicuius totius: spiritus verò qui vniūtur corporibus, nati sunt esse partes essentialis ipsius hominis. Si verò dicatur omnes angelos cecidisse de cælo & malos esse in corporibus inclusos, vt quidam heretici dixerunt, hoc nō est verisimile. Quū enim Deus spiritus sit, oportet aliquos ministros eius esse spirituales. Grego. Dubitare non debes inuisibilem Deum inuisibilia obsequia habere: debent quippe ea quę ministrāt ad similitudinem eius tendere cui ministrant. Scriptura etiā Euāgelij manifestē obuiat huic errori, quę distinguit inter angelos Domini & angelos diaboli. De angelo Dñi habes Mat. 1. Angelus Domini apparuit Ioseph. Simile habes Matth. 2. Et eiusdem 4. habes, quod accesserunt angeli, & ministrabāt ei. Et 18. Angeli eorū semper vident faciem patris mei, qui in cœlis est, quod de malis angelis intelligi non potest. Et eiusdem 22. Sunt sicut augeli Dei in cælo. Et 28. eiusdem: Angelus Domini descendit de cælo. Et Luc. 1. Dicit Gabriel: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deū. Constat ergo quod sunt aliqui angeli Dei, & patet quod sunt diuersi ab angelis diaboli, de quibus Mat. 25. Qui paratus est diabolo & angelis eius. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Mat. 6. Maximè Deo & diabolo, qui cōtrarij sunt. Præterea legitur Apocaly. 12. quod draco traxit terciā partē stellarum. stella vocātur angeli, quorum terciā partē traxit diabo-

lus: quia aliqui peccato eius confenserunt, & nō omnes. Irē aut spiritus qui sunt in corporibus humanis vnū faciūt cū corporibus, aut nō. Si nō, ergo nō faciunt aliquid vnū. Vnū enim & aliquid sunt cōuertibilia: ergo homo non est aliqua species creature. Si verō vnum faciūt: ergo aliquo genere Vnionis: ergo vel vnū cōtinuatione sicut patres carnis vnū faciūt: aut cōtiguatione, sicut os & caro, vnum faciūt: aut vnum per cōmitionē, sicut ex diuersis elemētis sit vnū elementatū: aut vnū per impressionē, sicut figura & cera vnū faciūt: aut vnū secūdū exigētā naturalē, sicut materia & forma vnū faciunt cōpositū. Exigit enim materia formā vt suā perfectionē, & forma materiā vt suū perfectibile: aut vnū quantū ad operationem, sicuti artifex & instrumentū vnā habēt operationē. Primo modo non: vnū enim cōtinuatione nō sunt, nisi ea quę habēt dimensionē longitudinis, & latitudinis: & spissitudinis. Vnde cū spiritus simplex sit, ex eo & corpore non fiet vnū per cōtinuationem. Eodē modo neque vnum per contiguationem. Contiguatio enim similiter nō est nisi eorū quę habēt dimensionē. Irē neque per cōmitionē: quia quę vtūtur sic desinūt esse actū, licet manēat virtute, vt elemēta in elemento. Spiritus verō & corpus in homine manēt actū. Irē nec per impressionē: quia forma impressa nō subsistit sine eo cui imprimitur: anima verō destructo corpore subsistit. Irē si secūdū exigētā naturalē, vt spiritus sit vt forma, corpus verō vt materia, forma & materia immediata quę vocatur necessitas, simul sunt tēpore, & neutrum tēpore præcessit reliquū. Vnde secūdū hoc spiritus tēpore non præcesserūt corpora in quibus sunt inclusi: materia verō quę nō est immediata præcedere potest formā. Cū enim nō sit perfectē aptata, aptari oportet eā antequā adueniat forma eius perfectiua: sed forma quę est perfectiua quā cito est, perfectā est. Et cū sit melior & nobilior quā materia, nō decet eā esse otiosā propter defectū materię vt scilicet primo existēs materiā vel instrumētū expectet otiosa. Si. n. sapiētia humanā non vult artificē otiosum esse propter defectum materię vel instrumēti, quāto magis sapiētia diuina hoc nō pmittet? Si quis tamē obiiciat animas erutas à corpore otiosas esse quantū ad viuificationē & sensū propter instrumētū defectū: Dicēdum est q̄ culpa earū occasio fuit huius defectus, sed nō fuit hoc secūdū primā ordinationē creatoris: imō si nūquam peccasset, nūquā defectum organi paterēt. Irē neque vnū quantū ad operationē. Ex his enim quę sic vniūtur nūquā fit vnū aliquid secūdū substātiā, vt ex naua & nauī nō fit ali-

quod

quod tertium, ex anima verò & corpore fit vnū secundū substantiā, scilicet homo. Itē bonitas Dei cūcta fecit propter creaturæ utilitatē, non propter suam, cum bonorum nostrorū non egeat: sed ea quę purē corporalia sunt nō videtur fecisse propter eorū utilitatē, cum nullius boni perceptiua sint: ergo fecit ea propter creaturę spiritualis utilitatē. Sed nō videtur quod propter utilitatē illius creaturę spiritualis quę purē est spiritualis. Illa enim nō videtur egere creatura corporali: ergo propter utilitatē creaturę, quę est partim corporalis, & partim spiritualis. Si ergo corporalia creata sunt secundū primā ordinationē creatoris: ergo creatura partim spiritualis & partim corporalis est secundū primā ordinationē creatoris. Homo ergo factus fuisset, licet null⁹ Angelus corruisset. Itē sicut omnia sunt à Deo vt primo principio: ita omnia sunt ad Deū tāquā ad finē supremū. Quę autē propinquiora sunt Deo similitudine, immediate ad eum ordinātur: vt creaturę spirituales. Quę autē magis distāt ab eo similitudine, mediare ad Deū ordinātur, vt corporales creaturę. Creaturę verò purē corporales nō videntur posse ordinari ad Deū per purē spirituales eū quibus habēt discōueniētiā. ¶ Est igitur creatura partim spiritualis, & partim corporalis, Homo, scilicet per quę creaturę corporales ad Deū ordinantur. Et hoc tripliciter. Vno modo, quia in homine est inuenite quasi naturā omnis creaturę: quia corporeū, vegetabile, sensibile, rationale, vnde in eius beatificatione quasi natura omnis creaturę beatificatur. Secundo, quia homo positus est quasi medius inter creatorē, & creaturas corporales, secundū dignitatē Deo inferior, creaturis illis superior, & vt Deo ministrer, & sibi ab illis ministrerur. Tertio, quia cū homo ratione corporis quo similitudinē habet cū omnibus corporalib⁹ creaturis, capax sit bonitatis eorū, manifestē apparet quod ratione animę, qua Deo similis est, capax esse pōt beatitudinis diuine. Vnde in lib. de Anima & Spiritu, Fecit De⁹ hominē de limo terrę, & inspirauit in faciē eius spiraculum vitę, dans ei sensum & intellectum, vt per sensum lutū sibi sociatū viuificaret, & per intellectū regeret, vt per intellectū intus ingrederetur & contēplaretur Dei sapiētiā, & per sensum foris egrederetur & contēplaretur opera sapiētię, intellectu intus illustrauit, sensu foris decorauit, vt in vtroque refectionē inueniret. Intus ad felicitatē, foris ad iucūditatē. Itē in eodē. Si tā disparsē naturā carnis & animę ad vnā fœderationē atque amicitia Deus cōiūgere potuit, nequaquā erit impossibile ei rationale spiritum qui vsque ad consortiū terrent corporis humiliat⁹ est

cū eodē corpore glorificato, vt sit ei gloriæ quod fuit ei saret
na, ad cōsortium beatorum spirituū qui in sua puritate persis-
terūt, exaltare. ¶ Itē in eodē: Plenum fuit miraculo q̄ tā diuer-
sa & tam diuersa abinuicē, adinuicem potuerunt cōiungi: nec
minus mirabile fuit, q̄ limo nostro Deus seipsum cōiunxit, vt
sibiinuicē vnirentur Deus & limus, tanta sublimitas, & tāta vi-
litas: nihil enim Deo sublimius, & nihil limo vilius. Mirabile
fuit cōiunctio prima, mirabilis & secunda, nec minus mirabile
erit & tertia, cū homo, & Angelus, & Deus vnus erit spiritus.

De errore qui ponit duas animas esse in corporibus. CAP. XIIII.

ERror ille qui ponit duas animas esse in corporib. humanis.
sequitur: quātū vñā dicite partē Dei esse, alterā de gente
tenebrarū, quā Deus non cōdidit, quæ mala est, & propria carnis
& omnia bona hominis tribuit illi bonæ animæ, omnia vero
mala illi malæ animæ. Bonā animā dicūt esse arborem bonam
quæ nō potest facere fructū malum: animā verò malā malā ar-
borē quæ nō potest facere fructū bonū. Bonas verò mislas esse
ad reprimendā malitiā gentis tenebrarū. Hunc errorem destruit
Aug. in li. de duobus animabus: & in li. cōtra Fortunatū quod
Manichæorū presbyterū. Et hæc sunt verba Aug. in li. de Duobus
animab. Quæro ergo ab eis, vtrū peccasse videretur, de cui⁹ ma-
nu dormiētis scripsisset alius aliquid flagitiosū: quod quis de-
bitet eos esse negaturos? Quæro etiā si aliquis valētior alterius
vigilātis, & sciēs, sed omnino nolētis manu aliquid mali fecis-
set, vtrum vigilās, & sciēs, sed nolēs vllō peccati nomine tene-
tur? Respondebūt nihil istū omnino peccasse. Quid si dormiēs
ille iam sciret quid alius de manu factururus esset, & de indulto
plus ne expergilceretur à somno sedaret: nunquid ei quicquid
somnia ad innocentiam suffragaretur? Respondebunt q̄ nō. Quod
si alius vigilans & sciens, volens superatus est vt aliquē pretis
defensione deciperet: quid ei vt peccato carcat profuit impo-
tētia, quāuis resistere nō valeret? Quib⁹ cōcessis colligo nūquid
nisi in volūtate esse peccatū. Et subdit, Peccatū sine volūtate
nō posse, omnis mēs apud se cōscriptū legit. Volūtas verò, vt
se dicit ibidē, est animi motus cogēte nullo ad aliqd vel nō ad
mittēdū, vel adipiscēdū. Peccatū verò est voluntas retinēdi
cōsequēdi q̄ iustitia verat. Et subdit, has duas diffinitiones vo-
luntatis & peccati recipiēs. Manichæorū hæresim cōdenat. Nō
illud malū gen⁹ animarū si antequā bonū misceretur, nō habebat
aliquā volūtate, sine peccato erat atque innocēs. Quod
volūtas inerat, ergo volebat aliquid adipisci vel nō admittēre
illud

Illud autē aut bonū erat, aut bonū putabatur: sed nihil tale in
 suo genere erat: ergo illud bonū quod extrā erat apperebat: ergo
 bonā voluntatē habebat. ¶ Preterea opinionē boni habebat:
 ergo nō erat summē malū. Et paulō pōst: Nunc illud genus ve-
 deamus quod ita ipsi laudāt, vt ipsam Dei substātiā dicant esse.
 Et cū manifestū sit nō peccare animas in eo quod nō sunt tales
 quales esse nō possunt: vnde iā cōstat animas alias nō peccare:
 relinquitur vt nō tribuātur peccata nisi bono generi animarū &
 substātię Dei. Preterea nunquā negauerūt, dari veniā peccatorū
 cū fuerit quisquā ad Deū conuersus. Negāt etiā malum genus
 animarū bonū posse fieri & regnū Dei possidere. Restat igitur
 vt nō solū ipsas quas de substātia Dei perhibēt: sed ipsas solas
 peccare fateātur. Sed dicunt q̄ mali cōmissione coguntur, sed si
 illa coguntur vt resistere non possint, non peccant. Si possunt, &
 propria voluntate consentiunt, cur hoc malum in summo bono
 cogimur per eorū doctrinā inuenire? Summū bonū vocat ani-
 mam, quā dicūt esse de diuina substātia. Cōtra Fortunatū sic de-
 struit hunc errorem Aug. In primis, inquit, summū errorē puto
 Deū ex aliqua parte esse violabilē, aut coinquinabilē, aut corru-
 ptibile credere: & hoc vestrā hāresim affirmare scio, sed nō his
 verbis. Dicitis enim Deum omnipotentem cū videret quāta
 labes & vastitas immineret regnis suis, nisi aliqd aduersę gēti
 opponeret, & ei resisteret, misisse hāc virtutē de cuius cōmissio-
 ne cū malo & gente tenebrarum mundus sit fabricatus. Hinc
 esse q̄ hic animarū bonarū laborāt, errant, corumpuntur, vt necessa-
 rium haberēt liberatorem qui eas ab errore purgaret, & à com-
 missione solueret, & à seruitute liberaret. Sed nephas puto cre-
 dere Deū omnipotentē aliquā aduersā gēte timuisse, aut necessi-
 tatem esse passum, vt nos in ærumnas præcipitaret. Itē in eodē:
 Si enim potest aliquid nocere Deo, non est inuolabilis. Si non
 potest aliquid ei nocere: quid ei erat factura gēs tenebrarū cō-
 tra quā dicitis bellum gestū esse à Deo ante mundi cōstitutio-
 nē? Responde ad illud breuissimum: Si poterat ei nocere: non est
 inuolabilis: si non poterat, crudeliter huc nos misit, vt nos ista
 patiamur. ¶ Itē in eodē: Quæro à te quomodo habeamus pecca-
 ta, si natura cōtraria nos cogit facere q̄ fecimus? Qui enim co-
 gitur aliquid necessitate facere, non peccat. Itē quæro de indul-
 gentia peccatorum cui detur: nobis, aut genti tenebrarū? Si gē-
 ti tenebrarū, regnabit & ipsa cum Deo. Si autē nobis, manife-
 stum est q̄ voluntate peccauimus. Nihil enim mali fecit, qui
 nihil sua voluntate fecit. Itē in eodē: Prudentū est æstimare &
 fideli

fidelium quæ sit fides purior & maiestate Dei dignior. Quæ
 ergo erit illa ubi asseritur vel virtus Dei, vel pars aliqua Dei
 vel sermo Dei posse commutari, violari, corrumpi, ligari? An ea ubi
 dicitur, & omnipotentem Deum & omnem ipsius naturam & substan-
 tiam, nulla parte posse unquam corrumpi? Itæ qui inuoluntarie pec-
 cat, non peccat. Si quis enim cæteris membris ligaretur ab ali-
 quo, & manu eius falsum scriberetur sine eius propria voluntate
 quæro si hunc hominem posset iudex falsitatis crimine condemnare?
 Quid ergo anima quæ Dei pars est, cum liberum arbitrium non ha-
 beat, mali fecit, ut à Deo puniatur, aut penitentiam agat, aut ve-
 niam mereatur? Itæ si neque malum, neque peccatum nisi à natura con-
 traria esse potest, pena ipsa sola potest mereri: non anima in qua
 non est peccatum, nec anima quæ non peccauit iusta est penitentiæ.
 Nonne stultum & plenum demeritæ est ut gens tenebrarum peccauerit
 ut me peniteat de peccatis, qui possum dicere secundum fidem
 nostram, quid feci: quid commisi? qui cum tuis regnis vestitus immi-
 neret, necessitate oppressus sum cui resistere non potui. Item in
 quæ fuit voluntas mittendi animam ad tæras miserias cum Deo
 noceri non possit: An Deus summè misericors ut modum impos-
 neret naturæ contrariæ, ideo nos immoderatos efficere voluit.
 Ad verba ista nesciuit Fortunatus quid diciturus esset. Unde dixit
 Aug. ei: Ego noui non te habere quid dicas, & me cum vos au-
 didis in hac questione nunquam inuenisse quod diceret, & tamen
 fuisse admonitum diuinitus illum ut errorem relinqueret. ¶ Error iste
 quantum ad hoc quod ponit animas bonas esse de substantia Dei
 facile potest destrui. Cum enim substantia diuina simplicissima sit,
 ut prius ostensum est, non habet partes: unde si dat alicui substan-
 tiam suam, dat totum: ergo est Deus perfectus. Itæ ex simplicissi-
 mo secundum substantiam non possunt esse anima, cum differant se-
 cundum substantiam. Hunc errorem destruit gl. Aug. super illud. Gen.
 2. Inspirauit in facie eius speraculum vite. Non sunt, inquit, audienti
 qui putant animam partem esse Dei. Si enim hoc esset, nec à se, nec
 ab ullo decipi posset, nec ad malum faciendum vel patiendum com-
 pelli, nec in melius nec in deterius mutari. Idem in li. 83. Questio-
 num: Aliud est veritas, aliud anima. Veritas enim falsitatem non
 habet, anima autem falsitatem habet: ergo non est veritas, nec de ve-
 ritate, licet sit à veritate. Itæ in li. de anima & spiritu: Anima non
 est pars Dei. Probat hoc mutabilitas quæ incurrit. Deus enim
 immutabilis est: hæc sæpe mutata est pro culpa quædoque dāna-
 ta: pro pena quoque sit misericordia, cum in Deo sit omnipotentia
 & omni scientia, & summa bonitas: in eo non habet locum violen-
 tia

tia pro
 neque m
 na sub
 habebit
 Nam
 oppo
 substan
 na sub
 res sur
 nuatur
 quitur
 omni p
 tentia
 primo
 tetiam
 tor par
 ubi tou
 aut om
 re, & o
 verò di
 De' cri
 initium
 tus est
 none q
 deing
 De Err
 ER
 quæ
 bāt ani
 infund
 beret e
 huerūt
 obstina
 earū fu
 runt po
 corrup
 in eis p
 agebat
 tem de
 & rati
 ponit /

tia propter omnipotētiā, neq; ignorātia propter omniū sciētiā, neq; malitia propter bonitatē summā: ergo si anima est de diuina substātia, nec violētia, nec ignorantia, nec malitia in ea locū habebit. Præterea si esset de diuina substātia, nō esset creatura. Nam creatura est de nihilo: esse verò de nihilo, & esse de Deo opposita sunt maxima disparatione. Itē si animę sunt de diuina substātia, quomodo differūt à filio Dei, qui similiter est de diuina substātia? Itē cū omne totū maius sit sua parte, si animę partes sunt diuinę substātię, cū animę mittūtur ad corpora, diminitur diuina substātia: ergo & diuina potētia. Potētia enim sequitur substātiā, aut est ipsa substātia: ergo Deus nō remanet omnipotens. Itē si diuina substātia habet partes, aut omnipotentia ita est totius, vt etiā partiū, aut ita totius, q̄ nō partiū. Si primo modo: ergo animę quę sunt partes ipsius habēt omnipotentiam. Si secūdo modo, ergo nō remanet omnipotētia in Deo tot partib⁹ ei detractis quot sunt animę: nō enim remanet totū, vbi tot partes detrahūtur. Itē si diuina substātia habet partes, aut omnes partes sunt eiusdē naturę, aut nō: si sunt eiusdē naturę, & omnipotētia est vnus partis, erit etiā & omniū aliarū. Si verò diuersarū, qui illas diuersas naturas coniunxit, ille potius De⁹ erit. Itē si animę sunt partes diuinę substātię, nō habuerūt initiū: ergo nō sūt factę, cui⁹ cōtrariū dicitur Luc. 11. Quod intus est vestrū, plenū est rapina, & iniquitate, & subditur: Stulti, nōne qui fecit q̄ de foris est etiā id q̄ deintus est fecit: Id quod deintus est plenū iniquitate, nō potest intelligi nisi de anima.

D. Error: qui ponit omnes animas simul fuisse creatas. CAP. XV.

ERror ille qui dixit omnes animas simul fuisse creatas, sequitur. Contra quē errorē sic potest obiici: Cōstat q̄ habebāt animę potētiā cognoscēdi & volēdi antequā corporibus infunderētur. Si omnes à principio creatę sunt: ergo cū nō haberēt eas otiose, merebātur vel demerebantur. Si merebātur, demerūt in bonitate cōfirmari, sicut & Angeli. Si demerebantur, obstinatę sunt factę, sicut Angeli qui peccauerūt: & peccatum earū fuit irremissibile, sicut & Angelorū malorum. Itē si habuerunt potētiā cognoscēdi & volēdi cū cognoscerent carnem corruptā cui vniebantur: aut voluntariē vniebātur, & tunc erit in eis peccatū actuale: aut inuoluntariē, & tunc iniuste cum eis agebatur, cū corpori maculanti ea vniebātur. Ad hunc errorem destruēdum pro magna parte aptari possunt authoritates & rationes quę positę sunt ad destruēdum errorem illum qui ponit Angelos apostatas esse in corporibus humanis.

D.

Sequitur de errore illo, qui ponit animas seminari vt corpo-
 ra, id est, cum semine traduci decisione facta ab anima sicut
 & à corpore. Cōtra quem primo est quod legitur Genes. 2. Hoc
 nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, ait Adā per Spiri-
 tum sanctū. Si esset anima de anima sicut os de osse, & caro de
 carne, debuit hoc Spiritus sanctus dicere. Vnde glosi. Aug. super
 prædictum verbum: Si aliud inquit, fiebat in fœmina quàm in
 viro, vt à carne animata anima ei⁹ duceretur nō sicut viri, aliū
 de corpus, aliunde anima, quod aliter fiebat scriptura facere
 nō debuit, nec ita factū putarem sicut iam didiceramus: quia
 ergo non dixit, ex anima viri factā animā mulieris, innuit nihil
 aliud putādum quàm quod de viro fuerat dictū, scilicet, inspi-
 ravit in faciem eius spiraculum vitæ. Gen. 2. secundum gl. Aug.
 Inspirare est flare, vel sufflare. Flare verò hic dicitur flatum fa-
 cere, id est animam facere. Item legitur Eccl. 12. Antequā reuer-
 tatur pulvis in terrā suā vnde erat, & spiritus redeat ad illum
 qui dedit illum Et Esa. 57. Flatus ego faciā. Et Arist. in libr. de
 Animalibus, dicit q̄ solus intellectus diuinitus ab extrinseco
 provenit. Præterea cum anima rationalis immortalis sit, nō est
 corruptibilis per corporis corruptionem: ergo non est genera-
 bilis per eius generationem. Sicut enim se habet generatio ad
 generationem: sic corruptio ad corruptionem. Item cum anima
 simplex sit, nō potest anima ab alia esse per decisionē: sicut cor-
 pus per decisionē est à corpore. Itē si anima seminatur cum cor-
 pore, cum irrita fluunt sine cōceptibus semina, quomodo perit
 anima immortalis? vt ait Aug. ad Optatum. Itē corruptibilibus
 substantiis quæ non possunt conseruare speciem suam in se, spe-
 cialiter datum est multiplicare speciem suam, vt sic conseruetur
 in alio. Ergo cum anima rationalis non sit corruptibilis, nō est
 hoc datum ei: ergo non est anima rationalis ab anima. Itē pro-
 pinquissimum æternū est perpetuum: ergo cū anima rationalis
 perpetua sit, immediate ipsa est à Deo, qui æternus est. Nō vide-
 mus aliquā substantiā perpetuā cui pura creatura cōferat esse
 ergo nec animæ rationali conferet. Itē potentia creandi solius
 Dei est, vt prius ostēsū est: anima verò rationalis per creationē
 est, ergo à solo Deo est. Quod anima rationalis per creationem
 sit, ostendi potest sic: Aut anima rationalis ex nihilo est, aut ex
 aliqua materia præexistente. Si ex nihilo, ergo per creationē. Crea-
 re enim est aliquid facere ex nihilo. Si vero est ex materia præ-
 existente,

existent
 enim n
 tualis e
 corpore
 que est
 posito
 aut viu
 tia inco
 tur sub
 vel Deu
 est inco
 ex ea an
 ex ea ar
 ria anim
 Si verò
 Prætere
 quod ip
 lis subst
 les subst
 illa virt
 ctionem
 anima i
 turis, &
 teria pr
 à solo D
 efficient
 bitrium
 cogit erg
 go Den
 De qua

Sequi
 cessi
 naturar
 bitu in
 homine
 re, cum
 quum s
 vigeni
 vel qual
 imò ali

existente, materia illa necessariò erat sub aliqua forma. Cùm enim materia corporalis non sit sine aliqua forma, nec spiritalis erit sine aliqua forma: ergo vel erat corporea, vel nõ erat corporea. Si corporea erat, nõ poterat ergo ex illa fieri anima, quæ est incorporea substantia: simplex enim non sit ex composito, nec compositum ex simplici. Si verò erat incorporea, aut vivebat, aut non vivebat. Si non vivebat, erat ergo substantia incorporea non viuens, quod falsum est: nulla enim inuenitur substantia incorporea non viuens. Si verò vivebat: ergo erat vel Deus, vel angelus, vel anima, vel animal, vel planta, quod est inconueniens. ¶ Item materia illa rationalis erat antequam ex ea anima fieret, aut non. Si nõ, sed facta est rationalis, quum ex ea anima facta est: ergo habens vitam irrationabilem materia anima erat, quid ergo à pecoris spiritu distabat? ut ait Aug. Si verò erat rationalis, ergo iam vel angelus, vel anima erat. Præterea si esset spiritalis materia, sicut corporalis, oporteret quod ipsa esset continua existens, vbicunque est aliqua spiritalis substantia: vel quod tot essent materiae, quot sunt spiritalis substantiæ, quum ipsæ sint separatae abinuicem. Præterea quum illa virtus animæ quæ dicitur intellectus, operetur per abstractionem à materia, ipsa virtus immaterialis est: ergo & ipsa anima immaterialis est. Operatio enim sequitur naturam virtutis, & virtus naturam substantiæ. Nõ est igitur anima ex materia præexistente, sed ex nihilo: ergo & per creationem, & ita à solo Deo. ¶ Item potentia rei effectæ subiecta est suæ causæ efficienti: potentia verò animæ rationalis, scilicet liberum arbitrium, nulli puræ creaturæ subiecta est, quum à nulla possit cogi: ergo nulla creaturæ pura causa efficiens eius est. Solus ergo Deus creator est animarum, ut fides catholica asserit.

De quinto errore qui ponit Christum non habuisse veram humanam naturam.

CAP. XVII.

Sequitur de quinto errore, qui ex errore Manichæorum processit: qui ponit Christum non habuisse veram humanam naturam. Cui errori occasionem dedit illud Philippen. 1. Et habitu inuentus ut homo. Ex hoc enim inferunt Christum fuisse ut hominem, & non verè hominè. Sed simili ratione possunt dicere, eum fuisse quasi vnigenitum Patris, & non verè vnigenitum, quum scriptum sit Ioã. 1. Vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre. Ideo potius dicendum est, quòd hæc dictio, ut vel quasi, non semper est nota improprietatis vel similitudinis: imò aliquando expressiua est veritatis, ut in verbis prædictis.

Deder

Dederunt etiam occasione dicto errori quædam opera miraculosa quæ Christus legitur fecisse: ut quod de utero materno clauso exiit, & quod super mare siccis pedibus ambulauit. Mat. 14. Sed opera quæ Christus miraculose fecit diuinæ naturæ ostendunt veritatem, & non humanæ naturæ probant falsitatem: & sicut opera supra naturam attestantur eius deitati, sic defectus & eius infirmitates quæ in Sacra scriptura leguntur, attestantur veræ eius humanitati. Sicut esurtes de qua legitur Mat. 4. Quum ieiunasset 40 diebus & 40 noctibus, postea esuriit. Et eiusdem 21. Mane reuertens in ciuitate esuriit. Et 26. Cœpit contristari & morose esse. Et post. Tristis est anima mea usque ad mortem. Habuit ergo veram animam, eadem ratione & veram carnem. Et Ioan. 4. Iesus ex itinere fatigatus sedebat super fontem. Et eiusdem 11. Lachrymatus est Iesus. Et 12. Nunc anima mea turbata est. Præterea si veram humanam naturam non habuit, non fuit verus homo. Unde non verè mortuus est, nec verè resurrexit, Cuius contrarium habetur Lucæ vltimo. Surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni. Eiusdem 18. Postquam flagellauerint, occidit eum, & tertia die resurget. Auctoritates verò quibus manifestum est eum verum hominem fuisse, hæc sunt quæ sequuntur. Matt. 1. Liber generationis Iesu Christi filij David, &c. Et eodem: De qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Et iterum. Inuenta est in utero habens de Spiritu sancto. Et post: Peperit filium suum primogenitum. Et Lucæ septimo: Venit filius hominis manducans & bibens. Erat ergo verè homo qui manducabat & bibebat. Et eiusdem vltimo. Palpate & videte, quoniam spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Et iterum: Et quum manducasset coram illis, sumens reliquias dedit eis. Et Io. 1. Verbum caro factum est. Eiusdem 10. Potestatem habeo ponendi animam meam: ergo habebat veram animam, eadem ratione & veram carnem. Item Rom. 1. Qui factus est ex semine David secundum carnem: Et eiusdem 9. Ex quibus Christus secundum carnem. Ad Heb. 7. Ex Iuda ortus est Dominus noster. Act. 1. Conuerses præcepit eis, &c. Et eiusdem 10. Nobis qui manducamus & bibimus cum illo. 1. Io. 1. Quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de verbo vita: Eiusdem 4. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum venisse in carne, ex Deo est. Et 1. Io. Multi seductores exierunt in mundum istum qui non confitentur Iesum Christum venisse in carne, &c. Et post. Qui non confiteretur Iesum Christum venisse in carne, hic est seductor & antichristus: quum Christus veritas sit: secundum illud Io. 14. Ego sum via, veritas, & vita. Non est verisimile eum falsitate huma-

na naturæ homines decepiſſe. ¶ Item quom verè ſit mundi redemptor, ſecundum illud ad Tit. 2. Qui dedit ſeipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, verum pretiũ ſoluit. Pretium verò pœna erat, cuius debitor erat genus humanum. Ergo verè pœnam ſuſtinuit: ergo verũ corpus habuit. Nõ eſt ergo veriſimile quòd re dimendo genus humanum falſam monetã ſoluerit. Præterea ſi corpus Chriſti verum corpus non fuit, ſed vmbra corporis, quomodo verum eſt illud Philip. 2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque ad mortẽ, &c. Et illud 1. Pet. 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis. Et illud Apoc. 1. La-uit nos à peccatis in ſanguine ſuo. Et quòd legitur Ioan. 13. de ablutione pedum apoſtolorum. Ablutio enim contactũ requirit. Si verò dicatur corpus illud cæleſte fuiſſe, ergo impaſſibile fuit: quòd ex diuerſis locis Evangelij conſtat eſſe falſum. Præterea ſecundum hoc non eſt verum quòd legitur ad Hebr. 2. q̄ ſemen Abrahæ apprehenderit. Secundum hoc etiam nunquam comedit vel bibit, cuius contrarium prius oſtenſum eſt.

De errore illo qui condemnat Ioannem Baptiſtam. Et de commendatione ipſius Ioannis.

CAP. XVIII.

Sequitur de errore ſexto, qui ex errore Manicheorũ proceſſit, qui cõdemnat Ioannem Baptiſtã. Cui errori occaſionem dedit quòd legitur Matth. 11. Cũ audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Ex quo inferũt Ioannem dubitaſſe de Chriſto, quũ interrogauerit, & propter dubitationem condemnatũ eſſe. Sed nõ ſequitur, ſi interrogauit, quòd dubitauerit. Interrogauit enim Chriſtus cuius eſſet imago denarij & ſuperſcriptio, Matth. 22. non tamẽ de hoc dubitauit. Item non ſequitur, ſi dubitauit, quòd propter hoc dånatus fuerit: non enim omnis dubitatio damnabilis eſt. Potuit dubitare utrũ Chriſtus in propria perſona deſcẽſurus eſſet ad inferos, & inde extracturus amicos ſuos, an per aliũ hoc eſſet facturus. ¶ Quòd propter illam dubitationem damnatus nõ ſit, patet per hoc, q̄ Chriſtus poſtquã nuntij Ioannis redierant, tantum teſtimonium dedit Ioanni vocans eum angelum & pluſquam prophetam, & dicẽs quòd inter natos mulierũ maior illo nõ ſurrexit. Et veriſimile eſt, quòd Ioannes ſibi illud non interrogauerit, ſed diſcipulis ſuis qui de Chriſto dubitabant, volens eos per Chriſtũ certificari: quos Chriſtus certificauit: oſtendẽs ſignum impletũ quòd dederat Eſaias de aduentu Chriſti. Eſa. 35. Deus inquit, ipſe veniet & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorũ, & aures ſur-

dorum parebunt, &c. Vnde Dominus ait: Cæci vident, claudii ambulat, &c. Potuit etiam dare occasionem huic errori, quod Ioannes baptista non securus fuit Christum. dicunt enim, quod si bonus fuisset, cum securus fuisset. Sed hoc non sequitur. Multi enim boni fuerunt, qui tamen Christum corporaliter sequeretur, ne testimonium eius suspectum haberetur: & plus profuit ad confirmationem fidei testimonium, quod Ioannes in absentia Christi tulit, quam si illud in eius presentia tulisset. Simile habes Matt. 9. de illo qui a demonio liberatus erat, qui rogauit Christum, ut esset cum eo. Iesus autem non admisit eum, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & narra illis quanta tibi Deus fecerit. Et abiit, & cepit predicare in Decapoli quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Plus profuit predicatio eius in absentia Christi, quam profuisset in eius presentia. Ut autem manifesta fiat falsitas istius erroris, ponamus commendationes Ioannis quae a scripturis sacris possunt haberi, quae 16. sunt. ¶ Prima est, quod a Propheta est praenunciatus, ut Esa. 40. Vox clamantis in deserto. De eodem habes Matt. 3. Et Marc. 1. Item praenunciatus est, Malac. 3. Ecce ego mitto angelum meum. De eodem habes Matth. 11. Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum. Item praenunciatus est in Psal. Parauit lucernam Christo meo. De eodem habes Ioan. 5. Ipse erat lucerna ardens & lucens. ¶ Secunda est, quod angeli nuntiatione praeventa est eius conceptio & natiuitas: & non cuiuscunque angeli, sed eius qui Christi conceptionem praenuntiavit. Luc. 1. Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum. ¶ Tertia est, quod de parentibus sanctis miraculose natus est. Luc. 1. Erant iusti ambo, &c. Et post: Non erat illis filius, eo quod esset Elizabeth sterilis, & ambo processissent in diebus iuuentutis. ¶ Quarta est, quod ante fuit sanctus quam natus. Luc. 1. Spiritus sancto replebitur adhuc ex utero matris sue. ¶ Quinta est, quod fuit propheta, ita quod in utero prophetare incepit, dum exultando in utero, testimonium Christo dedit, Luc. 1. Ut facta est uox salutationis tuae auribus meis, exultauit in gaudio infans in utero meo. Absque dolo fuit testimonium illud. Nec solum fuit propheta, sed etiam plusquam propheta. Matt. 11. Quia Christum digito demonstrauit. Ioan. 1. ¶ Sexta est, quod fuit angelus nomine & virtute, licet non natura. Matt. 11. Chrysostr. Puto si non est audacia dicere, quod gloriosior est Ioannes quia homo fuit, & propter meritum virtutis angelus est vocatus, quam si nomine & natura angelus fuisset. ¶ Septima est, quod Christum baptizauit.

quod vocem patris
audire dignus fuit, dicens: Hic est filius meus dilectus. Matt. 3.
¶ Nona est, quod Spiritum sanctum super Christum in specie col-
umbæ descendere vidit, & dictum est ei à Patre: Super quem
videris spiritum descendere & manentem super eum, hic est,
qui baptizat in Spiritu sancto. ¶ Decima est, quod tria merita
quibus deberetur aureola, habuit: virgo enim, & martyr, & prædi-
cator fuit. Undecima est, quod sanctitas eius & Iudæis, & gen-
tibus, & Christianis manifesta fuit. ¶ Duodecima est, quod car-
nis suæ fuit perfectissimus dominator. Luc. 1. Vinum & siceram
non bibit. Matt. 3. Esca eius erat locustæ & mel sylvestre. Et 11.
Venit Ioannes non manducans, neque bibens. Suprà 3. Ioannes
habebat vestimentum de pilis camelorum. Matt. 11. Quid existis
in desertum videre? hominem mollibus, &c. ¶ Tertiadecima
est, quod ipse fuit mundi maximus contemptor. Unde erat in
deserto vsque ad tempus ostensionis suæ ad Israël. Luc. 2. ¶ De-
cimaquarta est, quod regni celestis prædicator: ante ipsum qui
prædicabant, terram promittebant. Luc. 16. Lex & propheta,
vsque ad Ioannem, supple prædicauerunt. Lex autem terrena pro-
mittlebat: ex eo vero regnum Dei euangelizatur. Matt. 3. Pœnitentiam
agite, appropinquabit regnum celorum, &c. ¶ Decimaquinta
est, quod ipse vitiorum fuit zelatissimus persecutor: zelus iste
fuit ei mortis occasio. Mar. 6. ¶ Decimasexta est, quod post Chri-
stum & beatam Virginem dies natiuitatis eius solennis est.

*De erroribus negantibus pluralitatem vel æqualitatem diuina-
rum personarum.*

CAP. XIX.

Destructis erroribus pertinentibus ad diuinam essentiam, vel
eius unitatem, destruendi sunt errores pertinentes ad perso-
narum trinitatem vel æqualitatem. ¶ Ad destructionem vero ho-
rum errorum sufficit ponere testimonia sacre scripturæ, quæ osten-
dunt personarum trinitatem vel æqualitatem. Nullum enim ge-
nus ostensionis cõuenientius est in his quæ sunt supra rationem,
quàm per sacram scripturam. In talibus enim soli Deo de se cre-
dendum est, qui se solus nouit, iuxta verbum Hilarij. Aug. in lib. de
Trinitate: Omnes catholici tractatores, qui de Trinitate scri-
pserunt, quæ Deus est, hoc intendent secundum scripturas docere, quod
Pater, Filius, & Spiritus sanctus vnus sint substantiæ & insepara-
bili æqualitate vnus sit Deus. Ioan. Damascen. Dominus per le-
gem & per prophetas prius, deinde vero per vnigenitum filium
suum secundum quod possibile est, nobis suis ipsius manifestauit co-
gnitionem. Diuina igitur quæ tradita sunt nobis per legem & per

prophetas, & per apostolos, & euangelistas, suscepimus & reueremur, nihil vltra inquiretes. Prou. 30. Ne addas quicquā verbis illius. Quod specialiter seruandum est in his quæ sunt supra rationem. Aug. Quum res naturaliter obscura modulū nostrum vincit, & aperta diuina scriptura non subuenit, temerè diffinire humana cōiectura præsumit. Eccl. 5. Nec temerè quid loquaris, nec cor tuum sit velox ad proferendum sermones coram Deo: Deus enim in celo, & tu super terrā, idcirco sint pauci periculosum tui. Intelligendum de Deo, de quo & vera dicere periculosum est. Pluralitas personarum insinuat. Gene. 1. vbi loquitur Pater ad Filium & Spiritum sanctum, dicens: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Non potest enim dici quòd loquatur ad angelos, quum angeli non sint creatores. Itē eiusdē 18. Vbi Abraham tres vidit, & vnum adorauit. Item insinuat in verbo illo Psal. Verbo Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Item ibi: Benedicat nos Deus Deus noster: benedicat nos Deus. Trina nominatio Dei trinitatem personarum insinuat. Item Esa. 6. Vbi Esaias audiuit Seraphin clamantia, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus. In hoc quòd dicitur ter Sanctus, insinuat personarum trinitas. In hoc verò quòd dicitur Deus, essentia vnitas. Simile habetur Apocal. 4. de animalibus quæ plena erāt oculis, quòd requiem non habebant die ac nocte dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens. Expresse verò personarū trinitas ostenditur Matth. vlt. vbi dicit Christus: Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti. Et Io. 10. habetur de duabus, Ego & Pater vnū sumus. Et eiusdē 14. de tribus paraclētus Spiritus sanctus quē mittet Pater in nomine meo, &c. Item eiusdē 15. Quum venerit Paraclētus, quem ego mittam vobis à patre, spiritum veritatis, qui à patre procedit, &c. 1. Ioan. vlt. Tres sunt qui testimoniū dant in celo, Pater Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnū sunt. Item Rom. 8. Spiritus eius qui suscitauit Iesum, habitat in vobis. Et Gal. 4. Misit spiritū filij sui in corda vestra. De generatione verò Filij à Patre dicitur in Psal. Ego hodie genui te. Itē, Ante Luciferū genui te. Et prouerb. 8. dicitur de sapientia increata: Ab æterno ordinata sum, antequam terra fieret: necdum erāt abyssi, & ego iam concepta eram. Et Eccl. 24. Ego ex ore Altissimi prodij, primogenita ante omnem creaturam. Et Mich. 5. dicitur ad Bethleem: Ex te egredietur qui sit dominator in Israël: & egredietur eius ab initio à diebus æternitatis eius. ¶ De deitate verò Filij habet

habetur Esa. 7. Vocabitur nomen eius Emanuel. Et Mat. 1. Idem
 verbum sumitur. Et sequitur: Quod est interpretatum, nobis-
 cum Deus. Et Esa 9. dicitur, Paruulo nobis nato, vocabitur no-
 men eius admirabilis consiliarius, Deus fortis, &c. Eiusdē 25.
 Deus ipse veniet, & saluabit nos: tunc operientur oculi cæco-
 rū, &c. Et Baruch 3. Hic est Deus noster, non æstimabitur alius
 aduersus eū, &c. Et post, In terris visus est, & cū hominibus cō-
 uersatus est. Et Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas. Omni-
 potentia non potest esse nisi in Deo. Et Ioan. 1. dicitur: Et Deus
 erat Verbum. Et post: Omnia per ipsum facta sunt. Et iterum:
 Et verbum caro factum est. Ex quibus verbis manifestè apparet
 Christum verum esse Deum. Et eiusdem 5. dicit Ioā. de Christo:
 Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo. Et ad
 Rom. 9. Ex patribus est Christus secundum carnem, qui est su-
 per omnia Deus benedictus in secula. Amen. Item ad Hebr. 1.
 dicitur de Filio: Per quem fecit & secula. Et iterum: Qui quum
 sit splendor glorię, & figura substantiæ eius. Et Phil. 2. Non ra-
 pinam arbitratus est esse se æqualem Deo. Itē quum in cogni-
 tione eius consistat vita æterna, secundum illud Ioan. 17. Hęc
 est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum, & quem
 misisti Iesum Christum: pater ipsum esse Deum. Vita enim æ-
 terna est beatitudo. Beatitudo verò est in summo bono. Ad idē
 facit quòd credentibus in se dat vitam æternam. Ioan. 17. Dare
 enim vitam æternam solius Dei est. Et 1. Ioan. vltimo: Scimus
 quoniā filius Dei venit, & dedit nobis sensum, vt cognoscamus
 verum Deum, & simus in filio eius vero: hic est verus Deus, &
 vita æterna. Et actuum 10. Annuntians pacem per Iesum Chri-
 stum, hic est omnium Deus. ¶ Quòd in Christo non solum esset
 natura humana, sed etiam diuina, patet ex eis quæ leguntur in
 Ioanne in diuersis locis. Primo ex hoc quod legitur eiusdem 3.
 Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo: filius ho-
 minis, qui est in cælo. Erat ergo in cælo Christus, quum ver-
 ba illa loqueretur in terris. quod non erat secundum huma-
 nam naturam, sed secundum diuinam. Ad idem facit illud
 Ioan. 8. Antequam Abraham fieret ego sum: non enim ante
 Abraham fuerat, secundum humanam naturam. Et Luca 10.
 Videbam sathanam quasi fulgur cadentem de cælo. Hoc non
 erat secundum humanam naturam: cū sathanas de cælo ce-
 cidit. Ioan. 8. Ego principium, qui & loquor vobis. ¶ De spīri-
 tu sancto legitur Gen. 1. Spiritus Domini ferebatur super aquas.
 Et Iob 26. Spiritus eius ornauit cælos. Ex quo verbo patet spi-

titum illum esse Deum. Ornatus enim calorum à Deo fuit.
 De eodem spiritu habetur in Psal. Spiritu principali confirma-
 10. Et iterum: Spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Item,
 Sapient. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Ex quo si-
 militer patet eum Deum esse. Nulla enim creatura orbem ter-
 rarum replet. Item Esa. 44. effundam Spiritum meum super
 semen tuum. Et eiusdem 11. Requiescet super eum Spiritus do-
 mini. Et 61. Spiritus Domini super me. Et Matth. 1. dicitur de
 beata Virgine: Inuenta est in utero habens de spiritu sancto. Cui
 fides catholica pro certo habear beatam Virginem non conce-
 pisse de creatura aliqua, patet Spiritum sanctum, cuius opera-
 tione concepit, creaturam non esse. Ad idem Matth. 3. Ipse vos
 baptizabit in Spiritu sancto. Quia interior baptizatus seu mun-
 datio peccatorum solius Dei sit, Spiritus sanctus qui interior
 mundat, Deus est. Item in eodem: Vidi Spiritum Dei descen-
 dentem sicut columbam, & venientem super se. Non fuit Spi-
 ritus ille creatus: quia spiritus creatus qui in Christo erat, san-
 ctior esset omni alio spiritu creato. Item eiusdem 10. Non enim
 vos estis qui loquimini: sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in
 vobis. Aut dicitur Spiritus patris Spiritus à patre creatus. Et ille
 omnis spiritus esset spiritus patris. Aut dicitur Spiritus patris
 qui est de substantia patris ut pars eius, quod non potest esse, qui
 substantia diuina simplicissima sit: aut qui est ipsa substantia pa-
 tris, & sic est Deus. Ad idem facit, quod legitur eiusdem vbi.
 Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nisi
 Spiritus sanctus esset Deus, ut Pater & Filius, non preciperet Deus
 baptizari in nomine Spiritus sancti, ut in nomine Patris & Fi-
 lij. Item Io. 16. Expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non ab-
 ero, Paraclerus non veniet ad vos. Non expediret quod propter ab-
 sentiam Spiritus sancti Christus recederet à discipulis, nisi Spiritus
 sanctus esset Deus ut Christus. Ad idem Io. pen. Accipite Spiritum
 sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Nisi
 Spiritus sanctus esset Deus, non fieret per eum remissio pecca-
 torum. Ad idem Rom. 5. Charitas Dei diffusa est per Spiritum
 sanctum. quum charitas donum Dei excellentissimum sit, non
 datur, nisi à Deo. Item 1. Corinth. 2. Spiritus omnia scrutatur
 etiam profunda Dei. Et post: Quia Dei sunt, nemo cognoscit
 nisi Spiritus Dei. Ille Spiritus necessario Deus est. Scrutari enim
 omnia profunda Dei, non est alicuius creaturæ. Item eiusdem 3.
 Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in
 vobis: Et post: Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Et eiusdem

dem 6. Nescitis quia membra vestra templū sunt Spiritus sancti qui in vobis est? Vnde quum fideles templum sint solius Dei, & sint templum Spiritus sancti, Spiritus sanctus Deus. Item eiusdem 12. Diuisiones gratiarum sunt: idem autem spiritus, non posset esse idem spiritus creatus in omnibus sanctis. Et paulō post: Idem Deus qui operatur omnia in omnibus. Et ostendit Apostolus Spiritum sanctum esse Deum, subdens: Alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, &c. hæc autem omnia operatur vnus atque idē Spiritus, diuidēs singulis prout vult. Item 2. Corinthior. 1. Qui dedit pignus Spiritus in cordibus nostris. Et Ephes. 1. Qui est pignus hæreditatis nostræ. Non potest esse pignus hæreditatis æternæ Spiritus creatus, quum eam non valeat. Item 1. Ioann. vltim. dicuntur Pater, & Verbum, & Spiritus sanctus vnum esse: ergo si Pater & Verbum sunt Deus, Spiritus sanctus est Deus. Ad idem facit quod viuificare ei attribuitur. Ioan. 6. Spiritus sanctus est qui viuificat. Viuificare enim vita spirituali, solius Dei est. Et eiusdē 3. dicitur de eo: Spiritus vbi vult spirat. Spirare vbi vult, non est spiritus creati. ¶ Procedit autem Spiritus sanctus à Patre & filio. De processione Spiritus sancti à patre, habes Ioan. 15. Spiritum veritatis qui à Patre procedit. Græci verò negant Spiritum sanctum procedere à Filio, eò quod istud non inueniatur expresse in canone Sacræ scripturæ. Nos verò hoc cōcedimus, quia Spiritus sanctus vocatur Spiritus Christi. Rom. 8. Qui spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et Galat. 4. Misit Deus Spiritum Filij sui in corda nostra. Secundū Græcos, licet Spiritus sanctus sit Spiritus Christi: tamen non procedit ab eo, sed est ad eum: vnde quasi in medio est, & filius quasi in termino. sed pro fide nostra facit quod dominus Matth. vltim. Spiritum sanctum vltimò nominat, dicēs, Baptizātes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Et Ioan. similiter 1. Canon. vltim. Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. Ad idē videntur facere quod dicit Christus: Ille de meo accipiet. Ioan. 16. Ad idem facit hoc, quod filius dicitur imago Patris potius quàm Spiritus sanctus Colossē. 1. Qui est imago Dei inuisibilis: quia non solum habet essentiam communem cum Patre, sed etiam assimilatur Patri in hoc, quod produxit ex se personam sicut & Pater. Præterea in anima quæ imago Dei est, vt patet ex diuersis locis Scripturæ sacre, lux cognitionis quæ filio appropriatur, quædam causa est amoris, qui Spiritui sancto appropriatur. Itē quū in sole vestigiū Trinitatis in-

ueniatur. Vnde Deus dicitur Sol iustitiae. Mala. 4. Et sol intelligentia. Sapientie 5. Calor est à radio solis, nō radius à calore: sic & Spiritus sanctus à Filio procedit. Et hoc concesserunt etiā quidā doctores Græcorum, vt Athanasius in symbolo fidei. Et Didymus maximus doctor eorum in libro de Spiritu sancto. Et Cyrillus episcopus, & Io. Chrysoft. Quorum testimonia ponit Magister in primo Sententiarum. ¶ Aequalitas verò personarū ostendi potest per hoc, quod idem est in Deo esse, & esse magnum: ergo quum essentia diuina in tribus personis indifferens sit, & magnitudo indifferens est: ergo aequalitas est in personis. Item vnica est diuina essentia, & simplicissima: ergo non potest ibi locum habere inaequalitas. Aequalitas Patris, & Filij specialiter ostenditur ab August. per illud quod dicit Filius, Ioan. 16. Omnia quae habet Pater, mea sunt. Ad idem facit illud, quod legitur eiusdem 3. Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu eius. Et Matthaei 11. Et Lucae 10. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et Ioann. 17. Omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. Probat idem August. hoc modo: Homo pater, si potuisset, aequalem filium genuisset. Quis ergo audet dicere, quod hoc Omnipotens non potuit? Addo etiam, quod si posset homo, maiorem melioremque seipso gigneret filium: sed Deo maius vel melius quicquam esse non potest. Deus ergo cur non aequalem annis filium genuit: cui nec anni necessarii fuerūt, per quos adimpleretur aequalitas: neque omnipotentia defuit, aut forte noluit: ergo, quod absit, inuidit: sed non inuidit aequalem: ergo sibi genuit. Aequalitas verò Spiritus sancti cum patre & Filio potest ostendi: Optimus optimum lucidissima cognitiohe notum non amare non potest: ergo Pater necessario amat filium & non minus quam amandus sit: ergo quum summè sit amandus, summè amat eum: ergo amor Patris ad Filium summus est: ergo Spiritus sanctus, qui est amor, ille est aequalis Patri & Filio. Itē quum inter Patre & Filium debeat esse amor, maximus erit amor primi Patris à quo omnis paternitas in celo & in terra nominatur. Itē cum non sit minor Patris benignitas quam fecunditas, non erit minus donum amoris procedens ab eius benignitate, quam eius patris pertinet ad eius fecunditatem: ergo non erit minor Spiritus sanctus Filio. Item si non erit minor Filius Patre, qui à solo Patre procedit: nō erit minor Spiritus sanctus Patre vel Filio, qui ab utroque procedit. August. Magna misericordia Dei, donum dat aequale sibi: nam Spiritus sanctus donum est. ¶ Et notandum quod aliqua similitudo

do Trin
in omni
lantur e
illud Ho
rari tem
aliqua t
Nec mi
est vmb
similicu
vox est,
cuiusda
mireris
sensibili
circūer
acciden
sa accide
cidentiu
iecti ad
amore
perente
rit quae
des in a
similicu
horū. tē
& sunt i
lius sun
creatura
sufficit
de igne,
tū parū
& credo
tatis in
stātia so
vtrōq: p
tudine, p
apparet
tia quae
tur Spiri
Trinitati
tionali e
dictis, cū

do Trinitatis inuenitur in creaturis : sed non est creatura quæ in omnibus Trinitati assimiletur: sed quædam creatura assimilantur ei in quibusdam, quædam in aliis. Vnde gl. Aug. super illud Heb. x. Qui cum sit splendor gloriæ, non possunt comparari temporalia æternis integra collatione : sed tamen possunt aliqua tenui & parua similitudine cœua cœternis comparari. Nec mirum, quum non sit umbra similis omnino corpori cui est umbra, nec vestigium simile est omnino pedi. Et ostendemus similitudinem Trinitatis in diuersis creaturis. Vna & eadem vox est, diuersæ dictiones: vt hæc vox, Amor, est nomen propriū cuiusdam sancti, & est nomen commune, & est verbum : non mireris ergo, si tres personæ sint vna essentia. Item in rebus sensibilibus inuenis subiectum & varietatem accidentium, quæ circūuestit illud, & naturalē amorē subiecti ad naturalia eius accidentia. Subiectum similitudinem habet cū Patre, cū sit causa accidentiū, sicut Pater ex se producit filium. Varietas verò accidentium subiectū manifestās, est quasi verbū. Amor verò subiecti ad naturalia accidentia assimilatur Spiritui sancto : quem amorem ostendit hoc, quod subiectum tēdit ad locum sibi cōpetentem, fugiens locum naturę suæ contrariū: & natura quærit quæ pertinent ad exteriorem decorem, vt est correx, & frondes in arborib⁹, pili in animalibus, ordinatio, figura, color. ¶ Itē similitudo Trinitatis habetur in materia, & forma, & cōplexu horū. Itē in igne in quo inuenis ignis speciē, & lucē & calorem, & sunt ignis, & lux cœua licet sit lux ab igne: sicut Pater & Filius sunt æterni, licet Filius sit à Patre. Aug. Quid possumus in creatura inuenire cœternū, cū nō inueniamus in ea æternū? Sufficit vt ad similitudinem inueniamus cœuum. Splendor est de igne, & tamē cœua sunt. Similiter imago in aqua & virgultū parū super aquam cœua sunt. Da mihi ignē sine splendore, & credo Patrem fuisse sine filio. Itē inuenitur similitudo Trinitatis in sole, vbi habes substantiam, & radium, & calorem. Substantia solis à nulla creatura est, radius de sole nascitur, calor ab utroq; progreditur. Itē habes similitudinē Trinitatis in magnitudine, pulchritudine, & vtilitate creaturarum. In magnitudine apparer potētia, quæ Patri appropriatur, in pulchritudine sapientia quæ appropriatur Filio: in vtilitate bonitas, quæ appropriatur Spiritui sancto. Itē in corpore humano est similitudo quædam Trinitatis. Est enim in eo vita, sensus, affectus. In anima verò rationali expressior inuenitur similitudo Trinitatis quàm in prædictis, cū ipsa dicatur Dei imago. Et secūdū Aug. ipsa est Tri-

nitatis imago secundū intellectum, voluntatē, & memoriā. Itē
 de Aug. in sermone de imagine: Nō solū sufficit intellectus, sed
 sit voluntas in amore Dei: nec duo sufficiunt, nisi memoria ad
 datur qua semper in mente intelligentis, & diligētis in amore
 Deus. Vel possumus aliter similitudinē Trinitatis in anima
 assignare: vt scilicet intellectus q̄ dicitur materialis vel possibilis
 Patri assimilatur, Intellectus verò q̄ dicitur intellectus in actu
 vel formatus, assimilatur Filio. Et sicut Filius à Patre procedit
 & est eius verbum, vel imago, vel speculum: sic intellectus for-
 matus est quasi verbum, & speculum, & imago: & ordine inte-
 ligentiæ est post intellectū materiale. Prius enim est intelle-
 ctū esse, quā intelligere se vel aliud. Affectus verò Spiritui
 sancto assimilatur. Possumus etiam aliter similitudinē Trinitatis
 in anima assignare: vt scilicet intellectus agens Patri assimila-
 tur, qui secundū philosophos se habet ad species intelligibiles
 manifestandas, sicut lux ad colores. Et sicut operatione lucis
 corporalis species coloris abstrahitur quodāmodo, & pupilla
 coniungitur: sic operatione intellectus agentis lumen intelligenti-
 diffusentis, & abstrahētis species intelligibiliū à formis sensi-
 bilib⁹ cōiungitur species illæ intellectui possibili, & si intelle-
 ctus formatus, qui Filio assimilatur. Affectus verò assimilatur
 Spiritui sancto. ¶ Et norandū q̄ secundū quosdā, anima non
 suæ potētis, & secundū hoc min⁹ est expressa similitudo Trini-
 tatis in anima, quū tres personæ sint diuina essentia. Anima
 verò licet habeat tres potētias, tamē illæ tres potētis nō sunt
 quod essentia animæ. Secundum alios vero anima suæ potētis
 est, & secundū hoc expressior est similitudo Trinitatis in anima.
 Et pro hac opinione facit quod legitur in lib. de Spiritu & anima:
 Sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia: hæc omnia
 in anima non aliud sunt quā ipsa. Itē super Ecclesia. 17. ¶
 gl. Sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus, non
 dii, sed vnus Deus, tres habens personas: ita anima intellectu
 anima voluntas, anima memoria non tres animæ, sed vna
 anima. Itē Aug. in lib. de Trinitate: Admonemur, si vtrūque
 possumus, hæc in anima existere substantialiter, non tanquam
 subiecto. Itē Damasc. Anima nō habet præter seipsam intellectu
 Item cum prima materia sit ipsa potētia ad susceptionem
 formarum naturalium: eodem modo anima erit ipsa potētia
 susceptionem specierum, quum videatur esse simplicior, &
 imago sit. Præterea hæc tres potētis animæ, intellectus, volun-
 tatis & memoriā, aut sunt accidentalia animæ, aut essentialia

accide-
 ter ab-
 tur. Si
 aut vn-
 aut a
 conium-
 erunt e-
 potest
 abinui-
 essentia
 anima
 potent
 gere in
 format
 erit co-
 intelle-
 creatur
 n. lib. e-
 omnis
 Item i-
 Nam si
 didit: si
 fruitur
 lucund
 lucet, i-
 infra n-
 aliqua
 rēt, vel
 qui sui
 stabili-
 impres-
 nem ce-
 diens a
 surgan-
 esse no-
 etores:
 De ei
 V
 d

accidentaliter ergo non differt anima rationalis nisi accidentaliter ab eo, à quo corpus bruti animalis viuificatur, & sensificatur. Si verò sunt essentialia, aut sunt tres partes essentialiter anime, aut vnūquodque illorū est tota essentialiter anima. Si sunt partes, aut anima erit velut aceruus congregatus ex his potentiis non coniunctis adinuicem, quod non potest esse: aut illa potentia erunt coniuncta, & compacta adinuicem, quod similiter non potest esse, quum operationes illarum potentiarum sint diuisa abinuicem. Si verò vnaquarūque illarum potentiarum est tota essentialiter anime, habetur propositum, scilicet quòd tres potentie anime sint ipsa anima. ¶ Item cum eiusdem sit actus, cuius est potentia: eiusdem erit intelligere in potentia, cuius est intelligere in effectu: ergo idē erit intellectus possibilis, & intellectus formatus. Item quum nemo possit amare incognitum, eiusdem erit cognoscere & amare: ergo idem secundum substantiā erit intellectus & affectus. Item assignatur similitudo Trinitatis in creaturis, secundum hæc tria, modum, speciem, ordinem. Aug. in lib. de Ciuitate Dei: A Deo est omnis modus, omnis species, omnis ordo, sine quibus nihil rerum inueniri, vel cogitari potest. Item in eodem: Nobis Trinitas in suis operibus inuicem. Nam si quærat, unde sit ciuitas quæ rursum est, Deus eā condidit: si, unde sit sapiens, à Deo illuminatur: si, unde sit felix, Deo fruatur, subsistens modificatur, cõtemplans illustratur, inharēs lucundatur: cum videt amat: in Trinitate Dei viget, in veritate lucet, in bonitate Dei gaudet. Idem in eodem: In his rebus quæ infra nos sunt, quoniam & ipsæ nec aliquo modo essent, nec aliqua specie contingerentur, nec aliquem ordinem vel appetere, vel teneret, nisi ab illo facta essent qui summè sapiens est, qui summè bonus est, tanquam per omnia quæ fecit mirabili stabilitate currentes: quasi quædam eis alibi magis, alibi minus impressa vestigia colligamus. In nobis autem ipsis eius imaginem contuentes tanquā ille minor Euangelicus filius, qui rediens ad se, ait: Quanti mercenarij, &c. ad nosmetipsos reuersi surgamus, & ad illum eamus, à quo peccando recesseramus: ibi esse nostrum non habebit mortem, nosse nostrum non habebit errorem, ibi amare nostrum non habebit offensionem.

De erroribus pertinentibus ad Dei misericordiam, & iustitiam. Et primò de errore illorum qui filij Dei incarnationem negant.

C A P. X X.

Vltimo inter errores qui catholice fidei aduersantur, dicendum est de erroribus pertinentibus ad Dei misericordiam, & iusti

iustitiam. Inter quos causa breuitatis tantū de sex tāgemus, cet sint multo plures. Primus est error eorū qui negāt filij Dei incarnationē. Secundus eorū qui dicūt animā perire cū corpore. Tertius eorū qui negant resurrectionē corporū. Quartus eorū qui dicūt vnumquēque in fide vel lege sua saluari, ex quo credit eam bonā & Deo placentem. Quintus eorū qui dicūt animas quæ in mortali decedūt nō puniēdas essentialiter. Sextus eorū qui dicūt animas quæ in charitate decedunt, nulla purgatoria puniēdas. ¶ Primi Dei misericordiā ac iustitiā mirari volunt secundū misericordiā & iustitiā hominū. Ideo misericordiā Dei reputāt stultitiā. 1. Cor. 1. Verbū crucis peregrinū stultitia est. Et iustitiam repugnant furorem. Prouerb. 6. Zelus furor viri nō parcat in die vindictæ. Ipsi non attendūt illud verbū domini Esa. 55. Sicut exaltantur caeli à terra: sic exaltatē superbiē meæ à viis vestris. Vniuersę viæ domini sunt misericordiæ & veritas. Isti detrahunt Dei potentiam, dum dicunt Deum non potuisse hominem fieri: quod si verum esset, Deus omnipotens non esset. Luc. 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. Et Matt. 19. Apud Deū omnia possibilis sunt. Quum sententiā omnium rectè philosophantium hominem esse deificandū participatione deitatis: quid mirū si Deus factus est homo participatione humanitatis? Isti contradicunt diuinæ bonitati, non radice, sed in ramo ipsius, dum negāt tantū dominum deum potuisse procedere, blasphemantes contra eius immensitatem quam volūt limitare in effectu ipsius. Fons iuxta possibilitatem suam riuum emittit, & sol secundum virtutem suam lumen & calorē vbiq; diffundit. Magna ergo fatuitas est asserere de immenso fonte diuinæ bonitatis beneficium incarnationis non potuisse procedere. Ad Titum 3. Apparuit benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei, nō ex operibus iustitiæ quæ fecerunt nos: sed secundū suam misericordiam saluos nos fecit. Secundum fontem fluit riuus, cum stilla misericordiæ in multis fontibus hoc potuerit, vt pro redēptione captiuorū se venderet: non potuit in fonte misericordiæ eius immensitas? ¶ Iterū eū stilla charitatis matrē faciat exponi pro filiis, qd potuit fontem immensa charitatis in Saluatore? Si quis verò dicat, quod non decuit Dei maiestatem tantū descendere, & tot, & tanta potestate Respondendū est, quod nihil magis decet Dei bonitatem quam misereri & amare. Misereri gloriosissimum est. Vnde qui in dicti erroris, dum Deū volūt honorare, honori eius detrahunt: magis enim eleemosyna honor est miserantis, & magis

rudo do
nihil iud
mi sunt
forti: &
Magna
Deus p
ueniēs f
ignem a
in præce
sine med
vis aman
fis, quan
in eadē p
quā nat
tæ quar
quas Ch
quām cō
Ad destr
ra sunt,
veritas h
Et ideo

ET P
Et c
Qui eri
se non re
non est
uersus a
raquā
Eccles. 2.
vniūqu
sas perse
rita sent
disposit
sapiēs, &
9. Cord
in vita s
anima n
tio, nec
ras. Item

rudo doni honor dantis. Sapiēs: Deum maximè imitabitur qui
 nihil iudicauerit quàm misereri pretiosus. Præterea gloriosif-
 mi sunt triumpho patientiæ. Prouer. 16. Melior est patiens viro
 forti: & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. Sen.
 Magnanimi est iniurias in summa patientia pati. Item cùm
 Deus præcipiat se ab homine ex toto corde diligi. Deut. 6. con-
 ueniēs fuit, vt & ipse hominē diligeret, vt igne dilectionis suæ
 ignem amoris in homine accenderet. Dauid: Exurge domine
 in præcepto quod mandasti. Sen. Ego tibi monstrabo amatoriu
 sine medicamento, sine herba, sine vllius veneficæ carmine: Si
 vis amari, ama. Præterea cū diuinitas omnino impassibilitas
 sit, quando inconueniēs est, si natura humana diuinæ associata
 in eadē persona passa est, cùm pati virtuosissimum sit: & pœna
 quā natura humana in Christo passa est, nihil sit respectu glo-
 riæ quam habet, quæ non est finem habitura: & venerationes
 quas Christo exhibet populus Christiannus, multo maiores sunt
 quàm cōtumeliæ & illusiones quas ei intulit populus Iudaicus.
 Ad destructionem dicti erroris sufficere possunt quæ prius habi-
 ta sunt, vbi ostensa est veritas fidei Christianæ & vbi ostēsa est
 veritas humanæ naturæ in Christo, & veritas diuinæ naturæ.
 Et ideo ad destructionem aliorum errorum transeamus.

De errore dicentium animam perire cum corpore.

CAPV.T XXI.

ET primò destruemus errorem illū qui ponit animam peri-
 re cum corpore, ostendendo animarum immortalitatem.
 Qui error tangitur Sapiēt. 2. Dixerunt impij cogitantes apud
 se non rectè: Exiguū & cum tædio est tempus vitæ nostræ, &
 non est refrigeriū in fine hominis, & non est qui agnitus sit re-
 uersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erim⁹
 tanquā nō fuerimus. Huic errori occasionem dare potuit illud
 Eccles. 2. Vnus est interitus hominis & iumentorum, & æqua
 vtilitque conditio. Sed vt dicit Greg. Salomon in illo lib. diuer-
 sas personas in se suscipit, & quandoq; dicit quod mens impe-
 rita sentit, vt in verbo præposito: quādoque verò quæ ratio bene
 disposita decreuit, vt eiusd. 6. Quid habet, inquit, amplius stulto
 sapiēs, & quid pauper, nisi vt pergat illuc vbi est vita? Et eiusdē
 9. Corda filiorum hominum implentur malitiā & contemptu
 in vita sua, & post hæc ad inferos deducuntur. Non perit ergo
 anima malorum cum corpore. Et in eodem: Nec opus, nec ra-
 tio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu prope-
 ras. Item eiusdem vlt. Antequam reuertatur puluis in terram
 suam

suam vnde erat, & spiritus redeat ad Deū qui dedit illum. Spiritus ergo bonorum cum corpore nō perit, sed ad Deum redit.

¶ Item occasione dare potuit huic errori quod dicitur de Deo 1. ad Tim. 6. Qui solus habet immortalitatem. Vnde secundum hoc videtur quod anima non sit immortalis. Sed ibi dicitur immortalitas immutabilitas, quam nō habet creatura per naturam, cum ex nihilo facta sit, & secundum accidentia nata mutari: sed tamen creatura potest habere perpetuitatem & esse immortalis, prout immortalitas dat priuationem finis. Item dicto errori potuit dare occasionem, quod spiritus irrationalis in brutis perit cum corpore: vnde poterit alicui videri, quod spiritus rationalis in homine pereat cum corpore. Sicut enim spiritus irrationalis, forma & perfectio est in corpore bruti: spiritus rationalis forma & perfectio est in corpore humano.

¶ Ad solutionem huius notandum est, quod est quardā forma quæ totaliter innititur & incumbit suæ materiæ, & non regam neq; sustinet, sed sustinetur ab ea, & talis est forma corporalis in rebus inanimatis. Quardam vero forma est quæ regam materiam suam & quodammodo sustinet eam. Et hæc subdividitur: quia quardā est cuius operatio nō est extra materiam illam, vt est vegetabile in plantis, & sensibile in animalibus brutis: & hæc perit cū corpore, otiosum enim esset eā manere post corpus, cum non haberet operationem sine corpore. Quardā vero forma est, cuius principalis operatio non est in materia, neq; per materiam, vt anima rationalis secundum operationem intellectiuā: & ideo separabilis est à corpore. Et est simile in luce ignea & luce solis. Esse enim lucis radij solaris existentis in aëre non dependet ab aëre. Vnde sole subtrahente radium, remanet solus aër. Sic Deo subtrahente à corpore spiritum, remanet solum corpus. Vnde destructo aëre, adhuc remanet radius: quod possumus videre per interpositionem alicuius transparentis, vt est crystallus in loco aëris scilicet posita. Verbi gratia: Sic alicuius locus vndique cōclusus, excepta illa parte per quam ingreditur solaris radius, qui ibidem ingressus totum aërem in illo loco contentum reddit luminosum. Destruatur iste aër per immersionē alicuius corporis transparentis, vt puta massæ crystallinæ: licet aër inde deficiat, radius tamen ibi manet, quod apparet in crystallino ibi existēte. Manet enim radius illuminans crystallū. Sic est in vnione anime rationalis ad corpus. Esse enim eius non dependet à corpore, & ideo non perit cum corpore. Lux verò ignea è duobus modis, scilicet in carbone & in

flamma. est quod mutatur in rillio, quæ flamat bone quæ teria lux enim desensibile non multum locum non receperit prout, quæ philosophi erroris immortalitatem hac vita, domo. Cōtinuati de vitale quæ celestis idem possibabile vi Seneca in quille de sine mor & cum o nihil dub Facis quæ expectat, quæ, post fuerit er dissolutio patet, quæ vero mu Dei, quæ meria, b adducet cum mal pri vitur it. Quar flamm

flamma. In carbone est lux materia grossa & terrestris: & inde est quod non est radiosa, id est, de se non immittit radium immutatem aërem vicinū: lux verò in flama vnitur materia subtiliori, quæ est vapor resolutus à corpore, scilicet à carbone inflamato, & est lux in flama radiosa: vtraque tamē lux tam in carbone quā in flamma innititur materia, ita quod deficiente materia lux deficit. Sic est de vegetabili & sensibili: vegetabile enim deficit deficiente corpore, cuius perfectio est, similiter & sensibile. ¶ Ad ostendendum quod anima nō perit cum corpore, non multū vtemur autoritatibus Sacre scripturæ, cū error ille locum non habeat in eis qui scripturas Sacras nouerunt & eas receperunt: quia quasi infinitæ sunt autoritates in Sacra scriptura, quibus error iste destrui potest: sed testimoniis nobilissimū Philosophorum, & rationibus potius vtemur. Falsitatem huius erroris ostēdit Tullius, dicens: Non est lugenda mors quā immortalitas consequetur. Item loquens de eo qui rectē vixit: Ex hac vita, inquit, discedit tanquam ex hospitio, non tanquā ex domo. Commorandi enim tantū diuersorium nobis: non habitandi dedit. Idem in Quæstionibus Tusculanis: Quid nisi illud vitale quod intra nos est, dumque mole corporis premitur, in celestis regionis contemplatione se transire illuc ad inhabitandum post depositionem ipsius auolet? Item in Rhetorica: Probabile videri sapientibus pœnas esse paratas apud inferos. Itē Seneca in lib. de Naturalibus quæstionibus: Si volumus tranquille degere, anima in expedito habenda est, siue illā insidiæ, siue morbi perant. Quid aliud debeo, quā excurrentem hortari, & cum omnibus bonis emittere? vade fortiter, vade feliciter, nihil dubitaueris reddere. Non de re, sed de tēpore quæstio est. Facis quod quandoque faciendū est. Rerū natura quæ te genuit expectat, & locus melior ac tutior. Item Mercurius: Anima, inquit, post dissolutionē cogentur credere pœnis quæ in vita non fuerūt credere verbis. Plato etiam in Timæo dicit animā post dissolutionē variis affligi pœnis. His testimoniis Philosophorū patet, quod anima rationalis nō perit cum corpore. Rationibus verò multipliciter potest idem ostendi. Et primò per iustitiam Dei, quæ si est, reddet tam bonis quā malis secundum eorum merita, bonis præmia, malis pœnas. Eccl. vii. Cuncta quæ sunt adducet Deus in iudiciū. Sed retributio ista non fit in presenti, cum mali hic florent, & boni opprimantur. Iob 21. Quare impij viuunt, subleuati sunt, confortati que diuitiis? Et Hieremiæ 12. Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui praua

præuaricantur, & iniquè agunt? Et in Psalmo: Vsq̄quo peccatores Domine, vsq̄quo peccatores gloriabuntur? Ergo ista retributio erit post hanc vitam. Manent ergo animæ post mortem.

¶ Idem potest ostendi per Dei bonitatē: quia cum Deus singulariter sit bonus, maximè tamen bonus est amicis suis, & maximè amat amantes se. Prouer. c. 8. Ego diligentes me diligo. Hoc autem verum non esset, si anima periret cum corpore, nec esset alia vita post istam. Amici enim Dei in hac vita sunt egentes, angustiati, afflicti. Hebræo. 11. Et 1. Cori. 15. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus. Si non esset alia vita, verum esset quod dicunt perueniunt Iudæi Malact. 3. Vanus est inquit, qui seruit Deo: & querit emolumentum, quia custodiimus præcepta eius? Non esse emolumentum, ut videtur, sed detrimentum in hac vita affligi, sed futuro non sperarent amici Dei pro hac afflictione delectari, ut vtilius esset eis bonis presentibus adherere, & in eis delectari viuere, quàm Deo adherere, & mandata eius obseruare. Item potest ostendi quod anima cum corpore non pereat per sapientiam dei, quæ non potest fallere nec falli. Falleret autem eos qui credunt contemptum presentis vitæ consulendo & presentium bonorum, si non sequeretur alia vita melior & alia bona meliora: Matthæi 19. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, &c. Et Io. 12. Qui odit animam suam in hoc mundo, vitam æternam custodit eam. Item quod anima non pereat cum corpore, ostenderunt qui hoc per experientiam nouerant, qui à morte suscitati fuerunt, ut Christus & Lazarus, & illi de quibus legitur ad Heb. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. ¶ Item etiã ostendunt virtutes quas mortui operantur. Vnde Greg. in 4. lib. Dialog. Pensa qualiter animæ viuunt illic ubi viuunt, quorum hic & mortua corpora in terra raculis viuunt. Si igitur vitæ animæ manentis in corpore deprehenditis ex motu membrorum, cur non perpenditis vitæ animæ in corpore, etiã per ossa mortua in virtute miraculorum? Idem ostenditur per ordinem quem habet homo inter creaturas. Est enim creatura media inter iumentum & Angelum. Vnde communis est cum iumento in corporis mortalitate, & cum Angelo in animæ immortalitate. Greg. libr. 4. Dialog. Homo sicut in medio creatus est ut esset inferior Angelo, superior iumento: ita aliquid habet commune cum summo, & aliquid commune cum infimo, immortalitatem scilicet spiritus cum Angelo, mortalitatem vero corporis, cum iumento. Idem ostenditur per similitudinē quæ

habet anima cum prima materia. Sicut enim prima materia se
 habet ad omnes formas sensibiles & corporales: ita se habet
 substantia intellectiva ad formas intelligibiles & spirituales.
 Ergo sicut prima materia non est corruptibilis ab aliqua forma
 sensibili vel corporali: ita substantia intellectus non erit corrupti-
 bilis ab aliqua forma intelligibili & spirituali, & multo minus
 a forma corporali, cum propter sublimitatem suam essentia talis
 corruptio non possit ad eam attingere. Relinquitur ergo quod
 ipsa sit incorruptibilis & immortalis. Item omne quod de-
 struitur, aut destruitur separatione formæ a materia, aut a di-
 visione partium integralium, aut destructione subiecti seu deferen-
 tis, aut absentia causa. Separatione formæ res destruitur dupli-
 citer: aut divisione formæ quæ non manet separata, ut cum di-
 viditur anima rationalis a corpore, cum diuisio dicitur mors, vel di-
 uisione formæ quæ non manet separata, ut in extinctione ignis,
 & hæc diuisio vocatur proprie corruptio. Diuisione partium in-
 tegralium fit destructio, ut cum ligna & lapides destruantur, de-
 struitur domus. Destructione verò subiecti, ut destructo pariete
 destruitur pictura quæ erat in eo & quantitas. Destructione de-
 ferentis destruitur quod deferebatur: ut fracto vase effunditur
 liquor qui in eo erat. Absentia causa fit destructio, ut sole sub-
 tracto destruitur dies. Primo modo non potest destrui anima
 rationalis: non est composita ex materia & forma, ut ostensum
 est prius, ubi destructus est error, qui ponit animas cum corpo-
 ribus seminaris: ergo non potest fieri in ea diuisio formæ a ma-
 teria. Præterea si diceretur quod esset ex materia & forma composita,
 adhuc potest ostendi, quod forma illius non potest destrui, quia
 non habet contrarium quo destruat. Anima enim potens est
 intelligere omnia, quod non esset verum, si aliquid esset ei con-
 trarium. Anima enim non esset receptibilis illius nec similitudi-
 nis eius: ergo non posset intelligere ipsum. Præterea visus nullam
 formam visibilem habet sibi contrariam: ergo nec intellectus aliquam
 formam intelligibilem habet sibi contrariam. Item non potest de-
 strui anima rationalis destructione partium integralium, cum sim-
 plex sit, & careat huiusmodi partibus. Item destructione subie-
 cti non potest destrui: qui si poneretur eius subiectum, non pone-
 retur aliud quam corpus: ipsa autem non se habet ad corpus, ut acci-
 des ad subiectum. Est enim perfecta substantia: receptibilis enim
 est secundum se oppositorum manens intransmutata secundum essen-
 tiam, quod proprium est perfectæ substantiæ. Si quis tamen ob-
 iiciat de superficie quæ quantitas est, non substantia, quæ tamen recipit

contrarios colores: Dicendū est quōd ipsa non recipit colorem secundum se, sed secundū virtutem subsistentem corporeæ substantiæ: sed anima rationalis secundū se receptibilis est oppositorum, non secundum naturam corporis cui vnita est, vt virtutes & vitii, scientiæ & ignorantie, & multorum aliorū, quæ cū sint spiritualia, non recipiuntur in ea secundum naturam corporis. Item potest destrui anima destructione deferentis, cū nō indigeat in deferenti, sicut liquor vase indiget quo cōtineatur. Item nō potest destrui absentia causæ, quia à prima causa iam mediare fluit, cuius absentia nihil destruitur, vel cuius presentia semper adest omnibus, & nunquam est absens: quantum enim in se est, semper influit in creaturas esse & permanentiam: ergo anima rationalis nullo modo potest destrui, cū nullo prædictorum modorum destructibilis sit, nec alius modus destructionis possit inueniri. Item omne esse mortale paulatim debilitatur & deficit, donec veniat ad vltimum defectum, qui est mors: virtus autem intellectiua sua duratione inualescit & proficit, vt quæ toto est antiquior, tanto sit ad intelligendum validior: ergo habet esse immortale. ¶ Item virtus quæ nō habet finem in operatione, non habet finem in tempore: virtus verò intellectiua non habet finem in operatione: non enim determinata est ad intelligenda tot, quia adhuc plura possit intelligere: ergo non habet finem in tempore. Item virtus corruptibilis læditur vehementi subiecto, vt visus à vehementi lucido: intellectus autem non læditur à vehementi intelligibili, imò magis confortatur: ergo non est corruptibilis. Item ex conditione obiecti cognoscitur conditio potentie, & ex conditione potentie conditio substantie: cū ergo obiectum virtutis intellectiue sit vniuersale incorruptibile, virtus intellectiua incorruptibilis est. ¶ Augustinus in lib. Soliloquiorum, sic probat immortalitatem animæ: Omnis, inquit, substantia comprehensua veritatis, in quantum est veritas, est immortalis: sed anima rationalis est huiusmodi: ergo est immortalis. Veritatem hic intellige essentiam rei in quantum est abstracta à materia, & omnibus materialibus conditionibus, vt apprehenditur homo cū prædicatur de omnibus hominibus. ¶ Item omnis substantia cuius operatio non dependet à corpore, ipsa non dependet ex corpore: sed operatio substantie intellectiue non dependet ex corpore, scilicet intelligere: ergo nec substantia intellectiua dependet ex corpore: ergo est separabilis à corpore, & potest viuere sine corpore. ¶ Item virtus cuius operatio impeditur à corpore, non

pender à corpore: sed talis est virtus intellectiva. Quanto enim
 corpori se plus immergit per sollicitudinem & amorem tempo-
 raliū delectationū: tanto intelligit obtusius & tardius. Quan-
 to autē se elongaverit, tanto clarius & facilius: ergo ipsa nō de-
 pender à corpore. ¶ Præterea si intellectus dependeret à corpo-
 re, sequeretur cōfortatio eius ad cōfortationem corporis, & de-
 bilitatio ad debilitationem. Aliter tamen est. Nam in senectute
 est corporis debilitatio, & intellectus cōfortatio. Sicut enim iu-
 niores melius sentiunt, sic seniores melius intelligunt. Iob 12. In
 antiquis est sapientia. Si quis tamē obiiciat, q̄ intellectus vide-
 tur dependere ex corpore, cum eius operatio impediatur regri-
 tudine corporis, ut patet in phreneticis: Similiter intellectus sen-
 su & imaginatione indiget, cū non fiat sine illis: Dicendum est,
 q̄ aliud est virtutem impedi à læsione, aliud ex occupatione.
 Intellectus impeditur occupatione animæ circa opus alterius
 virtutis, sed non læditur: ut visus, vel auditus exterior occupans
 animā circa exteriora impedit ut illa hora nō vacet intellecti-
 vae operationi. Sic in laboratibus phrenesi, vel similibus passio-
 nibus, sunt sicut somnia fixa & adhaerentia propter infectiones
 difficile separabiles. Et quemadmodum somnia mentem tenent
 circa fantasmata occupatam: sic illæ alienationes operationem
 intellectus, mentē occupando expediunt. Expurgata autem hu-
 iusmodi infectione, intellectus tanquā nihil passus læsionis ad
 proprias operationes reuertitur. Ad secundum dicendum, quòd
 licet intellectus nō fiat in nobis sine sensu & imaginatione: ta-
 men est sine illis. Et ponit simile August. Ad portum non deve-
 nit nisi per naum, est tamen esse in portu sine naui. Vel po-
 test distingui duplex facies virtutis intellectivæ: inferior, & su-
 perior: quantū ad inferiorem, indiget intellectus sensu & ima-
 ginatione: quantum verò ad superiorem, secundum quam est
 nobilis perfectio & potissima, intellectus nō indiget: illuminat-
 ur enim à prima veritate. ¶ Itē potest ostendi q̄ anima ratio-
 nalis non pereat cū corpore, multis aliis modis. Primo sic: Cū
 nullus motus naturæ sit frustra, omne quod naturaliter moue-
 tur, non est naturali impossibilitate prohibitum à fine ad quem
 movetur: ergo cum anima rationalis naturaliter appetat beati-
 tudinem, non est impossibile ei assequi eam: sed impossibile est
 quòd eam assequatur in bonis præsentis vitæ: ergo ipsa manet
 post præsentem vitam. Quòd in bonis præsentis vitæ beaitu-
 dinem non assequatur, sic potest ostendi: Possessores bonorum
 corporalium, aut amant ea, aut non amant. Si non amant, ergo

sunt eis oneri, & nō assequuntur felicitatē in eis. Si verò amant ea, ergo sunt vniti eis per amorem, & sunt obnoxij omnibus passionibus quibus illa subiacent. Amans enim necessariò compatitur amato propter vnionem amoris, si passio rei amata ad ipsum per apprehensionem peccauerit. Ergo nec in isto casu felicitatem in bonis istis assequuntur. ¶ Item nobiliori virtuti nobilior competit perfectio. Ergo quum vires animæ quibus homo antecellit bruta animalia, nobiliores sint viribus illis quas communicat cum brutis, eis competit perfectio nobilior. Ergo felicitas alia erit animæ rationalis secundum vires illas nobiles, quàm sit ea quæ est secundum vires inferiores, quæ est in bonis presentis vitæ. ¶ Præterea quæ nobilis pars animæ habeat proprias suas operationes & propria gaudia, & propriam libertatem, & securitatem, habebit ipsa propriam felicitatem non in bonis corporalibus, cum ipsa separata sit à corpore, iam ostenditur: sed in bonis spiritualibus. ¶ Item quicquid est morti obnoxium, non est beatum: ergo quum homo in presentis vita subditus sit necessitati moriendi, in ea non est perfectè beatus. ¶ Item omnis virtus omnino separata à corpore, non est corruptibilis corruptione corporis: sed vires quæ sunt propriæ animæ rationalis, intellectus scilicet & voluntas, omnino sunt separata à corpore: ergo non sunt corruptibiles corruptione corporis. Maior multipliciter probatur. Primò sic: Vniuersa corpori siue operans per organum, operatur secundum proprietatem & possibilitatem organi tantum: vt visus non indicat de sapore, vel sono, sed de colore, quia color pertinet ad naturam oculi. Nullum autem organum corporale possibilitatem habet ad incorporalia. Nulla ergo vis operans per organum corporale est cognitiua nisi corporalium tantum. ¶ Præterea operatio intellectus est per abstractionē à materia & materialibus conditionibus, sed omnis operatio est secundum naturam virtutis à qua egreditur: ergo intellectus est abstractus à materia, & non habet organum corporale. ¶ Item nulla virtus est corporata, id est, parti corporis determinata, siue operans per organum est cognitiua sui: non enim potest referri vel referri se ipsi supra se: vnde nec oculus se videt, nec imaginatio se imaginatur: quum ergo intellectus se intelligat, non est incorporatus alicui, scilicet parti corporis determinatæ vnitus. ¶ Item quod cognoscitur est in cognoscente secundum naturam cognoscentis, & non secundum naturam agnoscantis: & non secundum naturam rei cognitæ: & generaliter quod recipitur

in aliquo ergo co- dum im- conditio- alicuius rationali- pori, & a- carnis, & corpore non est r- multitem- perite, li- tionem i- rationali- ad aliqua- nihil crea- rationalis n- quas hab- ralia qui- polle exe- corporali- creatura o- cui creatu- canit illu- cuncte an- poralem, i- comunica- gentia lon- in Deus o- lex verò a- est, q- com- amicus à- vniuersile- r- beant. M- iohannis v- dotio. Et- que à sol- demia vel- nō est acc- est per ere- perpetuū.

in aliquo, est in recipiente secundū naturam recipientis. Quum ergo corporalia & materialia sint in intellectu, secundum modum immaterialē, scilicet denudata à materia & materialibus conditionibus, intellectus immaterialis est, & nō incorporatus alicui parti corporis. ¶ Itē quū voluntas, quæ est propria anime rationalis, libera sit, flexibilis, & ad ea quæ sunt delectabilia corporis, & ad ea quæ sunt corpori contraria, vt sunt macerationes carnis, & ipsa mors corporalis: manifestū est, q̄ voluntas illa à corpore separata est, vnde nō est cū corpore corruptibilis. ¶ Itē non est necesse rectorem nauis mori, quum nauis dissipatur, nec militem occidi, quum equus cui insidet occiditur, nec artificem perire, licet aliquod de instrumentis eius quo ad aliquam operationem ignobilē vitur, defecerit: sic non est necesse, q̄ spiritus rationalis pereat, licet corpus, quod est eius organum quantum ad aliquas eius operationes minus nobiles pereat. ¶ Præterea nihil creatū est propter ignobilius & vilius se: ergo anima rationalis nō est principaliter creata propter operationes virium quas habet communes cum brutis, vel propter bona ista corporalia qui viliora sunt: ergo nō est necesse eam perire, licet non possit exercere operationes illas minus nobiles circa bona ista corporalia. ¶ Itē quum anima rationalis nobilior sit quacūq; creatura corporali, & Deus communicauerit esse perpetua alicui creaturæ corporali, vt corporibus cælestibus ipse communicauit illud etiam animæ rationali. Item Deus quum communicauerit animæ rationali intelligere nō solum creaturam corporalem, sed etiā creaturā spiritualem & ipsum creatorem, ipse comunicauit ei esse perpetuum, quum capacitas Dei per intelligentiā longē melior sit perpetuitate essendi. ¶ Itē quum dederit Deus creaturæ rationali vt possit habere amicitiam cū Deo, lex verò amicitia requirat bonorum cōmunionem: verisimile est q̄ comunicauerit ei immortalitatem. ¶ Præterea quis fidelis amicus à morte amicū suū non seruet, si potestate habeat: ergo verisimile est, q̄ Deus amicos suos seruet à morte quā omnino creant. Mors corporalis amicorū Dei non est mors: sed potius transitus vel transitus ad meliorem vitā. Io. ii. Lazarus amic⁹ noster dormit. Et Matt. 22. Nō est Deus mortuorū, sed viuentiū. ¶ Item quæ à solo Deo in esse producuntur, perpetua sunt, nisi sint accidentia vel formæ dependens à materia: sed anima rationalis nō est accidens, nec forma dependens à materia: sed à solo Deo est per creationem, vt prius ostensum est: ergo ipsa habet esse perpetuū. Quod ipsa nō sit accidens, sic probatur: Nullum acci-

dens nobilior est substantia: sed omne mouens & regens substantiam est nobilior & actualior, & virtuosior substantia quam mouet & quam regit: ergo nullum tale est accidens: sed talis est anima rationalis: ergo ipsa non est accidens. Quod verò non sit forma à materia dependens, prius ostensum est. ¶ Possunt etiam uti ad destructionem dicti erroris ostensione, qua vius est quidam religiosus contra philosophum quendam, qui negabat animam esse immortalem. Aut anima, inquit, est mortalis, aut immortalis. Si anima mortalis est, & credis eam esse immortalem, nihil tibi inde provenit incommodum. Si autem immortalis est, & credis eam esse mortalem, aliquid potest tibi inde venire incommodum: ergo melius est ut anima credatur esse immortalis, quam mortalis. Quia secundum Sapientem, si propositis duobus istius sit consecutiuum bonum, illius verò malum: magis est eligendum cuius consecutiuum est bonum, quàm illud cuius consecutiuum est malum. Et iuxta verbum quod Tullius refert in lib. de Senectute, Catonem dixisse: Si anima mortalis est, qui credunt eam esse mortalem, non erunt post hanc vitam qui nos confundant de contraria opinione. Si verò sit immortalis, nos qui sumus huius opinionis poterimus eos confundere quia contrarie opinionis sunt. Et hæc contra dictum errorem sufficiunt.

De errore negantium resurrectionem corporum. CAP. XXXI.

Sequitur de errore illorum qui negant corporum resurrectionem. ¶ Ad destructionem verò huius erroris, primo ponimus testimonia sacre scripturæ, deinde rationibus utemur. Legitur Exod. 3. Deus patrum nostrorum, Deus Abraham & Deus Isaac, & Jacob misit me ad vos. Quo verbo utitur Dominus Matth. 12. ad probationem resurrectionis subdens: Non est, inquit, Deus mortuorum, sed viventium. Gl. probat per hoc animabus bona vel mala quæ gesserunt recipient. item Job 19. Scio quod redemptor meus vivit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum. Et eiusdem 35. Lignum habet spem, si præcisum fuerit, rursum virescit. Et Esa. 26. Vivet mortui cui. Et Ezechi. 27. Ego intromittam in vos spiritum, & viueris. Dan. 12. Multi de his qui dormiunt in pulvere terræ euigilabunt. Ionæ 3. Si bleserit de corruptione vitam. 2. Machabe. 7. Rex mundi defunctos pro suis legibus in æternæ vite retributione suscitabit. Et in eodem: E. celo ista possideo, sed propter Dei leges hæc ipsa despicio: quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Eiusdem 11. Iulio

Iuste & religiosè de resurrectione cogitans. Matth. vii. Multa corpora mortuorum qui dormierāt, resurrexerūt. Io. 5. Procedēt qui bona fecerūt in resurrectionem vitam. Eiusdem 11. Scio quia resurget in resurrectione in nouissimo die. 1. Corinth. 6. Deus & Dominum suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suā. Eiusdē 15. Si resurrectio mortuorum nō est, neque Christus resurrexit. ibidem: Inspiciens quod tu seminas nō viuificatur, nisi prius moriatur. Item in eodem: Omnes quidem resurgemus. Itē: Oportet corruptibile hoc induere incorruptionem. Et 2. Corinth. 4. Scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum illo suscitabit. Ephes. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menturam aetatis plenitudinis Christi. Philip. 3. Qui reformabit corpus humilitatis nostrae &c. 1. Thess. 3. Nolumus vos ignorare de dormientibus. Iac. 5. Aurum & argentum vestrum aruginauit, & arugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Erit ergo caro nostra in futuro. Act. 26. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitauit? Rationibus sic potest corporum resurrectio suaderi. Omnem iustitiam iudicis iusti in cuius terra multa sūt digna premio & supplicio, quem nec fallit ignorantia, nec prohibet impotentia, necesse est quandoque conuerti in iudicium: sed talis iudex Deus est, ergo eius iustitia quādoque cōuertet in iudiciū. Sed hoc nō fit in praesenti vniuersaliter, quū mali floreat, & boni opprimantur: fiet ergo in futuro, & reddet Deus unicuique prout meruerit. Ergo hominibus qui sibi seruerūt, mercedem reddet, quod fieri nō potest nisi ipsi resurgāt. Tali argumento vsus est Barnabas ad probandam resurrectionem philocephis qui erant Roma: vt legitur in libro Clemētis. Iustum est, inquit, quemlibet seruientem alicui remunerari, & inde vt prius. Si quis tamen dicat homines posse remunerari in animabus sine corporum resurrectione, non valet responsio. Quum enim anima sine corpore homo non sit, nec remuneratio animae sine corpore est remuneratio hominis. Praeterea cū homo seruerit Deo & corporalibus operibus, & spiritualibus, & non minus Deus sit liberalis remunerando, quā homo seruendo, vtrique modo & in corpore & in anima debet remunerari. Item similitum meritorum apud eundem iudicem similis debet esse remuneratio. Ergo cum Christus seruendo patitur in corpore & anima meruerit in corpore & anima remunerari: alij similiter Deo seruientes similem remunerationem merentur. 1. Cor. decimoquinto: Si resurrectio mortuorum non

est, neque Christus resurrexit. Item in Psal. Nūquid enim vanē
 construisti omnes filios hominū: Vanē siue frustra sunt cōsti-
 tuti, si participes nō sunt beatitudinis, si moriūtur nō resurre-
 cturi. Præterea si corpus animæ compatietur: quare non conre-
 gnabit & glorificabitur? Item quum anima naturaliter appetat
 esse in corpore quod ostēdit, dolor qui in separatione & omnis
 appetit⁹ naturalis imperfecta animæ beatitudine debeat imple-
 ri, corpus tradetur ei, sine quo appetit⁹ eius naturalis nō imple-
 retur. Præterea a quum constat animæ perpetuē nō sufficere orga-
 nū, necessārio corruptibile ex prima ordinatione corpus huma-
 num non fuit tale: ergo quum per Christum restauratio perfe-
 cta fiat, perpetuum corpus animæ tradetur: fiet ergo resurrectio
 corporum. ¶ Item quū aliquæ actiones corporales sint merito-
 riæ, vt opera misericordiæ, de quibus legitur Matt. 25. caro sicut
 socia animæ est in merito: sic socia debet esse eius in præmio: &
 ex quo partem præij soluit, partē debet habere lucri: quod non
 erit, nisi caro resurgat, ergo ipsa resurget. Item corpus humanū
 finis est cæterorum corporum: ergo quum inter cæterā corpora
 quadam habeāt esse perpetuum, corpus humanum habiturum
 est esse perpetuum. Finis enim melior est his quæ sunt ad finē
 quod autem est diuturnius, melius est. Itē corpora quæ habent
 esse perpetuū: habent illud ex Dei bonitate, & ad creaturæ vti-
 litatem, non ad vtilitatem Dei, quum ipse bonorum nostrorū
 non egeat, nec ad vtilitatem creaturæ purē corporalis, quū illa
 nullius boni sit perceptiua. Item non principaliter ad vtilitatem
 creaturæ purē spiritualis, cum illa creatura corporali nō egeat:
 ergo ad vtilitatem creaturæ partim spiritualis & partim corpo-
 ralis, quæ nō videtur esse nisi homo. Si verò aliquæ creaturæ cor-
 porales propter hominem habēt esse perpetuum: multo fortius
 homo habiturus est esse perpetuū. Item aut corpus humanum
 se habet solum ad animam vt organum ad tempus necessāriū,
 aut non. Si primo modo, quæ causa est, q̄ anima tantum doceat,
 quum illud organum graue & onerosum separatur ab ea quod
 non est amplius ei necessāriū: quis sapiens doleat cū à nauis erit
 ad portum securū? Si verò non se habet vt organum solum, sed
 vt materia cū qua anima perficit speciem vnā rerū & creatu-
 ram nobilissimā: cū creaturæ minus nobiles esse perpetuum
 habeant, homo etiam esse perpetuum habiturus est. Itē quum
 anima rationalis habeat aliquas vires quæ sine corpore non
 possunt perfici, vt pri⁹ ostēsum est: aut ipsa nō perficietur omni-
 no in futuro, aut corpus ei iterū vnietur. ¶ Itē duæ causæ vnio-

nis anim
 vt per ap
 stis glori
 vix aru
 riorem n
 bus col
 bonū cor
 De prim
 mine, soe
 De errore

S Equi
 S hie v
 Cui erro
 tatem ef
 rerunt es
 quā ad
 Christian
 ctu malo
 quare er
 prouiden
 modi eri
 ne corū
 tiendo, q
 & lapidū
 rū vel pa
 numerus
 merus. Si
 quum in
 quid mir
 ad regnu
 onunt? Q
 mirum si
 num, cū
 itatē per
 ni. Mat. 7
 sa viā qu
 Quod a
 sunt
 Pa 2 s
 lens corp

nis animæ ad corpus assignantur à Gregorio Nazianzeno: vna, vt per agones certaminū quæ ei insunt aduersus terrena, celestis gloriæ hereditatem acquirat, & sicut aurum igne præsentis vitæ arumnarum probetur examine. Alia causa est, vt hæc deteriorē naturam corporis secū trahat ac sursum supernis sedibus collocet: vnde vna causa vnionis eius est bonū animæ, alia bonū corporis: vtraque autē causa requirit vt corpus resurgat. De prima pater. Iustū est enim vt caro quæ fuit socia in certamine, socia etiā sit in gloria. De secunda idem manifestū est. De errore illo, qui dicit vnumquemque posse saluari in sua fide vel lege.

CAPVT XXIII.

Sequitur de errore illo, qui ponit vnumquēque saluari in sua fide vel lege, ex quo credit eam esse bonam & Deo placentē. Cui errori occasionem dedit quod cogitauerunt tantam paucitatem esse saluandorum, si soli Christiani boni saluaretur. Dixerunt enim: Quum Deus non sit minus pronus ad miserandū quam ad puniendū, quomodo tam pauci saluabuntur, scilicet Christiani, & illi non omnes, sed solū boni, qui pauci sunt respectu malorū? Multitudo etiā Iudeorum & gentiliū damnabitur: quare ergo Dei misericordia tantā multitudinem creauit, quā prouideret eam damnandam? Et dicendum est contra huiusmodi errorem, quod nō est mirū, si pauci sint saluandi cōparatione corū qui sunt dānandi: viliorū enim semper est maior multitudo, quā pretiosorū: vt ferri & plumbi, quā auri & argenti: & lapidū communiū, quā gemarum: & quereuū, quā cedrorū vel palmārū. Et maior est aceruus paleę quā grani, & maior numerus stultorū quā sapientiū. Ecc. 1. Stultorū infinitus est numerus. Sic multi sunt vocati, pauci verò electi. Mat. 20. Præterea quum in tāta multitudine hominū pauci sint reges tēporales: quid mirū si pauci habitari sunt regnū caeleste? Itē quum pauci ad regnū calorum venire curent: quid mirum si pauci perueniant? Quomodo enim peruenient, si peruenire nolunt? Itē quid mirum si pauciores ascendant in celū, quā descendant in infernum, cū facilius sit descendere quā ascendere? Et sic pauciores intrāt per angustā portā paradisi, quā per latam portā inferni. Mat. 7. Intrare per angustā portā: quia lata est porta & spatiosa via quæ ducit ad perditionē, & multi sunt qui intrāt per eā. Quod angusta porta & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.

FALSA S dicti erroris, sic potest manifestari. Si aliq; volens corporaliter ambulare, nollet præuidere vitæ pericula cum

posset, sed oculis clausis aut avertis à via vellet incedere, merito imputaretur sibi si quid ei mali ex hoc accideret. Itē si quis vellet ire ad aliquem locum viam ignorans, & peritum habens qui viam ostenderet, & ducatum praberet, & nollet sibi viam ostendi vel ducatum præberi: merito imputaretur ei si quid mali ei ex hoc accideret. Hæc duo cuiuslibet animus bene dispositus audita approbat: igitur cum pericula spiritualia magis sint periculosa, & ideo magis cauenda: si quis circa illa negligens fuerit præuidenda vel præcauenda merito ei imputabitur, cum periculum ceciderit ex negligentia quærendi viam veritatis & salutis, vel ductu propria rationis, vel quærendo ab alio quem circa eam credit esse adeo instructum, vel implorando diuinum auxilium, cū aliud consilium ei desit, negligentia est culpabilis & damnatione digna. Vnde de illo qui ignorans est ex negligentia huiusmodi, verum est illud 1. Corin. 14. Ignorans ignoratur. Dauid: Noluit intelligere vt bene ageret. Gl. Potuit intelligere vt bene ageret, sed noluit: itaque veniam nō habet. Ambrusius: Qui possent seipse si vellent studium, adhibere, nō vellent sed cōtemptores iudicabuntur. Si verò aliquis seductor sub prætextu catholici doctoris alicui simplici errorem prædicat, pie credendum est, quod Deus cor simplicis auertet, ne illi errori sibi periculoso credat, nisi negligentia eius vel alta culpā obsistat: custodit enim Deus omnes diligentes se, vt legitur in Psal. Et prouerb. 1. Custodiet rectorum salutem & proteget simpliciter gradientes. Idem intelligendum est in illo casu in quo aliquis inuenit doctores contrarios, vnum fidelem & alium infidelem: nec sufficit ex proprio sensu, vel ex dictis eorum, vel ex vita discernere cui potius credendū sit. Dei enim misericordia ei non deerit, nisi in pulsando ad eam negligēs fuerit. Infideles verò negligentes valde sunt, & inuestigando per seipsos laborem veritatem, & inquirendo ab aliis & implorando diuinum auxilium, & in faciendo veritatem quam ipsi nouerūt. Qui verò negligit facere bonum quod nouit faciendum, non meretur accipere notitiam faciendi id quod nondum nouit. Qui verò talē intellectus quod iam accepit fideliter negotiatur, dignetur est vt talento eius addatur. Matth. 25. ¶ Si verum esset quod dicitur nunc qui sunt prædicti erroris, nihil esset vitium, vel vitium simpliciter. Credenti enim de virtute, q. esset vitium, vitiosum esset agere secundū virtutem. Et credenti de vitio q. esset virtus, esset virtuosum agere secundum vitium. Secundum hoc idem dicitur beret error erranti, quod veritas eam cognoscenti. ¶ Quædam

reilia ad
ostium
creauit
damnan
multit
futuros
gitorem
Dei mis
clam qu
miserico
pris bene
ibus rec
calefacit
tribuit:
sunt Deo
hoc mer
reminat.
rum: No
sepulch
gustinus
melius v
si mali, n
nem, & n
posuit ti
tuam: d
placuerit
bonitate
rum. In a
perfecte
to plus a
gaudebu
tur iust
clam cat
scilicet n
gorius:
palcitur:
tam no
ti, sua qu
bit scilic
pior, & in
magis in
vili

vilia ad destructionem dicti erroris, require supra in cap. vbi
 ostensum est, quod vnica sit fides vera. ¶ In hoc vero quod Deus
 creauit tantam multitudinem hominum, quam prouidebat esse
 damnandam, mirari debeo diuitias bonitatis Dei, quæ tantæ
 multitudini tot & tanta dedit bona, quæ tamen prouideret eos
 futuros ingratos. Mireris etiam peruersitatem hominū, qui lar
 gitorem omnium bonorū donis eius impugnant. Nec solum ad
 Dei misericordiā debes habere oculum, sed etiam ad Dei iusti
 tiam quæ nō minor est quàm eius misericordia, quæ illos quos
 misericordia creat, pascit, & regit, & seruat, ingratos de acce
 ptis beneficiis merito damnat. Quid mirum si iustitia peccato
 ribus redit, quod meruerunt? Nemo miratur de hoc quod ignis
 calefacit vel sol illuminat, vel Dei misericordia bonis beneficia
 tribuit: sic mirari non debes, si iustitia Dei eos qui rebelles
 sunt Deo, punit. Non miratur aliquis, si quod seminat aliquis,
 hoc merat: sic mirandū non est, si peccatores mala merant quæ
 remanēt. Eccl. 7. Noli facere mala, & nō te apprehendent. Et ite
 rum: Non semines mala in sulcis iniustitiæ, & non metes ea in
 sepulchrum. Galat. 6. Quæ seminauerit homo, hæc & metet. Au
 gustinus: Dicit aliquis: si Deus vellet, isti boni essent: sed
 melius voluit, vt quod uellent essent: si boni, non infructuose:
 si mali, non impune. Eccl. 15. Deus ab initio constituit homi
 nem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et paulo post. Ap
 posuit tibi aquam & ignem, ad quod uolueris porrige manum
 tuam: ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod
 placuerit ei, dabitur illi. Mirari etiam debes sapientiam &
 bonitatem Dei, qui pœnis malorum utitur ad bonum electo
 rum. Inæstimabile enim gaudium erit electis in futuro, cum
 perfectè agnoscent pulchritudinem diuinæ iustitiæ: quam tan
 to plus amabunt, quanto amplius agnoscent, & tanto amplius
 gaudebunt, quanto amplius agnoscent & amabunt. Psal. Lata
 bitur iustus cum uiderit vindictam. Item Misericordiā & iudi
 cium carabo tibi Domine. Duplex erit materia carus saluatis,
 scilicet misericordia electorum, & iudicium reproborum. Gre
 gorius: Omnipotēs Deus quia pius est, miserorū cruciatū non
 pascitur: quia autem iustus est, ab iniquorum ylrione in perpe
 tuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputa
 ti, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid arde
 ntis scilicet vt iusti omnes & in Deo videāt gaudia quæ perci
 piūt, & in illis respiciāt supplicia quæ euaserūt: quatenus tanto
 magis in æternum diuinæ gratiæ debitores se esse cognoscant,
 quanto

quanto in aeternum mala puniri conspiciunt quae eius adiutorio vicerunt.

De errore illorum, qui dicunt animas in mortali peccato decedentes non puniri aeternaliter. CAP. XXIII.

Sequitur de errore eorum, qui dicunt animas, quae in peccato mortali decedunt, non puniendas aeternaliter. Qui error valde periculosus est: funditus enim destruit sapientiam, & honorat in cordibus hominum, cum euacuet timorem Domini, qui est principium sapientiae. Prouer. 1. Et sine quo non est iustificatio. Eccl. 1. Timor Domini expellit peccatum: nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Error iste dum impunitatem hominibus promittit, promittit ad peccandum in eis efficere. Impunitas enim est nutritrix transgressionum: ut ait Bernar. Huic errori occasionem dare potest illud Matt. 7. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. & illud Apo. 18. Quantum glorificauit se & in deliciis fuit: tantum date ei tormentum & luctum. Non esset, inquiunt, mensura poenae secundum mensuram culpa, si peccato momentaneo poena aeterna redderetur. Sed verba praedicta sic intelligenda sunt, ut sit comparatio in genere, ut qui multum peccauit, multum puniatur, & qui minus peccauit, minus, & qui amplius, amplius: non quod sit necesse poenam esse aequalem culpa secundum durationem, imo poena quantum ad durationem multo maior potest esse, quam culpa. Sicut multipliciter potest ostendi. Et primo per poenas ab humano iure positas, quae multo amplius durat: quae peccata, pro quibus inflata sunt, durauerint. Aug. 21. li. de ciuitate Dei: Octo genera poenarum in legibus esse scribit Tullius, damnum, vincula, verbera, talionem, ignominiam, exilium, mortem, seruitutem. Quod horum est quod in breue tempus pro cuiuslibet peccati celeritate coeetetur, ut tanta vindicetur morula, quanta deprehenditur perpetratum, nisi forte talio? Demum bellum acquirit perpetuam seruitutem. Praeterea cum perpetratio peccati vulneratio spiritualis sit, quid mirum si a vulneratione breuissimi temporis relinquatur vulnus multae durationis, aut etiam mors, a qua non est regressus ad vitam miraculosus? Itaque cum perpetratio peccati casus sit in profundum, quid mirum si casus iste breuissimo tempore fiat, & tamen qui sic cecidit in profundo multo tempore maneat? Itaque cum perpetratio peccati transgressio sit legis, non est mirum, si mutilatio quae perpetua est, naturaliter pro illa infligatur, cum etiam perpetratio peccati ligatio sit peccatis. secundum illud Prou. 5. Fumus peccatorum suorum quisque constringitur: non est mirum si illi qui ligatus est breui tempore diu ligatus maneat. Item cum peccator

cator breui voluptate se vendat: quid mirū si emptori eius acquiratur ius perpetuū? Præterea cū nō minor sit Dei iustitia quā misericordia, nec minus sit æterna: quare minatur quis q̄ Dei iustitia æternaliter puniat malos, & non miratur q̄ Dei misericordia æternaliter remunerat bonos, cū parium causarū partes soleāt esse effectus? Præterea per se notum est, quod qui addit super peccatum suum contumaciā, seu impenitentiam, auget meritū & pœnam, & quantum durat iniuria, debet durare & pœna: quia ergo existēs in inferno addit super peccatū suū contumaciā vel impenitentiam (nulla enim vera pœnitentiā vel emendatio est apud inferos) & tādū durat Dei iniuria, quandiu ei non emēdatur: meritū durabit semper ipsius pœna. Præterea peccator peccauit in suo æterno vsque ad mortem in peccato perseverando, ideo merito punietur in æterno Dei. Petr. 4. libr. Dialog. Scire velim quomodo iustū sit, vt culpa quæ cum fine perpetrata est, sine fine puniatur. Greg. Hoc rectē diceretur, si distinctus iudex non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cū fine deliquerūt, quia cū fine vixerūt. Nam voluissent veiq̄, si potuissent, sine fine viuere, vt potuissent sine fine peccare. Ostendūt enim, quia in peccato semper viuere cupiūt, qui nunquam desinūt peccare dū viuunt. Ad magnam ergo iudicātis iusticiā pertinet, vt illi nūquā careant supplicio, qui in hac vita nunquam voluerunt carere peccato. Aug. Quia æternā habere voluit peccati perfruitionem, æternā inueniet vindictæ seueritatem. Itē maculatio imaginis diuinæ semper manebit in anima damnati: vnde cū peccatum quantum ad maculā semper maneat, pœna peccati merito semper manebit Aug. Meritū in cælesti ciuitate imaginē ipsorū ad nihilū rediget Deus, qui in sua terrestri ciuitate imaginē ipsius ad nihilū redegerunt. Item quāto minus bonū est Deo quod ei præferatur, tanto maior, ei contumelia inferatur. Cū ergo omne quod est vel esse potest, in infinitū minus bonū sit Deo, quicquid ei præferatur, infinita contumelia inferatur ei: omni autē mortali peccato aliquid ei præferatur. Peccare enim est: secundum Augustinum, spreto incommutabili bono bonis commutabilibus adherere. Omni ergo mortali peccato inferatur Deo infinita contumelia: merito ergo à Deo pro quolibet mortali inferatur infinita pœna. Itē si quis peccaret in aliquem æquale sibi, aliquantum peccaret in eum: & si simile peccatum committeret in maiorem, magis peccaret, vt si in sacerdotem: & si in maiore sacerdote, vt in episcopū, & tūc magis peccaret: ergo si peccat in Deū, qui in infinitū maior est,

quo

quolibet puro homine, in infinitum magis peccat. Cū ergo in finitū sit peccatum in quo quis contemnit Deū, meritō infinita pœna ei debetur. Itē obligationes & transgressiones proportionales sunt: qui enim æqualiter tenetur ad aliquid faciendum, æqualiter peccant non faciēdo illud: sed obligatio qua quis tenetur Deo obedire & seruire, infinita est: ergo culpa transgressio- nis est infinita. Quōd obligatio sit infinita, sic probatur: Nō est possibile q̄ creatura rationalis liberet se à debito obediendi & seruiēdi Deo: cū ergo obligatio illa sit intransibilis, infinita est.

¶ Præterea si quis dedisset mille marcas gratis alicui, aliquan- tūlū esset obligatus ei: ergo cū solus oculus vel lingua in in- finitū pretiosior sit mille marcis auri, in infinitū magis obligatus est homo Deo ratione solius oculi vel linguæ, quā esset ra- tione mille marcarū auri. Quid ergo erit de obligatione qua est ratione toti⁹ corporis, & quid de illa que est ratione animæ, quæ in infinitū est melior corpore? Pater ergo quōd obligatio obediendi vel seruiēdi Deo infinita est. Item si anima ratio- nis non deberet durare nisi per diem vnam, tamen esset obligata Deo ratione diurnæ vitæ aliquantā obligatione: & si per dies dies ratione vitæ duorū dierum esset obligata duplo maiori- sic ascendēdo. Ergo ratione infinitæ vitæ obligata est Deo obli- gatione in infinitū maiori. Quū ergo obligatio infinita sit, culpa transgressions est infinita: & ideo meritō debetur ei infinita pœna. Itē quū opera Dei vniuersa cōpleta sint, opera iustitiæ eius diminutionē nō habebunt: & sicut retributiones eius per- petuæ erunt, ita & vindicta & pœnæ perpetuæ erunt. Præterea quū mala merita omnino nostra sint, bona verò merita Deo omninō sint Dei, magis debetur nobis de iustitia pœnæ malis meritorū, quā bonorū præmia: ergo magis sumus puniendi de iustitia pro malis meritis, quā remunerandi pro bonis. Si ergo æternaliter pro bonis aliquis est remunerandus, æternaliter pro malis erit aliquis puniendus. Item proportionalia sunt peccati pœnis: si ergo non est cōparatio peccati ad peccatū, nō erit cō- paratio pœnæ ad pœnam. Cū ergo nō sit comparatio peccati eius qui furatus est quē, & peccati eius qui occidit hominē in- nocentē, non erit cōparatio pœnæ ad pœnam: ergo si pœna primi peccati est tēporalis, pœna secundi erit perpetua: ergo Deus aliquos perpetuō punit. Si fortē ad hoc dicatur q̄ licet possi- le sit aliquē mereri pœnā æternā: tamen clemētia Dei nō iustit- neret eū puniri tāta pœna: Quærimus ab eo, vtrum substat Deus eū puniri aliqua pœna, vel nulla. Si nulla, euacuatur de iustitia

iustitia
beo pro
ratione
respectu
videndū
truncat
sa esse v
ret sola
Item loq
tum no
tur, qua
ista mal
ille nun
animi, s
tur in p
tur. gl. C
na. Itē r
re sine f
tur à fr
summit
& illi m
re imm
flexibili
tempor
re, long
Nouī T
re supra
elle in c
penite
æterna
summe
tunc pun
in præse
pas ope
Ecclesia
quia nec
ros quō
ergo qu
Matth. 7
cus: Sic
dulcedi

iustitia. Si aliqua, ergo vel temporali vel aeterna. Si aeterna, habeo propositum. Si temporali, quum poena temporalis comparatione aeternae minus sit quam leuatio vni⁹ festucae de terra, respectu excoriationis vel detractionis capitis. Sicut iudex de videndo esset, si eum qui meruisset excoriationem vel capitis detractionem, puniret leuatione festucae de terra: sic ridiculosa esse videretur Dei iustitia, si debitorem poenae aeternae puniret sola poena temporali: vnde adhuc euacuaretur Dei iustitia. Item legitur Esaiae vlt. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Hieronymus: Ignis ille tandiu succenditur, quandiu habet materiam qua vorax flamma pascatur. Materia ista mala voluntas est quae semper viuet in damnatis: ideo ignis ille nunquam extinguetur. Augu. Voluntas puniatur siue supplicio animi, siue corporis, ut quae delectatur in peccatis, ipsa plectatur in poenis. Io. 20. Luctus quae fecit omnia, nec tamen consumetur. gl. Cuius vita mortua fuit in culpa, eius mors viuet in poena. Itē nō consumetur in morte: sed vt sine fine crucietur, viuere sine fine compellitur. In Psal. Mors depascet eos. gl. Hoc dicitur à simili iumentorum, quae non radicitus herbas vellunt, sed summitates capiunt: vnde iterum herbae nascuntur ad pastum. Sic & illi morte repasti reuiuiscunt, quia non desiciunt. Greg. Morte immortaliter morientur impij. Bernar. in Epistolis: Ob hoc inflexibilis & obstinatae mentis punietur aeternaliter malum, licet temporaliter perpetratum: quia quod breue fuit tempore vel opere, longum esse constat in pertinaci voluntate. Auctoritates Noui Testamenti quae poenarum aeternitatem ostendunt, requirunt supra in ea, vbi destruitur error eorum qui ponunt animas nō esse in corporibus humanis, sed daemones inclusos, vt ibi agant poenitentiam. ¶ Item merito poena aeterna punietur, qui gloria aeterna à malo reuocari noluerunt. ¶ Item quum Bonitas Dei summè odiat malum, sicut summè diligit bonum: ipsa aeternaliter puniet malum, sicut aeternaliter remunerabit bonum. Item in presenti tempus est operandi: in futuro verò non erit tempus operandi, sed pro opere facto hic mercedem recipiendi. Ecclesiast. 19. Quodcumque potest manus tua, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos quò tu properas. Non metet ibi aliquis quòd hic nō seminavit ergo qui malè vixit hic, & in malitia vitam finiuit, nō saluabitur. Matth. 7. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic ex malitia vitae quam hic aliquis habuit, nō colligit ibi dulcedinem praemij. Merita etiā ibi mutari non poterunt. Eccles.

ii. Si ceciderit ligauit ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. Greg. 4. lib. Dialog. Qualis hinc quicquid egreditur, talis in iudicio presentatur. Et ut breuiter dicamus, vita presentis disponit de futura: unde quum futura vita sine fine, eò quòd animæ sint immortales: presentis vita preparat futura vel miseriam sine fine, vel felicitatem sine fine.

De errore ponentium animas in charitate decedentes, nulla pœna purgatoria puniri. Et primo de errore illorum qui dicunt nullum peccatum esse veniale. CAP. XXV.

Sequitur de errore illo quod ponit animas eorum qui in charitate decedunt, nulla pœna purgatoria in futuro puniendas. Quod error habet tres errores sibi annexos. Primus est, quod nullum peccatum est veniale. Secundus est, quod quando dimittitur culpa, dimittitur & pœna: quòd si decedat, nulla pœna purgatoria punietur. Tertius, quòd suffragia ecclesie non profint mortuis. Circa primum errorem notandum est, quòd qui sunt illius erroris, non sentiunt de Domino in bonitate, cum credant eum pro quacunque offensa seruis suis irasci ad mortem. Dicunt enim omne peccatum esse mortale. Et est error iste improbabilissimus. Non enim est verisimile, quòd pater misericordiarum pro quacunque offensa filios suos exheredet. Item verisimile est quòd sicut habet gladium mortis aeternæ, quo vitur in seruos maleuolos pro magnis offensis: sic habeat virgam correctionis vel purgationis transitorie, qua pro leuibus offensis utatur in filios suos. Et sicut non omnis infirmitas vel vulnus corporale ad mortem est: sic nec omnis infirmitas spiritualis mortalis est. Item sicut non omnis casus corporalis est ad contractionem colli, ita nec omnis casus spiritualis ad mortem est. Proverbiorum 24. Septies in die cadet iustus & resurget. Poeta: Qui cadit in plano, tamè hoc vix euenit quàm: Sic cadit, ut tacta surgere possit humo. Non proiciuntur vasa pretiosa omnino pro quacunque iniquatione, sed purgantur. Sic nec anima. Et si in morte in aliqua immunditia ueniuntur: non tamen pro quacunque damnantur. Item si omne peccatum mortale est, cum omne dictum, vel factum, vel concupitum contra legem sit peccatum: omne factum dictum, vel concupitum contra legem Dei, erit peccatum mortale: ergo ieiunare vel eleemosynam dare propter inanem gloriam, est mortale peccatum. Et breuiter quum aliquid fiat, de quo Deus dicit ne fiat, erit mortale peccatum: quòd si verum est, nullus erit sine mortali peccato. Item quum opus virtutis sit immediate opus vitij seu peccati erit, quòd erit in superbia

re vel diminutione: si verò omne tale opus est mortale peccatū, ergo quicūq; in cibo excedet & potu, mortaliter peccabit. Item quum malū sit priuatio modi, vel spei, vel ordinis, omne opus quod erit priuatū modo seu mensura debita, erit mortale peccatum: peccatū enim & mortale peccatū conuertibilia sunt, secundū hunc errorē. Ergo quicūq; nimis amat filios suos, mortaliter peccat. Itē cum dicere alicui conuitiū subito ante perfectam deliberationē rationis malū sit: sic erit similiter mortale peccatū. Et idē erit in aliis operibus prohibitis, quod ante perfectam rationis deliberationē mortalia peccata erunt. Et secundū hoc nullus est in presentī vita qui vniuersaliter caueat à mortali peccato. Præterea in multis locis loquitur Sæcra scriptura de peccato, quæ non possunt intelligi de illo mortali. Et exempli causa de paucis tangemus. Legitur Prou. 10. In multiloquio non deerit peccatū. nō potest hoc intelligi de mortali peccato: quia multoties est multiloquiū sine mortali. Item Eccl. 11. Si diues fueris, nō eris impunis à delicto. Et Matt. 12. de omni verbo otioso quod locuti fuerint homines, reddet rationē de eo in die iudicij: ergo omne verbū otiosum peccatū est; sed nō omne verbū otiosum est mortale peccatū: ergo aliquod peccatū est veniale. Itē 1. Cor. 3. Fundamentū aliud nemo potest ponere, præter id quod positū est, quod est Christus Iesus. Si quis autē super ædificat super fundamentum hoc aurū, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnū, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim Dñi declarabit, quia in igne reuelabitur. Ligna, fœnum, stipula, venialia grossiora vel leuiora intelliguntur: sicut patet ex his quæ sequuntur. Vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificauerit, mercedē accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentū patietur: ipse autē saluus erit, sic tamē quasi per ignē. Itē legitur 1. Ioan. 1. Si diximus quoniā peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. De mortali peccato nō videtur hoc posse intelligi, cum illud nō sit in amicis Dei. Itē eiusdē, distinguit Iohānes peccatū ad mortē, & peccatū non ad mortē. Est ergo aliquod peccatū mortale, & aliquod quod nō est mortale. Item in Psal. Omnis homo mendax, quod mendaciū mortale intelligi non potest. Et Eccl. 7. De negligentia tua purga te cum paucis.

De errore poenitentium, quod quando dimittitur culpa, amittitur & pena, propter quod non oportet purgari.

CAP. XXVI.

Circulosus est, quum occasionē det peccatoribus ad Deum

m

tardius conuertendi. Facit enim paris conditionis quantum ad in-
punitatem eos qui conuertuntur in fine vite suae, & eos qui con-
uertuntur in iuuentute: nulla enim poena secundum eos venit
post mortem punitur. Error iste valde est improbabilis. Si enim
sacramentum poenitentiae delet vniuersaliter culpam & poenam
sicut sacramentum baptismi: sic sacramentum baptismi non re-
ratur, ne facilitas veniae homines faciliores faciat ad pecca-
dum: sic sacramentum poenitentiae non debet iterari. Item ad quod
monet Euangelium ad faciendum dignum fructum poeniten-
tiae, Matt. 3. si quum aliquis poenitet, vniuersaliter dimittitur
poena sicut & culpa? Poenitentia dum aliquis est in mortalitate,
est meritoria: postquam mortale dimissum est, non videtur esse
necessaria, quantum ad solutionem a poena: quum iam ille qui
peccauerat, secundum eos, nullius poenae sit debitor: quare
ergo tantum scriptura sacra monet ad poenitentiam? Item quod
causa est, quod his qui magis peccauerunt, maior poenitentia
iniungatur, si tota culpa cum tota poena dimissa est? Itē constat
quod antiqui patres multa poena puniti sunt, & in exilio huius
mudi, & etiam post mortem, licet culpa mortalis esset eis dimissa.
Fuerunt enim in inferno, donec Christus eduxit eos: secun-
dum illud Osee 13. Morsus tuus ero inferne. Act. 2. Quem De-
minus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossi-
bile erat illum teneri ab eo. Et Apocal. 1. Fui mortuus, & resur-
sum viuens in secula seculorum, & habeo clauis mortis & inferni.
Et ad Colo. 2. Delens quod aduersus nos erat chirographum
decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio
affigens illud cruci, expolians principatus & potestates terrae
xit confidenter. Et in Psal. Ascendens in altum captiuam duxit
captiuam tatem. Si illi debitores fuerunt poenae post dimissionem
culpa: videtur quod non semper dimittatur tota poena. Prae-
terea si hoc esset, videretur euacuari iustitia Dei, & esse de-
culpa sine decore debitae vindictae. Item poena proportionalis
est culpa: sed cum peccator non imponit finem culpae suae, debet
tur ei poena infinita & acerbior secundum quod culpa maior fuerit:
ergo cum peccator poenitendo imponit finem culpae, debet
tur ei poena finita & transitoria, & maior vel minor secundum
quod culpa maior vel minor fuerit. Praeterea cum Deus potius
potius voluerit quod proprius filius poenam transitoriam pro
nere humano solueret, quam quod ipse eam remitteret, non est
verisimile, quod ita de facili poenam peccatoribus remittat: quod
saltem poena transitoria eos puniat. Bernardus: Qui non poenitet

filio, nunquid parceret figmento? nunquid parceret seruo nequam?
 Si forte dicatur quod pœnitentes de peccatis in presentî pu-
 niendi sunt in futuro: non ergo Dei misericordia magis propi-
 tia erit his qui differunt conversionem suam vsq; in finem vi-
 tæ quàm his qui in iuuentute conuertuntur: cum à primis pœ-
 nam non exigat, & ab aliis exigat: & sic benignior erit Deus in
 contemptores benignitatis suæ, quàm in alios. Rom. 2. An di-
 uitiis bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contempnis?
 ¶ Falsitas huius erroris aperte apparet ex illo verbo 1. Cor. 2. Si
 cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus
 erit: sic tamen quasi per ignem: ergo, aliqui saluandi in futuro
 punientur. Præterea nonne aliquis decedere potest cum nimio
 amore filiorum vel presentis vitæ inuitus moriens quem mors
 non videtur purgare cum eam volens nō recipiat, qui necessa-
 riò post mortem purgabitur, & sic purgatus saluabitur? In Psal.
 Transiimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium.

De errore pœnitentium quod suffragia Ecclesiæ non presint de-
functis.

cap. XXV. II.

Circa tertium errorem, qui ponit suffragia Ecclesiæ non
 prodesse mortuis, norandum quod valde deestabilis est,
 cum in mortuos sauiat. Quantum enim in se est, succursum
 Ecclesiæ aufert mortuis qui igne purgatorio cruciantur. Ipse
 facit contra istud Eccles. 7. Mortuo ne prohibeas gratiam. Si
 peccaret qui prohiberet, elemosynam dari ei, quem crederet
 esse indigentem, vel etiam de quo dubitaret verum esset indi-
 gens: multo fortius peccant isti qui impediunt ne subueniatur
 eis qui igne cruciantur. Prouerb. 3. Noli prohibere benefacere
 eum qui potest: si uales, & ipse benefac. Falsitas huius erro-
 ris in parte apparere potest ex prædictis, cum prius ostensum
 sit aliquem posse decedere cum venialibus, & cum debito pœ-
 næ transitorie pro mortali: quia verisimile est quod Ecclesia
 pœnam illam possit soluere pro illis qui decesserunt exemplo
 capitis sui, scilicet Christi, qui peccata nostra tulit super li-
 gnum. 1. Petr. 2. Gala. 6. Alter alterius onera portate, & sic adim-
 plebis legem Christi. Item cum ad preces sanctorum aliqui-
 bus det Deus gratiam, & remittat pœnam æternam, verisimile
 est quod ad preces eorū remittat pœnam purgatoriam. Item ad
 lacrymas Mariæ & Mariæ suscitauit Iesus Lazarum. Io. 11. Et
 ad preces Petri suscitatur Thabita à morte. Act. 9. Ergo ad ora-
 tiones sanctorum remittitur pœna purgatoria mortuis. Ad idē
 facit quod legitur 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio

pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Et x. Corin. 1. si
 mortui non resurgunt, quid facient qui baptizantur pro mor-
 tuis? Si omnino nō resurgunt, vt quid baptizantur pro illis? Ba-
 ptizari pro mortuis est facere opera quæ habent purgare. Et
 Ioan. 5. Qui scit fratrem suum peccare peccatū nō ad mortem
 peccat & dabitur ei vita peccati peccatum nō ad mortē. Est pec-
 catū ad mortē, nō pro illo dico vt roget quis. Cū pro peccato
 maximis viuentiū rogandū sit, vt Stephanus rogauit pro lau-
 datoribus suis, & Christus pro crucifixoribus suis: non videtur
 intelligendū esse de oratione pro viuuis, quod dicit Ioan. Non
 pro illo dico vt roget quis, sed pro defunctis in vo-
 catione mortali non est orandum vt saluentur: sed pro defunctis in vo-
 catione mortali. Vnde super illud: Est peccatum ad mortem, non pro-
 lo, &c. dicit inter si. Qui in hac vita non corrigitur, post mortem
 eius frustra venia postulatur. Item Iac. vlt. Orate pro iniuis
 saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua: cū
 oratio effusa in terra in celo poneretur, iuxta verbū Gregor.
 eodem modo & in purgatorio operabitur. ¶ Ad idē valet quod
 legitur beatum Andream dixisse domino, cū Deus differret
 audire eum orantē pro quodam sene, qui in peccato carnis
 ad septuagesimū annum fuerat. Domine Deus pro mortuis
 retinemus pietatem tuam: & nunc iste qui te nosse desiderat,
 non saluabitur. Tunc venit vox de celo ad eum, diceas. Om-
 nes Andrea pro sene. Si ad preces beati Andrea Deus homi-
 inuenerat in peccato dedit gratiā, verisimile est quod ad pre-
 ces Ecclesie remittat penā purgatoriam. Præterea quid obstat
 quod preces Ecclesie his qui decesserunt in charitate, non po-
 sunt valere, cū Ecclesia sit in quo mereri potest? Illi autē
 in charitate decesserunt: cū sint amici Dei, in statu sunt in quo
 sunt digni hoc beneficio: Habent enim Dei gratiā, & in
 gloriā expectant. Adhærendo etiam corpori Ecclesie, tanquam
 membra dum viuerent dignos se fecerunt, & quodāmodo
 fuerunt, vt tales preces eis valerent, si pro eis fierent. Cibus cor-
 poris cōmunis est omnibus mēbris quæ sunt in corpore. Vnde
 cū illi qui sunt in purgatorio, mēbra sint Ecclesie & membra
 indigentia, merita Ecclesie se debent extendere ad eos. Præterea
 ea eodem spiritu sancto viuificantur membra illa, quo viuifi-
 cantur membra quæ adhuc sunt super terram: ergo remissa
 culpæ vel penæ, quæ donum est Spiritu sancti, debet se exten-
 dere ad ea. Quod innuitur à Domino Matth. 12. Qui dixerit
 dominus, contra spiritum sanctū verbū, non remittetur ei in

in hoc seculo; neq; in futuro. In qua sententia, ut ait Greg. in 4. lib. Dialog. datur intelligi quasdam culpas in hoc seculo, quasdam vero in futuro posse laxari: quod enim de vno negatur, consequenter de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus oriosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab istis agitur quæ culpam qualiter declinare debeant sciunt. Præterea hoc ipsum pertinet ad gloriam Dei, quod ad preces sanctorum tales mortui à pena liberentur. Deus enim gloriosus est in sanctis suis. Nec est contrarium diuinæ iustitiæ, quod ipse impleat voluntatē amicorum suorum, qui voluntatem ipsius pro posse suo implent. Idem enim velle idemque nolle, ea demum vera amicitia est, ut ait Sapiens 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, quod quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo facimus.

De causis errorum, quæ sunt octo ad præsens. CAP. XXVIII.

DESTRUCTIS erroribus qui catholice fidei aduersantur, rãgendum est de causis errorum. De quibus octo assignare sufficiat. Prima est ignorantia capacitatis intellectus humani. Quidam enim nō attendentes limitatum esse intellectū humanum, credunt eum capacem esse omnium & ideo credunt illud nō esse quod ab eo nō capitur. Sicut si aliquis crederet circulū solis omninã continere, ipse crederet illa nō esse quæ infra circulum illum non continentur. Similis error est illis qui credunt nō posse esse scientiã de magnitudine solis, & lunæ, & stellarum, quia ipsi nō habent eam. Secunda est auersio intellectus à credendis, & ab his quæ possunt hominem inducere ad credendum, & conuersio ad errores. Quidam enim sic amant errores suos, ut contraria eis non velint cogitare, vel audire. Prouerb. 18. Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris quæ versantur in corde eius. Non est datum homini videre post tergum suum, nec videre sine instruita: sic nec intelligere ea à quibus intellectus se auerit. Nolunt audire qui sunt in erroribus aliquid de mirariis nec sacra eloquia, nec rationes doctorum quibus possent ad veram fidem induci: ideo non est mirum, si remanent in erroribus suis. Tertia est rerum subtilitas, & intellectus grossities. Qui turbidum habet visum, pilum qui ab aliis videtur non videt, sed non ideo contendere debet eum ibi non esse: non videt visus humanus, quicquid videt aquilinus. Quarta

est distantia à credendis: quidam enim commorantur in sensibilibus qui longè sunt à credendis, quæ sunt inuisibilia, nõ appropinquantes ad illa, nec studio, nec exercitatione: ideo non est mirum, si illa nõ vident. Ipsi sensum volunt habere ducè ad credenda, qui cæcus est quancũ ad ea: vnde sic disputant de spiritualibus, sicut cæci de coloribus. Bern. super Cant. Quomodo lux incassum circumfundit oculos clausos vel cæcos: sic animalis homo nõ percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Augu. Deus lux est non corporum, sed mentium: hanc lucem qui non videt, est quasi cæcus in sole. ¶ Quinta est negligentia quærendi Dei adiutorium ad ea credenda. Fides nõ est naturalis, imo est electione diuinã honoraris, & donum gratuitum. Si esset naturalis, eadem esset apud omnes: nec esset tanta dissentio de ipsa quanta est idẽ à Deo petenda est. Marc. 9. Credo Domine: sed inua incredulitatem meam. Eph. 2. Gratia estis, saluati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est. Et 1. Jo. 5. Dedit vobis sensum vt cognoscamus verũ Deum. Sicut sol non videtur nisi ex lumine suo: sic sol intelligentiã non videtur nisi ex lumine suo, scilicet ex luce gratiæ quam infundit. Sed aliqui sunt vt vesperationes solem non videntes de nocte, quando volunt quia tunc sol non lucet super terram: de die verò cum non vident, quia tunc dormiunt: sic isti solem intelligentiæ ideo non vident, quia in nocte sunt, cum ipse eis non luceat, lucem gratiæ infundendo: non tamen propter hoc affirmare debent eum non esse. ¶ Sexta est obstaculum peccati. Quidam enim immunditia operum suorum quasi obiectum manuum lumen solis intelligentiæ à se repellunt. Io. 2. 4. Ipsi rebelles fuerunt lumini. ¶ Septima est superbia, quæ est velut inflatio faciei interioris. Augu. 7. libro Confess. Timore meo separabar à te, & nimis inflata facies claudebat oculis meos. Bernardus super Cant. Super oculo veritas non videtur, sincero patet. Et super illud Hier. 49. Arrogantia tua & superbia cordis tui decepit te, dicitur. Omnis hæreticus arrogans: quia superbia facit hæreticum, ignorantia. Augu. Superbia meretur illud. Habac. 2. Quomodo vinum potantem decipit, sic erit superbus. Vnde Greg. de superbis: Tanto, inquit, à Dei luce longè sunt, quanto apud se habiles nõ sunt. ¶ Octava est affectio inordinata intellectum turbans ad contraria fidei: vt timor inordinatus, vel amor, vel odium. Affectio inordinata est velut lippitudo respectu oculi interioris. Aug. Si quis alteri digito solem ostenderit, & videre non potuerit, culpet potius oculi lippitudinem quam digito.

ostensu
gandus
ros rec
Christe
qui glo
ad Ch
nam a
quærit
gentem
uitiaru
volupte
corum
peccatu
videtur
cat. Et l
deform
etiam in
odiente
esse, & r
nis esse
sarium
esse vt
tiones q
fragia E
iuramer
tinente
dum. Sic
De di
V L
sunt fide
probata
implicit
Fides
scilicet p
potes ef
mortua
sicut fra
ner post
ficiens
quos v

ostensionem. Hanc lippitudinem purgari oportet. August. Pur-
gandus est animus, vt prospicere illā lucem valeat. Timor mul-
tos retraxit ne crederent in Christum. Qui enim credebant in
Christo, despiciēbātur ab aliis, & extra synagogam siebāt: ideo
qui gloriam amabant, & contemptrū istum timebant, nolebant
ad Christum cōverti. Io. 5. Quomodo credere potestis qui glo-
riam ab inuicem recipitis, & gloriam quā à solo Deo est, non
quaritis? Amor etiam diuitiarum & timor amittendi locum &
gentem, Iudaos impediuit ne in Christum crederent. Amor di-
uitiarum oculus est auarorum, & amor diuitiarum est oculus
voluptuosorum. Zachar. 5. dicitur de impietate: Hic est oculus
corum in vniuersa terra. Prouerbiorum 21. Lucerna impiotum
peccatum. Ideo auaro videtur aliquid licitum quod aliis non
videtur: quia auaritia est lucerna ei, secundum eam enim iudi-
cat. Et luxurioso videtur illa quā nimis amat pulchra, cum sit
deformis: quia amor facit eum errare in iudicio illo. Odium
etiam intellectum multorum à fide auertit. Multi Valdenses
odientes praelationem clericorum dicunt Deo obediendum
esse, & non homini. Aliqui etiā ex eis dicunt solis praelatis bo-
nis esse obediendum. Dicunt etiam ordinem non esse neces-
sarium ad hoc quod aliquis liget vel soluat. Et quod nō sit ne-
cesse vt aliquis cōfiteatur peccata sua sacerdoti. Et quod relaxa-
tiones quas episcopi consueuerunt facere, non valent. Nec suf-
fragia Ecclesie profint mortuis. Item timētes errores suos per
iuramenta propalari: dicunt in nullo casu esse iurandum. Item
timētes se occidi: dicunt in nullo casu esse hominem occiden-
dum. Sic transferunt hæretici in affectum cordis.

De diuersitatibus fidei, quæ enumerantur. CAP. XXXIX.

Vltimo in tractatu de Fide descendendū est ad diuersita-
tes fidei, & specialiter ad has diuersitates descendemus, quæ
sunt fides viua, & fides mortua: fides ficta & fides non ficta siue
probata: fides magna, & fides modica: fides explicita, & fides
implicita.

De Fide viua & Fide mortua.

Fides viua est quæ potēs est elicere debitas operationes, quæ
scilicet p̄ charitatē opatur. Gala. 5. Fides verò mortua est, quæ im-
potēs est ad debitas operationes. Iaco. 2. Si fides nō habeat op̄a,
mortua est in seip̄sa. Fides viua videtur differre à mortua:
sicut flammæ lux in candela viua differt à lumine quod rema-
net post extinctiōem candelæ, quod p̄ sui paruitate insuf-
ficiens est ad regendos gressus, & ad ostendendum la-
queos vel foueas, & ad discernendum quid pulchrum, quid

deforme. Item fides viua videtur se habere ad mortuam, sicut
 lumē diei ad lumē noctis: vel sicut lumen radij viui solaris ca-
 lorem habētis, ad lumē quod est in vmbra tenebrosum & sine
 calore. Item fides viua nō solū tenebras ignorātiæ expellit: sed
 etiā tēpore excurit. Fides verò mortua est sicut animal mor-
 tuum: nec se ad aliud potens mouere motu qui sit perfectus: ut
 est gressus: licet in eadē tremor vel palpiratio quādoq; re-
 māneat. Itē sicut carboni viuo musca timet insidere: sic tētor
 fugit eum qui est fidei viuæ non habēs fiduciā q; ei possit pra-
 trahere. 1. Pe. 7. l. Cui resistite fortes in fide. Et Iacob, 4. Resistite
 diabolo, & fugiet à vobis. Fides mortua minus potens videtur
 esse quā dubitatio. Si quis enim dubitet de aliquo cibo vel potu
 vtrum sit venenatus: sola dubitatio cohibebit eum, ne cibū vel
 potum illū sumat. Fides autem mortua nō cohibet homines à
 prohibitis delectationibus, quæ ad modū veneni mortē anima
 inferunt. Itē fides mortua, fides dæmonis esse videtur, nō homi-
 nis. Vnde super illud ad Titū 1. Confitentur se nosse deū, factis
 autē negant. dicit gl. Aug. Nolite tanquā de fide securi esse. Ad-
 iungite fidei rectā vitā rectā, vt Christum confiteamini verbis
 vera dicendo, & factis bene viuēdo. Nam si cōfitemini verbis, &
 non factis: fides talium propriè fides est dæmoniorum. ¶ Item
 Aug. Cum dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dæ-
 monis: imò fides Christianorū, qui Deum nō timēt, inferior vi-
 detur esse fide dæmonum. Illi enim Deum timent. Iacob. 2. Te-
 crellis q; vnus est Deus, benefacis. & dæmones credunt, & con-
 tremiscūt. Aug. Vtinam quomodo dæmones iudicē, sic homines
 agnoscerent saluatore. Ecce dæmones viderunt, & tremuerunt:
 homines viderūt, & occiderūt. Fides mortua facit ad augmētū
 culpæ & pœnæ. Ad augmētū culpæ quia cū sit cognitio, aggrauat
 culpā: sicut ignorātia attenuat. Augmētata autē culpa, augmēta-
 tur & pœna. Ber. Ad cumulū dānationis videtur nobis relicta fi-
 des futuræ promissionis. Fides mortua in malo Christiano vide-
 tur se habere, sicut obligatio religionis in apostata monacho,
 qui deterioris cōditionis videtur esse, quā si nūquam fuisset
 monachus. Et sicut natura bona in angelo malo. Honorabile est
 valde esse angelū bonum, ignominiosissimū vero est angelum
 esse malum. Sic valde ignominiosum est esse malū Christianū
 licet sit valde honorabile esse Christianum bonum. Fides mor-
 tua ficus est maledicta, fructus non habens. Matth. 21. Fides ve-
 rō viua arbor est florens per firmum propositū seruendi Deo
 & folia debita habens, scilicet sermonem qui sit ad edificatio-
 nem

hem fidei, & det gratiam audientibus loquendo: & fructū debicū bonorum operū proferens. 2. Cor. 13. Si estis ex fide, ipsi vos probate per opera. Fides mortua est velut cadauer exanime Deo oblatum. Iac. 2. Sicut corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est. Ber. super Cant. Quid fides, quæ nō operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Bene honoras Deū munere fœdero: bene placas Deum tuæ fidei interfecto. Fides mortua signum est proditiōis. In iudicio enim fides illa ostendet eū in quo fuit fuisse Christianū. Ex alia parte opera mala ostendent eum fuisse Christi inimicū. Fides illa ostendet, q̄ fidelitatem Christo debuit: opera verò mala, q̄ fidei non exhibuit, & per consequens proditor fuit. Christianus malus habens fidem mortuam, secum habet literas suæ dānationis. Per fidem enim scriptum est in corde eius, q̄ qui talia peccata agunt, regnum Dei non possidebunt. In libro verò conscientie suæ inuenietur scriptū scriptura facta propria manu, q̄ ipse talia fecerit. Quædam enim notæ ex malis operibus relinquuntur in corde hominis. Vnde Gl. Origen. super illud Ro. 2. Cogitationum accusantiū aut defendentiū. Sciendum, inquit, quod in illa die cogitationes accusabūt animas, vel defendent. Non vique cogitationes quæ tunc erunt: sed istæ quæ nunc sunt in nobis: quarum notæ quædam & signacula relinquuntur in corde nostro velut in cera. Quæ in occulto cordis posita in illa die reuelari dicuntur.

De Fide ficta, & non ficta.

Fides ficta, est fides fragilis: scilicet fides eorum, qui ad tēpus credunt, & in tempore tentationis recedunt: Matth. 13. De fide non ficta legitur 1. Tim. 1. Finis præcepti, est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

De Fide magna, & Fide modica.

Sequitur de magnitudine & paucitate fidei. Ad magnitudinē vero fidei quinque videntur pertinere. Primò, vt homo de Deo magna sentiat, vt centurio, Matt. 8. qui credebatur Christum solo verbo posse sanare seruū suū, & se indignū esse vt Christ⁹ intraret sub rectū ipsius. Vnde dictū est de eo à Domino: Nō inueni tantā fidē in Israël. Secūdo, vt homo bonā trāsitoria intuitu bonorū eternorū contēnat. Heb. 11. Fide Moyses grādis factus negant se esse filiū filie Pharaonis: magis eligens affligi cū populo Dei, quā tēporalis peccati haberi iucunditatē: maiores diuitias æstimās thesauro Ægyptiorū improperiū Christi: aspiciēbat enim in remuneratiōe. Tertio, vt homo in aduersis de Deo

cōfidat. Mat. 14. Modicæ fidei, quare dubitasti: Eiusdē 16. Qui cogitatis inter vos modicæ fidei: Quarto, vt homo ad longā credentiā bona sua Deo tradat. Magni enim principes longā credentiā requirunt. Esaię 25. Qui crediderit, nō festinet. Et Pro 20. Hereditas ad quā festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit. Et eccl. 20. Hodie fueratur quis, & cras perit, & odibilis est homo huiusmodi. Quinto, in hoc vt cū homo aliquid petit à Deo, & non statim accipit, nō propter hoc proposito desinat. Mat. 15. Dictū est mulieri orationi instanti, mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. Ad impetrandum multum valet fidei magnitudo. Aug. super Ioannem: Quamuis vas fidei attulerit quis ad fontem, tantum implet. Et Beatus super Cantu. Magna siquidem fides magna meretur.

De fide explicita, & fide implicita.

Consequenter dicendum est de illa diuersitate fidei, quæ fides explicita & implicita. De qua breuiter notandum, quæ prælati debent habere fidem explicitam de omnibus credentibus. Ad eos enim pertinet illud 1. Per. 3. Paratis semper ad factis factis. Nō omni posceti vos ratione de ea quæ in vobis est fide & simpliciter. Simples vero debet habere fidē explicitā de aliquo articulo & de omnibus implicitam: vt scilicet credat verum esse omne quod credit ecclesia, ita quod in nullo ei cōtradictat in particulari.

De quibusdam quæ faciunt fidem cōmendabilem. CAP. XXX.

In summa notandū est, quod sex sunt quæ faciunt ad hoc quod fides sit cōmendabilis. Primum est, simplicitas. In his enim quæ faciunt sunt qui ambulat simpliciter, ambulat cōfidenter. Pro. 10. Ambulauerunt argumēta vbi fides queritur: nō enim recipienda sunt argumēta fidei cōtraria. In his quæ fidei sunt, peccatoribus cōtrahitur nō dialecticis: iuxta verbū eiusdē Amb. Ber. in li. de Cōfessione: Intellectus, inquit, si figurata fidei tēret irrupe, reputatur cōtrahitur, scrutator malefatis. Ad fidei simplicitatē monemur. Eccl. 10. Si altare lapideū feceris mihi, non edificabis illud de lapidibus: si. n. leuaueris cultū tuū sup eo, polluetur. Acumen ingenij quod per cultū intelligitur, super altare fidei leuandū nō est, vt ingenij nostrū in his quæ fidei sūt, auctoritati sacre scilicet præferam. Secundū est viuacitas. Tertium magnitudo: de qua dicitur. Cū est prius. Quartū, est feruor. Mat. 17. Si habueritis fidē granū sinapis, dicetis mōti huic, Trāsi hinc, & transibit, & nō impossibile erit vobis. Gl. Fidē perfectā grano sinapis cōparat quæ sit in facie humilis, & in pectore feruens, vilis videntibus nec vllarum virium apparens, sed præsturis tria quod intus

ber ostēdit. Quintū est integritas, vt omnes Articuli credātur ex
 plicitē, vel implicitē, de quibus habitū est prius. Sextū est stabi-
 litas, q̄ nō facile relinquat fidem suā. Tob. 1. Vitam illā expecta-
 mus, quā De⁹ daturus est his, qui fidē suā nūquā mutāt ab illo.
 Vnde valde reprehēribiles sunt illi, qui videntes aliquē hēreticū
 vel magnę abstinentiæ, vel libenter dantē eleemosynas, credunt
 propter hoc eum esse sanæ fidei, & dimittunt fidem suam in qua
 rādū vixerūt, & quam parentes eorum tenuerūt pro fide illius,
 non a quiescentes consilio Salomonis. Prou. 1. Audi, inquit, fili
 mi dil. iplūnam patris tui: & ne dimittas legem matris tuę. Qui
 illo modo decipiuntur, non attēdunt quod nihil prohibet eum
 qui habet manum sanam & es sanum, habere oculum infirmū.
 Si nihil prohibet illū qui abstinens est, & qui libetē dat elec-
 mosynas, habere oculum fidei corruptum. Sicut qui iam est in
 possessione rei, non de facili dimittit eam sibi auferri: sic nō de-
 bet homo de facili relinquere fidem in qua nutritus est. In tali
 casu qui cito credit, leuis est corde. Eccles. 19. Non debet homo
 moueri, si aliquos hēreticos videat vel abstinentes, vel miseri-
 cordes: cū multo plures inueniuntur tales qui sunt fidei catho-
 licę, vel si aliqui qui sunt fidei catholica, inueniātur mali. Mul-
 tum enim magnę malitię sunt inter hēreticos: sed occultāt eam
 qualiter possunt: nec mirum, cū etiam seiplos occultent.

*SECUNDÆ partis principalis de tribus virtuti-
 bus Theologicis, Tractatus III. De Spe.*

*De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de prescriptio-
 nibus Spei. CAP. I.*

Os tractatum Fidei, agendū est de Spe, hoc modo.
 Primō, descriptiones Spei ponentur. Secundō, com-
 medationi eius, insisteretur. Tertio, tangeretur de his qui
 bus spes adiuuatur. Quarto, de his qua spei aduersan-
 tur. Quinto, de rebus sperandis. Sexto, ad diuersitates Spei descē-
 demus. ¶ Spes sic describitur tertio libro Sēretiarū, à Magistro:
 spes, inquit, est certa expectatio futura beatitudinis, veniēs ex
 Dei gratia, & ex meritis precedentibus. ¶ Prima pars huius de-
 scriptionis haberi potest ex glossa Haymonis super illud Ro. 5.
 Probatio verō, spē. Spes, inquit, est certa expectatio glorię fu-
 turę. ¶ Et notandū quod spes quādoque sumitur pro re quam
 speramus: vt ad Tit. 2. Expectantes beatā spem. Quādoque ve-
 rō pro certitudine glorię futurę, vt Ro. 5. Probatio verō spem.
 § prima, Certitudinem glorię futurę. Quādoque pro virtu-